

John Reed

Tio dagar som skakade världen

Inledning

Den amerikanske journalisten och socialisten/kommunisten John Reeds *Tio dagar som skakade världen* är en riktig klassiker, en ögonvittnesskildring som på ett levande, engagerat och sanningsenligt sätt beskriver Oktoberrevolutionen (även om han ibland har fel i detaljer).

Reeds bok rekommenderades varmt av Lenin, men gillades inte av Stalin, eftersom den var besvärande för den historieförfälskning som började genomföras i mitten av 20-talet, och därför förbjöds boken (det var först efter Stalins död som boken åter blev tillgänglig i Sovjetunionen).

Efter revolutionen engagerades John Reed i ”revolutionens tjänst”. 1918 återvände han till USA och höll föredrag om den ryska revolutionen (och fick epitetet ”USA:s förste bolsjevik”).

1920 återvände han till Sovjetunionen som delegat för ett av de två amerikanska kommunistiska partierna vid Kominterns 2:a kongress 1920 och invaldes då i Kominterns exekutivkommitté. I september samma år deltog han även i den av Komintern anordnade ”Kongressen för folken i Östern”, där man behandlade de koloniala och halvkoloniala ländernas specifika problem, kampen mot imperialismen, de nationella befrielseörelserna i denna del av världen m m. Kort därefter, den 17 oktober 1920, avled Reed i tyfus, bara 33 år gammal, och hans aska sattes i en nisch i Kremelmuren.¹

Martin Fahlgren (9 augusti 2007)

¹ På den engelspråkiga delen av webbplatsen *marxists.org* finns en speciell Reed-avdelning, *John Reed Internet Archive*, med biografiska notiser och en samling artiklar och tal av Reed (förutom boken *Ten days that shook the world*).

Innehåll

Förord.....	1
Författarens förord.....	1
Bakgrunden	4
Stormen nalkas	11
På upprorets rand.....	22
Den provisoriska regeringens fall	37
Kampen går vidare	54
Kommittén för fosterlandets och revolutionens räddning.....	71
Den revolutionära fronten	82
Kontrarevolution	92
Seger.....	104
Moskva	115
Erövringen av makten	122
Bondekongressen	136
Förklaringar	145

Förord

Inledning till amerikanska utgåvan

Jag har läst John Reeds bok 'Tio dagar som skakade världen' med största intresse och aldrig slappnande uppmärksamhet. Jag rekommenderar den oförbehållsamt till världens arbetare. Detta är en bok som jag skulle vilja se publicerad i miljoner exemplar och som borde översättas till alla språk. Den ger en sanningsenlig och livfull skildring av händelser som är av största betydelse för förståelsen av vad den proletära revolutionen och proletariatets diktatur egentligen är. Dessa problem är föremål för mycken diskussion men innan man kan acceptera eller förkasta dessa idéer måste man förstå den fulla innebörden av dem. John Reeds bok kommer utan tvivel att hjälpa till att klargöra denna fråga som är den internationella arbetarrörelsens fundamentala problem.

Nikolaj Lenin

Lenin: *Collected Works* vol. 36, sid. 519

Författarens förord

Denna bok är ett stycke koncentrerad historia – historia som jag upplevde den. Den gör inte anspråk på att vara någonting annat än en detaljerad redogörelse för novemberrevolutionen då bolsjevikerna i spetsen för arbetarna och soldaterna grep den politiska makten i Ryssland och placerade den i sovjeternas händer.

Naturligtvis handlar den till största delen om 'det röda Petrograd', resningens huvudstad och hjärta. Men läsaren måste hålla i minnet att vad som hände i Petrograd upprepades på nästan exakt samma sätt med större eller mindre intensitet vid olika tidpunkter över hela Ryssland.

I denna bok, som är den första i en serie böcker jag tänker skriva, måste jag inskränka mig till att skilda händelser som jag själv iakttagit och upplevat och till händelser som stöds av tillförlitliga vittnesmål. Boken inleds med två kapitel som kort skisserar novemberrevolutionens bakgrund och orsaker. Jag är medveten om att dessa bägge kapitel är svårlästa men de är nödvändiga för förståelsen av vad som sedan följer.

Läsaren kommer att ställa sig många frågor. Vad är bolsjevismen? Vad för slags regering bildade bolsjevikerna? Varför upplöste bolsjevikerna den konstituerande församlingen efter novemberrevolutionen trots att de kämpade för den före revolutionen? Och bourgeoisin som var motståndare till den konstituerande församlingen innan bolsjevikfaran blev akut varför understödde de den efteråt?

Dessa och många andra frågor kan inte besvaras här. I en annan volym 'Kornilov to Brest Litovsk' följer jag revolutionens väg fram till freden med tyskarna. Jag analyserar där de revolutionära organisationernas ursprung och funktioner, de folkliga stämningarna, upplösningen av den konstituerande församlingen, sovjetstatens struktur och fredsförhandlingarna i Brest Litovsk.

När man studerar den bolsjevikiska resningen måste man förstå att den ryska ekonomin och den ryska armén var det logiska resultatet av en process som började redan 1915. De korrumperade reaktionärerna i tsarens omgivning gick med berått mod in för att ruinera Ryssland för att kunna sluta separatfred med tyskarna. Vapenbristen vid fronten som orsakade den stora reträtten sommaren 1915, bristen på livsmedel i armén och i de stora städerna, produktionsapparatens och transportväsendets sammanbrott 1916 – vi vet nu att allt detta var ett led i en gigantisk sabotagekampanj. Den hejdades i tid av marsrevolutionen.

De första månaderna efter marsrevolutionen förbättrades både den inrikespolitiska situationen och arméns slagkraft trots den förvirring som uppstod då 160 miljoner av världens mest undertryckta folk plötsligt blev fria.

Men denna 'smekmånad' blev kort. De besuttna klasserna ville bara ha en politisk revolution som skulle beröva tsaren makten och ge den åt dem. De ville att Ryssland skulle bli en konstitutionell republik som Frankrike eller USA eller en konstitutionell monarki som England. Å andra sidan ville de breda massorna ha en verklig industriell och agrar demokrati.

I sin bok 'Russia's Message', som handlar om revolutionen 1905, analyserar William English Walling på ett inträngande sätt stämningarna bland de ryska arbetare som senare nästan enhälligt skulle stödja bolsjevismen: 'De (arbetarna) insåg att det var mycket möjligt att de skulle få fortsätta att svälta även under en fri regering som dominerades av andra samhällsklasser ...

Den ryske arbetaren är revolutionär, men han är inte överilad, dogmatisk eller ointelligent. Han är redo för barriaderna som han ensam bland världens arbetare handgripligen har lärt känna. Han är redo och villig att bekämpa sina förtryckare, kapitalistklassen, ända till slutet. Men han förbiser inte att det finns andra klasser. Han begär bara att de andra klasserna väljer sida i den bittra kamp som närmar sig ...

De (arbetarna) var alla överens om att våra (amerikanska) politiska institutioner var att föredra framför deras egna, men de var inte särskilt angelägna att byta ut en despot mot en annan (dvs kapitalistklassen) ...

De ryska arbetarna lät sig inte skjutas ned, lät sig inte arkebuseras i hundratal i Moskva, Riga och Odessa, lät sig inte kastas i fängelse i tusental, lät sig inte deporteras till Sibirien i utbyte mot de amerikanska arbetarnas tvivelaktiga privilegier ...'

Och så utvecklades i Ryssland mitt under brinnande krig den sociala revolutionen jämsides med den politiska revolutionen som nådde sin kulmen i bolsjevikernas seger.

Chefen för den ryska informationsbyrån i USA, A. J. Sack, som är motståndare till sovjetregeringen, säger i sin bok 'The Birth of the Russian Democracy':

'Bolsjevikerna bildade en egen regering med Nicholas Lenin som premiärminister och Leo Trotskij som utrikesminister. Att de skulle komma till makten var uppenbart nästan omedelbart efter marsrevolutionen. Historien om bolsjevikerna efter marsrevolutionen är historien om deras oavslåtliga maktillväxt ...'

Utlänningar och i synnerhet amerikaner talar ofta om de ryska arbetarnas 'okunnighet'. Det är sant, att de saknade den politiska erfarenhet som folken i väster förvärvat, men i fråga om frivilliga organisationer låg de mycket långt framme. År 1917 fanns det mer än 12 miljoner medlemmar i de ryska konsumtionsföreningarna, och sovjeterna själva är ett strålande bevis på deras organisationsförmåga. Till yttermera visso finns det sannolikt inget folk i världen som är så hemma i socialismens teori och praktiska tillämpning.

William English Walling karakteriserar dem på följande sätt:

'De ryska arbetarna är mestadels läs- och skrivkunniga. I många år har det rått sådan oro i landet att de har haft förmånen av intelligenta ledare som inte bara har kommit ur deras egna led utan från en stor del av den lika revolutionära bildade klassen som har vänt sig till arbetarna med sina idéer om en politisk och social pånyttfödelse i Ryssland ...'

Många skribenter som är fientliga mot sovjetregeringen hävdar att den sista fasen av den ryska revolutionen helt enkelt var de 'respektabla' elementens kamp mot bolsjevikernas brutala attacker. Men det var de besuttna klasserna som grep sig an med att hejda revolutionen

och krossa de folkliga revolutionära organisationerna när de förstod att dessas makt ökade. Härvidlag tog de slutligen sin tillflykt till desperata åtgärder. För att krossa ministären Kerenskij och sovjeterna desorganiserades transportväsendet och provocerades inre oroligheter, för att spränga verkstadskommittéerna stängdes fabriker, och drivmedel och råvaror smusslades undan, för att upplösa armékommittéerna vid fronten infördes dödsstraffet.

Detta var att gjuta olja på den bolsjevikiska elden. Bolsjevikerna svarade med att predika klasskamp och sovjeternas överhöghet.

Mellan dessa bägge ytterligheter och de grupper som hel- eller halvhjärtat stödde dem stod de så kallade moderata socialisterna, mensjevikerna och socialistrevolutionärerna och flera småpartier. De angreps också av de besuttna klasserna, men deras motståndskraft lamslogs av deras teorier.

Mensjevikerna och socialistrevolutionärerna trodde att Ryssland inte var ekonomiskt moget för en social revolution – att endast en politisk revolution var möjlig. Enligt deras tolkning var de ryska massorna alltför obildade för att överta makten. Alla försök i den riktningen skulle, trodde de, oundvikligen leda till en reaktion som hänsynslösa opportunisterna kunde utnyttja till att återställa den gamla regimen. Följden blev att när de moderata socialisterna kom till makten vågade de inte göra bruk av den.

De trodde att Ryssland måste genomgå de politiska och ekonomiska utvecklingsstadier som Västeuropa genomgått för att till sist tillsammans med den övriga världen nå fram till socialismen. De var därför ense med de besuttna klasserna om att Ryssland först måste bli en parlamentarisk stat enligt ett något förbättrat västeuropeiskt mönster. Till följd härav ville de ha med de besuttna klasserna i regeringen.

Därifrån var steget inte långt till ett direkt stöd åt de besuttna klasserna. Socialisterna behövde bourgeoisin. Men bourgeoisin behövde inte de moderata socialisterna. Följden blev att de socialistiska ministrarna undan för undan gav avkall på hela sitt program samtidigt som kammarna växte på bourgeoisin.

Och när bolsjevikerna till sist gjorde slut på hela den ihåliga kompromissen fann sig mensjevikerna och socialistrevolutionärerna kämpa på de besuttna klassernas sida ... I nästan varje land i världen i dag återfinns vi samma situation.

Det förefaller mig att bolsjevikerna, som kallats för en destruktiv kraft, i stället var det enda partiet i Ryssland som hade ett konstruktivt program och kraft att genomföra det. Om de inte hade kommit till makten är jag övertygad om att de kejsrerliga tyska arméerna skulle ha tågat in i Petrograd och Moskva i december, varefter Ryssland åter hade hamnat under tsaroket ...

Det är fortfarande, efter ett helt års sovjetregim, på modet att tala om den bolsjevikiska resningen som ett 'äventyr'. Och visst var den ett äventyr, ett av de vidunderligaste äventyren i världshistorien där bolsjevikerna satsade allt på de arbetande massornas rättmätiga krav. Det maskineri genom vilket storgodsens jord kunde fördelas bland bönderna fanns redan på plats. Verkstadskommittéerna och fackföreningarna stod redo att utöva arbetarnas kontroll över industrin. I varje by, stad, distrikt och provins fanns arbetar-, soldat- och bondesovjeterna beredda att överta den lokala administrationen.

Vad man än anser om bolsjevismen är det obestriddigt att den ryska revolutionen är en av de stora händelserna i den mänskliga historien och att bolsjevikresningen är av världsspännande betydelse. Precis som historikerna i dag genomforskar arkiven för att få fram detaljer om Pariskommunen så kommer de i framtiden att vilja veta vad som hände i

Petrograd i november 1917, vilken anda som besjälade folket och hur ledarna såg ut, talade och handlade. Det är med detta i tankarna som jag har skrivit denna bok.

Under kampen var jag inte neutral. Men när jag skildrade dessa stora dagar försökte jag se händelserna med den samvetsgranne reporterns ögon och var angelägen om att sätta sanningen på pränt.

New York den 1 januari 1919

J. R.

Bakgrunden

Mot slutet av september 1917 uppsöktes jag i Petrograd av en utländsk professor i sociologi som var på besök i Ryssland. Affärsmän och intellektuella hade sagt honom att revolutionen höll på att mattas av. Professorn skrev en artikel om saken och reste sedan runt i landet och besökte fabriksstäder och bondbyar – där till hans förvåning revolutionen tycktes ta ny fart. Bland löntagare och lantarbetare hörde man ofta orden: 'All jord åt bönderna, alla fabriker åt arbetarna.' Om professorn hade besökt fronten skulle han ha fått höra hur hela armén talade om fred.

Professorn blev förbryllad, men det hade han inte behövt: bägge iakttagelserna var riktiga. De egendomsägande klasserna höll på att bli konservativare, folkets massa radikalare.

Det fanns en allmän inställning bland affärsmännen och *intelligentsian* att revolutionen hade gått alldeles tillräckligt långt och varat för länge och att läget borde stabiliseras. Denna inställning delades av de dominerande moderata socialistgrupperna, *oborontsimensjevikerna* och socialistrevolutionärerna, som stödde Kerenskijs provisoriska regering.

Den 14 oktober skrev de moderata socialisternas officiella organ: 'Revolutionens drama har två akter: raserandet av den gamla regimen och skapandet av den nya. Den första akten har varat länge nog. Nu är tiden inne för den andra akten och det gäller att spela den så fort som möjligt. Som en stor revolutionär formulerade saken: 'Låt oss skynda oss, mina vänner, att avsluta revolutionen. Den som drar ut på den kommer inte att skörda dess frukter ...'

Men bland arbetar-, soldat- och bondemassorna fanns en hårdnackad känsla av att 'första akten' ännu inte var utspelad. Vid fronten stötte armékommittéerna ständigt på officerare som inte kunde vänja sig vid att behandla sina underlydande som människor. Bakom linjerna kastades de av bönderna valda jordkommittéerna i fängelse när de försökte genomföra av regeringen påbjudna jordregleringar, och fabriksarbetarna kämpade mot svartlistor och lock-outer. Och inte nog med det, återvändande politiska flyktingar utestängdes från landet som 'icke önskvärda' medborgare. Och i en del fall blev folk som återvände från utlandet till sina byar åtalade och ådömda fängelsestraff för revolutionära handlingar som de hade begått 1905.

Folkets missnöje som tog sig många uttryck bemöttes alltid med samma svar av de moderata socialisterna: avvakta den konstituerande församlingen som skall sammanträda i december. Men massorna var inte nöjda med det svaret. Den konstituerande församlingen i all ära, men den ryska revolutionen hade haft vissa bestämda syften för vilka de revolutionära martyrerna ruttnade i sin brödragrav på Marsfältet, syften som måste uppnås med eller utan konstituerande församling: bröd, jord och arbetarkontroll över industrin. Den konstituerande församlingen hade uppskjutits gång på gång och skulle antagligen uppskjutas än en gång tills folket lugnat ner sig så pass att de kanske modifierade sina krav! Hur som helst var revolutionen åtta månader gammal och resultaten var inte särskilt överväldigande.

Under tiden började soldaterna lösa fredsfrågan genom att helt enkelt desertera, bönderna brände herrgårdar och övertog de stora godsena, arbetarna saboterade och strejkade. Och

naturligtvis motarbetade fabriksidkarna, godsägarna och arméofficerarna med all makt alla demokratiska kompromisser.

Den provisoriska regeringens politik växlade mellan ineffektiva reformer och stränga repressalier. Den socialistiske arbetsministern utfärdade en förordning enligt vilken arbetarnas organisationer bara fick sammanträda efter arbetstidens slut. Vid fronten arresterades oppositionspartiernas 'agitatorer', radikala tidningar stängdes och revolutionära propagandister dömdes till döden. Försök gjordes att avvärja Röda gardet. Kosacker skickades till landsorten för att upprätthålla ordningen.

Dessa åtgärder stöddes av de moderata socialisterna och deras ledare i regeringen, som ansåg att det var nödvändigt att samarbeta med de besuttna klasserna. Folket övergav dem snabbt och gick över till bolsjevikerna som kämpade för fred, jord, arbetarkontroll över industrin och en arbetarregering. I september 1917 inträffade en kris. Mot den överväldigande opinionen i landet lyckades Kerenskij och de moderata socialisterna bilda en koalitionsregering med de borgerliga, och till följd därav förlorade mensjevikerna och socialistrevolutionärerna för alltid folkets förtroende.

En artikel i *Rabotjij Put* (Arbetarens Väg) i mitten av oktober med rubriken 'De socialistiska ministrarna' gav uttryck för massornas inställning till de moderata socialisterna:

'Här är en förteckning över deras meriter:

Tsereteli: avvärjade arbetarna med hjälp av general Polovtsev, förföljde de revolutionära soldaterna och godkände dödsstraffet i armén.

Skobeljev: började med att försöka konfiskera kapitalisternas profiter och slutade med ett försök att upplösa verkstadskommittéerna.

Avksentjev: kastade hundratals bönder som var medlemmar av jordkommittéerna i fängelse och tystade dussintals arbetar- och soldattidningar.

Tjernov: undertecknade det 'kejsrerliga' manifestet som upplöste den finska riksdagen.

Savinkov: slöt öppet förbund med general Kornilov. Om denne fosterlandets räddare inte kunde förråda Petrograd berodde det på omständigheter över vilka han inte hade någon kontroll.

Zarudnij: kastade med Alexinskijs och Kerenskij's samtycke några av revolutionens bästa män, soldater och matrosar, i fängelse.

Nikitin: uppförde sig som en simpel polis mot järnvägsarbetarna.

Kerenskij: det är bäst att inte säga något om honom. Hans meritlista är alltför lång ...'

En kongress med delegater från Östersjöflottan i Helsingfors antog en resolution med följande ingress:

'Vi kräver att den politiske äventyraren och "socialisten" Kerenskij omedelbart avlägsnas ur den provisoriska regeringen. Han skandaliserar och undergräver den stora revolutionen och de revolutionära massorna genom sin skamlösa politiska utpressning i bourgeoisins tjänst.'

Följden av allt detta var att bolsjevikerna blev starkare.

Alltsedan mars 1917 då arbetare och soldater stormade Tauriska palatset och tvingade den motvilliga riksduman att överta högsta makten i Ryssland var det folkets massa, arbetare, soldater och bönder, som framtvungade varje omläggning av revolutionens kurs. De störtade ministären Miljukov, det var deras sovjet som proklamerade de ryska fredsvillkoren: 'inga annexioner, inga skadestånd och folkens självbestämmanderätt'. Och i juli reste sig det

oorganiserade proletariatet spontant och stormade än en gång Tauriska palatset och begärde att sovjeterna skulle överta den ryska regeringsmakten.

Bolsjevikerna som då var en liten politisk sekt ställde sig i spetsen för rörelsen. Till följd av resningens katastrofala misslyckande vände sig allmänna opinionen emot dem, och deras herrelösa horder försvann tillbaka till Viborgkvarteret, Petrograds arbetarkvarter. Sedan följde en vild jakt på bolsjevikerna, hundratals kastades i fängelse, bland andra Trotskij, Mme Kollontaj och Kamenev. Lenin och Zinovjev gick under jorden. Bolsjeviktidningarna förbjöds. Provokatorer och reaktionärer hävdade att bolsjevikerna var tyska agenter tills hela världen trodde det.

Men den provisoriska regeringen kunde inte bevisa sina anklagelser. De dokument som visade protyska konspirationer, de beryktade Sissondokumenten, var förfalskningar. Och bolsjevikerna frigavs utan rättgång mot nominell eller ingen borgen, tills bara sex återstod. Den ständigt ommöblerade provisoriska regeringens kraftlöshet och obeslutsamhet var ett argument som ingen kunde vederlägga. Bolsjevikerna tog åter upp den paroll som massorna älskade: 'All makt åt sovjeterna!' – trots att de moderata socialisterna, deras bittra fiende, vid den tiden hade majoriteten i sovjeterna.

Men ännu viktigare var att de byggde upp sitt omedelbara handlingsprogram på arbetarnas, soldaternas och böndernas primitiva önskemål. Och medan *oborontsimensjevikerna* och socialistrevolutionärerna kompromissade med bourgeoisin vann bolsjevikerna på så sätt de ryska massorna över på sin sida. I juli var de jagade och föraktade, i september hade de nästan fullständigt erövat storstädernas arbetare, matroserna i Östersjöflottan och soldaterna. Kommunalvalen i september i de stora städerna var signifikativa: bara 18 procent av rösterna tillföll mensjevikerna och socialistrevolutionärerna mot mer än 70 procent i juni.

Ett fenomen som förbryllade utländska iakttagare var att sovjeternas centrala exekutivkommittéer, de centrala armé- och flottkommittéerna och några fackförbunds centralkommittéer – framför allt post- och telegrafarbetarna och järnvägsarbetarna – var våldsamt antibolsjevikiska. Alla dessa centralkommittéer hade valts i mitten av sommaren eller ännu tidigare när mensjevikerna och socialistrevolutionärerna hade kraftig vind i seglen, och de uppsköt eller förhindrade alla nyval. Enligt arbetar- och soldatsovjeternas stadgar skulle den allryska kongressen ha *sammankallats i september*, men CEK¹ ville inte inkalla mötet därför att den konstituerande församlingen bara var två månader avlägsen, och den skulle, antydde de, upplösa sovjeterna. Under tiden vann bolsjevikerna allt större inflytande i de lokala sovjeterna över hela landet, i fackföreningarna och bland de meniga soldaterna och matroserna. Bondesovjeterna var fortfarande konservativa därför att den politiska medvetenheten utvecklades långsamt på landsbygden och därför att socialistrevolutionärerna under en generation hade varit det parti som agiterat bland bönderna. Men även bland bönderna höll en revolutionär front på att bildas. Det visade sig klart i oktober när socialistrevolutionärernas vänsterflygel bröt med partiet och bildade en ny politisk grupp, vänstersocialistrevolutionärerna.

Samtidigt fanns klara tecken på att reaktionens krafter åter vann terräng. På Troitskijteatern i Petrograd exempelvis avbröts en fars kallad 'Tsarens synder' av en grupp monarkister som hotade att lyncha skådespelarna för att de 'förolämpade kejsaren'. Vissa tidningar började nostalgiskt sucka efter en 'rysk Napoleon'.

Den 15 oktober hade jag ett samtal med en känd rysk kapitalist, Stepan Georgevitj Lianozov, som kallades 'Rysslands Rockefeller' och tillhörde kadetpartiet.

¹ CEK = Sovjeternas centrala exekutivkommitté.

‘Revolutionen är en sjukdom’, sa han. ‘Förr eller senare måste de utländska makterna intervensera här – som man ingriper för att bota ett sjukt barn. Naturligtvis skulle det vara mer eller mindre oanständigt, men nationernas ledare måste lära sig inse hur farlig bolsjevismen är för deras egna länder och hur smittosamma sådana idéer som proletariats diktatur och världsrevolutionen är ... Det finns en chans att en sådan intervention inte blir nödvändig. Kommunikationerna har brutit samman, fabrikena slår igen och tyskarna rycker fram. Svält och nederlag kanske får det ryska folket att ta sitt förnuft till fånga.’

Lianozov framhöll med eftertryck att vad som än hände så skulle köpmännen och fabriksidkarna aldrig tillåta verkstadskommittéerna eller gå med på att arbetarna deltog i industrins ledning.

‘Vad bolsjevikerna beträffar kommer de att expedieras på ettdera av två sätt. Regeringen kan utrymma Petrograd och förklara belägringstillstånd, och sedan kan kommandanten ta hand om de där herrarna utan lagliga formaliteter. *Eller också kan den konstituerande församlingen upplösas med vapenmakt om den exempelvis visar verklighetsfrämmande tendenser.*’

Vintern närmade sig – den fruktansvärda ryska vintern. Jag hörde affärsmän säga: ‘Vintern har alltid varit Rysslands bästa vän. Nu kanske den kan befria oss från revolutionen.’ Vid den iskalla fronten fortsatte eländiga arméer att svälta och dö utan entusiasm. Järnvägarna bröt samman, livsmedlen tröt, fabrikena slog igen. De desperata massorna höjde ropet att bourgeoisien saboterade folkets liv och framkallade nederlaget vid fronten. Riga hade kapitulerat strax efter det att general Kornilov offentligt hade förklarat: ‘Måste Riga vara det pris vi betalar för att få detta land att inse sin plikt?’

För amerikaner verkar det otroligt att klasskampen utvecklades till en sådan intensitet. Men jag har personligen träffat officerare på nordfronten som öppet medgav att de föredrog militärt nederlag framför samarbete med soldatkommittéerna. Sekreteraren i kadetpartiets Petrograd-avdelning sa mig att landets ekonomiska sammanbrott ingick som en del i en kampanj som syftade till att bringa revolutionen i vanrykte. En allierad diplomat, vars namn jag lovade hemlighålla, bekräftade detta. Jag känner till att kolgruvor i närheten av Charkov sattes i brand och vattenfylldes av ägarna, att ingenjörerna vid vissa textilfabriker i Moskva gjorde maskinerna obrukbara när de gav sig av och att järnvägstjänstemän ertappats av arbetarna när de satte loken ur funktion.

Stora delar av de besuttna klasserna föredrog tyskarna framför revolutionen – till och med framför den provisoriska regeringen – och tvekade inte att tala om det. I den ryska familj hos vilken jag bodde var samtalsämnet vid middagsbordet nästan oföränderligt detsamma: tyskarna som skulle komma med ‘lag och ordning’. En kväll var jag hemma hos en Moskvaköpmän. Under teet frågade vi de elva personerna vid bordet om de föredrog ‘Wilhelm eller bolsjevikerna’. De röstade tio mot en för Wilhelm.

Gulascherna utnyttjade den allmänna oredan och gjorde sig förmögenheter som de festade upp eller mutade ämbetsmän med. Livsmedel och drivmedel hamstrades eller sändes i hemlighet ur landet till Sverige. Under revolutionens första fyra månader plundrades exempelvis de stora kommunala livsmedelsmagasinen i Petrograd nästan öppet tills det tvååriga spannmålslagret hade smultit samman till mindre än en månadsranson. Enligt en rapport från den siste folkhushållningsministern i den provisoriska regeringen köptes kaffe i parti i Vladivostok för fyra rubel kilot medan konsumenterna i Petrograd fick betala 26. I de stora städernas magasin fanns tonvis med livsmedel och kläder, men bara de rika kunde köpa dem.

I en landsortsstad kände jag en köpmannafamilj som började spekulera – *maradior* (bandit, varulv) kallade ryssarna sådana gulascher. De tre sönerna hade mutat sig ur militärtjänsten.

Den ene spekulerade i livsmedel. Den andre sålde illegalt guld från Lenagruvorna till obskyra mellanhänder i Finland. Den tredje sonen ägde aktiemajoriteten i en chokladfabrik som levererade till de lokala kooperativa affärerna – på villkor att de försåg honom med allt han behövde. Medan folkets massa fick ett kvarts pund svart bröd på sina brödkort hade han överflöd av vitt bröd, socker, te, sötsaker, tårter och smör. Men när soldaterna vid fronten inte längre kunde slåss på grund av kyla, hunger och utmattning slog sig denna familj för bröstet och ropade 'Ynkryggar!' och 'skämdes över att vara ryssar'. Och när bolsjevikerna slutligen fann och rekvirerade väldiga mängder livsmedel kallades de för 'rövare!'.

Och samtidigt arbetade reaktionens krafter i det fördolda. Den ökända *ochranans* agenter var fortfarande i verksamhet, för eller emot tsaren, för eller emot Kerenskij beroende på vem som betalade bäst. Underjordiska organisationer av alla slag var ivrigt sysselsatta med att återställa reaktionen i en eller annan form.

I denna atmosfär av korruption hördes dag för dag bolsjevikernas allt starkare kör: 'All makt åt sovjeterna! All makt åt de direkta representanterna för miljoner och åter miljoner vanliga arbetare, soldater, bönder. Jord, bröd och ett slut på det meningslösa kriget, på den hemliga diplomatin, jobberiet, förräderiet ... Revolutionen är i fara och med den folkets sak över hela världen!'

Kampen mellan proletariatet och medelklassen, mellan sovjeterna och regeringen som hade börjat de första dagarna i mars höll på att kulminera. Efter att ha tagit språnget från medeltid till det tjugonde seklet visade nu Ryssland för en häpen värld två revolutioner – den politiska och den sociala – i kamp på liv och död.

Vilken livskraft visade inte den ryska revolutionen efter alla dessa månader av svält och besvikelser! Bourgeoisin borde ha känt sitt Ryssland bättre. Revolutionens 'sjukdom' kommer inte på länge att vara överstånden i Ryssland ...

Då man ser tillbaka verkar Ryssland före novemberupproret nästan ofattbart konservativt, som från en annan tidsålder. Så snabbt anpassade vi oss till den nyare, rörligare livsföringen alltefter som den ryska politiken svängde radikalt åt vänster – tills kadetpartiet förbjöds som 'folkets fiender', Kerenskij blev 'kontrarevolutionär', centersocialistledarna Tsereteli, Dan, Lieber, Gotz och Avksentjev blev för reaktionära för sina anhängare, och män som Victor Tjernov och till och med Maxim Gorkij tillhörde högerfalangen.

I mitten av december 1917 gjorde en grupp socialistrevolutionära ledare ett privat besök hos den engelske ambassadören, sir George Buchanan. De bad honom att inte tala om att de hade varit där därför att de 'ansågs stå alltför långt till höger'.

'Och för ett år sedan instruerade mig min regering att inte ta emot Miljukov därför att han var en så farlig vänsterman', sa sir George.

September och oktober är de värsta månaderna i Ryssland – och framför allt i Petrograd. Från trista gråa skyar föll ett oupphörligt hällregn under de allt kortare dagarna. Leran på gatorna var djup och kletig och släpades överallt av tunga stövlar. Det var värre än vanligt därför att den kommunala administrationen totalt brutit samman. Råa fuktiga vindar svepte in från Finska viken och den kalla dimman rullade genom gatorna. Gatubelysningen var mycket sparsam både av ekonomiska skäl och på grund av fruktan för zeppelinarna. I privata hus och hyreshus lyste det elektriska ljuset från sex på morgonen till midnatt, stearinljuset kostade 40 cent styck och tilldelningen av fotogen var liten. Ute var det mörkt från tre på eftermiddagen till tio på morgonen. Rån och inbrott ökade. I hyreshusen turades männen om att gå vakt under natten beväpnade med gevär. Detta var under den provisoriska regeringen.

Alltefter som veckorna gick blev maten knappare. Den dagliga brödransonen sjönk från ett och ett halvt pund till ett pund, och sedan till tre kvarts, ett halvt och ett kvarts pund. Mot slutet kom en vecka utan något bröd alls. Man hade rätt till två pund socker i månaden – om man alls kunde komma över något, vilket var sällsynt. En chokladkaka eller några hekto smaklös konfekt kostade mellan sju och tio rubel – dvs minst en dollar. Det fanns mjölk för ungefär hälften av stadens spädbarn, de flesta hotell och privathus såg inte till mjölk på månader. Under fruktsäsongen kostade äpplen och päron cirka en rubel stycket i gathörnen.

För mjölk och bröd, socker och tobak måste man stå i kö långa timmar i det kalla regnet. På väg hem från nattliga möten har jag sett hur köerna började bildas före gryningen. Det var mest kvinnor, av vilka somliga bar spädbarn på armen. I 'Franska revolutionen' säger Carlyle att fransmännen kan stå i kö bättre än alla andra folk. Ryssarna hade tillägnat sig denna vana redan 1915 under Nikolaus den välsignade och sedan fortsatt mer eller mindre regelbundet till sommaren 1917 då det blev ett regelbundet inslag i vardagslivet. Tänk på det fattigt klädda folket som stod hela dagar på de järngråa gatorna i Petrograd under den ryska vintern! I brödköerna har jag hört bittra, fräna ord av missnöje från de annars så märkligt godmodiga ryssarna.

Naturligtvis spelade alla teatrar varje kväll inklusive söndagarna. Karsavina framträdde i en ny balett på Marinskijteatern och hela det dansälskande Ryssland kom för att se henne. Sjaljapin sjöng. På Alexandrinskijteatern tog man upp Meyerholds iscensättning av Tolstojs 'Ivan den förskräckliges död', och jag minns att jag under den föreställningen lade märke till en elev vid kejsrerliga pageskolan som i sin skoluniform i mellanakterna stod vänd mot den kejsrerliga logen från vilken alla örnar hade rivits ner. Krivoje Zerkaloteatern gav en praktfull uppsättning av Schnitzlers 'Reigen'.

Trots att Eremitaget och andra konstgallerier hade evakuerats till Moskva förekom det konstutställningar varje vecka. Horder av kvinnliga intellektuella bevistade konst-, litteratur- och filosofiföreläsningar. Teosoferna var särskilt aktiva, och Frälsningsarmén som nu för första gången fick verka i Ryssland klistrade upp affischer om sina frälsningsmöten som roade och förvånade de ryska bönderna.

Som alltid i upprörda tider pågick det konventionella vardagslivet som vanligt i staden och man ignorerade revolutionen så mycket som möjligt. Poeterna skrev dikter, men inte om revolutionen. De realistiska målarna målade scener ur Rysslands medeltidshistoria – men inte från revolutionen. Unga damer från landsorten kom till huvudstaden för att lära sig franska och skola sina röster, och unga stiliga officerare struttade omkring i hotellvestibulerna iförda guldprydda karmosinröda *basjliki* och utsökt arbetade kaukasiska svärd. Medelklassdamer drack te hos varandra på eftermiddagarna medförande egna sockeraskar av guld eller silver och en halv limpa bröd i muffen. Och alla önskade de att tsaren vore tillbaka eller att tyskarna kom eller vad som helst som löste tjänstefolksfrågan. Dottern till en av mina vänner kom hem en eftermiddag alldeles hysterisk därför att en kvinnlig spårvagnskonduktör hade kallat henne för 'kamrat'!

Runt om dem låg det stora Ryssland i födslovåndor i färd med att föda en ny värld. Tjänstefolket, som tidigare behandlats som djur och fått lön därefter, höll på att bli klassmedvetna. Ett par skor kostade mer än hundra rubel och eftersom genomsnittslönen låg vid 35 rubel i månaden vägrade tjänarna att stå i kö och slita ut sina skor. Men inte nog med det. I det nya Ryssland fick varje man och kvinna rösta, där fanns arbetartidningar som skrev nya och sensationella ting, där fanns sovjeter och fackföreningar. Droskkuskarna hade sin fackförening och var representerade i Petrogradsovjeten. Kypare och hotellpersonal var organiserade och vägrade att ta emot dricks. På restaurangväggarna fanns anslag: 'Dricks

undanbedes' eller 'Det finns ingen anledning att förolämpa en människa med dricks bara därför att hon måste förtjäna sitt levebröd genom att passa upp!'

Vid fronten utkämpade soldaterna sin strid med officerarna och lärde sig självstyre i sina kommittéer. I fabrikena vann verkstadskommittéerna ökad styrka med ökade erfarenheter och insikt om sin historiska mission under kampen mot den gamla ordningen. Hela Ryssland lärde sig läsa och läste – politik, ekonomi, historia – eftersom folket ville skaffa sig kunskaper. I städerna och vid fronten hade varje politiskt parti sin tidning – ibland flera. Hundratusentals broschyrer distribuerades av tusentals organisationer till arméerna, byarna, fabrikena, gatorna. Törsten efter bildning, som så länge hade undertryckts, bröt med revolutionen ut i hela sin styrka. Enbart från Smolnyjinstitutet vällde de första sex månaderna dagligen tonvis med litteratur ut över landet. Ryssland slukade tryckalster med en omätlig törst, som då het sand suger upp vatten. Och det var inte fabler, förfalskad historia, utspädd religion och billig skönlitteratur utan sociala och ekonomiska teorier, filosofi, verk av Tolstoj, Gogol och Gorkij.

Och så alla dessa tal mot vilka Carlyles 'flödande franska talekonst' bara var en rännil. Föreläsningar, diskussioner, tal – i teatrar, cirkusar, skolor, klubbar, sovjeternas möteslokaler, fackföreningslokaler, kaserner. Möten i skyttegravarna vid fronten, på bytorgen, i fabrikena. Vilken fantastisk syn då Putilovfabrikens fyrtiotusen arbetare strömmade ut för att lyssna till socialdemokrater, socialistrevolutionärer, anarkister, till vem som helst, vad han än hade att säga och hur länge han än talade. Under månader var varje gathörn i Petrograd och hela Ryssland en offentlig talarstol. På tåg, i spårvagnar, överallt uppstod improviserade diskussioner.

Och alla dessa allryska konferenser och kongresser som samlade människor från två kontinenter – kongresser med sovjeter, kooperatörer, zemstvoer, nationaliteter, präster, bönder, politiska partier. Den demokratiska konferensen, Moskvakonferensen, Ryska republikens råd. Det pågick ständigt tre eller fyra sådana kongresser i Petrograd. Vid varje möte nedröstades alla försök att begränsa talarnas tid, och varje talare hade rätt att säga sitt hjärtas mening.

Vi åkte ner till 12: e arméns front norr om Riga där utmärglade soldater utan stövlar släpade sig fram i skyttegravarnas dy. Men när de fick syn på oss rusade de fram med pinade ansikten och blåfrusna kroppar under trasorna och frågade ivrigt om vi hade med något *läsbart*.

Även om de yttre, synbara tecknen på förändringar var många, även om Katarina den storas staty framför Alexandrinskijteatern bar en liten röd fana i sin hand, och andra – om än något blekta – vajade från alla offentliga byggnader, även om de kejsrerliga monogrammen och örnarna rivits ner eller täckts över och en godlynt och obevärnad medborgarmilis ersatt den brutala stadspoliserna fanns det kvar många egenartade anakronismer.

Så gällde exempelvis Peter den stores rangrulla fortfarande. Nästan alla människor, från skolpojkar och uppåt, bar sin föreskrivna uniform med kejsarens insignier på knappar och axelklaffar. Vid femtiden på eftermiddagen fylldes gatorna av stillsamma äldre herrar med portföljer som gick hem från arbetet i de stora kasernliknande ministerierna. Kanske funderade de på hur många dödsfall bland deras överordnade som skulle behövas för att de skulle avancera till assessor eller rådsmedlem med utsikter till en nätt pension och kanske S:ta Annakorset.

Hit hör också historien om senator Sokolov som mitt under revolutionen kom till ett senatmöte och inte släpptes in eftersom han inte bar föreskriven tjänsteuniform!

Det var mot denna bakgrund av en hel nation i jäsning och upplösning som de ryska massornas resning utspelade sig.

Stormen nalkas

I september marscherade general Kornilov mot Petrograd där han tänkte göra sig till Rysslands militärdiktator. Bakom honom avslöjades plötsligt bourgeoisins pansrade näve som försökte krossa revolutionen. En del socialistiska ministrar var inblandade, till och med Kerenskij misstänktes. Savinkov som uppmanades att avge en förklaring för sitt parti – socialistrevolutionärerna – centralkommittécentralkommitté vägrade och uteslöts. Kornilov arresterades av socialkommittéerna. Generaler avskedades, ministrar avsattes och kabinettet föll.

Kerenskij försökte bilda en ny regering med kadeterna, bourgeoisins parti. Hans parti, socialistrevolutionärerna, beordrade honom att utesluta kadeterna. Kerenskij ville inte höra på det örat och hotade att avgå om hans partivänner insisterade. Men han vågade för tillfället inte gå emot den allmänna opinionen, och ett temporärt direktorat av fem av de gamla ministrarna med Kerenskij i spetsen bildade regering tills regeringsfrågan kunde lösas.

Kornilovaffären förde samman alla de socialistiska grupperna – både moderata och revolutionära – i en passionerad självförsvarsimpuls. Det fick inte förekomma några fler Kornilovaffärer. En ny regering måste bildas som var ansvarig för de folkgrupper som stödde revolutionen. CEK inbjöd därför de folkliga organisationerna att sända delegater till en demokratisk konferens som skulle sammanträda i Petrograd i september.

I CEK framträdde genast tre fraktioner. Bolsjevikerna krävde att den allryska sovjetkongressen skulle sammankallas och överta makten. 'Center'-socialistrevolutionärerna under ledning av Tjernov förenade sig med vänstersocialistrevolutionärerna under ledning av Kamkov och Spiridonova, mensjevikinternationalisterna under Martov och 'center-mensjevikerna' representerade av Bogdanov och Skobeljev i kravet på en rent socialistisk regering. Tsereteli, Dan och Lieber i ledningen för mensjevikernas högerflygel och högersocialistrevolutionärerna under Avksentjev och Gotz yrkade på att de besuttna klasserna skulle vara representerade i den nya regeringen.

Bolsjevikerna fick nästan genast majoritet i Petrogradsovjeten, och sovjeterna i Moskva, Kiev, Odessa och andra städer följde Petrograds exempel.

Mensjevikerna och socialistrevolutionärerna som kontrollerade CEK ansåg då att Kornilov var mindre farlig än Lenin. De reviderade representationsplanen för den demokratiska konferensen och tog med flera delegater från kooperativa föreningar och andra konservativa församlingar. Men även denna partiska församling röstade till att börja med för en *koalitionsregering utan kadetpartiet*. Kerenskij's öppna hot om avgång och de moderata socialisternas förskräckta tal om att 'republiken är i fara' förmådde emellertid konferensen att med knapp majoritet uttala sig till förmån för en koalition med bourgeoisin och att sanktionera uppriktandet av ett slags konsultativt parlament utan lagstiftande befogenheter som kallades den Ryska republikens provisoriska råd. Den nya regeringen kontrollerades praktiskt taget av bourgeoisin och i den Ryska republikens råd hade de ett oproportionerligt stort antal platser.

Faktum är att CEK inte längre representerade sovjeternas massor och stadgevidrigt hade vägrat att inkalla en ny all-rysk sovjetkongress i september. CEK hade inte för avsikt att inkalla denna kongress eller att låta den inkallas. Dess officiella organ, *Izvestija*, började antyda att sovjeterna sjöng på sista versen och att de kanske snart skulle upplösas. Samtidigt tillkännagav den nya regeringen att den hade för avsikt att upplösa 'oansvariga organisationer' – dvs sovjeterna.

Bolsjevikerna svarade med att sammankalla de allryska sovjeterna till ett möte i Petrograd den 2 november då de skulle överta regeringsmakten i Ryssland. Samtidigt lämnade de den Ryska republikens råd eftersom de inte ville delta i en 'styrelse som var ett förräderi mot folket'.

Men bolsjevikernas uttåg skapade inte lugn och ro i det olycksförföljda rådet. De besuttna klasserna som nu satt i en nyckelposition blev arroganta. Kadetpartiet deklarerade att regeringen inte hade någon laglig rätt att utropa Ryssland till republik. De krävde stränga åtgärder för att krossa soldat- och matroskommittéerna i armén och flottan och brännmärkte sovjeterna. Från rådets vänsterbänkar förordade mensjevikinternationalister och vänster-socialistrevolutionärer omedelbar fred, jord åt bönderna och arbetarkontroll över industrin – dvs praktiskt taget bolsjevikernas program.

Jag hörde Martovs anförande då han svarade kadetpartiet. Lutad över talarstolen på tribunen som den dödssjuka man han var talade han med en röst som var så pass hes att den knappast hördes och skakade fingret mot högerbänkarna:

‘Ni kallar oss defaitister, men de verkliga defaitisterna är de som väntar på ett lämpligare ögonblick för fredsslutet och som vill uppskjuta freden till en senare tidpunkt då ingenting finns kvar av den ryska armén och då Ryssland blir föremål för köpslagan mellan de olika imperialistgrupperna ... Ni försöker påtvinga det ryska folket en politik dikterad av bourgeoisins intressen. Fredsfrågan måste tas upp utan dröjsmål ... Ni kommer då att få se att de som ni kallar tyska agenter, zimmerwaldisterna ¹ som i alla länder har förberett de demokratiska massornas uppvaknande, inte har arbetat förgäves...’

Mensjevikerna och socialistrevolutionärerna vacklade mellan dessa båda grupper men tvingades oemotståndligt mot vänster av massornas stigande missnöje. Djup fientlighet delade rådet i oförsonliga grupper.

Sådan var situationen när det länge väntade meddelandet om de allierades konferens i Paris aktualiserade den brännande frågan om utrikespolitiken.

Rent teoretiskt var alla socialistpartierna i Ryssland positivt inställda till omedelbar fred på demokratiska villkor. Redan i maj 1917 hade Petrogradsovjeten, som då kontrollerades av mensjevikerna och socialistrevolutionärerna, proklamerat de berömda ryska fredsvillkoren. De hade krävt att de allierade anordnade en konferens som skulle diskutera krigsmålen. Denna konferens hade utlovats till augusti, sedan uppskjutits till september, sedan till oktober och var nu fastställd till den 10 november.

Den provisoriska regeringen föreslog två representanter –general Aleksejev, en reaktionär militär, och utrikesministern Terestjenko. Sovjeterna valde Skobeljev som skulle tala för dem och skisserade ett manifest, de berömda instruktionerna eller *nakaz*. Den provisoriska regeringen gjorde invändningar mot Skobeljev och hans *nakaz*, de allierade ambassadörerna protesterade, och som svar på en fråga i engelska underhuset deklarerade Bonar Law kyligt: ‘Så vitt jag vet kommer Pariskonferensen inte alls att diskutera krigsmålen utan bara metoderna att fullfölja kriget ...’

Den konservativa ryska pressen jublade och bolsjevikerna ropade: ‘Se vart mensjevikernas och socialistrevolutionärernas kompromisstaktik har fört dem!’

Från den tusentals kilometer långa fronten skickade de ryska miljonarméerna hundratals delegationer till huvudstaden som krävde ‘Fred! Fred!’

Jag gick över floden till den moderna cirkusen, till ett av de stora massmöten som anordnades över hela staden och blev talrikare för varje kväll. Den nakna skumma amfiteatern som upplystes av fem små glödlampor hängande i en tunn tråd var packad från golv till tak med soldater, matrosar, arbetare, kvinnor vilka alla lyssnade som om deras liv hängde på vad de fick höra. En soldat talade – han kom från 548:e divisionen, vad det nu kunde vara:

¹ Medlemmar av de europeiska socialisternas revolutionära internationella flygel. De kallades så därför att de deltagit i den internationella konferensen i Zimmerwald i Schweiz 1915.

‘Kamrater’, ropade han och det fanns verklig smärta i hans härjade ansikte och förtvivalade gester. ‘Folket i toppen kräver alltid att vi skall offra allt medan de som har allt lämnas i fred.

Vi är i krig med Tyskland. Skulle vi inbjuda tyska generaler att tjänstgöra i vår generalstab? Vi är i krig med kapitalisterna också men ändå inbjuder vi dem till vår regering ...

Soldaten säger: ”Visa mig vad jag kämpar för. Är det Konstantinopel eller ett fritt Ryssland? Är det demokratin eller de kapitalistiska utplundrarna? Om ni kan bevisa för mig att jag försvarar revolutionen ska jag gå ut och slåss utan att behöva tvingas av dödsstraff.”

När jorden tillhör bönderna, fabriker, arbetarna och makten sovjeterna då vet vi att vi har något att kämpa för och då ska vi kämpa för det!’

I kaserner, i fabriker, i gathörnen uppträdde en ändlös rad soldater som alla begärde slut på kriget och förklarade att om regeringen inte gjorde energiska försök att få fred skulle armén lämna skyttegravarna och åka hem.

En talesman för åttonde armén deklarerade:

‘Vi är svaga, det finns bara några få man i varje kompani. De måste ge oss mat och stövlar och förstärkningar, annars blir det snart bara tomma skyttegravar. Fred eller proviant ... antingen måste regeringen sluta kriget eller stödja armén.’

En talesman för 46:e sibiriska artilleriregementet:

‘Officerarna vill inte samarbeta med våra kommittéer, de förråder oss till fienden, de arkebuserar våra agitatorer, och den kontrarevolutionära regeringen stöder dem. Vi trodde att revolutionen skulle ge oss fred. Men nu förbjuder oss regeringen till och med att tala om fred och samtidigt ger den oss inte tillräcklig proviant att leva på eller tillräcklig ammunition att slåss med ...’

Från Europa kom rykten om fred på Rysslands bekostnad.

Nyheter om behandlingen av de ryska trupperna i Frankrike ökade missnöjet. Första brigaden hade försökt ersätta sina officerare med soldatkommittéer, som kamraterna hemma, hade vägrat lyda en order att resa till Saloniki och begärt att bli sänd till Ryssland. Den hade omringats, avstängts från proviant och sedan beskjutits med artilleri varvid många hade dödats.

Den 29 oktober gick jag till Marinskijpalatsets stora hall i marmor och karmosinrött för att höra på Terestjenkos utrikespolitiska deklaration som hela det fredstörstande och utmattade landet väntade på med ohygglig oro.

En lång, oklanderligt klädd ung man med slätrakat ansikte och höga kindben läste förbindligt sitt omsorgsfullt diplomatiska tal. Ingenting. Bara de gamla vanliga plattityderna om att krossa den tyska militarismen med de allierades hjälp – om Rysslands ‘statsintressen’, om den ‘förlägenhet’ som framkallats av Skobeljevs *nakaz*. Han slutade med refrängen:

‘Ryssland är en stormakt. Ryssland kommer att förbli en stormakt vad som än händer. Vi måste alla försvara Ryssland, vi måste visa att vi är försvarare av ett stort ideal och är barn av en stormakt.’

Ingen blev nöjd. Reaktionärerna ville ha en ‘stark’ imperialistisk politik, de demokratiska partierna ville ha en försäkran om att regeringen strävade efter fred. Jag återger en ledare i *Rabotjij i Soldat* (Arbetare och Soldat), organ för den bolsjevikiska Petrogradsovjeten:

‘Regeringens svar till skyttegravarna

Den mest tystlåtna av våra ministrar, hr Terestjenko, har just talat om följande för soldaterna i skyttegravarna:

1. Vi är nära förbundna med våra allierade. (Inte med folken utan med regeringarna.)
2. Det tjänar ingenting till att den ryska demokratin diskuterar möjligheten eller omöjligheten av ett vinterfälttåg. Det avgör våra allierades regeringar.
3. Första julioffensiven var en mycket framgångsrik affär. (Han nämnde inte konsekvenserna.)
4. Det är inte sant att våra allierade inte bryr sig om oss. Ministern hade i sin ägo mycket viktiga deklamationer. (Deklamationer? Hur är det med gärningarna? Hur betar sig den engelska flottan? Hur förhåller det sig med den engelske kungens samtal med den kontrarevolutionäre exilgeneralen Gurko? Ministern sa ingenting om allt detta.)
5. Skobeljevs instruktioner är dåliga; de allierade tycker inte om dem och de ryska diplomaterna tycker inte om dem. På den allierade konferensen måste vi alla "tala samma språk".

Är det allt? Det är allt. Vilken är vägen ut? Lösningen är: tro på de allierade och på Terestjenko. När blir det fred? När de allierade tillåter.

Så svarade regeringen på skyttegravarnas fredskrav!

I bakgrunden av den ryska politiken började nu de vaga konturerna av en olycksbådande gruppering utformas – kosackerna. *Novaja Zjizn* (Nytt Liv), Gorkijs tidning, riktade uppmärksamheten på dem:

‘I början av revolutionen vägrade kosackerna att skjuta ner folket. När Kornilov marscherade mot Petrograd vägrade de att följa honom. Från passiv lojalitet mot revolutionen har kosackerna nu övergått till en aktiv politisk offensiv (mot den). Från revolutionens kulisser har de plötsligt ryckt fram på scenen ...’

Donkosackernas hetman Kaledin, hade avskedats av den provisoriska regeringen för sin delaktighet i Kornilovaffären. Han vägrade att avgå och låg i Novotjerkask med tre stora kosackarméer och stämplade. Han var så mäktig att regeringen var tvungen att ignorera hans lydnadsbrott. Och den tvingades till och med att formellt erkänna de förenade kosackarméernas råd och att olagligförklara sovjeternas nybildade kosacksektion.

Under första delen av oktober uppvaktade en kosackdelegation Kerenskij och krävde arrogant att anklagelserna mot Kaledin skulle tas tillbaka samtidigt som de förebrådde ministerpresidenten för att han gav efter för sovjeterna. Kerenskij gick med på att lägga ner anklagelserna mot Kaledin och lär sedan ha sagt: ‘I sovjetledarnas ögon är jag en tyrann och en despot ... Den provisoriska regeringen är inte beroende av sovjeterna utan anser det beklagligt att de över huvud taget existerar.’

Samtidigt uppvaktade en annan kosackdelegation den engelske ambassadören och förhandlade med honom som representanter för det ‘fria kosackfolket’.

Vid Don hade något som mycket liknade en kosackrepublik upprättats. Kuban utropade sig till en självständig kosackstat. Sovjeterna i Rostov och Jekaterinburg skingrades av väpnade kosacker och kolgruvearbetarnas fackförening i Charkov plundrades. Kosackrörelsen var genomgående antisocialistisk och militaristisk. Ledarna var adelsmän och godsägare som Kaledin, Kornilov, generalerna Dutov, Karaulov och Bardizje, och rörelsen stöddes av de mäktiga köpmännen och bankirerna i Moskva.

Det gamla Ryssland höll på att snabbt brytas sönder. I Ukraina, Finland, Polen och Vitryssland blev nationaliströrelserna starkare och djärvare. De lokala regeringarna som dominerades av de borgerliga partierna krävde självstyrelse och vägrade att lyda order från Petrograd. Den finska senaten i Helsingfors vägrade att låna pengar till den provisoriska regeringen, förklarade Finland självständigt och krävde att de ryska trupperna skulle dras tillbaka. Den borgerliga radan i Kiev utvidgade Ukrainas gränser tills de omfattade den bördigaste jorden i hela Sydryssland ända bort till Ural och började sätta upp en nationell armé. Premiärminister Vinnitjenko antydde att han tänkte sluta separatfred med Tyskland – och den provisoriska regeringen var hjälplös. Sibirien och Kaukasus krävde separata konstituerande församlingar. Och i alla dessa länder hade en bitter strid börjat mellan myndigheterna och de lokala arbetar- och soldatsovjeterna.

Förhållandena blev alltmer kaotiska för varje dag. Hundratusentals soldater deserterade från fronten och började röra sig i väldiga vågor över landet. Bönderna i Tambov- och Tverguvernementen som tröttnat på att vänta på jord och som var förbittrade över regeringens undertryckningsåtgärder brände herrgårdar och massakrerade godsägare. Våldiga strejker och lockouter skakade Moskva, Odessa och kolgruvorna vid Don. Transportväsendet var förlamat, armén svalt och i storstäderna fanns inget bröd.

Regeringen som slets mellan de demokratiska och reaktionära grupperna kunde ingenting göra. När den tvingades handla stödde den alltid de besuttnas intressen. Kosacker skickades ut för att återställa ordningen bland bönderna och för att krossa strejker. I Tasjkentguvernementet förbjöd myndigheterna sovjeterna. Det ekonomiska rådet i Petrograd, som bildats för att återuppbygga det desorganiserade ekonomiska livet i landet, lamslogs av motsättningarna mellan kapital och arbete och upplöstes av Kerenskij. Den gamla regimens militärer som stöddes av kadetpartiet krävde att stränga åtgärder vidtogs för att återställa disciplinen i armén och flottan. Förgäves hävdade den ärevördige marinministern amiral Varderevskij och krigsministern general Verkovskij att bara en ny, frivillig demokratisk disciplin baserad på samarbete med soldat- och matroskommittéerna kunde rädda armén och flottan. Deras rekommendationer ignorerades.

Reaktionärerna tycktes fast beslutna att framkalla en folkstorm. Rättegången mot Kornilov närmade sig. Den borgerliga pressen försvarade honom allt öppnare och kallade honom 'den store ryske patriot'. Burtsevs tidning, *Obsjtjee Delo* (Den gemensamma saken) krävde diktatur under Kornilov, Kaledin och Kerenskij!

Jag hade en dag ett samtal med Burtsev på pressläktaren i Republikens råd. En liten böjd figur med rynkigt ansikte, närsynta ögon bakom tjocka linser, ovårdat hår och gråstrimmigt skägg.

'Lägg märke till mina ord, unge man! Vad Ryssland behöver är en stark man. Vi måste glömma revolutionen nu och koncentrera oss på tyskarna. Vilka klåpare som fängslade Kornilov, och bakom klåparna står de tyska agenterna. Kornilov borde ha segrat ...'

På den yttersta högerkanten förespråkade monarkisternas organ öppet krossandet av den revolutionära demokratin.

Den 23 oktober utkämpades ett sjöslag med en tysk eskader i Rigabukten. Under förvändning att Petrograd var i fara gjorde den provisoriska regeringen upp planer att evakuera huvudstaden. Först skulle de stora ammunitionsfabrikerna flyttas långt in i Ryssland och sedan skulle regeringen flytta till Moskva. Omedelbart höjde bolsjevikerna ropet att regeringen övergav den röda huvudstaden för att försvaga revolutionen. Riga hade sålts till tyskarna, nu skulle Petrograd förrådas!

Den borgerliga pressen var förtjust. Kadetpartiets tidning *Retj* skrev: 'I Moskva kan regeringen arbeta i en lugn atmosfär utan att störas av anarkister'. Rodzianko, ledare för

kadetpartiets högerflygel, förklarade i *Utro Rossii* att det skulle vara en välsignelse om tyskarna tog Petrograd eftersom sovjeterna och den revolutionära Östersjöflottan då, skulle krossas. Han skrev:

‘Petrograd är i fara. Jag säger för mig själv: ”Låt Gud dra försorg om Petrograd.” Man fruktar att om Petrograd går förlorat kommer de centrala revolutionära organisationerna att krossas. På det svarar jag att jag gläder mig om alla dessa organisationer krossas, ty de kommer bara att bringa olycka över Ryssland ...

Om Petrograd intas kommer även Östersjöflottan att krossas ... Men det är ingenting att sörja över, de flesta slagskeppens besättningar är totalt demoraliserade.’

Inför hotet om en folkstorm övergavs planen på evakuering.

Under tiden hängde sovjetkongressen som ett åskmoln genomkorsat av blixtrar över Ryssland. Den motarbetades inte bara av regeringen utan av alla moderata socialister. De centrala armé- och flottkommittéerna, centralkommittéerna för några fackförbund, bondesovjeterna och framför allt CEK själv sparade ingen möda för att förhindra kongressen. *Izvestija* och *Golos Soldata* (Soldatens Röst), tidningar som grundats av Petrogradsovjeten men som nu kontrollerades av CEK, angrep den häftigt liksom hela den socialistrevolutionära partipressen, *Delo Naroda* (Folkets Sak) och *Volja Naroda* (Folkviljan).

Delegater skickades runt i landet och telegram avsändes till lokala sovjeter och armékommittéer som instruerades att stoppa eller uppskjuta val till kongressen. Högtidliga offentliga resolutioner deklarerade att demokratin motsatte sig en kongress som låg så nära den konstituerande församlingen; representanter från fronten, från zemstvoernas förbund, bondeförbundet, kosackarméernas förbund, officersförbundet, S:t Georgsriddarna, Dödsbataljonerna, protesterade ... Den ryska republikens råd var enhälligt mot kongressen. Hela det maskineri som satts upp av den ryska marsrevolutionen blockerade sovjetkongressen.

På andra sidan stod proletariatets – arbetarnas, de meniga soldaternas och de fattiga böndernas – formlösa vilja. Många lokala sovjeter var redan bolsjevikiska, vidare fanns industriarbetarnas organisationer – verkstadskommittéerna – och de upproriska armé- och flottorganisationerna. På några platser höll folket, som hindrats att i laga ordning välja sina sovjetdelegater, egna möten och valde en av sina egna att resa till Petrograd. På andra håll upplöste man de gamla kommittéerna och bildade nya. En våg av revolt hävde och spräckte den skorpa som långsamt hade hårdnat över den revolutionära glöd som legat och pyrt alla dessa månader. Bara en spontan massrörelse kunde få till stånd den allryska sovjetkongressen.

Dag efter dag reste bolsjeviktalarna runt till kaserner och fabriker och kritiserade våldsamt ‘inbördeskrigsregeringen’. En söndag åkte vi på en skramlande spårvagn som rullade fram genom hav av lera mellan nakna fabriker och väldiga kyrkor till Obuchovskij Zavod, en statlig ammunitionsfabrik ute vid Schlüsselburg Prospekt.

Mötet ägde rum mellan de nakna tegelväggarna till en väldig, ännu inte färdigbyggd fabrik, tiotusen svartklädda män och kvinnor stod packade runt en ställning draperad i rött; folk stod på högar av plank och tegel och satt uppflugna högt uppe på skuggiga bjälkar, uppmärksamma och utrustade med tordönsröster. Då och då bröt solen genom de gråa tunga molnen och rödaktigt ljus strömmade genom skelettfönstren ner på massan av ansikten som var vända upp mot oss.

Lunatjarskij, en spenslig studentliknande figur med en konstnärs känsliga ansikte, talade om varför sovjeterna måste ta makten. Ingenting annat kunde säkerställa revolutionen mot dess

fiender, som medvetet ruinerade landet, störtade armén i fördärvet och skapade tillfällena för en ny Kornilov.

En soldat från den rumänska fronten, mager, tragisk och lågande, ropade: 'Kamrater! Vi svälter vid fronten, vi är stela av köld. Vi dör en meningslös död. Jag ber de amerikanska kamraterna hälsa Amerika att ryssarna hellre dör än förråder sin revolution. Vi ska hålla fästet med all vår kraft tills världens folk reser sig och hjälper oss! Säg de amerikanska arbetarna att de skall resa sig och kämpa för den sociala revolutionen!'

Sedan kom Petrovskij, spenslig, långsam i sitt tal, obeveklig:

'Nu är tiden inne för handling, inte för ord. Den ekonomiska situationen är dålig men vi måste vänja oss vid den. De försöker svälta och frysa ut oss. De försöker provocera oss. Men låt dem förstå att de kan gå för långt – låt dem förstå att om de vågar lägga hand på proletarietets organisationer skall vi sopa bort dem som skum från jordens yta!'

Bolsjevikpressen utökades plötsligt. Förutom de bägge partitidningarna *Rabotjij Put* och *Soldat* kom en ny tidning för bönderna, *Derevenskaja Biednota*, i en upplaga på en halv miljon om dagen, och den 17 oktober *Rabotjij i Soldat*. Dess ledare den dagen sammanfattade bolsjevikernas inställning:

'Det fjärde krigsåret kommer att innebära att armén och landet tillintetgörs ... Petrograds säkerhet är i fara. Kontrarevolutionärerna gläder sig åt folkets olyckor ... Bönderna som bringats till förtvivlan gör öppet uppror; godsägarna och myndigheterna massakrerar dem genom straffexpeditioner; fabriker och gruvor slår igen; arbetarna hotas med svält ... Bourgeoisin och dess generaler vill återställa en blind disciplin i armén ... Stödda av bourgeoisin gör sig kornilovisterna beredda att omintetgöra den konstituerande församlingens möte ...

Kerenskijregeringen är emot folket. Han kommer att krossa landet ... Denna tidning kämpar för folket och med folket – de fattiga klasserna, arbetare, soldater och bönder. Folket kan endast räddas genom revolutionens fullbordande ... och till den änden måste hela makten ligga i sovjeternas händer ...

Denna tidning förordar följande:

All makt åt sovjeterna – både i huvudstaden och i provinserna.

Omedelbar vapenvila på alla fronter. En hederlig fred mellan folken.

Jorden till bönderna – utan kompensation.

Arbetarkontroll över industriproduktionen.

En hederligt vald konstituerande församling.'

Det kan vara av intresse att här återge en passus ur samma tidning – organ för de bolsjeviker som runt om i världen kallades tyska agenter:

'Den tyske kaisern, besudlad med blod från miljoner döda människor vill kasta sina, arméer mot Petrograd. Låt oss mana de tyska arbetarna, soldaterna och bönderna som önskar fred lika mycket som vi att ... bekämpa detta förbannade krig!

Detta kan endast åstadkommas av en revolutionär regering som verkligen kan tala för Rysslands arbetare, soldater och bönder och som över diplomaternas huvuden kan vända sig direkt till de tyska trupperna och fylla de tyska skyttegravarna med proklamationer på tyska språket ... Våra flygare skulle sprida dessa proklamationer över hela Tyskland ...'

I Republikens råd vidgades klyftorna mellan höger och vänster för varje dag.

‘De besuttna klasserna vill exploatera det revolutionära statsmaskineriet för att fjättra Ryssland vid de allierades stridsvagn! De revolutionära partierna är absoluta motståndare till denna politik’, sade Karelin från vänstersocialistrevolutionärerna.

Gamle Nikolaus Tjajkovskij som representerade populisterna vände sig emot jordutdelning åt bönderna och anslöt sig till kadetpartiets synpunkter:

‘Vi måste omedelbart återupprätta sträng disciplin i armén .. Sedan krigets början har jag hävdad att det är ett brott att genomföra sociala och ekonomiska reformer i krigstid. Vi begår det brottet och ändå är jag inte motståndare till dessa reformer eftersom jag är socialist.’

Rop från vänstern: ‘Vi tror dig inte!’ Kraftiga applåder från högern.

Adzjemov från kadetpartiet förklarade att det inte var nödvändigt att tala om för armén vad den kämpade för eftersom varje soldat borde inse att den främsta uppgiften var att driva fienden från ryskt territorium.

Kerenskij kom själv två gånger och pläderade lidelsefullt för nationell enhet, ena gången brast han i gråt mot slutet. Församlingen lyssnade kallt på honom och avbröt med ironiska anmärkningar.

Smolnyjinstitutet, som var högkvarter för CEK och Petrogradsovjeten, låg flera kilometer från centrum i stadens utkant bredvid den breda Nevan. Jag åkte dit i en gnisslande spårvagn som rörde sig i snigelfart genom de kullerstensbelagda leriga gatorna och var packad med folk. Vid ändhållplatsen reste sig de graciösa rökblå kupolerna på Smolnyjklostret som avtecknade sig vackert i mattgult. Bredvid det Smolnyjinstitutets kasernliknande fasad, tvåhundra meter långt, och tre våningar högt, med det kejsrerliga vapnet i sten fortfarande utmanande över entrén.

Institutet, som under den gamla regimen hade varit en berömd klosterskola för den ryska högadelns döttrar och beskyddat av tsaritsan själv, hade övertagits av revolutionära arbetar- och soldatororganisationer. I institutet fanns mer än hundra stora rum, vita och nakna, och emaljerade plåtar upplyste fortfarande förbipasserande att här låg ‘Klassrum nr 4’ eller ‘Kollegierum’. Över dem hängde nu tafatt textade skyltar som vittnade om den nya ordningen: ‘Petrogradsovjetens Centralkommitté ‘CEK’, ‘Utrikesbyrån’, ‘Socialistiska Soldaters förening’, ‘Centralkommittén för de allryska fackförbunden’, ‘Verkstads-kommittéer’, ‘Centrala Armékommittén’ och de politiska partiernas kanslier.

De långa välvda korridorerna som var upplysta av fåtaliga elektriska lampor myllrade av soldater och arbetare av vilka somliga bar stora buntar med tidningar, proklamationer och trycksaker av alla slag. Ljudet av deras tunga stövlar framkallade ett oavbrutet mullrande dån på trägolvet ... Överallt fanns anslag uppsatta: ‘Kamrater, var renliga för er hälsas skull!’ Långa bord vid övre änden av trapporna i varje våning och i trappavsatserna var fyllda med broschyrer och litteratur från de olika politiska partierna.

Det rymliga låga refektoriet i nedre våningen var fortfarande matsal. För två rubel köpte jag en pollett som berättigade mig till middag. Jag ställde mig i kö med tusentals andra som väntade på att komma fram till de långa serveringsborden där tjugo män och kvinnor ur väldiga kittlar öste upp kålsoppa, köttstycken, högar av *kasja* och skivor av svart bröd. Fem kopek kostade te i en bleckmugg. Ur en korg grabbade man en flottig träsked. Bänkarna längs träborden var packade med hungriga proletärer som slukade maten, pratade och hojtade grova skämt över rummet.

En trappa upp fanns en annan matsal reserverad för CEK – fast alla gick dit. Där kunde man få bröd med mycket smör och te i glas.

I södra flygeln i andra våningen låg den stora sammanträdessalen som tidigare hade varit institutets balsal. Ett högt vitt rum upplyst av kristallkronor med hundratals rikt utsirade elektriska lampor och avdelat av två rader massiva pelare. I ena änden av salen fanns en estrad flankerad av två höga månggreniga ljushållare. På väggen hängde en guldrum ur vilken tsarens porträtt hade skurits bort. Här hade vid festliga tillfällen ett lysande följe av militärer och präster suttit bänkade tillsammans med storfurstar.

Mitt emot salen på andra sidan korridoren låg sovjetkongressens kansli. Jag stod och tittade på de nya delegaterna som anlände – stora skäggiga soldater, arbetare i svarta blusar och några långhåriga bönder. Flickan som tog emot dem – som var medlem av Plechanovs jedinstvo-grupp – log föraktfullt. 'Det här är helt andra människor än delegaterna vid den första kongressen', sa hon. 'Se hur primitiva och okunniga de verkar!' Det var sant. Det ryska folkhavet hade kommit i rörelse och bottenkiktet hade vällt upp till ytan. Fullmaktskommittén, som utnämnts av den gamla CEK, underkände delegat efter delegat därför att de inte hade valts stadgeenligt. Men Karakan som var medlem av bolsjevikernas centralkommitté skrattade bara. 'Det betyder ingenting', sa han, 'när tiden är inne ska vi se till att ni får era mandat ...'

Rabotjij i Soldat skrev:

'Vi vill rikta delegaternas uppmärksamhet på de försök som görs av vissa medlemmar av organisationskommittén att sabotera kongressen. De hävdar att den inte kommer att äga rum och att delegaterna gör bäst i att lämna Petrograd ... Fäst inte något avseende vid dessa lögner ... Stora dagar ligger framför oss.'

Det var uppenbart att ett beslutsmässigt antal ledamöter inte skulle hinna samlas till den 2 november, och kongressens öppnande uppsköts därför till den 7 november. Men hela landet var nu på benen, och mensjevikerna och socialistrevolutionärerna som insåg att de hade kommit i underläge ändrade plötsligt taktik och uppmanade sina provinsorganisationer att välja så många moderatsocialistiska delegater som möjligt. Samtidigt utfärdade bonde-sovjeternas exekutivkommittén brådskande kallelse till en bondekongress den 13 december som skulle neutralisera de åtgärder som soldaterna och arbetarna kunde ha vidtagit.

Vad skulle bolsjevikerna göra? Rykten var i omlopp i staden att arbetarna och soldaterna skulle sätta i gång en väpnad 'demonstration' – en *vystuplenie*. Den borgerliga och reaktionära pressen profeterade om uppror och uppmanade regeringen att acceptera Petrograd-sovjeten eller åtminstone förhindra kongressen. Sådana tidningar som *Novaja Rus* förordade en allmän massaker på bolsjevikerna.

Gorkijs tidning, *Novaja Zjizn*, var ense med bolsjevikerna att reaktionärerna försökte krossa revolutionen och att de om så blev nödvändigt måste bekämpas med vapenmakt, men den revolutionära demokratin alla partier måste uppvisa en enad front:

'Så länge demokratin inte har organiserat sina främsta krafter, så länge motståndet mot dess inflytande är starkt är det inte lämpligt att gå till attack. Men om de fientliga elementen griper till våld bör den revolutionära demokratin kasta sig in i striden för att erövra makten, och den kommer då att stödjas av folkets djupaste lager ...'

Gorkij påpekade att både den reaktionära pressen och regeringspressen drev bolsjevikerna till våld. Men ett uppror skulle bereda vägen för en ny Kornilov. Han uppmanade bolsjevikerna att förneka ryktena. Potresov publicerade i mensjeviktidningen *Dien* (Dagen) en sensationell artikel, illustrerad av en karta, i vilken han 'avslöjade' bolsjevikernas hemliga fälttågsplan.

Som genom ett trollslag täcktes husväggarna med varningar, proklamationer och appeller från de moderata och konservativa partiernas centralkommittéer och från CEK som fördömde alla

‘demonstrationer’ och uppmanade arbetarna och bönderna att inte lyssna på agitatorer. Till exempel följande från det socialistrevolutionära partiets militära sektion:

‘Åter sprids rykten i staden om en planerad *vystuplenie*. Varifrån kommer dessa rykten? Vilken organisation står bakom dessa agitatorer som predikar uppror? Bolsjevikerna förnekade att de har något att göra med saken när de tillfrågades i CEK ... Men ryktena i sig själva utgör en stor fara. Det kan lätt hända att enskilda brushuvuden utan att ta hänsyn till stämningen bland majoriteten arbetare, soldater och bönder kallar ut en del av soldaterna och arbetarna på gatorna och hetsar dem till uppror ... I denna farofyllda tid för det revolutionära Ryssland kan ett uppror lätt övergå i inbördeskrig, och då kan följden bli att alla de organisationer som proletariatet byggt upp med sådan möda raseras ... De kontrarevolutionära konspiratörerna planerar att utnyttja detta uppror för att krossa revolutionen, öppna fronten för Wilhelm och omintetgöra den konstituerande församlingen ... Stanna på era poster! Demonstrera inte!’

I Smolnyjs korridorer talade jag den 28 oktober med Kamenev, en liten man med rödaktigt pipskägg och galliska gester. Han var inte alls säker på att tillräckligt många delegater skulle komma. ‘Om kongressen alls blir av’, sa han, ‘kommer den att representera den överväldigande opinionen bland folket. Om majoriteten blir bolsjevikisk, vilket jag tror att den kommer att bli, skall vi begära att regeringsmakten överlämnas åt sovjeterna och att den provisoriska regeringen avgår ...’

Volodarskij, en lång blek yngling med glasögon och dålig hy, var mera bestämd: ‘Lieber, Dan och de andra kompromissarna saboterar kongressen. Om de lyckas hindra att den sammankallas är vi realister nog att inte låta hejda oss av det.’

I min dagbok för den 29 oktober finner jag följande notiser som hämtats ur dagens tidningar:

‘Mogilev (generalstabens högkvarter). Koncentration av lojala gardesregementen, kosacker och dödsbataljoner.

Aspiranterna från officersskolorna i Pavlovsk och Tsarskoje Selo Peterhof har av regeringen beordrats att resa till Petrograd. Oranienbaumspiranter anländer till staden.

En del av pansarvagnsdivisionen ur Petrograds garnison stationerad i Vinterpalatset.

På order av Trotskij utdelades flera tusen gevär från den statliga vapenfabriken i Sestroretzk till delegater för Petrograds arbetare.

Vid ett möte med stadsmilisen i nedre Liteinikvarteret antogs en resolution som krävde all makt åt sovjeterna.’

Detta är bara ett stickprov på de förvirrade händelserna under dessa febrila dagar då alla visste att något skulle hända men ingen visste vad som skulle hända.

Vid ett möte med Petrogradsovjeten i Smolnyj kvällen den 30 oktober brännmärkte Trotskij den borgerliga pressens påståenden att sovjeterna planerade ett väpnat uppror som ‘ett försök av reaktionärerna att diskreditera och omintetgöra sovjetkongressen Petrogradsovjeten’, förklarade han, ‘hade inte beordrat någon *vystuplenie*. Men om det blir nödvändigt skall vi göra uppror och vi kommer att stödjas av Petrogradgarnisonen ... De (regeringen) förbereder en kontrarevolution, och vi skall svara med en offensiv som kommer att bli skoningslös och avgörande.’

Det är riktigt att Petrogradsovjeten inte hade beordrat någon demonstration, men bolsjevikpartiets centralkommitté diskuterade frågan om uppror. Den sammanträdde hela natten den 23 oktober. Närvarande var alla partiets ledande intellektuella samt delegater från Petrograds

arbetare och garnison.¹ Bland de intellektuella var det bara Lenin och Trotskij som talade för uppror. Till och med militärerna var emot uppror. Vid voteringen röstades upprorsanhängarna ner.

Då reste sig en enkel arbetare vit i ansiktet av vrede. 'Jag talar för Petrograds proletariat', sa han barskt. 'Vi är för uppror. Gör som ni vill, men jag vill bara tala om för er att om ni tillåter att sovjeterna krossas så är vi färdiga med er!' Några soldater instämde och vid en ny votering segrade upprorets anhängare.

Men bolsjevikernas högerflygel under ledning av Rjazanov, Kamenev och Zinovjev fortsatte kampanjen mot en väpnad resning. På morgonen den 31 oktober publicerades i *Rabotjij Put* första avsnittet av Lenins 'Brev till kamraterna', ett av de djärvaste politiska aktstycken som världen någonsin skådat. I det lade Lenin fram argumenten för en resning med utgångspunkt från Kamenevs och Rjazanovs invändningar.

'Antingen måste vi överge vår paroll "All makt åt sovjeterna" skrev han, 'eller måste vi göra uppror. Någon medelväg finns inte.'

Samma eftermiddag höll kadetpartiets ledare Paul Miljukov ett briljant och bittert anförande i Republikens råd. Han brännmärkte Skobeljevs instruktioner som protyska, deklarerade att den 'revolutionära demokratin' förödde Ryssland, hånade Terestjenko och förklarade öppet att han föredrog tysk diplomati framför rysk ... Vänsterbänkarna råkade i tumult.

Regeringen å sin sida kunde inte ignorera den bolsjevikiska propagandans framgångar. Den 29 oktober utarbetade en kommitté sammansatt av medlemmar ur regeringen och Republikens råd i all hast två lagar, en om temporär jordutdelning åt bönderna och den andra om en energisk fredspolitik. Dagen därpå upphävde Kerenskij dödsstraffet i armén. Samma eftermiddag sammanträdde för första gången den nya 'Kommittén för stärkandet av den republikanska regimen och bekämpandet av anarkin och kontrarevolutionen' – några flera sessioner blev det inte. Morgonen därpå intervjuade jag tillsammans med två andra journalister Kerenskij – det var sista gången han tog emot journalister.

'Det ryska folket', sa han bittert, 'lider av ekonomisk utmattning och har förlorat alla illusioner om sina allierade. Världen tror att den ryska revolutionen är över. Missta er inte. Den ryska revolutionen har just börjat ...' Ord som var mera profetiska än han kanske förstod.

Jag var närvarande vid Petrogradsovjetens stormiga möte den 30 oktober som varade hela natten. Där var en manstark grupp moderatsocialistiska intellektuella, officerare och medlemmar av armékommittéerna och CEK. Mot dem vände sig enkla arbetare, bönder och meniga soldater i lidelsefulla tal.

En bonde talade om oroligheterna i Tver, som enligt hans mening framkallats av att jordkommittéerna hade arresterats. 'Den här Kerenskij är bara ett värn för godsägarna', ropade han. 'De vet att vi i alla fall kommer att ta jorden vid den konstituerande församlingen, och de försöker därför omintetgöra den konstituerande församlingen!'

En maskinist från Putilovverken berättade hur ingenjörerna stängde den ena avdelningen efter den andra under förevändning att det inte fanns bränsle eller råvaror. Men verkstads-kommittén hade upptäckt stora dolda reserver.

'Det är *provokatsia*', sade han. 'De vill svälta ut oss – eller driva oss till våldshandlingar!'

En soldat började: 'Kamrater! Jag överbringar hälsningar från fronten där männen gräver sina gravar och kallar dem skyttegravar!'

¹ John Reeds uppgifter är inte helt riktiga här. Centralkommittén uttalade sig med stor majoritet (10-2) i princip för uppror och några inlägg från utomstående delegater förekom inte. (Utgivarens anm.)

Då reste sig en lång utmärklar ung soldat med flammande ögon som möttes av en bifallsstorm. Det var Tjudnovskij, som rapporterats död under julioroligheterna och som nu uppstått från de döda.

‘Soldatmassorna litar inte längre på sina officerare. Till och med armékommittéerna som vägrade att kalla till ett möte med vår sovjet, förrådde oss. Soldatmassorna vill att den konstituerande församlingen skall sammanträda det datum som bestämts, och de som vågar uppskjuta den kommer att förbannas och det är inte fråga om några platoniska förbannelser, för armén har kanoner...’

Han berättade om valrörelsen för den konstituerande församlingen som nu pågick i Femte armén. ‘Officerarna och framför allt mensjeviker och socialistrevolutionärerna försöker medvetet lamslå bolsjeviker. Våra tidningar får inte delas ut i skyttegravarna. Våra talare arresteras ...’

‘Varför talar du inte om bristen på bröd?’ ropade en annan soldat.

‘Människan lever inte av bröd allenast’, svarade Tjudnovskij strängt.

Efter honom talade en officer, en delegat från Vitebskssovjeten, en mensjevikoboronets: ‘Det är inte fråga om vem som har makten. Det är inte fråga om regeringen utan om kriget ... och kriget måste vinnas innan någon förändring ...’ Skrån och ironiska bifallsrop. ‘Bolsjevikagitatorerna är demagoger!’ Lokalen skakade av skratt. ‘Låt oss för ett ögonblick glömma klasskampen ...’ Han kom inte längre. En röst skrek: ‘Ja, det skulle du allt gärna vilja!’

Petrograd erbjöd ett underligt skådespel dessa dagar. I fabriken var verkstadskommittérummen fyllda av gevär, kurirer kom och gick, Röda gardet exerceade. I alla kaserner var det möten varje kväll, och på dagarna gick diskussionens vågor höga. På gatorna tätnade folkskarorna när mörkret föll och strömmade i långsamma vågor upp och nerför Nevskij Prospekt och slogs om tidningarna ... Rånöverfallen ökade i sådan utsträckning att det var farligt att gå på bakgatorna. En eftermiddag på Sadovaja såg jag en folkmassa på flera hundra personer slå och trampa ihjäl en soldat som ertappats med att stjäla. Bland de huttrande kvinnorna som i långa kyliga timmar stod i kö för att köpa bröd och mjölk smög mystiska individer och viskade att judarna hade köpt upp livsmedelsförråden och att sovjetmedlemmarna levde i sus och dus medan folket svalt ...

Grindarna och dörrarna i Smolnyjinstitutet var strängt bevakade av soldater som begärde pass av alla passerande. Kommittérummen surrade hela dagen och hela natten, hundratals soldater och arbetare sov på golvet och överallt där det fanns en plats ledig. I den stora mötessalen en trappa upp var tusentals människor packade vid Petrogradsovjetens larmande sessioner.

Spelklubbarna hade hektiska dygn med flödande champagne och insatser på tjugotusen rubel. I stadens centrum flanerade prostituerade i juveler och dyrbara pälsar nattetid och fyllde kaféerna.

Monarkistkomplotter, tyska spioner, smuglare och gulascher.

Och i regnet och den bittra kylan rusade den stora pulserande staden under gråa skyar allt snabbare mot en oviss framtid ...

På upprorets rand

i relationerna mellan en svag regering och ett upproriskt folk uppstår så småningom ett läge då alla myndigheternas handlingar retar massorna och varje vägran att handla väcker deras förakt.

Förslaget att överge Petrograd väckte en folkstorm. Kerenskij's offentliga förnekande av att regeringen hade några sådana avsikter möttes med hänfulla skrån.

‘Hårt trängd av revolutionens krafter försökte den ”provisoriska” borgerliga regeringen fria sig genom lögnaktiga försäkringar om att den aldrig tänkt fly från Petrograd och att den inte ville uppge huvudstaden’, skrev *Rabotjij Put*.

I Charkov organiserade sig trettio tusen gruvarbetare och antog ingressen till I.W.W:s stadgar: ‘Arbetare och arbetsköpare har ingenting gemensamt.’ De skingrades av kosackerna, somliga lockoutades av gruvägarna och de övriga utlyste generalstrejk. Handels- och industriministern Konovalov gav sin närmaste man Orlov fullmakt att lösa tvisten. Orlov hatades av gruvarbetarna. Men CEK stödde inte bara Orlov utan vägrade att kräva att kosackerna återkallades från Donbass.

Sedan upplöstes sovjeten i Kaluga. Bolsjevikerna som hade fått majoritet i sovjeten frigav några politiska fångar. Med guvernementskommisariens godkännande inkallade stadsfullmäktige då trupper från Minsk och utsatte sovjetens högkvarter för artillerield. Bolsjevikerna gav sig men när de lämnade byggningen anfölls de av kosacker som ropade: ‘Så här skall vi göra med alla andra bolsjeviksovjetter, inklusive Moskvas och Petrograds!’ Denna händelse framkallade en våg av indignation i hela Ryssland.

I Petrograd avslutades en regional kongress med sovjeterna i norr under ordförandeskap av bolsjeviken Krylenko. Med överväldigande majoritet antogs en resolution om att all makt skulle överlämnas till den allryska kongressen. Resolutionen slutade med en hälsning till bolsjevikerna i fängelse som man uppmanade vara vid gott mod eftersom befrielsens timme snart skulle slå. Samtidigt uttalade sig verkstadskommittéernas första allryska kongress eftertryckligt för sovjeterna och fortsatte:

‘Sedan arbetarklassen befriat sig politiskt från tsarismen, vill den se den demokratiska regimen triumfera inom produktionssektorn. Det bästa uttrycket härför är arbetarnas kontroll över industriproduktionen, en kontroll som bleve en naturlig följd av det ekonomiska sönderfall som skapats av de härskande klassernas kriminella politik.’

Järnvägsmannaförbundet krävde att kommunikationsministern Liverovskij skulle avgå.

I CEK: s namn insisterade Skobeljev att *nakazen* skulle framläggas vid de allierades konferens och protesterade mot att Terestjenko skickades till Paris. Terestjenko erbjöd sig att avgå.

General Verkovskij som inte kunde genomföra sin reorganisation av armén besökte sällan kabinettmötena.

Den 3 november kom Burtsevs tidning ut med stora rubriker:

‘Medborgare! Rädda fosterlandet!’

Jag har just fått reda på att vid ett möte i går med nationella försvarskommissionen föreslog krigsministern general Verkovskij, som var ansvarig för Kornilovs fall, att Ryssland skulle underteckna en separatfred oberoende av sina allierade.

Detta är förräderi mot Ryssland!

Terestjenko förklarade att den provisoriska regeringen inte ens hade tagit del av Verkovskij's förslag.

”Man kunde tro att vi satt på ett dårhus”, sa Terestjenko. Medlemmarna i försvarskommissionen blev högeligen förvånade över generalens förslag.

General Aleksejev grät.

Nej! Detta är inte galenskap! Det är värre än så. Det är direkt förräderi mot Ryssland!

Kerenskij, Terestjenko och Nekrasov måste omedelbart avge en förklaring om Verkovskij's förslag.

Medborgare, res er!

Ryssland håller på att säljas!

Rädda fosterlandet!

Vad Verkovskij verkligen hade sagt var att de allierade måste pressas att sluta fred eftersom den ryska armén inte kunde kämpa längre.

Både i Ryssland och utomlands väckte händelsen en enorm sensation. Verkovskij beviljades 'obegränsad tjänstledighet på grund av ohälsa' och lämnade regeringen. Burtsevs tidning förbjöds.

Söndagen den 4 november skulle bli Petrogradsovjetens Dag med massmöten över hela staden, nominellt för att samla in pengar till organisationen och dess press, reellt var det fråga om en styrkedemonstration. Plötsligt tillkännagavs det att kosackerna samma dag skulle ordna en Krestni Khod – en korsprocession – till minne av 1812 års ikon genom vars mirakulösa ingripande Napoleon hade drivits från Moskva. Atmosfären var laddad, en gnista kunde utlösa inbördeskrig. petrogradsovjeten gav ut ett manifest med rubriken 'Bröder – Kosacker':

'Ni kosacker hetsas mot oss, arbetare och soldater. Denna Kainsplan sätts i verket av våra gemensamma fiender, förtryckarna, de privilegierade klasserna – generaler, bankirer, godsägare, före detta ämbetsmän och lakejer åt tsaren ... Vi hatas av alla korrupta element, rika, furstar, adelsmän, generaler, inklusive era kosackgeneraler. De är beredda att när som helst krossa Petrogradsovjeten och revolutionen ...

Den 4 november skall någon organisera en religiös kosackprocession. Det är vars och ens ensak om han vill delta i denna procession. Vi lägger oss inte i denna fråga och hindrar inte någon ... Men vi varnar er kosacker! Se upp så att inte era ledare under förevändning av en Krestni Khod hetsar er mot arbetare och soldater ...'

Processionen inställdes i all hast.

I kasernerna och arbetarkvarteren predikade bolsjevikerna: 'All makt åt sovjeterna!' medan reaktionens agenter uppmanade folk att resa sig och slå ihjäl judar, affärsinnehavare och socialistledare.

Å ena sidan monarkistpressen som hetsade till blodiga undertryckningsåtgärder – å den andra Lenins mäktiga röst som manade: 'Uppror! ... Vi kan inte vänta längre!'

Den borgerliga pressen var orolig. *Birjevja Vjedomosti* kallade bolsjevikpropagandan för ett angrepp på 'samhällets mest elementära principer – den personliga säkerheten och respekten för den privata äganderätten.'

Men det var de moderata socialisttidningarna som var hätskast. 'Bolsjevikerna är revolutionens farligaste fiender', förklarade *Delo Naroda*. Den mensjevikiska *Dien* skrev: 'Regeringen borde försvara sig själv och oss.' Plechanovs tidning *Jedinstvo* riktade regeringens uppmärksamhet på att Petrogradarbetarna höll på att beväpnas och krävde stränga åtgärder mot bolsjevikerna.

Regeringen tycktes bli hjälplösare för varje dag. Även den kommunala administrationen bröt samman. Morgontidningarnas spalter var fyllda av redogörelser för fräcka rån och mord, och brottslingarna gick fria.

Å andra sidan patrullerade beväpnade arbetare på gatorna nattetid och slogs med marodörerna och beslagtogs vapen överallt där de påträffade sådana.

Den 1 november utfärdade kommandanten i Petrograd, överste Polkovnikov, en proklamation:

‘Trots de svåra tider som landet upplever uppmanar fortfarande oansvariga element Petrogradborna till väpnade demonstrationer och massakrer, och för varje dag ökar brottsligheten och oordningen.

Detta sakernas tillstånd desorganiserar medborgarnas liv och hindrar regeringens och de kommunala organens systematiska arbete.

I fullt medvetande om mitt ansvar och min plikt mot landet beordrar jag:

1. Varje militärt förband inom garnisonens område att i enlighet med speciella instruktioner ge all hjälp åt stadens myndigheter, kommissarierna och milisen vid skyddet av regeringsinstitutionerna.
2. Organiserandet av patruller i samarbete med distriktskommandanten och representanterna för stadsmilisen och vidtagandet av åtgärder för att arrestera brottslingar och desertörer.
3. Arresterandet av alla personer som tar sig in i kaserner och hetsar till väpnade demonstrationer och massakrer; de arresterade överlämnas till stadskommandaturen.
4. Omedelbart undertryckande av alla väpnade demonstrationer eller upplopp med alla trupper som finns till hands.
5. Hjälp åt kommissarierna för att förhindra olagliga husundersökningar och arresteringar.
6. Omedelbar rapportering av allt som händer i Petrograds militärdistrikt.

Jag uppmanar alla armékommittéer och organisationer att hjälpa militärbefälhavarna att uppfylla sina plikter.’

I Republikens råd förklarade Kerenskij att regeringen var fullt medveten om bolsjevikernas förberedelser och att den kunde straffa alla demonstrationer. Han anklagade *Novaja Rus* och *Rabotjij Put* för samma slags omstörtande verksamhet. ‘Men på grund av den absoluta pressfriheten kan regeringen inte bekämpa tryckta lögnar’, tillade han.¹ Han förklarade att dessa tidningar representerade två aspekter av samma propaganda som syftade till den kontrarevolution som reaktionen så ivrigt längtade efter och fortsatte:

‘Jag är en dömd man, det betyder ingenting vad som händer mig, och jag dristar mig säga att bolsjevikernas otroliga provokationer påskyndar kontrarevolutionen.’

Den 2 november hade bara femton delegater anlänt till sovjetkongressen. Dagen därpå hade antalet stigit till 100 och morgonen därpå till 175 av vilka 103 var bolsjeviker. För att kongressen skulle vara beslutsmässig måste 400 delegater infinna sig och det var bara tre dagar kvar till kongressens öppnande.

Jag tillbringade mycket tid ute i Smolnyj. Det var inte längre lätt att komma in. Dubbla rader vaktposter stod utanför grindarna och inne i entrén väntade köande människor på att bli insläppta fyra åt gången efter utfrågning om identitet och ärende. Pass utdelades och passsystemet ändrades flera gånger om dagen eftersom det vimlade av spioner.

En dag när jag kom fram till den yttre grinden såg jag Trotskij och hans fru alldeles framför mig. De hejdades av en soldat. Trotskij sökte igenom fickorna men kunde inte hitta sitt pass.

¹ Detta var inte riktigt sant. Den provisoriska regeringen hade förbjudit bolsjevikiska tidningar tidigare, i juli, och planerade att göra det igen.

‘Det gör detsamma’, sa han slutligen. ‘Ni känner mig. Mitt namn är Trotskij.’

‘Ni har inget pass’, svarade soldaten envist. ‘Ni får inte gå in. Namn betyder inget för mig.’

‘Men jag är ordförande i Petrogradsovjeten.’

‘Om ni är en så hög kille måste ni väl ha något litet papper’, svarade soldaten.

Trotskij var mycket tålmodig. ‘Låt mig träffa vaktbefälhavaren’, sa han, Soldaten tvekade och mumlade något om att han inte ville besvara vaktbefälhavaren för varje djävel som dök upp. Slutligen vinkade han åt vaktbefälhavaren. Trotskij förklarade hur saken låg till och upprepade: ‘Mitt namn är Trotskij.’

‘Trotskij?’ Vaktbefälhavaren kliade sig i huvudet. ‘Jag tror jag har hört det namnet en gång’, sa han slutligen. ‘Jag tror det är i sin ordning. Ni kan gå in, kamrat ...’

I korridoren mötte jag Karakan som var medlem av den bolsjevikiska centralkommittén och som förklarade för mig hur den nya regeringen skulle fungera.

‘En lös organisation som är känslig för folkviljan sådan den kommer till uttryck genom sovjeterna och som ger fritt spelrum åt lokala krafter. För närvarande hindrar den provisoriska regeringen den lokala demokratiska viljans uttryck precis som tsarregimen gjorde. Det nya samhällets initiativ skall komma underifrån ... Regeringen skall utformas på basis av det ryska socialdemokratiska arbetarpartiets program. Den nya CEK, som blir ansvarig inför den allryska sovjetkongressen som inkallas med täta mellanrum, kommer att bli det nya parlamentet. I spetsen för de olika ministerierna kommer att stå kollegier i stället för ministrar, och de kommer att bli direkt ansvariga inför sovjeterna.’

Den 30 oktober fick jag en intervju med Trotskij i ett litet naket rum i Smolnyjs vindsvåning. Han satt vid ett tomt bord på en enkel stol mitt i rummet. Jag behövde inte ställa många frågor. Han talade snabbt och oavbrutet i mer än en timme. Jag återger här, med hans egna ord, huvudinnehållet i hans tal:

‘Den provisoriska regeringen är absolut maktlös. De borgerliga dominerar, men denna dominans maskeras av en fingerad koalition med *oboronts*partierna. Nu under revolutionen ser man revolter av bönder som är trötta på att vänta på jord som utlovats. Och över hela landet, i alla arbetande klasser, framträder samma missnöje. Denna borgerliga dominans kan bara upprätthållas genom inbördeskrig. Kornilovmetoden är det enda sätt på vilket bourgeoisin kan dominera. Men bourgeoisin saknar makt. Armén är med oss. Kompromissmakarna och pacifisterna, socialistrevolutionärerna och mensjevikerna har förlorat all auktoritet – därför att kampen mellan bönder och godsägare, mellan arbetare och arbetsköpare, mellan soldater och officerare har blivit bittrare och oförsonligare än någonsin. Endast genom en samfällid aktion av folkets massor, endast genom den proletära diktaturens seger kan revolutionen genomföras och folket räddas ...

Sovjeterna är de mest fulländade representanterna för folket – fulländade i sina revolutionära erfarenheter, i sina idéer och målsättningar. De är revolutionens ryggrad eftersom de bygger direkt på armén i skyttegravarna, på arbetarna i fabrikerna och på bönderna ute på åkrarna.

Man har försökt skapa en regeringsmakt utan sovjeterna – och endast maktlöshet har skapats. Kontrarevolutionära planer av alla de slag kläcks nu i korridorerna i Ryska republikens råd. Kadetpartiet representerar den militanta kontrarevolutionen medan sovjeterna representerar folkets sak. Mellan de bägge lägren finns inga grupper av större betydelse ... Det är sista striden. Den borgerliga kontrarevolutionen organiserar alla sina krafter och väntar på ett lägligt ögonblick att anfälla oss. Vårt svar kommer att bli beslutsamt. Vi skall fullborda det arbete som knappast påbörjades i mars och som tog ett steg framåt under Kornilovaffären.’

Han övergick till att tala om den nya regeringens utrikespolitik:

‘Det första vi kommer att göra är att begära omedelbar vapenvila på alla fronter och en konferens av folken som skall diskutera demokratiska fredsvillkor. Den kvantitet demokrati vi får vid fredsuppgörelsen kommer att bero på den revolutionära reaktionen ute i Europa. Om vi här skapar en sovjetregering kommer den att bli en mäktig pådrivande kraft för omedelbar fred i Europa eftersom denna regering kommer att vända sig direkt och omedelbart till alla folk, över huvudena på deras regeringar, och föreslå en vapenvila. Vid fredsslutet kommer den ryska revolutionen att arbeta för målen ”inga annexioner, inga skadestånd, folkens självbestämmanderätt” och en europeisk förbundsrepublik ...

Vid krigsslutet ser jag hur Europa kommer att omskapas, inte av diplomaterna utan av proletariatet. Den europeiska förbundsrepubliken – Europas förenta stater – måste komma till stånd. Den nationella självstyrelsen räcker inte längre. Den ekonomiska utvecklingen kräver att nationsgränserna avskaffas. Om Europa förblir splittrat i nationella grupper kommer imperialisterna att återuppta sitt arbete. Bara en europeisk förbundsrepublik kan ge världen fred.’ Han log sitt fina, en aning ironiska leende. ‘Men utan de europeiska massornas aktion kan dessa mål inte uppnås – nu ...’

Medan alla nu väntade på att bolsjevikerna plötsligt en morgon skulle dyka upp på gatorna och skjuta folk med vita kragar utvecklades resningen helt naturligt och öppet.

Den provisoriska regeringen planerade att sända Petrogradgarnisonen till fronten.

Petrogradgarnisonen uppgick till cirka sextio tusen man och hade spelat en framträdande roll i revolutionen. Det var den som hade vänt strömmen under de stora marsdagarna, skapat soldatsovjeterna och kastat tillbaka Kornilov från Petrograds portar.

Nu var en stor del av garnisonen bolsjeviker. När den provisoriska regeringen talade om att evakuera staden var det Petrogradgarnisonen som svarade: ‘Om ni inte kan försvara huvudstaden så slut fred, om ni inte kan sluta fred så ge er iväg och lämna rum åt en folklig regering som kan göra bägge delarna.’

Det var uppenbart att varje resningsförsök var beroende av Petrogradgarnisonens inställning. Regeringens plan gick ut på att ersätta garnisonsregementena med ‘pålitliga’ trupper – kosacker, dödsbataljoner. Armékommittéerna, de moderata socialisterna och CEK stödde regeringen. Vid fronten och i Petrograd pågick en livlig agitation som gick ut på att Petrogradgarnisonen i åtta månader hade levat ett lättjefullt liv i huvudstadens kaserner medan deras utmattade kamrater i skyttegravarna svalt och dog.

Naturligtvis låg det någon sanning i anklagelsen att garnisonsregementena inte ville byta ut sin relativa komfort mot ett vinterfälttågs strapatser. Men det finns andra skäl till att de vägrade att ge sig av. Petrogradsovjeten fruktade regeringens avsikter och från fronten kom hundratals delegater, valda av meniga soldater, som deklarerade: ‘Det är sant att vi behöver förstärkningar men det är viktigare att vi vet att Petrograd och revolutionen skyddas väl ... Håll Petrograd, kamrater, så håller vi fronten!’

Den 25 oktober diskuterade Petrogradsovjetens centralkommitté bakom stängda dörrar bildandet av en speciell militärkommitté som skulle avgöra hela frågan. Dagen därpå valdes vid ett möte med Petrogradsovjetens soldatsektion en kommitté som omedelbart utfärdade en bojkott mot de borgerliga tidningarna och fördömde CEK för att den motsatte sig sovjetkongressen. Vid ett öppet möte med Petrogradsovjeten den 29 oktober föreslog Trotskij att den formellt skulle sanktionera den militära revolutionära kommittén. ‘Vi bör’, sa han, ‘skapa vår speciella organisation för att marschera till striden och eventuellt dö ...’ Man beslöt sända

två delegationer till fronten, en från Petrogradsovjeten och en från garnisonen för att konferera med soldatkommittéerna och generalstaben.

I Pskov mottogs sovjetdelegaterna av befälhavaren för nordfronten, general Tjeremissov, som helt kort förklarade att han hade kommenderat Petrogradgarnisonen till skyttegravarna och därmed basta. Garnisonsdelegationen fick inte lämna Petrograd.

En delegation från Petrogradsovjetens soldatsektion begärde att en representant skulle placeras i Petrograddistriktets stab. Avslag. Petrogradsovjeten begärde att inga order utfärdades utan soldatsektionens godkännande. Avslag. Delegaterna upplystes bryskt om att 'Vi erkänner bara CEK. Vi erkänner inte er. Om ni bryter mot lagar och förordningar kommer vi att arresteras er.'

Vid ett möte den 30 oktober med representanter för alla Petrogradregementena antogs följande resolution: 'Petrogradgarnisonen erkänner inte längre den provisoriska regeringen. Petrogradsovjeten är vår regering. Vi kommer bara att lyda order från Petrogradsovjeten genom den militära revolutionära kommittén.' De lokala militära förbanden beordrades att invänta instruktioner från Petrogradsovjetens soldatsektion.

Dagen därpå sammankallade CEK ett eget möte huvudsakligen sammansatt av officerare, bildade en kommitté som skulle samarbeta med staben och avdelade kommissarier till alla kvarter i staden.

Vid ett stort soldatmöte i Smolnyj den 3 november antogs följande resolution:

'Petrogradgarnisonen saluterar den militära revolutionära kommittén och lovar den sitt fulla stöd i allt vad den företar sig för att närmare förena fronten och hemlandet i revolutionens intresse.

Garnisonen förklarar vidare att den tillsammans med det revolutionära proletariatet skall upprätthålla den revolutionära ordningen i Petrograd. Alla provokationsförsök från kornilovisternas eller bourgeoisins sida skall mötas med skoningslöst motstånd.'

Den militära revolutionära kommittén som nu var medveten om sin makt uppmanade i myndiga ordalag Petrogradstaben att underställa sig dess kontroll. Den beordrade alla tryckerier att inte trycka några appeller eller proklamationer utan kommitténs godkännande. Beväpnade kommissarier besökte Kronverskarsenalen och lade beslag på stora mängder vapen och ammunition och stoppade en leverans av tio tusen bajonetter till Novotjerkask, Kaledins högkvarter.

Regeringen insåg plötsligt faran och erbjöd kommittén straffrihet om den upplöstes. Det var för sent. Vid midnatt den 5 november skickade Kerenskij själv Malevskij till Petrogradsovjeten och erbjöd den representation i staben. Militärkommittén accepterade. En timme senare återkallade tjänstgörande krigsministern, general Manikovskij, erbjudandet.

Tisdag morgon den 6 november väckte en proklamation undertecknad av 'Den militära revolutionära kommittén knuten till Petrograds arbetar- och soldatsovjet' stor uppståndelse i staden:

'Till Petrograds befolkning! Medborgare!

Kontrarevolutionen har höjt sitt brottsliga huvud. Kornilovisterna mobiliserar sina styrkor för att krossa den allryska sovjetkongressen och omintetgöra den konstituerande församlingen. Samtidigt försöker pogromanstiftarna hetsa Petrograds folk till oroligheter och blodutgjutelse. Petrograds arbetar- och soldatsovjet åtar sig att skydda den revolutionära ordningen i staden mot pogromer och kontrarevolutionär verksamhet.

Petrograds garnison kommer inte att tillåta några våldshandlingar eller oroligheter. Befolkningen uppmanas att fasttaga huliganer och pogromagitatorer och föra dem till sovjetkommisarierna i närmaste kasern. Om reaktionära element försöker ställa till oroligheter på Petrograds gator kommer brottslingarna att sopas från jordens yta!

Medborgare! Vi uppmanar er att bibehålla lugn och fattning. Ordningens och revolutionens sak ligger i starka händer.'

Den 3 november hade bolsjevikledarna ett nytt historiskt möte bakom lyckta dörrar. Jag hade underrättats av Zalkind och väntade i korridoren utanför dörren. Volodarskij berättade för mig vad som försiggick när han kom ut då och då.

Lenin talade: 'Den 6 november är för tidigt. Vi måste ha en allrysk bas för resningen och den 6 har inte alla delegaterna till kongressen anlänt ... Å andra sidan är den 8 november för sent. Då är kongressen organiserad, och det är svårt för en stor organiserad församling att handla snabbt och beslutsamt. Vi måste gå till aktion den 7, den dag kongressen sammanträder, så att vi kan säga till den: Här är makten! Vad ska ni göra med den?'

I ett rum en trappa upp satt en man med magerlagt ansikte och långt hår, en före detta officer i tsarens armé men nu revolutionär och landsförvisad, en viss Avsejenko, kallad Antonov, matematiker och schackspelare. Han gjorde upp noggranna planer för hur huvudstaden skulle besättas.

Regeringen å sin sida vidtog också förberedelser. Diskret beordrades en del av de lojalaste regementena från vitt skilda divisioner till Petrograd. Aspirantartilleriet förlades till Vinterpalatset. Kosackpatruller visade sig på gatorna för första gången sedan julidagarna. Polkovnikov utfärdade dagorder efter dagorder och hotade att undertrycka all insubordination med 'all kraft'. Informationsminister Kisjkin, den mest hatade kabinettsmedlemmen, utnämndes till specialkommissarie för ordningens upprätthållande i Petrograd, han utsåg till sina närmaste män Rutenberg och Paltjinskij som var lika impopulära. Petrograd, Kronstadt och Finland förklarades i belägringstillstånd – varvid den borgerliga tidningen *Novoje Vremja* ironiskt anmärkte:

'Varför belägringstillstånd? Regeringen har inte längre någon makt. Den har ingen moralisk auktoritet och den äger inte den nödvändiga maktapparaten för att använda våld ... I gynnsammaste fall kan den bara förhandla med den som är villig att förhandla. Längre sträcker sig inte dess auktoritet.'

Måndag morgon den 5 november tittade jag in i Marinskij-palatset för att se vad som hände i Ryska republikens råd. En bitter diskussion pågick om Terestjenkos utrikespolitik. Ekon från Burtsev-Verkovskijaffären. Alla de utländska diplomaterna var närvarande utom den italienske ambassadören som påstods ligga till sängs djupt deprimerad efter Carso-katastrofen.

När jag kom in läste vänstersocialistrevolutionären Karelin högt ur en ledare ur London Times i vilken det hette: 'Botemedlet mot bolsjevism är kulor.' Han vände sig till kadetpartiet och ropade: 'Det tycker ni också!'

Röster från högerbänkarna: 'Ja! Ja!'

'Ja, jag vet att ni tycker det', svarade Karelin häftigt. 'Men ni vågar inte försöka er på det.'

Sedan försvarade Skobeljev tämligen lamt sovjetnakazen. Han såg ut som en matinéidol med sitt mjuka blonda skägg och sitt vågiga gula hår. Efter honom kom Terestjenko som från vänsterbänkarna möttes av ropen: 'Avgå! Avgå!' Han hävdade att regeringens och CEK:s delegater till Paris borde ha samma grundinställning – hans egen. Några ord om att disciplinen

måste återställas i armén och att kriget måste föras till seger ... Tumult. Mot vänsterns nejroster övergick sedan Republikens råd till dagordningen.

Bolsjevikernas platser stod tomma sedan de lämnat rådet första dagen och berövat det så mycken vitalitet. När jag gick nerför trappan föreföll det mig som om ingen röst från den tumultuariska världen utanför kunde tränga in i denna höga kalla sal, trots de bittra diskussionerna där, och att den provisoriska regeringen hade förlit – på samma krigs- och fredsskär på vilket Miljukovregeringen hade förlit ... Vaktmästaren muttrade när han hjälpte mig på med överrocken: 'Jag vet inte vad det ska bli med stackars Ryssland. Alla dessa mensjeviker och bolsjeviker och trudoviker ... Detta Ukraina och detta Finland och de tyska imperialisterna och de engelska imperialisterna. Jag är fyrtiofem år och aldrig i mitt liv har jag hört så många nya ord som här ...'

I korridoren mötte jag professor Sjatskij, en man med råttansikte i prydlig bonjour; han hade stort inflytande i kadetpartiet. Jag frågade honom vad han trodde om bolsjevikernas *vystuplenie*. Han ryckte på axlarna med ett kallgrin.

'Det är en samling slödder', sa han. 'De vågar inte och om de vågar kommer de snart att drivas på flykten. Ur vår synpunkt är det inte så dumt, för då kommer de att göra bort sig och mista allt inflytande i den konstituerande församlingen.

Men tillåt mig, min bäste herre, att för er skissera min plan för en författning som skall underställas den konstituerande församlingen. Ni förstår, jag är ordförande i en kommitté som är tillsatt av Republikens råd och den provisoriska regeringen och som skall utarbeta ett förslag till en författning ... Vi skall ha en lagstiftande församling med två kamrar som ni har i Förenta staterna. I den undre kammaren skall det sitta territoriella representanter, i den övre representanter för de fria yrkena, zemstvoerna, kooperativerna och fackföreningarna ...'

Utanför blåste en kall fuktig västanvind och den kalla leran under fötterna blötte mina skor. Två aspirantkompanier passerade och svängde uppför Morskaja. De marscherade stelt i sina långa rockar och sjöng en gammal marschvisa så som soldaterna brukade sjunga under tsaren ... Vid den första gatukorsningen la jag märke till att stadsmilisen var beriden och beväpnad med revolverar i skinande nya hölster. En liten grupp människor stod tysta och stirrade på dem. Vid hörnet till Nevskij Prospekt köpte jag en broschyr av Lenin: 'Kommer bolsjevikerna att kunna behålla makten?' och betalade med ett frimärke som användes som växelmynt. Spårvagnarna kröp förbi, civila och militärer hängde i klasar på ut sidan ... På trottoaren sålde desertörer i uniform cigaretter och solrosfrön.

I det glåmiga skymningsljuset på Nevskij Prospekt slogs folk om de senaste tidningarna, och grupper av människor stavade sig igenom alla appeller och proklamationer som var uppklistrade på alla väggar, från CEK, bondesovjeterna, de moderata socialistpartierna, armékommittéerna, appeller som hotade och bönfallde soldater och arbetare att stanna hemma och stödja regeringen.

En pansarbil körde långsamt upp- och nerför gatan med tjutande sirener. I varje gathörn, på varje öppen plats var det packat med folk, diskuterande soldater och studenter. Mörkret sänkte sig snabbt, de sparsamma gatlyktorna fladdrade och människoströmmarna rann fram längs gatan. Det är alltid så i Petrograd strax innan oroligheter bryter ut.

Staden var nervös och ryckte till för varje starkt ljud. Men fortfarande inget livstecken från bolsjevikerna, soldaterna var kvar i kasernerna och arbetarna i fabriken ... Vi gick till en biograf nära Kazankatedralen – en blodig italiensk film fylld av passioner och intriger. Framför oss satt några soldater och matrosar och stirrade på duken i barnslig förundran. De kunde tydligen inte förstå detta våldsamma skeende och alla dessa mord.

Därifrån skyndade jag till Smolnyj. I rum 10 på översta våningen sammanträdde den militära revolutionära kommittén under ordförandeskap av en artonårig lintott vid namn Lazimir. När han gick förbi mig stannade han och skakade hand som en blyg skolpojke.

‘Peter Paulsfästningen har just gått över till oss’, sa han med ett belåtet grin. ‘För en minut sen fick vi meddelande från ett regemente som regeringen beordrat till Petrograd. Soldaterna var misstänksamma och stannade tåget i Gatjina och skickade en delegation till oss. ‘Vad är det fråga om?’ frågade de. ‘Vad har ni att säga? Vi har just antagit en resolution: All makt åt sovjeterna ...’ Den militära revolutionära kommittén lät hälsa regementet: ‘Bröder! Vi hälsar er i revolutionens namn. Stanna där ni är och invänta vidare instruktioner’.’

Han sa att alla telefonlinjer var avskurna, men kommunikationerna med fabrikena och kasernerna upprätthölls med militärtelefon.

En oavbruten ström av kurirer och kommissarier kom och gick. Utanför dörren väntade ett dussintal frivilliga beredda att gå med meddelanden till stadens utkanter. En av dem, en man i löjtnantsuniform som såg ut som en zigenare, sa på franska: ‘Nu väntar vi bara att någon ska trycka på knappen.’

Podvojskij, den tunne skäggige civilisten som gjorde upp planerna för resningen, gick förbi. Och där kom Antonov, orakad, med smutsig krage och raglande av sömnlöshet; och Krylenko, den leende undersätsige soldaten med det massiva ansiktet, de våldsamma gesterna och den forsande svadan, och Dybenko, den jättelike skäggige soldaten med det blida ansiktet. Det var dagens män – och de kommande dagarnas.

Nere i verkstadskommittéernas rum satt Seratov och undertecknade order om utdelning av vapen från den statliga arsenalen – 150 gevär till varje fabrik. Ett fyrtiotal delegater stod i kö och väntade.

I vestibulen stötte jag på några av de lägre bolsjevikledarna. En av dem visade mig en revolver. ‘Spelet har börjat’, sa han och hans ansikte var blekt. ‘Vare sig vi går till aktion eller inte så vet den andra sidan att den måste göra slut på oss eller själv gå under ...’

Petrogradsovjeten sammanträdde dag och natt. När jag kom in i den stora sammanträdeslokalen höll Trotskij just på att avsluta ett anförande. ‘Man frågar oss’, sa han, ‘om vi planerar en *vystuplenie*. Jag kan ge ett klart svar på den frågan. Petrogradsovjeten anser att ögonblicket slutligen har kommit då makten måste falla i sovjeternas händer. Denna växling vid makten kommer att verkställas av den allryska kongressen. Om en väpnad demonstration blir nödvändig kommer att bero på ... dem som vill hindra den allryska kongressen.

Vi anser att den provisoriska regeringen är en ömklig och hjälplös regering som bara väntar på att sopas bort av historiens kvast för att lämna rum åt en verkligt folklig regering. Men vi försöker till och med nu, i dag, att undvika en öppen konflikt. Vi hoppas att den allryska kongressen skall överta den makt och auktoritet som vilar på folkets organiserade frihet. Men om regeringen vill utnyttja den korta tid den har kvar – tjugofyra, fyrtioåtta eller sjuttio två timmar – för att angripa oss skall vi svara med motangrepp, slag för slag, stål mot järn!’

Under bifallsrop tillkännagav han att vänstersocialistrevolutionärerna hade samtyckt till att sända representanter till den militära revolutionära kommittén.

När jag lämnade Smolnyj klockan tre på morgonen lade jag märke till att kulsprutor hade monterats på var sin sida om entrén och att starka patruller bevakade grindarna och gathörnen i närheten. Bill Sjatov – välkänd i den amerikanska arbetarrörelsen – kom springande uppför trapporna. ‘Nu har det börjat’, ropade han. ‘Kerenskij skickade aspiranterna för att stänga våra tidningar, *Soldat* och *Rabotjij Put*. Men våra soldater åkte dit och slog sönder förseglingarna,

och nu ska vi sända trupper till de borgerliga tidningarna och beslagta dem!’ Han dunkade mig triumferande på axeln och sprang in.

På morgonen den 6 hade jag ärende till censorn vars kontor låg i utrikesministeriet. På alla väggar fanns hysteriska appeller som uppmanade folk att bibehålla ‘lugn och ordning’. Polkovnikov skickade ut *prikaz* efter *prikaz*:

‘Jag beordrar alla militära enheter och förband att stanna kvar i sina kaserner i avvaktan på vidare order från militärdistriktets stab ... Alla officerare som handlar utan order från sina överordnade kommer att ställas inför krigsrätt för myteri. Jag förbjuder absolut alla soldater att lyda order från andra organisationer.’

Morgontidningen meddelade att regeringen hade förbjudit tidningarna *Novaja Rus*, *Zjivoje Slovo*, *Rabotij Put* och *Soldat* och utfärdat arresteringsorder mot ledarna för Petrograd-sovjeten och medlemmarna av den militära revolutionära kommittén.

När jag gick över Palatstorget kom flera batterier aspirantartilleri travande genom Röda valvet och ställde upp framför palatset. Generalstabens stora röda byggnad var ovanligt livfull, flera pansarbilar stod uppställda framför ingången och bilar fyllda av officerare kom och for. Censorn var mycket upphetsad, som en pojke på cirkus. Han sa att Kerenskij just hade gått till Republikens råd för att ställa sin plats till förfogande. Jag skyndade ner till Marinskijpalatset och kom dit när Kerenskij avslutade sitt lidelsefulla och nästan osammanhängande tal som var fyllt av självrättfärdighet och bittra förkastelsesdomar över motståndarna.

‘Jag skall citera det mest karakteristiska avsnittet ur en artikelserie i *Rabotij Put* av Uljanov-Lenin, en politisk förbrytare som har gått under jorden och som vi spanar efter ... Denne politiske förbrytare har uppmanat proletariatet och Petrogradgarnisonen att upprepa händelserna den 16-18 juli och yrkar på en väpnad resning. Andra bolsjevikledare har också tagit till orda vid en rad möten och krävt omedelbar resning. Framför allt bör den verksamhet som bedrivs av den nuvarande ordföranden i Petrogradsovjeten, Bronstein-Trotskij, uppmärksammas ...

Jag måste fästa er uppmärksamhet vid ... att uttrycken och stilen i artikelserien i *Rabotij Put* och *Soldat* exakt överensstämmer med ordvalet i *Novaja Rus* ... Här har vi inte så mycket att göra med en politisk rörelse som med en exploatering av den politiska okunnigheten och de kriminella instinkterna hos en del av befolkningen, med en organisation vars mål är att kosta vad det kosta vill i Ryssland provocera en våg av destruktion och plundring, ty med tanke på stämningarna bland massorna kommer varje resning i Petrograd att följas av de fruktansvärdaste massakrer som kommer att hölja det fria Rysslands namn med evig skam.

Uljanov-Lenin har själv medgett att situationen för socialdemokraternas yttersta vänsterflygel i Ryssland är mycket gynnsam.’ (Här läste Kerenskij upp följande citat ur Lenins artikel):

‘Tänk på saken! ... De tyska kamraterna har bara en Liebknecht och har inga tidningar, ingen mötesfrihet, inga sovjeter ... De motarbetas med otrolig hätskhet av alla samhällsklasser – och ändå försöker de tyska kamraterna handla. Kan vi som har dussintals tidningar, mötesfrihet, majoriteten i sovjeterna och är de bäst placerade internationella proletärererna i hela världen, kan vi vägra att stödja de tyska revolutionärerna och upproriska organisationerna? ...’

Kerenskij fortsatte sedan:

‘Organisatorerna av resningen erkänner alltså implicit att det finns alla förutsättningar för ett politiskt partis fria handlande i Ryssland som styrs av en provisorisk regering som enligt detta partis uppfattning leds av en ‘usurpator och en man som har sålt sig själv till bourgeoisin, ministerpresident Kerenskij’.

Resningens organisatörer hjälper inte det tyska proletariatet utan de härskande klasserna i Tyskland och de öppnar den ryska fronten för Wilhelms och hans vänners järnnävar Den provisoriska regeringen bryr sig föga om dessa människors motiv eller ifall de handlar medvetet eller omedvetet. Men i fullt medvetande om mitt ansvar betecknar jag hur som helst från denna talarstol sådana handlingar av ett ryskt politiskt parti som förrädiska handlingar mot Ryssland!

Jag ansluter mig till högers ståndpunkt och föreslår att vi omedelbart föranstaltar om en utredning och företar de nödvändiga arresteringarna.' (Höga rop från vänsterbänkarna.) 'Lyssna på mig', ropade han med hög röst: 'I det ögonblick då staten svävar i fara på grund av medvetet eller omedvetet förräderi föredrar den provisoriska regeringen och jag bland andra att dödas framför att förråda Rysslands liv, ära och oberoende ...'

I detta ögonblick överräcktes ett papper till Kerenskij.

'Jag har just mottagit den proklamation de delar ut till regementena. Så här lyder den:

'Petrograds arbetar- och soldatsovjjet hotas. Vi beordrar regementena att omedelbart krigsmobilisera och invänta nya order. Om denna order inte åtlöds eller fördröjs kommer det att betraktas som förräderi mot revolutionen. Den militära revolutionära kommittén. För ordföranden, Podvojskij. Sekreteraren, Antonov.'

I realiteten är detta ett försök att resa pöbeln mot den bestående ordningen, att omintetgöra den konstituerande församlingen och att öppna fronten för Wilhelms järnnäve.

Jag säger avsiktligt 'pöbel' därför att den medvetna demokratin och dess CEK, alla arméorganisationerna, allt det som det fria Ryssland ärar, det sunda förnuftet, hedern och samvetet hos den stora ryska demokratin protesterar mot detta ...

Jag har inte kommit hit för att bönfälla utan för att framlägga min fasta övertygelse att den provisoriska regeringen som i detta ögonblick försvarar vår nya frihet – att den nya ryska staten, som har en strålande framtid framför sig, kommer att få enhälligt stöd utom bland dem som aldrig har vågat se sanningen i ögonen

Den provisoriska regeringen har aldrig beskurit medborgarnas frihet att utnyttja sina politiska rättigheter ... Men nu deklarerar den provisoriska regeringen: i detta ögonblick måste de element bland det ryska folket, de grupper och partier som har vågat lyfta sin hand mot det ryska folkets fria vilja samtidigt som de hotar att öppna den tyska fronten likvideras utan misskund.

Låt Petrograds befolkning förstå att den kommer att möta fast beslutsamhet, och kanske kommer i sista minuten det sunda förnuftet, samvetet och hedern att segra hos dem som fortfarande är i besittning av dem.'

Under hela talet rådde ett öronbedövande larm i salen. När ministerpresidenten hade stigit ner, blek och svettig, och gått ut med sitt följe av officerare angrep talare efter talare från vänstern och centern högern i vredgade ordalag. Det gjorde också socialistrevolutionärerna genom Gotz:

'Bolsjevikernas politik som utnyttjar det allmänna missnöjet är demagogisk och kriminell. Men en hel rad folkliga krav har ännu inte tillfredsställts ... Fredsfrågan, jordfrågan och frågan om arméns demokratisering måste tas upp på ett sådant sätt att ingen soldat, bonde eller arbetare har minsta tvivel om att vår regering fast och beslutsamt försöker lösa dem...

Vi socialistrevolutionärer vill inte framkalla en regeringskris, och vi är redo att försvara den provisoriska regeringen med all vår kraft och till sista blodsdroppen – förutsatt att den

provisoriska regeringen i alla dessa brännande frågor uttalar de klara och koncisa ord som folket så otåligt väntar på ...'

Martov var ursinnig:

'Ministerpresidentens anförande i vilket han tillät sig att tala om 'pöbeln' då det i stället är fråga om stora sektioner av proletariatet och armén – om än tyvärr vilseledda – är ingenting annat än en uppmaning till inbördeskrig.'

Den resolution som föreslogs av vänstern antogs. Den var praktiskt taget ett misstroende-votum:

'1. Den väpnade demonstration som förberetts de senaste dagarna syftar till en statskupp, den hotar att framkalla inbördeskrig och skapar gynnsamma förhållanden för pogromer och kontrarevolution vilket allt oundvikligen kommer att omöjliggöra sammankallandet av den konstituerande församlingen samtidigt som det kommer att framkalla en militär katastrof, revolutionens undergång, en förlamning av det ekonomiska livet och Rysslands krossande.

2. De förhållanden som gynnar denna agitation har skapats genom att brådslande åtgärder uppskjutits samt av kriget och den allmänna oordningen. En förordning om att jorden överförs till böndernas jordkommittéer måste omedelbart antas samtidigt som de allierade energiskt uppmanas att framlägga sina fredsvillkor och att inleda fredsförhandlingar.

3. För att komma till rätta med monarkisdemonstrationer och pogromrörelser måste omedelbara åtgärder vidtas för att undertrycka dessa rörelser. För detta ändamål bildas i Petrograd en kommitté för den allmänna säkerheten sammansatt av representanter för staden och den revolutionära demokratins organ som samarbetar med den provisoriska regeringen.'

Det har sitt intresse att notera att alla mensjeviker och socialistrevolutionärer stod bakom denna resolution. Men när Kerenskij fick veta det kallade han Avksentjev till Vinterpalatset och avkrävde honom en förklaring. Om resolutionen var ett misstroendevotum mot den provisoriska regeringen bad han Avksentjev bilda en ny regering. Dan, Gotz och Avksentjev som var ledare för 'kompromissarna' gjorde sin sista kompromiss. De förklarade att det inte var fråga om någon kritik mot regeringen!

Vid hörnet av Morskaja och Nevskij Prospekt stoppade soldater med påskruvade bajonetter alla privata bilar och beordrade passagerarna att gå mot Vinterpalatset. En stor folkmassa stod och såg på. Framför Kazankatedralen hände samma sak, bilarna dirigerades tillbaka uppför Nevskij Prospekt. Fem sex matrosar beväpnade med gevär slog sig skrattande i slang med två av soldaterna. På matrosernas mössband stod 'Aurora' och 'Zaria Svobody' – namnen på de ledande bolsjevikkrusarna i Östersjöflottan. En av dem sa: 'Kronstadt kommer!' Det var som om någon 1792 hade sagt på en Parisgata: 'Marseljäsarna kommer!' Ty i Kronstadt fanns 25 000 matrosar, övertygade bolsjeviker som inte fruktade döden.

Rabotjij i Soldat hade just kommit ut, hela första sidan var en enda jätteproklamation:

'Soldater! Arbetare! Medborgare!

Folkets fiender gick i går kväll till offensiv. Kornilovisterna i staben försöker dra in aspirantbataljoner och frivilliga från förstäderna. Oranienbaumspiranterna och Tsarskoje Selovolontärerna vägrade. Högförrådiska anslag planeras mot Petrogradsovjeten Kontrarevolutionärernas kampanj riktas mot den allryska sovjetkongressen strax innan den skall öppnas, mot den konstituerande församlingen, mot folket. Petrogradsovjeten skyddar revolutionen. Den militära revolutionära kommittén leder tillbakasländet av konspiratörernas attack. Hela garnisonen och proletariatet i Petrograd är beredda att utdela ett förkrossande slag mot folkets fiender.

Den militära revolutionära kommittén förordnar:

1. Alla regements-, divisions- och slagskeppskommittéer skall tillsammans med sovjetkommisarierna och alla revolutionära organisationer sammanträda oavbrutet och samla alla informationer om konspiratörernas planer.
2. Ingen får lämna sin division utan kommitténs tillåtelse.
3. Två delegater från varje militärt förband och fem från varje distriktssovjet skall omedelbart sändas till Smolnyj.
4. Alla medlemmar av Petrogradsovjeten och alla delegater till den allryska kongressen inbjuds omedelbart till Smolnyj till ett extramöte.

Kontrarevolutionen har höjt sitt brottsliga huvud.

En stor fara hotar soldaternas och arbetarnas alla erövringar och förhoppningar.

Men revolutionens styrkor är mycket större än fiendens. Folkets sak ligger i starka händer. Konspiratörerna kommer att krossas.

Ingen tvekan, inga tvivel! Fasthet, orubblighet, disciplin, beslutsamhet!

Länge leve revolutionen!

Den militära revolutionära kommittén'

Petrogradsovjeten sammanträdde oavbrutet i Smolnyj, stormcentret, delegaterna somnade på golvet och reste sig igen för att delta i debatten. Trotskij, Kamenev, Volodarskij talade sex, åtta, tolv timmar om dygnet.

Jag gick ner till rum 18 på första våningen där bolsjevikdelegaterna sammanträdde. En barsk röst dundrade oavbrutet men talaren var dold av mängden: 'Kompromissarna säger att vi är isolerade. Bry er inte om vad de säger. När det börjar måste de följa oss, i annat fall förlorar de sina anhängare.'

Han höll upp en papperslapp: 'De följer oss! Ett meddelande har just kommit från mensjevikerna och socialistrevolutionärerna! De säger att de fördömer vår aktion men om regeringen angriper oss kommer de inte att motarbeta proletariats sak!' Jubel ...

När mörkret föll fylldes den stora salen med soldater och arbetare, en vidunderlig brungrå surrande massa i blåa rökmoln. Den gamla CEK hade till sist beslutat välkomna delegaterna till den nya kongressen som skulle innebära dess eget fall – och kanske sammanbrottet för den revolutionära ordning den hade byggt upp. Men vid detta sammanträde fick bara medlemmar av CEK rösta.

Klockan var över tolv på natten när Gotz övertog ordförandeklubban och Dan reste sig för att tala i en spänd tystnad som föreföll mig närmast hotande:

'Vi upplever just nu ytterst tragiska timmar', sa han. 'Fienden står utanför Petrograds portar och demokratins krafter försöker organisera motståndet mot honom, och ändå väntar vi blodsutgjutelse på huvudstadens gator och hungersnöden hotar att krossa inte bara vår regering utan revolutionen själv ...

Massorna är sjuka och utmattade. De är inte intresserade av revolutionen. Om bolsjevikerna sätter igång någonting kommer det att göra slut på revolutionen ...' (Rop: 'Det är lögn!')

'Kontrarevolutionärerna och bolsjevikerna planerar att sätta igång oroligheter och massakrer ... Om det blir en väpnad demonstration kommer det inte att bli någon konstituerande församling ...' (Rop: 'Lögn! Skamligt!')

‘Det är oförsvarligt att Petrogradgarnisonen inte lyder stabens order i den militära operationszonen Ni måste lyda order från staben och från CEK som ni själva valt. All makt åt sovjeterna – betyder döden! Rånare och tjuvar väntar på att få plundra och bränna. När man har sådana paroller som ‘Gå in i husen och ta borgarnas kläder och skor ...’ (Tumult. Rop: ‘Det finns inga sådana paroller! Det är lögn! Lögn!’)

‘Ja, det kanske inte börjar så men det kommer att sluta så! CEK har befogenheter att handla och måste åtlydas. Vi är inte rädda för bajonetter. CEK kommer att försvara revolutionen till sista andetaget ...’ (Rop: ‘CEK har länge varit död!’)

Ihållande våldsamt tumult under vilket man kunde höra hur han dunkade i talarstolen och ropade: ‘De som kräver det begår ett brott!’

Röst: ‘Ni begick ett brott för länge sedan när ni tog makten och överlämnade den till bourgeoisin!’

Gotz ringde i ordförandens klocka: ‘Tystnad annars låter jag kasta ut er!’

Röst: ‘Försök om du kan!’ (Bifallsrop och visslingar.)

‘Och nu till vår fredspolitik.’ (Skratt.) ‘Ryssland kan tyvärr inte längre fortsätta kriget. Det kommer att bli fred, men inte någon bestående fred, inte någon demokratisk fred ... För att undvika blodsutgjutelse antog vi i dag i Republikens råd en resolution som krävde att jorden överlämnas till jordkommittéerna och att omedelbara fredsförhandlingar inleds.’ (Skratt och rop: ‘För sent!’)

Sedan steg Trotskij upp på podiet buret av en våg av dånande applåder som övergick i dundrande bifallsrop då de församlade reste sig. Hans tunna spetsiga ansikte var mefistofeliskt då han med maliciös ironi yttrade:

‘Dans taktik bevisar att massorna – de stora tröga, likgiltiga massorna – är med honom!’ (Titanisk munterhet.)

Han vände sig så dramatiskt till ordföranden och sa: ‘När vi talade om att ge jorden till bönderna var ni emot det. Vi sa till bönderna: ‘Om de inte ger jorden åt er så ta den själv!’ och bönderna följde vårt råd. Och nu föreslår ni vad vi föreslog för sex månader sedan ...

Jag tror inte att Kerenskijns order att upphäva dödsstraffet i armén var dikterat av hans ideal. Jag tror att Kerenskij föll till föga för Petrogradgarnisonen som vägrade att lyda honom...

I dag anklagas Dan för att ha hållit ett anförande i Republikens råd som visar att han är en hemlig bolsjevik ... Den dag kan komma då Dan kommer att säga att de bästa revolutionärerna deltog i resningen den 16-18 juli ... I Dans resolution i dag i Republikens råd nämndes ingenting om disciplinens återupprättande i armén trots att det krävs i hans partis propaganda ...

Nej. De senaste sju månadernas historia visar att massorna har lämnat mensjevikerna. Mensjevikerna och socialistrevolutionärerna besegrade kadetpartiet, men när de kom till makten överlämnade de den till kadetpartiet ...

Dan har talat om för er att ni inte har rätt att göra uppror. Uppror är alla revolutionärers rätt! När de förtrampade massorna revolterar är det deras rätt.’

Sedan kom Lieber med det långlagda ansiktet och den vassa tungan:

‘Engels och Marx har sagt att proletariatet inte har rätt att erövra makten förrän det är moget för den. I en borgerlig revolution som denna ... innebär massornas maktövertagande det tragiska slutet på revolutionen ... Som socialdemokratisk teoretiker är Trotskij själv motståndare till vad han nu förordar ...’ (Rop: ‘Nog! Ner med honom!’)

Martov avbröt oavbrutet: 'Mensjevikinternationalisterna är inte motståndare till att makten övergår till demokratin men ogillar bolsjevikernas metoder. Ögonblicket är ännu inte inne att gripa makten ...'

Dan tog åter till orda och protesterade våldsamt mot att den militära revolutionära kommittén hade skickat en kommissarie till Izvestija för att beslagta och censurera tidningen. Ett vilt tumult följde. Martov försökte tala men kunde inte göra sig hörd. Delegater från armén och Östersjöflottan ställde sig upp överallt i salen och skrek att sovjet var deras regering...

I den vildaste förvirring föreslog Ehrlich en resolution som vädjade till arbetarna och soldaterna att bibehålla lugnet och att inte låta sig provoceras till demonstrationer ... CEK erkände nödvändigheten av att omedelbart bilda en kommitté som skulle utfärda bestämmelser om att jorden överlämnades till bönderna och som skulle inleda fredsförhandlingar ...

Då hoppade Volodarskij upp och ropade att CEK strax före kongressens öppnande inte hade någon rätt att lägga sig till med kongressens funktioner. CEK var praktiskt taget död, sa han, och resolutionen var bara ett försök att stödja dess vacklande position ...

'Vi bolsjeviker kommer inte att rösta för denna resolution!' Alla bolsjeviker lämnade salen varefter resolutionen antogs.

Vid fyrtiden på morgonen mötte jag Zorin i yttre hallen med ett gevär på axeln.

'Vi har satt i gång', sa han lugnt och belåtet. 'Vi arresterade biträdande justitieministern och kyrkoministern. De är nere i källaren nu. Ett regemente är på marsch för att besätta telefonstationen, ett annat är på väg till telegrafbyrån och ett tredje till riksbanken. Röda gardet är ute.'

I det kyliga mörkret på Smolnyjs trappor såg vi första gången Röda gardet – en hop pojkar i arbetskläder beväpnade med gevär med bajonetter. De pratade nervöst med varandra.

Långt borta över de stilla taken i väster hördes ljudet av spridd gevärseld när aspiranterna försökte öppna broarna över Neva för att förhindra att fabriksarbetare och soldater från Viborgkvarteret förenade sig med sovjetstyrkorna i stadens centrum. Kronstadtmatroserna stängde dem igen ... Bakom oss surrade det stora, klart upplysta Smolnyj som en jättelik bikupa.

Den provisoriska regeringens fall

Onsdagen den 7 november steg jag upp mycket sent. Middagskanonen dundrade från Peter Paul när jag gick nerför Nevskij Prospekt. Det var en råkall dag. Framför riksbanken stod några soldater med påskruvade bajonetter framför de stängda portarna.

'Vilken sida tillhör ni?' frågade jag. 'Regeringssidan?'

'Det finns ingen mer regering', svarade en skrattande. '*Slava Bogu!* Ära vare gud!' Det var det enda jag kunde få ur honom.

Spårvagnarna gick upp och nerför Nevskij, män, kvinnor och småpojkar klamrade sig fast på alla utstående delar. Affärerna var öppna och folket på gatan verkade mindre spända än dagen innan. En mängd nya appeller mot resningen hade slagit ut på väggarna under natten riktade till bönderna, till soldaterna vid fronten, till arbetarna i Petrograd. Ett upprop löd:

'Från Petrograds Stadsduma

Stadsduman informerar medborgarna om att vid det extra sammanträdet den 6 november bildades en kommitté för den allmänna säkerheten sammansatt av medlemmar av central- och

distriktsdumorna och representanter för följande revolutionära demokratiska organisationer: CEK, bondedeputerades allryska exekutivkommitté, arméorganisationerna, Tsentroflot, Petrograds arbetar- och soldatsovjet(!), fackföreningarna och andra.

Medlemmar av kommittén för den allmänna säkerheten kommer att tjänstgöra i stadsdumans byggnad.

Den 7 november 1917.'

Jag visste det inte då, men detta var dumans krigsförklaring mot bolsjevikerna.

Jag köpte ett exemplar av *Rabotjij Put*, den enda tidning som tycktes försäljas och betalade lite senare en soldat 50 kopek för ett sönderläst exemplar av *Dien*. Bolsjeviktidningen som hade tryckts på stora blad på *Russkaja Voljas* beslagtagna tryckeri hade jättestora rubriker: 'ALL MAKT TILL ARBETAR-, SOLDAT- OCH BONDESOVJETERNA! FRED! BRÖD! JORD!' Ledaren var signerad Zinovjev – Lenins kamrat under jorden. Den började:

'Varje soldat, varje arbetare, varje verklig socialist, varje ärlig demokrat vet att det i nuvarande situation endast finns två alternativ.

Antingen kommer makten att förbli i bourgeoisins och godsägarnas händer vilket kommer att innebära allehanda undertryckningsåtgärder mot arbetare, soldater och bönder, fortsatt krig, oundviklig hunger och död ...

Eller kommer makten att övergå till revolutionära arbetare, soldater och bönder. Det kommer att innebära ett totalt upphävande av godsägarnas tyranni, en omedelbar kontroll av kapitalisterna och omedelbara förhandlingar om en rättvis fred. Då kommer jorden att ges åt bönderna, då kommer arbetarna att kontrollera industrin, då kommer bröd att ges åt de hungriga och då kommer detta meningslösa krig att upphöra!'

Dien innehöll fragmentariska nyheter om den upprörda natten. Bolsjevikernas erövring av telefonstationen, den baltiska stationen, telegrafbyrån. Peterhofaspiranterna ur stånd att komma fram till Petrograd, kosackerna obeslutsamma, arrestering av några ministrar, chefen för stadsmilisen Meyer nedskjuten, arresteringar, motarresteringar, sammanstötningar mellan soldatpatruller, aspiranter, röda garden.

I hörnet av Morskaja stötte jag på kapten Gomberg, sekreterare i mensjevikpartiets militära sektion. När jag frågade honom om resningen verkligen hade ägt rum ryckte han trött på axlarna och sa: 'Fan vet! Det kan hända att bolsjevikerna kan erövra makten men de kommer inte att kunna behålla den mer än tre dagar. De har inte tillräckligt med dugligt folk som kan sitta i en regering. Men det är kanske bra att de får försöka – det kommer att ge dem nådastöten ...'

Militärhotellet vid hörnet av S:t Isaacstorget var besatt av beväpnade matroser. I vestibulen gick eleganta unga officerare fram och tillbaka eller stod och muttrade i grupper. Matroserna ville inte låta dem lämna hotellet.

Plötsligt hördes ett skarpt gevärsskott utanför följt av spridda salvor. Jag sprang ut. Något ovanligt pågick runt Marinskijpalatset där Republikens råd sammanträdde. Diagonalt över det breda torget stod ett led matroser med höjda gevär och stirrade upp mot hotelltaket.

'*Provokatsia!* Dom sköt på oss!', fräste en medan en annan började springa mot entrén.

Vid palatsets vänstra hörn stod en stor pansarvagn med röd flagga och med bokstäverna 'S.R.S.D.' (*Sovjet Rabotjich Soldatskich Deputatov*) målade med rödfärg. Alla kanonerna var riktade mot S:t Isaacstorget. En barrikad hade kastats upp tvärs över mynningen av Novaja Ulitsa – lådor, tunnor, en gammal resårnadrass, en kärra. En hög med bråte spärrade av slutet

av Moikakajen. Vedträn från en vedtrave i närheten hade staplats upp längs byggnadens framsida som bröstvärn.

‘Kommer det att bli strid?’ frågade jag.

‘Snart, snart’, svarade en soldat nervöst. ‘Gå härifrån, kamrat. Ni kan bli sårad. Dom kommer nog från det hållet’, han pekade mot amiralitetet.

‘Vilka då?’

‘Det vet jag inte, broder’, svarade han och spottade.

Framför dörren till palatset stod en samling soldater och matrosar. En matros berättade om Republikanska rådets snöpliga ändalykt. ‘Vi stegade in’, berättade han, ‘och fyllde alla dörrarna med kamrater. Jag gick fram till kontrarevolutionären som satt i ordförandestolen och sa: ‘Inget mera råd. Spring hem nu!’”

Allmänt skratt. Genom att vifta med diverse papper lyckades jag ta mig fram till dörren till pressläktaren. Där hejdade mig en jättstor leende matros och när jag visade mitt pass sa han bara: ‘Även om du var den helige Mikael själv fick du inte passera här!’ Genom rutan på dörren såg jag en fransk korrespondents förvridna ansikte och gestikulerande armar, han var inlåst.

Framför palatset stod en liten man med grå mustasch i generalsuniform i en klunga soldater. Han var mycket röd i ansiktet.

‘Jag är general Aleksejev’, röt han. ‘Som er överordnade och som medlem i Republikens råd begär jag att få passera!’ Vakten kliade sig i huvudet, såg sig oroligt omkring och vinkade till en officer i närheten som blev mycket upphetsad när han såg generalen och gjorde honnör innan han visste vad han gjorde.

‘Ers Excellens’, stammade han och föll tillbaka i den gamla regimens manér. ‘Tillträde till palatset är strängt förbjudet, jag har inte rätt ...’

En bil kom förbi och jag såg Gotz sitta inne i den. Han skrattade roat. Några minuter senare kom en annan bil med beväpnade soldater i framsätet och arresterade medlemmar av den provisoriska regeringen i baksätet. Den lettiske medlemmen av den militära revolutionära kommittén kom skyndande över torget.

‘Jag trodde ni hade sytt in alla de där herrarna i går natt’, sa jag och pekade på dem.

‘Å’, svarade han och såg ut som en besviken skolpojke. ‘Dom förbannade idioterna släppte de flesta igen innan vi hade beslutat oss ...’

Nere på Voskesenskij Prospekt hade en stor mängd matrosar dragits samman och bakom dem kom marscherande soldater så långt ögat kunde se.

Vi gick bort mot Vinterpalatset. Alla infarter till palatstorget var spärrade av vaktposter och i västra änden av torget stod en truppkordong som belägrades av oroliga medborgare. Med undantag för soldater som tycktes bära ut ved från palatsgården och stapla upp den framför huvudingången var allt lugnt.

Vi kunde inte avgöra om vaktposterna var regeringstrogna eller prosovjetiska. Men våra papper från Smolnyj hade ingen effekt så vi gick fram till en annan del av bevakningskedjan, visade våra amerikanska pass med myndig min och sa: ‘I officiellt uppdrag’ och trängde oss igenom. I palatsets entré tog samma gamla vaktmästare i blå uniform med mässingsknappar och rödgula kragar artigt emot våra överrockar och hattar. Vi gick uppför trappan. I den mörka dystra korridoren där det inte längre hängde några gobelänger stultade några gamla lakejer omkring, och framför Kerenskij's dörr gick en ung officer fram och tillbaka och bet sig

i mustaschen. Vi frågade om vi fick intervju ministerpresidenten. Han bugade och slog samman klackarna.

‘Nej det går tyvärr inte’, svarade han på franska. ‘Aleksander Fjodorovitj är mycket upptagen just nu ...’ Han tittade på oss ett ögonblick. ‘Han är faktiskt inte här ...’

‘Var är han?’

‘Han har åkt till fronten. Och kan ni tänka er att det inte fanns bensin till hans bil. Vi måste skicka en man till engelska sjukhuset och låna lite.’

‘Är ministrarna här?’

‘De sammanträder i något rum, jag vet inte vilket.’ ‘Tror ni bolsjevikerna kommer hit?’

‘Naturligtvis kommer de hit. Jag väntar ett telefonsamtal vilken minut som helst om att de är på väg hit. Men vi är redo. Vi har officersaspiranter framför palatset. Genom den dörren där.’

‘Kan vi gå in dit?’

‘Nej, absolut inte. Det är förbjudet.’ Plötsligt skakade han hand med oss och gick sin väg. Vi vände oss mot den förbjudna dörren som var insatt i en provisorisk avbalkning som delade korridoren i två hälften. Den var låst på utsidan. På andra sidan hördes röster och någon skrattade. I övrigt var de väldiga utrymmena i det gamla palatset tysta som graven. En gammal lakej kom springande. ‘Nej *barin*, ni får inte gå in där.’

‘Varför är dörren låst?’

‘För att soldaterna inte ska komma ut’, svarade han. Efter en stund sa han något om att han skulle dricka te och gick sin väg. Vi låste upp dörren.

Alldeles innanför dörren stod några soldater på post, men de sa ingenting. I slutet av korridoren låg ett stort vackert rum med förgyllda kornischer och enorma kristallkronor och bortom det flera mindre rum med mörka träpaneler. På bägge sidor av parkettgolvet låg rader av smutsiga madrasser och filter på vilka en och annan soldat låg utsträckt. Överallt cigaretter, brödbitar, uniformspersedlar och tomma flaskor med dyrbara franska etiketter. Soldater med kadettskolornas röda axelklaffar gick fram och tillbaka i en unken atmosfär av tobaksrök och otvättade kroppar. En hade en flaska vit bourgogne som uppenbarligen snattats från palatsets vinkällare. De såg förvånat på oss när vi marscherade genom rum efter rum tills vi slutligen kom till en rad praktgemak vars höga, smutsiga fönster vette mot torget. Väggarna var täckta med väldiga dukar i massiva förgyllda ramar – historiska bataljmålningar: ‘12 oktober 1812’, ‘6 november 1812’ och ‘16-28 augusti 1813’. En hade ett djupt jack i övre högra hörnet.

Palatset var en enda stor kasern och hade uppenbarligen varit det i flera veckor att döma av golv och väggar. Maskingevär stod uppställda på fönsterbräderna och gevär stod kopplade mellan madrasserna.

Medan vi tittade på tavlorna kände jag en alkoholdoftande andedräkt i vänstra örat och en röst sa på sludrig men flytande franska: ‘Av ert sätt att beundra tavlorna förstår jag att ni är utlänningar.’ Det var en kort plufsig skallig karl.

‘Amerikaner? Förtjust. Jag är stabskapten Vladimir Artsibasjev, till er tjänst.’ Det tycktes inte falla honom in att det var något ovanligt med fyra främlingar, av vilka en var kvinna, som vandrade igenom försvarsverken strax före en väntad attack. Han började klaga över tillståndet i Ryssland.

‘Det är inte bara bolsjevikerna’, sa han. ‘De gamla fina traditionerna i den ryska armén håller på att brytas ner. Se er om. Alla de här ynglingarna är elever vid kadettskolorna. Men är de

gentlemän? Kerenskij öppnade kadettskolorna för meniga, för alla soldater som kunde avlägga en examen. Naturligtvis finns det många många som är smittade av revolutionens idéer.’

Sedan bytte han plötsligt samtalsämne: ‘Jag är mycket angelägen att lämna Ryssland. Jag har beslutat mig för att gå in i den amerikanska armén. Vill ni vara vänliga och gå till er konsul och ordna saken? Ni ska få min adress.’ Trots våra protester skrev han den på en papperslapp och tycktes genast känna sig bättre.

‘Vi hade en mönstring tidigt i morse’, fortsatte han medan han förde oss genom rummen och förklarade allting, ‘Kvinnobataljonen beslutade att förbli lojal mot regeringen.’

‘Är de kvinnliga soldaterna kvar i palatset?’

‘Ja, de är inkvarterade i rummen åt baksidan där de inte kommer att skadas om det blir strid.’ Han suckade. ‘Det är ett tungt ansvar.’

Vi stod en stund vid fönstret och såg ner på torget framför palatset där tre aspirantkompanier med långa kappor stod uppställda. De harangerades av en lång officer med energiskt utseende som jag kände igen som den provisoriska regeringens chefskommissarie, Stankievitj. Efter några minuter skyldrade två av kompanierna gevär under stort skrammel, gav ifrån sig tre höga rop, svängde tvärs över torget och försvann genom Röda valvet in i den tysta staden.

‘De ska storma telefonstationen’, sa någon. Tre aspiranter stod bredvid oss och vi började samtala. De sa att de hade börjat i kadettskolan som meniga och uppgav sina namn. Men nu ville de inte bli officerare längre eftersom officerare var mycket impopulära. De tycktes inte veta vad de skulle ta sig till och det var uppenbart att de inte var lyckliga.

Men snart började de skryta: ‘Om bolsjevikerna kommer ska vi visa dem hur man slåss. De vågar inte slåss, de är fega. Men om vi skulle bli övermannade har varje man sparat en kula åt sig själv.’

Nu hördes en gevärssalva inte långt borta. Ute på torget började folk springa och kasta sig på marken och hästdroskorna i gathörnen galopperade åt alla håll. Inne i palatset uppstod stor förvirring, soldaterna sprang härs och tvärs, grabbade till sig gevär och ammunitionsbälten och skrek: ‘Här kommer dom! Här kommer dom!’ ... Men efter några minuter återställdes lugnet. Droskorna kom tillbaka och folk som låg på torget reste sig. Genom Röda valvet kom aspiranterna, en smula i otakt, en av dem stöddes av två kamrater.

Det började skymma när vi lämnade palatset. Vaktposterna på torget hade försvunnit. Den stora halvcirkeln med regeringsbyggnader verkade övergiven. Vi gick in på Hotel France för att äta middag, och mitt under soppan kom kyparen som var mycket blek fram och uppmanade oss att flytta till huvudmatsalen på husets baksida eftersom de skulle släcka ljusen i kaféet. ‘Här kommer att bli ett väldigt skjutande’, sa han.

När vi kom ut på Morskaja igen var det alldeles mörkt med undantag för en flämtande gatlykta vid hörnet av Nevskij Prospekt. Under den stod en stor pansarbil med rusande motor och spydde ut oljerök. En liten pojke hade klättrat upp på dess sida och tittade ner i pipan till ett maskingevär. Soldater och matrosar stod runtom och väntade uppenbarligen på någonting. Vi gick tillbaka upp till Röda valvet där en grupp soldater samlats och stod och tittade på det klart upplysta Vinterpalatset och pratade högljutt.

‘Nej, kamrater’, sa en. ‘Vi kan inte skjuta på dom. Kvinnobataljonen är där inne – och dom kommer att säga att vi har skjutit på ryska kvinnor.’

När vi kom fram till Nevskij igen kom en annan pansarbil runt hörnet och en man stack upp huvudet ur tornet. ‘Kom an’, skrek han. ‘Nu går vi till angrepp!’

Mannen i den andra pansarbilen gick fram till honom och hojtade för att bli hörd över den dundrande motorn: 'Kommittén säger att vi ska vänta. De har artilleri bakom vedstaplarna därinne.'

Här hade spårvagnarna slutat köra, få människor passerade och det fanns inga gatlyktor, men några kvarter längre bort såg vi spårvagnar, folk, upplysta skyltfönster och biografskyltar – livet fortgick som vanligt. Vi hade biljetter till baletten på Marinskijteatern – alla teatrar spelade – men det var alltför spännande utomhus.

I mörkret snubblade vi över trästockar som barrikaderade Polisbron, och framför Stroganovpalatset såg vi några soldater som ställde upp en tretums fältkanon. Män i olika uniformer strövade omkring under livligt pratande.

Hela staden tycktes vara ute och promenera på Nevskij. Vid varje gathörn samlades stora skaror runt en het diskussionskärna. Tiomannapatruller med påskruvade bajonetter stod och hängde i gatukorsningarna, rödbrusiga gamla män i dyrbara pälsar skakade knytnäven mot dem, elegant klädda kvinnor ropade skällsord. Soldaterna skrattade förläget. Pansarbilar for upp och nerför gatan, de var uppkallade efter de första tsarerna – Oleg, Rurik, Svjetoslav – och påmålade med stora röda bokstäver 'R.S.D.R.P.' (Ryska socialdemokratiska arbetarpartiet). En man dök upp på Michailovskij med en packe tidningar och stormades genast av nervösa människor som betalade en rubel, fem rubel, tio rubel för ett exemplar och som slet och drog i varandra som vilda djur. Det var *Rabotjij i Soldat* som tillkännagav den Proletära Revolutionens seger och frigivandet av fängslade bolsjeviker och manade armén vid fronten och bakom fronten att ge revolutionen sitt stöd ... en liten feberaktig tidning på fyra sidor med jättestora bokstäver men utan nyheter.

Vid hörnet av Sadovaja hade ett par tusen människor samlats, de tittade upp mot taket på en hög byggnad där ett litet rött ljus glimmade till och försvann.

'Titta', sa en lång bonde och pekade. 'Det är en provokatör. Om en stund kommer han att skjuta på folket.' Uppenbarligen tänkte ingen på att gå och undersöka saken.

Smolnyjs tunga fasad var klart upplyst när vi körde fram, och från alla gator strömmade dimfigurer. Bilar och motorcyklar kom och for, en jättestor elefantgrå pansarbil med två röda flaggor fladdrande från tornet dundrade ut med tjutande sirener. Det var kallt och vid de yttre grindarna hade rödgardisterna gjort upp en eld. Vid de inre grindarna fanns också en eld vid vars flackande ljus vaktposterna långsamt stavade sig igenom våra pass och synade oss uppifrån och ner. Segelduks-kapellen hade tagits av de fyra maskingevären på var sin sida om entrén och ammunitionsbältena hängde som ormar från deras bakstycken. Några gråbruna pansarvagnar stod under träden inne på gården med motorerna i gång. De långa, nakna, svagt upplysta korridorerna dånade av fottramp, rop och skrån. Det rådde en atmosfär av oförvägenhet. En massa människor strömmade nerför trappan, arbetare i svarta blusar och runda svarta pälsmössor, många med geväret över axeln, soldater i grova smutsfärgade kappor och gråa pälssjapkin som klämts platta. En och annan ledare – Lunatjarskij, Kamenev – skyndade förbi med plågade oroliga drag och buktande portföljer under armen. Petrogradsovjetens extramöte var slut. Jag hejdade Kamenev – en rörlig liten man med ett brett livligt ansikte och kort hals. Utan några inledande kommentarer läste han på snabb franska upp den resolution som just antagits:

'Petrograds arbetar- och soldatsovjet saluterar Petrogradproletariatets och garnisonens segerrika revolution och vill särskilt understryka den enhet, organisation, disciplin och det goda samarbete som har visats av massorna vid denna resning. Sällan har mindre blod spillts och sällan har en resning lyckats så väl.'

Petrogradsovjeten uttrycker sin fasta övertygelse om att den arbetar- och bonderegering, den sovjetregering, som revolutionen kommer att skapa och i vilken de fattiga bönderna kommer att ge sitt stöd åt industriproletariatet, målmedvetet skall marschera mot socialismen, det enda bålverket mot krigets elände och oerhörda fasor.

Den nya arbetar- och bonderegeringen kommer att omedelbart föreslå de krigförande länderna en rättvis och demokratisk fred.

Den kommer att omedelbart upplösa de stora jordegendomarna och överlämna jorden till bönderna. Den kommer att införa arbetarkontroll över produktion och distribution av industrivaror och en allmän kontroll över bankerna som kommer att omvandlas till statsmonopol.

Petrograds arbetar- och soldatsovjet manar Rysslands arbetare och bönder att med all kraft stödja den proletära revolutionen. Petrograds sovjet uttrycker sin övertygelse om att stadens arbetare, de fattiga böndernas allierade, kommer att upprätthålla en fullständig revolutionär ordning som är outhärlig för socialismens seger. Petrograds sovjet är övertygad om att proletariatet i de västeuropeiska länderna kommer att hjälpa oss att föra socialismens sak till en varaktig seger.’

‘Anser ni alltså att slaget är vunnet?’

Han ryckte på axlarna. ‘Vi har mycket kvar. Fruktansvärt mycket. Det har bara börjat...’

På trappavsatsen träffade jag Rjazanov, vice ordförande i landsorganisationen. Han var mörk i ansiktet och bet i sitt gråa skägg. ‘Det är vansinnigt! Vansinnigt!’ ropade han. ‘Den europeiska arbetarklassen kommer inte att resa sig. Hela Ryssland ...’ Han slog ut med händerna och sprang. Rjazanov och Kamenev hade bägge motsatt sig resningen och utsatts för Lenins bitande sarkasmer.

Det hade varit ett historiskt sammanträde. I den militära revolutionära kommitténs namn hade Trotskij förklarat att den provisoriska regeringen inte längre existerade.

‘Det karakteristiska för borgerliga regeringar’, hade han sagt, ‘är att de för folket bakom ljuset. Vi, arbetar-, soldat- och bondesovjet, skall göra ett experiment som är unikt i historien. Vi skall grunda en makt som inte syftar till något annat än att tillfredsställa soldaternas, arbetarnas och böndernas behov.’

Lenin hade dykt upp, hälsad av mäktiga ovationer, och profeterat om världsrevolutionen. Och Zinovjev hade sagt: ‘I dag har vi betalat vår skuld till det internationella proletariatet och utdelat ett fruktansvärt slag mot kriget, imperialisterna och framför allt mot Wilhelm Skarprättaren.’

Sedan hade Trotskij meddelat att telegram hade skickats till fronten om den segerrika resningen, men inga svar hade kommit. Trupper påstods marschera mot Petrograd – en delegation måste skickas ut och tala om sanningen för dem.

Rop: ‘Ni föregriper den allryska sovjetkongressens vilja!’

Trotskij kallt: ‘Den allryska sovjetkongressens vilja har föregripits av Petrogradarbetarnas och soldaternas resning!’

Vi kom till den stora möteslokalen och trängde oss igenom den larmande hopen vid dörren. På stolraderna under de vita ljuskronorna, tätt packade i gångar och på sidorna, uppflugna på alla fönsterbräden och även på kanten av podiet väntade representanter för hela Rysslands arbetare och soldater i ängslig tystnad eller vilt jubel på att ordföranden skulle ringa i sin klocka. Den enda värmen i salen kom från otvättade människokroppar. Ett stinkande blått moln steg från de församlade och hängde i den tjocka, kvävande luften. Då och då steg någon

funktionär upp på podiet och bad kamraterna att inte röka, och då tog alla närvarande, rökare och icke-rökare, upp ropet: 'Rök inte, kamrater!' och fortsatte att röka. Petrovskij, en anarkistdelegat från Obukovfabriken, beredde plats för mig bredvid sig. Han var orakad och smutsig och vacklade efter tre natters arbete i den militära revolutionära kommittén.

På podiet satt ledarna för den gamla CEK – för sista gången behärskande de oregerliga sovjeterna som de hade styrt från de första dagarna och som nu hade rest sig mot dem. Det var slutet på den första perioden av den ryska revolutionen som dessa män försiktigt hade försökt styra ... De tre största var inte närvarande: Kerenskij som flydde till fronten genom landsortsstäder i gungning, Tjcheidze, den gamle örnen, som föraktfullt hade dragit sig tillbaka till sina georgiska bergsbygder där han insjuknade i lungsjukt, och den noble Tsereteli som också var dödssjuk men som skulle återvända och slösa sin värtalighet för en förlorad sak. Gotz satt där och Dan, Lieber, Bogdanov, Brojdo, Filippovskij – bleka, hållögda, indignerade. Under dem kokade och skummade den andra allryska sovjetkongressen och över deras huvuden fungerade den militära revolutionära kommittén i glödhet aktivitet. Den höll upprorets trådar i sin hand och slog med lång arm ... Klockan 10.40 på kvällen ringde Dan, en mildögd skallig figur i illasittande fältläkaruniform, i klockan. Det blev genast intensivt tyst, en tystnad som bara avbröts av sorlet nere vid dörren.

'Vi har makten i vår hand', började han dystert, tystnade ett ögonblick och fortsatte sedan med låg röst: 'Kamrater! Sovjetkongressen sammanträder under så ovanliga förhållanden och vid en sådan extraordinär tidpunkt att ni säkert förstår varför CEK betraktar det som onödigt att öppna denna kongress med ett politiskt anförande. Ni förstår det så mycket bättre om ni erinrar er att jag är medlem av CEK och att i detta ögonblick våra partivänner befinner sig i Vinterpalatset där de utsätts för bombardemang och offerar sina liv då de utför åligganden som anförtratts dem av CEK.' (Oväsen och tumult i salen.)

'Jag förklarar den andra allryska sovjetkongressens första session för öppnad.'

Valet av presidium ägde rum under stor uppståndelse. Avnessov meddelade att bolsjevikerna, vänstersocialistrevolutionärerna och mensjevikinternationalisterna kommit överens om att presidiet skulle baseras på proportionalitet. Flera mensjeviker reste sig och protesterade. En skäggig soldat röt åt dem: 'Kom ihåg vad ni gjorde med oss bolsjeviker när vi var i minoritet.' Resultatet blev 14 bolsjeviker, 7 socialistrevolutionärer, 3 mensjeviker och 1 internationalist (Gorkijs grupp). Hendelmann som representerade höger- och center-socialistrevolutionärerna förklarade att de vägrade att sitta i presidiet, och representanter för mensjevikerna och mensjevikinternationalisterna sade detsamma. Spridda applåder och skrån. En röst: 'Renegater, och ni ska kalla er för socialister!' En representant för de ukrainska delegaterna begärde och fick en plats i presidiet. Sedan lämnade den gamla CEK podiet och ersattes av Trotskij, Kamenev, Lunatjarskij, madame Kollontaj och Nogin.

Kongressdeltagarna reste sig under dånande applåder. Från att för mindre än fyra månader sedan ha varit en föraktad och jagad sekt hade bolsjevikerna svingat sig upp till ledningen för det stora Ryssland som befann sig i fullt uppror!

Kamenev tillkännagav dagordningen: 1. organisation av makten, 2. krig och fred, 3. den konstitutionella församlingen. Lozovskij reste sig och meddelade att alla partigrupperna kommit överens om att man först skulle diskutera Petrogradsovjetens rapport, sedan ge ordet åt medlemmarna av CEK och de skilda partierna och slutligen övergå till dagordningen.

Men plötsligt hördes ett nytt ljud, djupare än larmet i salen, ihållande, oroande – dova kanonskott. Kongressdeltagarna tittade ängsligt mot de dammiga fönstren och en sorts feber kom över dem. Martov begärde ordet och kraxade hest: 'Inbördeskriget har börjat, kamrater! Den första frågan på dagordningen måste bli en fredlig lösning av krisen. Principiellt och ur

politisk synvinkel måste vi absolut diskutera olika metoder att förhindra inbördeskrig. Våra bröder skjuts ner på gatorna! I detta ögonblick då regeringsfrågan löses genom en militärkupp organiserad av ett av de revolutionära partierna innan sovjetkongressen hunnit öppnas ...' (för ett ögonblick kunde han inte göra sig hörd över oväsendet) ... 'måste alla partier se fakta i ögonen. Den första fråga som kongressen skall ta upp är regeringsfrågan, och denna fråga håller redan på att lösas med vapenmakt på gatorna! ... Vi måste skapa en regeringsmakt som kan erkännas av hela demokratin. Om kongressen vill vara den revolutionära demokratis röst får den inte sitta med armarna i kors inför ett begynnande inbördeskrig som kan resultera i en farlig kontrarevolution ... Vi måste välja en delegation som skall förhandla med de andra socialistiska partierna och organisationerna ...'

Hela tiden hördes den dova kanonaden genom rutorna medan delegaterna skrek åt varandra ... Så föddes det nya Ryssland under kanondån, hat, fruktan och oföväget mod.

Vänstersocialistrevolutionärerna och de förenade socialdemokraterna stödde Martovs förslag som antogs. En soldat meddelade att de allryska bondesovjeterna hade vägrat att sända delegater till kongressen. Han föreslog att en kommitté skickades till dem med en formell inbjudan. 'En del delegater är närvarande', sa han. 'Jag föreslår att de får rösträtt.' Förslaget antogs.

Charasj som bar kaptensepåletter begärde hetsigt ordet. 'De politiska hycklare som kontrollerar denna kongress' skrek han, 'har sagt oss att vi skulle lösa regeringsfrågan – och så håller den på att lösas bakom vår rygg innan kongressen har öppnats. Slag håller på att riktas mot Vinterpalatset och det är genom sådana slag som spikarna slås in i det politiska partis likkista som har riskerat ett sådant äventyr!' Öronbedövande larm. Efter honom följde Gharra: 'Medan vi här diskuterar förslag om fred pågår strider på gatorna ... Socialistrevolutionärerna och mensjevnikerna vägrar att bli inblandade i vad som sker och manar alla besinningsfulla krafter att göra motstånd mot detta försök att erövra makten.' Kutjin, delegat från 12: e armén och representant för trudovikerna: 'Jag skickades hit bara för att inhämta upplysningar och jag kommer omedelbart att återvända till fronten där alla armékommittéer anser att sovjeternas maktövertagande tre veckor innan den konstituerande församlingen skall sammanträda är en dolkstöt i arméns rygg och ett brott mot folket ...' Rop: 'Lögn! Du ljuger!' När han åter kunde göra sig hörd fortsatte han: 'Låt oss göra slut på detta äventyr i Petrograd! Jag manar alla delegater att lämna denna sal för att rädda landet och revolutionen.' När han gick nerför gången mitt under ett öronbedövande oväsen trängde sig folk hotande fram mot honom. Sedan talade en officer med ett långt brunt hakskägg förbindligt och bevakande: 'Jag talar för delegaterna från fronten. Armén är otillräckligt representerad vid denna kongress och dessutom anser inte armén att denna kongress är nödvändig när bara tre veckor återstår till den konstituerande församlingens öppnande ...' (Rop och stampningar som hela tiden växte i styrka.) 'Armén anser inte att sovjetkongressen har de nödvändiga befogenheterna ...' Soldater började resa sig överallt i salen.

'Vem talar du för? Vad representerar du?' ropade de.

'Den centrala exekutivkommittén för femte armén.'

'När valdes du? Du representerar officerarna och inte soldaterna. Vad säger soldaterna om saken?' Glåpord och skrån.

'Vi i frontgruppen avsäger oss allt ansvar för vad som har hänt och händer, och vi anser det nödvändigt att mobilisera alla självmedvetna revolutionära krafter för att rädda revolutionen! Frontgruppen kommer att lämna kongressen. Vi skall kämpa ute på gatorna!' Ihållande larm och vrål.

'Du talar för staben – inte för armén!'

‘Jag vädjar till alla förnuftiga soldater att lämna denna kongress!’

‘Kornilovist! Kontrarevolutionär! Provokatör!’ haglade tillmälena omkring honom.

På uppdrag av mensjevikerna deklarerade Kintjuk att enda möjligheten till en fredlig lösning ur krisen var att inleda förhandlingar med den provisoriska regeringen om bildandet av ett nytt kabinett med stöd från alla samhällslager. Han avbröts i flera minuter. Han höjde rösten till ett skrik och läste mensjevikdeklarationen:

‘Eftersom bolsjevikerna har gjort en militärkupp med hjälp av Petrograds sovjet utan att konsultera de andra partierna anser vi det omöjligt att stanna kvar på kongressen och drar oss därför tillbaka. Vi inbjuder de andra grupperna att följa oss och att sammanträda för att diskutera läget.’

‘Desertörer!’ När det ihållande larmet sjönk protesterade Hendelmann å socialistrevolutionärernas vägnar mot bombardemanget av Vinterpalatset ... ‘Vi är motståndare till sådan anarki.’

Han hade knappast lämnat podiet förrän en ung mager soldat med blixtrande ögon hoppade upp och dramatiskt lyfte handen:

‘Kamrater!’ ropade han och kongressdeltagarna tystnade. ‘Mitt namn är Peterson – jag talar för andra lettiska fältjägerregementet. Ni har hört uttalanden av två representanter för armékommittéerna. Dessa uttalanden skulle haft något värde om *vederbörande hade varit representanter för armén.*’ Våldsamma applåder. ‘*Men de representerar inte soldaterna!*’ Han skakade knytnäven. ‘Tolft armén har länge yrkat på att soldatsovjeten och armékommittén skulle omväljas, men precis som er egen CEK vägrade vår kommitté att sammankalla ett möte med representanter för massorna, varför reaktionärerna kunde välja sina egna falska delegater till denna kongress. Jag kan tala om för er nu att de lettiska soldaterna många gånger har sagt: ‘Inga fler resolutioner! Inget mera prat! Vi vill ha handling – makten måste övergå i våra händer!’ Låt dessa bedragardelegater lämna kongressen! Armén är inte med dem!’

Salen gungade av bifallsrop. Under sammanträdets början hade delegaterna tvekat, överväldigade som de var av den snabba händelseutvecklingen och skakade av kanondånet. Under en timme hade hammarslag efter hammarslag fallit från podiet och svetsat dem samman men samtidigt slagit ner dem. Stod de alltså ensamma? Reste sig Ryssland mot dem? Var det sant att armén marscherade mot Petrograd? Så hade denne klarögde unge soldat talat och genast förstod de att han talade sanning ... Detta var soldaternas röst – de många miljonerna uniformerade arbetare och bönder var män som de och deras tankar och känslor var desamma.

Flera soldater ... Gzelsjak talade för frontdelegaterna och sa att de hade beslutat att lämna kongressen med knapp majoritet och att *bolsjevikmedlemmarna inte ens hade deltagit i omröstningen* eftersom de ansåg att kongressdeltagarna skulle uppdelas efter politiska partier och inte efter gruppstillhörighet. ‘Hundratals delegater från fronten har valts utan att soldaterna deltagit eftersom armékommittéerna inte längre är verkliga representanter för de meniga soldaterna ...’ Lukianov skrek att officerare som Charasj och Kintjuk inte representerade armén vid denna kongress utan bara det högre befälet. ‘Soldaterna i skyttegravarna önskar med hela sitt hjärta att makten övergår till sovjeterna och de väntar sig väldigt mycket av det!’ ... Strömmen höll på att vända.

Så kom Abramovitj från *Bund*, de judiska socialdemokraternas organisation – hans ögon sprutade eld bakom tjocka glasögon och han darrade av vrede.

‘Vad som nu händer i Petrograd är en fruktansvärd olycka! Bundgruppen ansluter sig till mensjevikernas och socialistrevolutionärernas deklaration och kommer att lämna

kongressen!’ Han höjde rösten och handen: ‘Vår plikt mot det ryska proletariet tillåter oss inte att stanna kvar här och bli ansvariga för dessa brott. Eftersom elden mot Vinterpalatset inte upphör har stadsduman tillsammans med mensjevikerna och socialistrevolutionärerna och bondesovjeternas exekutivkommitté beslutat att gå under med den provisoriska regeringen, och vi följer dem. Obeväpnade skall vi delegater till denna kongress ...’ Resten gick förlorat i en storm av skrån, hotelser och förbannelser som nådde en infernalisk kulmen när femtio delegater reste sig och lämnade salen ...

Kamenev ringde i klockan och skrek: ‘Sitt kvar så fortsätter vi förhandlingarna!’ Och Trotskij reste sig blek och bister och hans djupa röst var fylld av kallt förakt: ‘Låt dem gå alla dessa så kallade socialistiska kompromissare, dessa förskrämda mensjeviker, socialistrevolutionärer och bundister! Detta avskräde kommer att sopas undan till historiens avskrädeshög!’

Rjzanov, bolsjevikerna, förklarade att den militära revolutionära kommittén på anmaning av stadsduman hade sänt en delegation till Vinterpalatset för att erbjuda förhandlingar. ‘På så sätt har vi gjort allt för att undvika blodsutgjutelse ...’

Vi skyndade från salen och stannade ett ögonblick utanför det rum där den militära revolutionära kommittén arbetade i hektiskt tempo. Man tog emot och skickade iväg flämtande kurirer, och kommissarier som bestämde över liv och död sändes till stadens alla hörn. Dörren öppnades, en pust av unken luft och cigarrettrök omgav oss och vi såg en glimt av män med rufsigt hår som böjde sig över en karta i ljuset av avskärmade elektriska lampor ... Kamrat Josefov-Dukvinskij, en leende ungdom med blekgul kalufs, skrev ut pass till oss.

När vi kom ut i den kyliga natten var hela planen framför Smolnyj en jättestor uppställningsplats för kommande och farande bilar. Över motorbullret hördes kanondundret i fjärran. En stor täckt lastbil med motorn igång stod där och skakade. Några män på marken kastade in pappersbuntar som togs emot av andra män som ställt gevären bredvid sig.

‘Vart ska ni åka?’ ropade jag.

‘Ner till stan, vart som helst’, svarade en liten skrattande arbetare och slog ut med händerna.

Vi visade våra pass. ‘Kom med!’ sa han. ‘Men det kommer nog att bli skottlossning ...’ Vi klev in. Bilen satte igång med ett väldigt gnissel och vi ramlade baklänges på dem som klev in. Vi åkte förbi den väldiga brasan vid den inre grinden och sedan förbi lägerelden vid den yttre som kastade ett rött sken över ansiktena på beväpnade arbetare som hukade runt den och körde med toppfart nerför Suvorovskij Prospekt svängande från den ena sidan till den andra. En man slet av omslaget till en bunt och började kasta papperslappar ut på gatan. Vi gjorde likadant och for genom den mörka gatan med en svans av vita papper bakom oss. Sena nattvandrare böjde sig ner och plockade upp dem. Patruller runt eldarna i gathörnen sprang fram med lyfta händer och fångade upp dem. Ibland dök beväpnade män upp framför oss och ropade: ‘Stoi!’ och höjde gevären, men vår chaufför skrek bara något obegripligt och vi susade vidare.

Jag plockade upp ett papper och läste under en förbiilande gatlykta:

Till medborgarna i Ryssland!

Den provisoriska regeringen är avsatt. Statsmakten har övertagits av Petrogradsovjets militära revolutionära kommitté som står i spetsen för Petrograds proletariat och garnison.

Den sak folket kämpade för – omedelbar fred, upphävandet av godsägarväldet, arbetarkontroll över produktionen och skapandet av en sovjetregering – har uppnåtts.

Länge leve arbetarnas, soldaternas och böndernas revolution

Den militära revolutionära kommittén Petrograds arbetar- och soldatsovjet

En snedögd man med mongoliskt utseende som satt bredvid mig klädd i ett getskinn och en pälskrage sa: 'Se upp! Här skjuter alltid provokatörerna från fönstren!' Vi svängde in på Znamenskijtorget som var mörkt och nästan tomt, sladdade runt Trubetskojs brutala staty och svängde ner på den breda Nevskij; tre man stod upp med höjda gevär och granskade husfönstren. Bakom oss var gatan fylld med folk som sprang och hukade. Vi hörde inte längre kanondånet, och ju närmare vi kom Vinterpalatset desto lugnare och folktommare blev gatorna. Stadsdumans byggnad var klart upplyst. Bortom den såg vi en mörk folkmassa och ett led matrosor som skrek till oss, att stoppa. Lastbilen stannade och vi klev ur.

Det var en märklig scen. Vid hörnet av Jekaterinakanalen under ett båg ljus stod ett led beväpnade matrosor tvärs över Nevskij och spärrade vägen för en procession. Det var tre fyra hundra män i bonjourer, välklädda kvinnor, officerare – människor av alla stånd och klasser. Bland dem kände vi igen många kongressdelegater, ledarna för mensjevikerna och socialistrevolutionärerna: Avksentjev, den magre rödskäggige ordföranden för bondesovjeterna Sarokin, Kerenskijs talesman, Kintjuk och Abramovitj. I spetsen den vitskäggige gamle Schreider, Petrograds borgmästare, och Prokopovitj, försörjningsministern i den provisoriska regeringen som arresterats samma morgon men släppts. Jag fick syn på Malkin, reporter från *Russian Daily News*. 'Vi är på väg till Vinterpalatset för att dö', ropade han glatt. Processionen stod stilla, men från täten hördes en högljudd ordväxling. Schreider och Prokopovitj skällde på den store matros som tycktes ha befälet.

'Vi begär att få passera!' ropade de. 'De här kamraterna kommer från sovjetkongressen. Titta på deras medlemskort! Vi är på väg till Vinterpalatset!'

Matrosen var uppenbarligen rådvill. Han kliade sig i huvudet med en väldig hand och rynkade pannan. 'Jag har order från kommittén att inte släppa fram någon till Vinterpalatset', muttrade han. 'Men jag ska be en kamrat ringa till Smolnyj...'

'Vi kräver att få passera! Vi är obeväpnade! Vi kommer att marschera vidare vare sig ni tillåter eller inte!' ropade gamle Schreider som var mycket upprörd.

'Jag har order ...' upprepade matrosen buttert.

'Skjut oss om ni vill! Vi ska passera! Framåt!' ropades från alla håll. 'Vi är beredda att dö om ni har hjärta att skjuta på ryssar och kamrater! Vi blottar våra bröst för era gevär!'

'Nej', sa matrosen envist. 'Jag kan inte låta er passera.'

'Vad kommer ni att göra om vi fortsätter? Kommer ni att skjuta?'

'Nej, jag kommer inte att skjuta på människor som inte har några gevär. Vi kommer inte att skjuta obeväpnade ryssar ...'

'Vi marscherar. Vad kan ni göra?'

'Vi ska göra något!', svarade matrosen som uppenbarligen var villrådig. 'Vi kan inte låta er passera. Vi ska göra något.'

'Vad ska ni göra? Vad ska ni göra?'

En annan matros kom fram, han var mycket irriterad. 'Vi ska klå upp er!' röt han. 'Och om så behövs ska vi skjuta er också. Gå hem nu och lämna oss i fred!'

Höga vredgade rop hördes från processionen. Prokopovitj hade stigit upp på en låda, viftade med paraplyn och sa:

'Kamrater och medborgare! Man använder våld mot oss! Vi kan inte låta dessa oskyldiga karlar söla sina händer med vårt oskyldiga blod. Det är under vår värdighet att skjutas ner på

gatan av växlare ...' (Jag har aldrig förstått vad han menade med 'växlare'.) 'Låt oss återvända till duman och diskutera hur vi bäst ska kunna rädda landet och revolutionen!'

Därpå vände processionen och tågade tillbaka uppför Nevskij under värdig tystnad. Vi passade på tillfället och smög förbi matroserna och gick i riktning mot Vinterpalatset.

Här var det absolut mörkt och bara soldatpatruller och bistra rödgardister syntes till, Framför Kazankatedralen stod en tre tums fältkanon mitt på gatan, den hade svängt åt sidan vid rekylen efter det sista skottet över taken. Soldater stod i varje port och pratade högljutt och tittade ner mot Polisbron. Jag hörde en röst säga: 'Det är möjligt att vi har gjort fel ...' I gathörnen stoppade patruller alla förbipasserande – sammansättningen av dessa patruller var intressant, ty en rödgardist var oföränderligt chef för de reguljära soldaterna. Skottlossningen hade upphört.

När vi kom fram till Morskaja ropade någon: 'Officersaspiranterna har meddelat att vi ska komma och hämta ut dem!' Röster började ge order och i det täta mörkret såg vi en mörk massa som rörde sig framåt, ingenting annat hördes än fottrampet och vapnens klirr. Vi föll in i de första leden.

Som en svart flod som fyllde hela gatan strömmade vi utan sång och hurrarop genom Röda valvet där mannen framför mig sa med låg röst: 'Se upp, kamrater. Lita inte på dem. De kommer säkert att öppna eld!' När vi kom ut ur valvet började vi springa framåt lutade och packade ihop oss bakom postamentet till Alexanderkolonnen.

'Hur många av ert folk har de dödat?' frågade jag. 'Vet inte. Ett tiotal ...'

Efter att ha tryckt där någon minut började massan utan order plötsligt välla fram igen. I ljuset som strömmade ut från Vinterpalatsets alla fönster såg jag nu att de första tvåtrehundra männen var rödgardister med bara en eller annan soldat. Vi klättrade över barriaden av uppstaplad ved och när vi hoppade ner på andra sidan gav vi upp ett triumferande rop när vi snubblade på en hög gevär som aspiranterna som stått där kastat ifrån sig. På bägge sidor om den stora portalen stod dörrarna vidöppna, ljuset strömmade ut, och från den väldiga byggnaden hördes inte minsta ljud.

Vi bars fram av vågen av människor och hamnade i entrén på höger hand som ledde till ett stort naket välvt rum, källaren i östra flygeln från vilken en labyrint av korridorer och trappor strålade ut. Där stod ett antal stora packlårar. Rödgardisterna och soldaterna kastade sig ursinnigt över dem, krossade locken med gevärskolvorna och drog ut mattor, gardiner, linne, porslin, bordssilver, glas ... En man struttade omkring med en bronspendyl på axeln, en annan hittade en plym strutsfjädrar som han stack i hatten. Plundringen höll just på att börja när någon ropade: 'Kamrater! Detta är folkets egendom!' Omedelbart ropade tjugo röster: 'Sluta! Ställ tillbaka allting! Ta ingenting! Det är folkets egendom!' Många händer drog ner plundrarna från packlårarna. Damast och gobelänger rycktes ur deras händer, två män tog bronspendylen. I all hast stoppades sakerna tillbaka i packlårarna och självutnämnda vaktposter ställde sig på post. Allt var ytterst spontant. Genom korridorerna och uppför trapporna förtonade ropen: 'Revolutionär disciplin! Folkets egendom!'

Vi gick över till den vänstra entrén i västra flygeln. Där höll ordningen också på att återställas. 'Utrym palatset!' vrålade en rödgardist och stack ut huvudet genom en innerdörr. 'Kom, kamrater, låt oss visa dem att vi inte är tjuvar och banditer. Alla utrymmer palatset utom kommissarierna tills vi har ställt ut vaktposter.'

Två rödgardister, en menig och en officer, stod på post med revolverar i händerna. En annan soldat satt vid ett bord bakom dem med penna och papper. Överallt hördes ropen: 'Alla lämnar palatset!' och männen började strömma genom dörren under knuffningar, förebråelser

och skällsord. Varje man visiterades av den självutnämnda kommittén. Allt som uppenbarligen var tjuvgods beslagtogs, mannen vid bordet antecknade det på sitt papper varefter det bars in i ett litet rum. En mycket märklig samling föremål konfiskerades på så sätt: statyetter, bläckhorn, sängöverkast med kejsrerliga monogram, vaxljus, en liten oljemålning, läskblock, svärd med guldhandtag, tvålar, kläder av alla slag, filter. En rödgardist hade tre gevär, av vilka han hade tagit två från officersaspiranterna. En annan hade fyra portföljer som svällde av dokument. Missdådarna överlämnade trumpet sina saker eller urskuldade sig som barn. Kommittén förklarade i munnen på varandra att stöld inte var värdigt folkets förkämpar. De som hade ertappats hjälpte sedan ofta till att visitera de andra kamraterna.

Aspiranterna kom ut i grupper om tre eller fyra. Kommittén visiterade dem mycket noga och kroppsvisiteringen åtföljdes av skällsord: 'Provokatorer! Kornilovister! Kontrarevolutionärer! Folkmördare!' Men det förekom inget våld även om aspiranterna var skrämde. De hade också fickorna fulla av stulna föremål. De antecknades sorgfälligt av skrivaren och bars in i det lilla rummet. Aspiranterna avväpnades. 'Kommer ni att gripa till vapen mot folket igen?' ropade man.

'Nej', svarade aspiranterna en efter en varefter de släpptes.

Vi frågade om vi fick gå in. Kommittén tvekade, men den store rödgardisten svarade bestämt att det var förbjudet. 'Vad är ni för ena egentligen?' frågade han. 'Hur ska jag kunna veta att ni inte är Kerenskijanhängare allesamman?' (Vi var fem stycken, därav två kvinnor.)

'Ur vägen, kamrater!' En soldat och en rödgardist dök upp i dörren och vinkade folket åt sidan. Efter dem kom andra rödgardister med påskruvade bajonetter och sedan följde i gåsmarsch ett dussintal män i civila kläder – medlemmarna av den provisoriska regeringen. Först kom Kisjkin med blekt och härjat ansikte, sedan Rutenberg som trumpet tittade i golvet. Näste man var Terestjenko som fixerade oss med vassa ögon ... De passerade under tystnad de segerrika upprorsmännen som trängdes för att se på dem, men det hördes bara några få glåpor. Senare fick vi veta hur folk på gatan hade försökt lyncha dem och att skott avlossats mot dem – men matroserna förde dem i säkerhet till Peter Paulsfästningen.

Under tiden passade vi på att gå in i palatset. Där var fortfarande många soldater som kom och gick, som sökte igenom alla våningarna i den väldiga byggnaden och letade efter gömda aspiranter som inte existerade. Vi gick uppför trappan och vandrade genom rum efter rum. I denna del av palatset hade även andra soldater trängt in från Nevasidan. Målningarna, statyerna, gobelängerna och mattorna i de stora praktvåningarna var oskadade. Men i kontoren hade varje skrivbord och skåp genomletats, papperen låg spridda över golvet, och i sovrummen hade sängöverkast stulits och garderoberna brutits upp. Det mest eftertraktade bytet var kläder som det arbetande folket behövde. I ett rum där möbler lagrats kom vi på två soldater som rev av den utsökta spanska läderstoppningen från stolarna. De förklarade att de skulle göra stövlar av lädret ...

De gamla palatstjänarna i sina blå och röda och guldsmidde uniformer gick nervöst omkring och upprepade av gammal vana: 'Ni får inte gå in där, *barin*. Det är förbjudet ...' Vi kom slutligen till det rum i guld och grönt med karmosinröda brokaddraperier där ministrarna hade sammanträtt hela den dagen och natten och dit palatstjänarna hade visat rödgardisterna vägen. Det långa bordet, som var täckt med grön boj, var precis sådant som de hade lämnat det när de arresterades. Framför varje tom plats fanns penna, bläck och papper. Papperen var fullklottrade med utkast till proklamationer och manifest som oftast var överstrukna eftersom vederbörande insett deras meningslöshet, och resten av pappersarket var fyllt av geometriska figurer som klottrats ner under åhörandet av de andra ministrarnas fantastiska planer. Jag tog ett av dessa papper med Konovalovs handstil på vilket det stod: 'Den provisoriska regeringen vädjar till alla klasser att stödja den provisoriska regeringen ...'

Vi måste komma ihåg att även om Vinterpalatset var omringat stod regeringen i oavbruten kontakt med fronten och det övriga Ryssland. Bolsjevikerna hade besatt krigsministeriet tidigt på morgonen, men de kände inte till det militära telegrafkontoret i vindsvåningen och att det fanns en privat telefonlinje från ministeriet till Vinterpalatset. På den vinden satt en ung officer hela dagen och sände ut massor av appeller och proklamationer över landet. När han hörde att Vinterpalatset hade fallit, tog han på sig sin uniformsmössa och gick lugnt ut ur byggnaden.

Intresserade som vi var av palatset dröjde det länge innan vi märkte att soldaternas och rödgardisternas attityd mot oss hade förändrats. När vi i sakta mak vandrade från rum till rum följde en liten grupp efter oss, och när vi kom till det stora tavelgalleriet där vi hade tillbragt eftermiddagen med aspiranterna omgavs vi av ett hundratal man. En jättelik soldat ställde sig framför oss, hans ansikte var mörkt av trumpen misstänksamhet.

‘Vad är ni för ena?’ brummade han, ‘Vad gör ni här?’ De andra samlades långsamt runt oss, stirrande och mumlande. ‘Provokatörer!’ hörde jag någon säga. ‘Plundrare!’ sa en annan röst. Jag visade våra pass från den militära revolutionära kommittén. Soldaten tog försiktigt emot dem, vände upp och ner på dem och tittade på dem utan att förstå något. Uppenbarligen kunde han inte läsa. Han lämnade tillbaka dem och spottade i golvet. ‘Papper!’ sa han föraktfullt. Massan kom allt närmare, som vild boskap runt en cowboy till fots. Över deras huvuden fick jag syn på en officer som såg alldeles handfallen ut. Jag ropade på honom. Han banade sig fram till oss genom hopen.

‘Jag är kommissarie här’, sa han till mig. ‘Vem är ni? Vad är det fråga om?’ De andra hejdade sig. Jag tog fram papperen.

‘Är ni utlänningar?’ frågade han snabbt på franska. ‘Det är mycket farligt ...’ Sedan vände han sig till hopen och höll upp våra dokument. ‘Kamrater!’ ropade han. ‘Det här är utländska kamrater – från Amerika. De har kommit hit för att kunna berätta för sina landsmän om den proletära arméns mod och revolutionära disciplin!’

‘Hur vet du det?’ frågade den store soldaten. ‘Jag kan tala om för dig att de är provokatörer. De säger att de har kommit hit för att studera den proletära arméns revolutionära disciplin, men de har vandrat fritt omkring i palatset och hur vet vi att de inte har fickorna fulla med stulna saker?’

‘*Pravilno!*’ morrade de andra och pressade sig fram.

‘Kamrater, kamrater!’ vädjade officeren och svetten började pärla på hans panna. ‘Jag är kommissarie från den militära revolutionära kommittén. Litar ni på mig? Gott, jag kan tala om för er att dessa pass är undertecknade med samma namn som står på mitt pass.’

Han ledde oss genom palatset och ut genom en dörr som ledde ut till Nevakajen där den vanliga kommittén stod och gick igenom de förbipasserandes fickor. ‘Det var nära ögat’, muttrade han gång på gång och torkade svetten ur ansiktet.

‘Vad hände med kvinnobataljonen?’ frågade vi.

‘Å, kvinnorna!’ Han skrattade. ‘Dom hade trängt ihop sig i ett rum på baksidan. Det var förfärligt svårt att avgöra vad vi skulle göra med dem – många var hysteriska och så vidare. Så till slut lät vi dem marschera till Finlandsstationen och placerade dem på ett tåg till Levasjovo där dom har ett läger.’

Vi kom ut i den kalla, nervösa natten där vi hörde trampet av marscherande trupper och patruller. Från andra sidan floden där Peter Paulsfästningens mörka massa skymtade kom ett hest skrik ... Trottoaren var översållad med sönderslagen stuck från palatsets kronlist som

hade träffats av två granater från slagskeppet Aurora. Det var den enda skada som bombardemanget hade åstadkommit.

Klockan var nu över tre på morgonen. På Nevskij var alla gatlyktorna åter tända, kanonen var borta och det enda som påminde om resningen var rödgardister och soldater som satt på huk runt eldarna. Staden var lugn – den kanske aldrig hade varit så lugn. Den natten förekom inte ett enda rån, inte en enda stöld.

Men stadsdumans byggnad var upplyst. Vi gick upp på läktaren i Alexandersalen som var behängd med rödskrudade kejsarporträtt i gulddramar. Ett hundratal människor var grupperade runt podiet där Skobeljev talade. Han yrkade att Kommittén för den allmänna säkerheten skulle utvidgas så att alla antibolsjevikiska element förenades i en organisation som skulle kallas Kommittén för landets och revolutionens räddning. Och medan vi såg på bildades Räddningskommittén – en kommitté som skulle utvecklas till bolsjevikernas mäktigaste fiende. Den framträdde veckan därpå, ibland under sitt partinamn och ibland som den strängt opartiska Kommittén för den allmänna säkerheten.

Dan, Gotz, Avksentjev var där, några av de oppositionella sovjetdelegaterna, medlemmar av bondesovjeternas exekutivkommitté, gamle Prokopovitj och några medlemmar av Republikens råd – bland andra Vinaver och andra från kadetpartiet. Lieber ropade att sovjetkongressen inte var en laglig kongress och att den gamla CEK fortfarande satt kvar ... En appell till befolkningen avfattades.

Vi anropade en droska. 'Vart ska ni?' När vi sa 'Smolnyj' skakade kusken på huvudet. 'Njet!' sa han, 'till dom där djävlarerna åker jag inte ...' Först efter en tröttsam vandring hittade vi en droskkusk som var villig att köra oss dit – och han ville ha trettio rubel och stannade två kvarter från Smolnyj.

Fönstren i Smolnyj var fortfarande upplysta, bilar kom och for, och runt de glödande eldarna trängde vaktposterna ihop sig och frågade alla förbipasserande om de senaste nyheterna. Korridorerna var fulla av jäktade män, hålogda och smutsiga. I en del kommittérum låg folk och sov på golvet med gevären bredvid sig. Sammanträdessalen var packad med folk och brusade som havet. När vi kom in höll Kamenev på och läste upp listan på arresterade ministrar. Terestjenkos namn hälsades med dånande applåder, bravorop och skratt, Rutenberg väckte mindre uppståndelse, men vid namnet Paltjinskij bröt en storm av skrån, vredgade rop och hurrarop lös ... Det tillkännagavs att Tjudnovskij hade utnämnts till kommissarie för Vinterpalatset.

Nu inträffade ett dramatiskt intermezzo. En storvuxen bonde vars skäggsiga ansikte var vitt av vrede steg upp på podiet och dunkade med knytnäven i presidiets bord.

'Vi socialistrevolutionärer yrkar på att de socialistiska ministrar som arresterats i Vinterpalatset omedelbart frigges. Kamrater! Vet ni att fyra kamrater som riskerade sitt liv och sin frihet i kampen mot tsarens tyranni har kastats i Peter Pauls-fängelset – frihetens historiska grav?' Under det larm som följde dunkade han näven i bordet och skrek. En annan delegat steg upp bredvid honom och pekade på presidiet.

'Ska representanterna för de revolutionära massorna sitta här med armarna i kors medan bolsjevikernas *ochrana* torterar deras ledare?'

Trotskij bad om tystnad. 'Dessa 'kamrater' som nu ertappats med att samarbeta med äventyraren Kerenskij för att krossa sovjeterna – finns det någon anledning att behandla dem med silkesvantar? Efter den 16-18 juli var de inte särskilt hänsynsfulla mot oss.' Med triumferande tonfall ropade han: 'Nu när *oborontsi* och de klenmodiga är borta och uppgiften

att försvara och rädda revolutionen vilar på våra axlar är det särskilt nödvändigt att arbeta – arbeta – arbeta! Vi har beslutat att dö hellre än att ge upp!’

Efter honom följde en kommissarie från Tsarskoje Selo som var alldeles lerig efter ritten. ‘Garnisonen i Tsarskoje Selo står på vakt vid Petrograds portar beredda att försvara sovjeterna och den militära revolutionära kommittén!’ Vilda bifallsrop. ‘Cykelkåren som skickats från fronten har anlänt till Tsarskoje och soldaterna står på vår sida. De erkänner sovjeternas makt, nödvändigheten av att jorden överlämnas till bönderna och att arbetarna övertar kontrollen av industrin. Den femte cykelbataljonen som är förlagd till Tsarskoje står på vår sida ...’

Sedan kom delegaten från tredje cykelbataljonen. Han berättade under församlingens vilda jubel hur cykelkåren tre dagar tidigare hade fått order att lämna den sydvästra fronten och bege sig till Petrograd för att ‘försvara huvudstaden’. Men de förstod avsikten med ordern och vid Peredelskstationen möttes de av representanter för femte bataljonen från Tsarskoje. Vid ett gemensamt möte upptäcktes det att ‘inte en enda man bland cykeltrupperna ville utgjuta sina fäders blod eller stödja borgarnas och godsägarnas regering.’

Kapelinskij, mensjevikinternationalisterna, föreslog att man skulle välja en specialkommitté som skulle försöka finna en fredlig lösning på inbördeskriget. ‘Det finns inte någon fredlig lösning’, vrålade delegaterna. ‘Seger är den enda lösningen!’ En överväldigande majoritet röstade emot förslaget och mensjevikinternationalisterna lämnade kongressen i en virvelvind av skämtsamma glåpor. Panikstämningen hade lagt sig. Kamenev ropade efter dem från podiet: ‘Mensjevikinternationalisterna yrkade på prioritet för frågan om ‘fredlig lösning’, men de har alltid röstat för att dagordningen skulle upphävas till förmån för deklARATIONER från olika partigrupper som ville lämna kongressen. Det är uppenbart’, slutade Kamenev, ‘att dessa renegater i förväg hade beslutat att lämna kongressen.’

Församlingen beslutade att lämna utbrytarna utan avseende och övergick till uppropet till de ryska arbetarna, soldaterna och bönderna:

‘Till Rysslands arbetare, soldater och bönder

Den andra allryska arbetar- och soldatsovjetkongressen har öppnats. Den representerar den stora majoriteten bland sovjeterna. Det finns också ett antal bondedeputerade. Kongressen som bygger på den stora arbetar-, soldat- och bondemajoritetens vilja och på Petrogradarbetarnas och soldaternas segerrika resning övertar makten.

Den provisoriska regeringen är avsatt. De flesta medlemmarna av den provisoriska regeringen är redan arresterade.

Sovjetmakten kommer omedelbart att föreslå alla nationer en demokratisk fred och omedelbar vapenvila på alla fronter. Den skall garantera att godsägar-, krono- och klosterjorden utan kompensation överförs till jordkommittéerna, försvara soldaternas rättigheter, genomföra en fullständig demokratisering av armén, upprätta arbetarkontroll över produktionen, sammankalla den konstituerande församlingen vid lämplig tidpunkt, vidta åtgärder för att förse städerna med bröd och landsbygden med nödvändiga artiklar och garantera alla nationaliteter i Ryssland verkligt oberoende.

Kongressen beslutar att all lokal makt skall överföras till arbetar-, soldat- och bondesovjeterna som måste upprätthålla den revolutionära ordningen.

Kongressen manar soldaterna i skyttegravarna att vara vaksamma och orubbliga. Sovjetkongressen är säker på att den revolutionära armén kan försvara revolutionen mot imperialismens angrepp tills den nya regeringen har slutit en demokratisk fred som den genast kommer att föreslå alla nationer. Den nya regeringen skall vidta alla nödvändiga åtgärder för

att garantera den revolutionära armén allt den behöver genom en beslutsam rekvisitions- och skattepolitik gentemot de besuttna klasserna och för att förbättra soldatfamiljernas situation.

Kornilovisterna – Kerenskij, Kaledin och andra – försöker föra trupper mot Petrograd. Flera regementen som förts bakom ljuset av Kerenskij har ställt sig på det upproriska folkets sida.

Soldater! Gör aktivt motstånd mot Kornilov-Kerenskij! Var på er vakt!

Järnvägsmän! Stoppa alla trupptåg som Kerenskij sänder mot Petrograd!

Soldater, arbetare, tjänstemän! Revolutionens och den demokratiska fredens öde ligger i era händer!

Länge leve revolutionen!

*Den allryska arbetar- och soldatsovjetskongressen
Delegater från bondesovjeterna'*

Klockan var 5.17 på morgonen när Krylenko vacklande av trötthet steg upp på podiet med ett telegram i handen.

‘Kamrater! Från fronten i norr. Tolfte armén sänder hälsningar till sovjetkongressen och meddelar att en militär revolutionär kommitté har bildats och övertagit kommandot på nordfronten!’ Vilt jubel, delegaterna grät och omfamnade varandra. ‘General Tjeremissov har erkänt kommittén – den provisoriska regeringens kommissarie, Voitinskij, har avgått.’

Så hade Lenin och Petrograds arbetare bestämt sig för uppror, Petrogradsovjeten hade störtat den provisoriska regeringen och tvingat statskuppen på sovjetkongressen. Nu skulle hela det stora Ryssland vinnas för revolutionen – och sedan världen! Skulle Ryssland resa sig? Och den övriga världen? Skulle folken resa sig i en världsomfattande omvälvning?

Trots att klockan var sex på morgonen vilade mörkret fortfarande tungt och kallt. Bara en svagt överklig, ljus gryning smög över de tysta gatorna och fördunklade lägereldarna, skuggan av en grå gryning över Ryssland.

Kampen går vidare

Torsdagen den 8 november. Dagen grydde över en stad i vildaste upphetsning och förvirring, en hel nation svallade i långa fräsande vågor. Till det yttre var allt lugnt, hundratusentals människor som hade gått och lagt sig tidigt steg upp tidigt och gick till arbetet. I Petrograd gick spårvagnarna, affärer och restauranger var öppna. Teatrarna spelade, en konstutställning öppnades. Hela det komplicerade vardagslivet pågick som vanligt. Ingenting är så förvånande som den sociala organismens vitalitet – hur den består, föder sig, klär sig, roar sig även i de mest upprörda tider.

Luften surrade av rykten om Kerenskij som påstods leda en stor armé mot huvudstaden. *Volja Naroda* publicerade en proklamation som han sänt ut från Pskov:

‘De oroligheter som förorsakats av bolsjevikernas vansinniga revoltförsök har drivit landet till avgrundens rand. Vi måste mobilisera all vår kraft, allt vårt mod och all vår hängivenhet för att komma igenom den fruktansvärda prövning som vårt fosterland genomlider ...

Tills den nya regeringens sammansättning har kungjorts – om det nu blir någon regering – måste alla stanna på sin post och fullgöra sin plikt mot det blödande Ryssland. Vi måste hålla i minnet att alla ingrepp i existerande arméorganisationer kan åstadkomma irreparabla skador och öppna fronten för fienden. Därför är det oundgängligen nödvändigt att till varje pris upprätthålla truppernas moral och detta kan endast ske genom bevarandet av fullständig ordning och fullt förtroende mellan officerare och underordnade. Jag beordrar alla befälhavare och

kommissarier att stanna på sina poster så som jag själv behåller posten som överbefälhavare tills den provisoriska regeringen tillkännager sin vilja ...'

Som svar på denna proklamation dök följande appell upp på alla väggar:

'Från den allryska sovjetkongressen

Före detta ministrarna Konovalov, Kisjkin, Terestjenko, Maliantovitj, Nikitin och andra har arresterats av den militära revolutionära kommittén. Kerenskij har flytt. Alla arméorganisationer beordras att vidta alla åtgärder för att omedelbart arrestera Kerenskij och transportera honom till Petrograd.

All hjälp åt Kerenskij kommer att bestraffas som ett allvarligt brott mot staten.'

Med frånslagna bromsar rusade den militära revolutionära kommittén vidare och sprutade ut order, appeller, dekret. Kornilov skulle arresteras och föras till Petrograd. De medlemmar av jordkommittéerna som fångslats av den provisoriska regeringen frigavs. Dödsstraffet i armén upphävdes. De statliga tjänstemännen beordrades att fortsätta sitt arbete och hotades med stränga straff om de vägrade. All plundring, skövling och spekulation förbjöds vid dödsstraff. Tillfälliga kommissarier utnämndes i de olika ministerierna: utrikesministeriet, Uritskij och Trotskij, inrikes- och justitieministerierna, Rykov, arbetsministeriet, Sjljapnikov, finansministeriet, Menzjinskij, socialministeriet, Mme Kollontaj, handels- och kommunikationsministeriet, Rjazanov, flottan, matrosen Korbir, post- och telegraf, Spiro, teatrarna, Muravjev, det statliga tryckeriet, Gerbytjev, för staden Petrograd, löjtnant Nesterov, för nordfronten, Pozern.

Armén uppmanades att bilda militära revolutionära kommittéer, järnvägsarbetarna att upprätthålla ordningen och att inte fördröja livsmedelstransporter till städerna och fronten. I gengäld lovades de representation i kommunikationsministeriet.

'Kosackbröder!' hette det i en proklamation. 'Ni dirigeras mot Petrograd. Man vill tvinga er till strid mot huvudstadens revolutionära arbetare och soldater. Tro inte ett ord som sägs av våra gemensamma fiender, godsägarna och kapitalisterna.

Alla de medvetna arbetar-, soldat- och bondeorganisationerna i Ryssland är representerade vid vår kongress. Kongressen önskar också i sin mitt välkomna arbetarkosackerna. Generalerna i Svarta bandet, godsägarnas och Nikolaus den grymmes lakejer, är våra fiender.

De säger att sovjeterna vill konfiskera kosackernas jord. Det är lögn. Det är endast från de stora kosackgodsägarna som revolutionen skall konfiskera jorden och ge den åt folket.

Organisera kosacksovjeterna! Förener er med arbetar- och soldatsovjeterna!

Visa det Svarta bandet att ni inte är förrädare mot folket och att ni inte vill bli förbannade av hela det revolutionära Ryssland.

Kosackbröder, lyd inga order från folkets fiender. Sänd delegater till Petrograd så skall vi diskutera problemen ... Kosackerna i Petrogradgarnisonen har inte uppfyllt folkfiendernas förhoppningar. Heder åt dem!

Kosackbröder! Den allryska sovjetkongressen räcker er en broderlig hand. Längre leve kosackernas brödraskap med Rysslands soldater, arbetare och bönder!'

Från den andra sidan kom en flod av proklamationer och flygblad, och tidningarna förbannade och profeterade Ragnarök. Nu rasade tryckpressarnas krig – alla andra vapen låg i sovjeternas händer.

Först kom appellen från Kommittén för fosterlandets och revolutionens räddning som spreds över hela Ryssland och Europa:

'Till den Ryska republikens medborgare

Mot de revolutionära massornas vilja arresterade bolsjevikerna i Petrograd en del av den provisoriska regeringen, upplöste Republikens råd och proklamerade en olaglig regeringsmakt. En sådan kränkning av det revolutionära Rysslands regering då landet hotas av yttre fiender är ett obeskrivligt brott mot fosterlandet.

Bolsjevikernas resning är ett dödligt slag mot nationalförsvaret och uppskjuter i det oändliga den fred som alla längtar efter.

Det inbördeskrig som påbörjats av bolsjevikerna hotar att utlämna landet åt anarkins och kontrarevolutionens fälor och att omintetgöra den konstituerande församlingen som måste konsolidera den republikanska regimen och för evigt ge folket rätten till sitt land.

Kommittén för fosterlandets och revolutionens räddning som bildades den 7 november för att bevara kontinuiteten i den lagliga regeringens maktutövning tar initiativet till bildandet av en ny provisorisk regering som, baserad på demokratins krafter, skall leda landet till den konstituerande församlingen och rädda det från anarki och kontrarevolution. Kommittén för fosterlandets räddning manar medborgarna att vägra att erkänna våldets makt. Lyd inte dess order!

Res er och försvara fosterlandet och revolutionen!

Stöd Kommittén för fosterlandets räddning!

Undertecknat av den Ryska republikens råd, stadsduman i Petrograd, CEK (första kongressen), bondesovjeternas exekutivkommitté, första sovjetkongressens frontgrupp, socialistrevolutionärer, mensjeviker, populist-socialister, förenade socialdemokrater och 'jedinstvo-gruppen.'

Vidare förekom affischer från det socialistrevolutionära partiet, *oborontsimensjeviker*, bondesovjeterna, centrala armékommittén, *Tsentroflot*, etc.:

'... Hungersnöden kommer att krossa Petrograd! De tyska arméerna kommer att förtrampa vår frihet. Pogromer kommer att breda ut sig över Ryssland om inte alla medvetna arbetare, soldater, medborgare förenar sig ...

Lita inte på bolsjevikernas löften! Löftet om omedelbar fred – är en lögn. Löftet om bröd – en bluff. Löftet om jord – en vacker saga ...'

Alla oppositionens appeller gick i samma stil:

'Kamrater! Ni har blivit grymt vilseledda! Bolsjevikerna har ensam gripit makten ... De dolde sina planer för de andra socialistiska partierna som ingick i Petrogradsovjeten ...

Ni har lovats jord och frihet, men kontrarevolutionen kommer att utnyttja den anarki som framkallas av bolsjevikerna och kommer att beröva er jord och frihet ...'

Tidningarna var lika våldsamma i tonen:

'Det är vår plikt (skrev *Delo Naroda*) att demaskera dessa arbetarklassens förrädare. Det är vår plikt att mobilisera alla våra krafter och skydda revolutionens sak! ...'

Izvestija som för sista gången talade i den gamla CEK:s namn hotade med fruktansvärda repressalier:

'Vad sovjetkongressen beträffar så hävdar vi att det inte har förekommit någon sovjetkongress! Vi hävdar att det bara var fråga om en privat konferens med bolsjevikgruppen! Och i så fall har de inte rätt att upphäva CEK:s befogenheter ...'

Novaja Zjizn pläderade för en ny regering som skulle förena alla socialistpartier men kritiserade samtidigt hårt socialistrevolutionärerna och mensjevikerna för att de lämnat kongressen och påpekade att bolsjevikresningen klart visade en sak: att alla illusioner om en koalition med bourgeoisin hade krossats.

Rabotjij Put blommade ut som *Pravda*, Lenins tidning, som hade förbjudits i juli. Den skrev triumferande:

‘Arbetare, soldater, bönder! I mars slog ni ner adelsklickens tyranni. I går slog ni ner borgarnas tyranni.

Vår första uppgift är att bevaka tillfartsvägarna till Petrograd. Vår andra att en gång för alla avväpna de kontrarevolutionära elementen i Petrograd.

Vår tredje att organisera den revolutionära makten och att se till att de revolutionära målsättningarna uppnås ...’

De få kadetpartiorgan som kom ut och bourgeoisin i allmänhet intog en ironisk von oben-attityd, ett slags föraktfull ‘vad-var-det-vi-sa’-inställning mot de andra partierna. Inflytelsesrika medlemmar av kadetpartiet drog i trådarna i stadsduman och i Kommittén för fosterlandets räddning. För övrigt låg bourgeoisin lågt och bidade sin tid – som inte kunde vara långt avlägsen. Att bolsjevikerna skulle kunna hålla sig kvar vid makten längre än tre dagar trodde ingen – kanske med undantag för Lenin, Trotskij, Petrogradarbetarna och de meniga soldaterna.

I den höga amfiteatraliska Nikolaisalen bevittnade jag ett stormigt sammanträde i stadsduman vid vilket alla oppositionens krafter samlats. Den gamle borgmästaren Schreider som såg majestätisk ut med sitt vita hår och skägg berättade om sitt besök i Smolnyj kvällen innan då han protesterat i den kommunala självstyrelsens namn. ‘Duman, som var stadens enda lagliga styrelse och som valts genom direkta, hemliga val, kan inte erkänna de nya makthavarna’, hade han sagt till Trotskij. Och Trotskij hade svarat: ‘Det finns ett konstitutionellt botemedel mot det. Duman kan upplösas och omväljas ...’ Församlingen mottog denna rapport med vredgade rop.

‘Vi har i dag en regering som stöder sig på bajonetter’, fortsatte den gamle mannen vänd till duman. ‘Men jag anser att endast en regering som erkänns av en folkmajoritet är laglig medan däremot en regering som skapats genom att en minoritet tillvällat sig makten inte är det!’ Vilda applåder från alla bänkar utom bolsjevikernas. Borgmästaren tillkännagav sedan under förnyat larm att bolsjevikerna redan inkräktat på den kommunala självstyrelsen genom att utnämna kommissarier på många områden inom stadsförvaltningen.

Bolsjeviktalaren försökte överrösta larmet och skrek att sovjetkongressens ställningstagande innebar att hela Ryssland stödde bolsjevikernas aktioner.

‘Ni’, skrek han. ‘Ni är inte Petrogradbornas verkliga representanter!’ och möttes av ropen: ‘Han skymfar oss! Han skymfar oss!’ Den gamle borgmästaren erinrade honom värdigt om att duman valts av folket vid fria val. ‘Ja’, svarade han, ‘men det var länge sedan precis som fallet var med CEK och armékommittén.’

‘Vi har inte haft någon ny sovjetkongress!’ ropade man.

‘Bolsjevikgruppen vägrar att längre stanna kvar i detta kontrarevolutionära näste ...’ Tumult. ‘... och kräver nyval av duman ...’ Varefter bolsjevikerna lämnade salen följda av ropen: ‘Tyska agenter! Ned med förrädarna!’

Sjingarjov från kadetpartiet begärde sedan att alla kommunala tjänstemän som gått med på att bli kommissarier för den militära revolutionära kommittén skulle avsättas och åtalas.

Schreider framlade ett förslag om att duman skulle protestera mot bolsjevikernas upplösningshot och att den som folkets lagliga representation skulle vägra att lämna sin post.

I Alexandersalen sammanträdde Kommittén för fosterlandets räddning och Skobeljev talade åter: 'Aldrig tidigare har revolutionen varit så hotad, aldrig tidigare har frågan om den ryska statens existens väckt så mycken oro, aldrig tidigare har historien så brutalt och kategoriskt ställt frågan om Rysslands vara eller icke vara! Tidpunkten att rädda revolutionen är inne och i medvetande därom upprätthåller vi endrårken bland den revolutionära demokratins levande krafter som redan skapat ett centrum för landet och revolutionens räddning ...' Och så vidare och så vidare. 'Vi skall hellre dö än lämna vår post!'

Under våldsamma applåder tillkännagavs att järnvägsarbetarförbundet hade anslutit sig till Kommittén. Några ögonblick senare kom post- och telegraftjänstemännen och sedan några mensjevikinternationalister som hälsades med hurrarop. Järnvägsmännen förklarade att de inte erkände bolsjevikerna, att de hade övertagit hela järnvägsapparaten och vägrade att anförtro den åt usurpatorer. Telegraftjänstemännens delegat deklarerade att telegrafisterna blankt hade vägrat att telegrafera så länge bolsjevikkommissarien var närvarande.

Brevbärarna lämnade inte och tog inte emot post i Smolnyj. Alla telefoner i Smolnyj var avstängda. Under stor munterhet rapporterade hur Uritskij hade kommit till utrikesministeriet och begärt hemliga handlingar och hur Nekratov hade kört ut honom. Statstjänstemännen hade slutat arbeta.

Det var krig – medvetet planerat krig på ryskt vis: krig medelst strejk och sabotage. När vi satt där läste ordföranden upp en förteckning över olika uppdrag: den och den skulle göra en rond i ministerierna, en annan skulle besöka bankerna, tio tjugo man skulle propagera i kasernerna och övertala soldaterna att hålla sig neutrala – 'Ryska soldater utgjuter inte sina bröders blod'. En kommitté skulle uppsöka Kerenskij och konferera med honom, andra kommittéer skickades till landsorten för att bilda filialer till Kommittén för fosterlandets räddning och för att svetsa samman antibolsjevikiska grupper.

Församlingen var vid gott mod. 'Om bolsjevikerna försöker diktera villkor för intelligentsian ska vi visa dem vad deras frid tillhör!' Ingenting kunde vara mera frapperande än kontrasten mellan denna församling och sovjetkongressen. Där massor av luggslitna soldater, smutsiga arbetare och bönder – fattiga människor, böjda och märkta av den hårda kampen för tillvaron. Här froterade sig mensjevikernas och socialistrevolutionärernas ledare – Avksentjev, Dan, Lieber – de tidigare socialistministrarna – Skobeljev, Tjernov – med medlemmar av kadetpartiet som den oljige Sjatskij och den hale Vinaver, med journalister, studenter och intellektuella ur nästan alla läger. Denna dumaförsamling var välnärd och välklädd, jag såg inte mer än tre proletärer bland dem ...

Nyheter strömmade in. Kornilovs trogna *techintsi* hade dödat vaktmanskapet, och Kornilov hade flytt. Kaledin marscherade norrut. Moskvavojeten hade bildat en militär revolutionär kommitté och förhandlade med stadens kommandant om innehavet av arsenalen för att kunna beväpna arbetarna.

Med dessa fakta blandades en massa rykten, förvrängningar och rena lögnar. En intelligent ung medlem av kadetpartiet som tidigare varit sekreterare åt Miljukov och sedan åt Terestjenko tog oss exempelvis avsidet och berättade allt om stormningen av Vinterpalatset.

'Bolsjevikerna anfördes av tyska och österrikiska officerare', försäkrade han.

'Är det möjligt?' svarade vi artigt. 'Hur vet ni det?'

'En vän till mig var där och såg dem.'

'Hur kunde han veta att det var tyska officerare?'

‘De bar tyska uniformer!’

Det spreds hundratals sådana orimliga rykten, och de publicerades inte bara högtidligt i den antibolsjevnikiska pressen utan troddes av personer man kunde ha väntat sig bättre omdöme av – socialistrevolutionärer och mensjeviker som alltid hållit fakta i helgd.

Men allvarligare var historierna om bolsjevnikiska övergrepp och terrorhandlingar. Det stod exempelvis i tidningarna att rödgardisterna hade plundrat Vinterpalatset, massakrerat aspiranterna sedan de avväpnat dem och kallblodigt dödat några av ministrarna. Av de kvinnliga soldaterna hade de flesta våldtagits och många hade begått självmord på grund av den tortyr de hade genomgått ... Alla dessa historier svaldes med hull och hår av duman. Men ännu värre var att föräldrar till aspiranterna och kvinnorna läste dessa hemska detaljer (som ofta åtföljdes av namnlistor), och på kvällen började duman belägras av hysteriska medborgare.

Ett typiskt fall var furst Tumanov, vars kropp enligt många tidningar hade påträffats flytande i Moikakanalen. Några timmar senare dementerades detta av furstens familj som meddelade att han var arresterad. Då identifierade pressen den döde mannen som general Denisov. När generalen också uppstod från de döda undersökte vi saken lite närmare och kunde inte finna att någon som helst död kropp hade påträffats i kanalen.

När vi lämnade duman delade två scouter ut flygblad till den stora folkmassa som blockerade Nevskij framför entrén – en folkmassa som nästan uteslutande bestod av affärsmän, butiksinnehavare och kontorister. På ett flygblad stod det:

‘Från stadsduman

För att skydda privathusens okränkbarhet uppmanar stadsduman Petrograds befolkning att med vapen i hand möta alla försök från obehöriga att tränga in i privata våningar.’

Uppe vid hörnet av Liteiny hade några rödgardister och matrosor omringat en tidningsförsäljare och begärde att han överlämnade sina exemplar av den mensjevnikiska *Rabotjaja Gazeta*. Han skrek ilsket till dem och skakade knytnäven när en matros ryckte till sig tidningarna från hans stånd. En fientlig folkmassa hade samlats och skymfde patrullen. En liten arbetare förklarade gång på gång för folket och tidningsförsäljaren: ‘Kerenskij's proklamation står i tidningen. Han säger att vi har dödat ryska medborgare. Det kommer att förorsaka blodsutgjutelse.’

Smolnyj var om möjligt spändare än någonsin. Samma jäktade män i de mörka korridorerna, arbetarpatruller med gevär, ledare med bukiga portföljer som argumenterade, förklarade och gav order när de skyndade förbi omgivna av vänner och medhjälpare. Utarbetade, sömlösa män – orakade, smutsiga män med brinnande ögon fast beslutna att uppnå sina stora mål. De hade så mycket att göra, så mycket! Överta regeringen, organisera staden, behålla garnisonens lojalitet, bekämpa duman och Kommittén för fosterlandets räddning, hålla tyskarna stängna, förbereda striden med Kerenskij, informera landsbygden om vad som hänt, propagera från Arkangelsk till Vladivostok ... Samtidigt som stats- och kommunaltjänstemännen vägrade att lyda sina kommissarier, post och telegraf strejkade, järnvägarna ignorerade deras begäran om tåg, Kerenskij var i antågande, garnisonen inte var helt pålitlig och kosackerna låg beredda ... Mot dem stod inte bara den organiserade borgerligheten utan också alla de andra socialistiska partierna med undantag för vänstersocialistrevolutionärerna, några mensjevikinternationalister och de socialdemokratiska internationalisterna som även de vacklade. Med dem var visserligen arbetar- och soldatmassorna – medan bönderna var en okänd faktor – men bolsjeviker var när allt kom omkring ett politiskt parti fattigt på utbildat folk.

Rjazanov kom uppför trappan och förklarade i ett slags humoristisk panik att han, handelskommisarien, inte hade en aning om affärer. I kaféet en trappa upp satt en ensam man i ett hörn i en getskinnskrag och kläder – som han ‘sovit i’ – hade jag så när sagt, men naturligtvis hade han inte sovit – och tre dagars skäggstubb. Han satt och räknade på ett smutsigt kuvert och bet emellanåt i pennan. Det var Menzjinskij, finanskommisarien, vars kvalifikationer bestod i att han en gång hade varit anställd i en fransk bank ... Och de fyra män som kom halvspringande från den militära revolutionära kommitténs högkvarter och klottrade på pappersbitar medan de sprang var kommisarier som skickats till Rysslands fyra hörn för att argumentera eller slåss med de argument eller vapen som fanns till hands.

Kongressen skulle sammanträda klockan ett. Den stora salen var packad långt innan dess, men klockan sju väntade man fortfarande på presidiet. Bolsjevikerna och vänstersocialrevolutionärerna sammanträdde i sina rum. Hela den långa eftermiddagen hade Lenin och Trotskij kämpat mot kompromissarna. En betydande del av bolsjevikerna var positivt inställda till en regering sammansatt av alla de socialistiska partierna. ‘Vi kan inte hålla stånd’, ropade de. ‘Vi har alltför många emot oss. Vi har inte tillräckligt med folk. Vi kommer att bli isolerade och allt kommer att gå i stöpet.’ Så resonerade Kamenev, Rjazanov och andra.

Men Lenin, med Trotskij vid sin sida, stod fast som en klippa: ‘Om kompromissarna accepterar vårt program får de gärna vara med oss. Vi kommer inte att ge vika en tum. Om det finns kamrater här som inte har modet och viljan att våga vad vi vågar så kan de gå med de övriga ynkryggarna och kompromissarna. Vi skall fortsätta, stödda av arbetarna och soldaterna.’

Klockan fem minuter över sju kom besked från vänster-socialistrevolutionärerna att de skulle stanna kvar i den militära revolutionära kommittén.

‘Se där’, sa Lenin. ‘De följer oss.’

En stund senare när vi satt vid pressbordet i den stora salen föreslog en anarkist som skrev i den borgerliga pressen att vi skulle gå och ta reda på var presidiet höll hus. Det fanns inte en själ i CEK: s kontor och inte heller i Petrogradsovjetens byrå. Vi vandrade från rum till rum i det väldiga Smolnyj. Ingen tycktes ha en aning om var presidiet fanns. Medan vi letade berättade min följeslagare om sin tidigare revolutionära verksamhet och om sin långa och angenäma landsflykt i Frankrike ... Vad bolsjevikerna beträffar var de, anförtrorde han mig, obildade, okunniga människor utan estetisk sensibilitet. Han var en typisk representant för den ryska intelligentsian ... Slutligen kom vi till rum 17, den militära revolutionära kommitténs kontor, och stod där i en ström av människor som kom och gick. Dörren öppnades och ut kom en undersäsig man med platt ansikte i en uniform utan gradbeteckning. Han tycktes le, men efter en stund såg jag att leendet var ett uttryck av ytterlig trötthet. Det var Krylenko.

Min vän som var en liten prydlig man ropade förtjust till och steg fram.

‘Nikolaj Vasiljevitj!’ sa han och sträckte fram handen. ‘Kommer du inte ihåg mig, kamrat? Vi satt i fängelse tillsammans.’

Krylenko gjorde en kraftansträngning och koncentrerade sig. ‘Javisst’, sa han slutligen och granskade den andre med ett uttryck av stor vänlighet. ‘Du är ju S’ De kysstes. ‘Vad gör du här?’ Han viftade med armen.

‘Å, jag tittar bara på ... Ni tycks vara mycket framgångsrika.’

‘Ja’, svarade Krylenko med ett slags tjurig envishet, ‘den proletära revolutionen är en stor framgång.’ Han skrattade. ‘Men vi kanske möts i fängelset igen!’

När vi kom ut i korridoren fortsatte min vän sina förklaringar. 'Ni förstår, jag är anhängare till Kropotkin. För oss är revolutionen ett stort misslyckande. Den har inte väckt massornas entusiasm. Det visar naturligtvis bara att folket inte är moget för revolutionen ...'

Klockan var prick 8.40 när dånande hurrarop tillkännagav att presidiet med Lenin – den store Lenin – gjorde entré. En kort undersätsig man med ett stort skalligt huvud på en kort hals. Små ögon, trubbig näsa, en bred generös mun och kraftig haka. Han var slätrakad nu, men det fanns redan ansatser till det välkända skägget han burit tidigare och skulle bära i framtiden. Han var klädd i sjaskiga kläder med alldeles för långa byxor, föga imponerande för att vara massornas idol och en av historiens kanske mest älskade och vördade ledare. En underlig folkledare – en ledare helt i kraft av sitt intellekt, färglös, humorlös, orubblig, fördomsfri och utan pittoreska egenheter – men med en vidunderlig förmåga att förklara djupa idéer med enkla ord och att analysera konkreta situationer. Hos honom kombinerades intellektuell fantasi med skarpsinne.

Kamenev läste upp en rapport om den militära revolutionära kommitténs åtgärder: dödsstraffet i armén hade avskaffats, yttrandefriheten hade återställts, officerare och soldater som arresterats för politiska brott hade frigivits, order hade utgått att arresterera Kerenskij och att konfiskera livsmedel i privata lager ... Våldsamma applåder.

Representanten från *Bund* förklarade att bolsjevikernas omedgörliga attityd skulle leda till att revolutionen krossades. Därför vägrade Bunddelegaterna att sitta kvar i kongressen. Rop från auditoriet: 'Vi tyckte att ni gav er i väg i går kväll. Hur många gånger ska ni egentligen lämna kongressen?'

Sedan kom representanten för mensjevikinternationalisterna. Rop: 'Vad nu då? Är du fortfarande kvar?' Talaren förklarade att bara en del av mensjevikinternationalisterna lämnat kongressen, de övriga tänkte stanna ... 'Vi anser att det är farligt, ja kanske livsfarligt för revolutionen att överlämna makten till sovjeterna' – avbrott – 'men vi anser att det är vår plikt att stanna kvar på kongressen och votera mot maktövertagandet här.'

Sedan följde andra talare till synes utan ordning. En delegat för kolgruvearbetarna i Donbass uppmanade kongressen att vidta åtgärder mot Kaledin, som kunde skära av kol- och livsmedelstransporterna till huvudstaden. Flera soldater som just hade anlänt från fronten överbringade entusiastiska hälsningar från sina regementen ... Nu grep Lenin tag i bordskanten och reste sig. Hans små blinkande ögon vandrade över mängden medan han väntade på att de flera minuter långa ovationerna skulle upphöra. När det blev tyst sa han enkelt:

'Vi skall nu övergå till att bygga upp den socialistiska ordningen!' Öronbedövande larm.

'Det första vi har att göra är att vidta praktiska åtgärder för att få fred ... Vi skall erbjuda fred åt folken i alla de krigförande länderna på basis av sovjetvillkoren – inga annexioner, inga skadestånd och folkens självbestämmanderätt. Samtidigt skall vi enligt våra löften publicera och ta avstånd från de hemliga fördragen ... Frågan om krig och fred är så klar att jag tror att jag utan inledande kommentarer kan läsa utkastet till en proklamation till folken i alla de krigförande länderna.'

Hans stora mun, som tycktes le, var vidöppen när han talade. Hans röst var hes, efter åratals talande, och monoton, och det verkade som om han kunde tala i det oändliga. För att ge eftertryck åt sina ord böjde han sig lätt framåt men använde inga gester. Och framför honom såg tusen ansikten upp mot honom i intensiv beundran.

'Proklamation till folken och regeringarna i alla de krigförande länderna

Den arbetar- och bonderegering som skapades av revolutionen den 6 och 7 november och som vilar på arbetar-, soldat- och bondesovjeterna föreslår alla krigförande folk och deras regeringar att omedelbart inleda förhandlingar om en rättvis och demokratisk fred.

Regeringen menar med en rättvis och demokratisk fred som åstundas av majoriteten av de av kriget utmattade arbetarna och arbetande klasserna – en fred som de ryska arbetarna och bönderna efter att ha slagit ned den tsaristiska monarkin inte har upphört att kategoriskt begära – omedelbar fred utan annexioner (dvs utan erövring av främmande territorier, utan tvångsannexioner av andra nationaliteter) och utan skadestånd.

Den ryska regeringen föreslår alla krigförande folk att omedelbart sluta en sådan fred genom att visa sin villighet att omedelbart och utan uppskov inleda avgörande fredsförhandlingar utan att avvakta den definitiva ratificeringen av alla villkoren för en sådan fred av vederbörande länders och nationaliteters parlament.

Med annexion eller erövring av utländskt territorium menar regeringen – i enlighet med begreppet demokratiska rättigheter i allmänhet och arbetarklassens rättigheter i synnerhet – varje anslutning av en liten eller svag nationalitet till en stor och stark stat utan den förras klart uttryckta och frivilliga samtycke och önskan, och detta oberoende av vid vilken tidpunkt en sådan tvångsannexion ägde rum, oberoende av det tvångsannekterade landets civilisationsgrad och oberoende av om nationen i fråga ligger i Europa eller utanför Europa.

Om någon nation kvarhålls med våld inom en annan stats gränser, om den mot sin uttryckliga vilja (och det betyder föga om den viljan uttryckts genom press, folkmöten eller beslut av politiska partier eller genom upplopp och oroligheter riktade mot förtryckaren) fråntages rätten att genom en fri omröstning – som skall äga rum sedan de väpnade styrkorna från det land som har annekterat nationen i fråga eller önskar annektera den eller är starkare i allmänhet har dragits tillbaka – bestämma sin nationella och politiska organisationsform, utgör en sådan union en annexion – dvs en akt av erövring och våld.

Regeringen betraktar ett fortsatt krig som tillåter de starka och rika nationerna att sinsemellan dela de svaga och erövrade nationaliteterna som det grävsta tänkbara brott mot mänskligheten, och regeringen tillkännager högtidligt sin fasta beslutsamhet att underteckna ett fredsfördrag som kommer att göra slut på detta krig på ovan nämnda villkor, som är lika rättvisa för alla nationaliteter utan undantag.

Regeringen upphäver den hemliga diplomatin och uttrycker inför hela landet sin fasta beslutsamhet att föra alla förhandlingar inför allt folket och kommer att omedelbart gripa sig an med en fullständig publicering av alla hemliga fördrag som konfirmerats eller avslutats av godsägarnas och kapitalisternas regering från mars till den 7 november 1917. Alla klausuler i de hemliga fördragen vilka, såsom oftast sker, har till syfte att ge de ryska imperialisterna fördelar och privilegier fördöms av regeringen omedelbart och utan diskussion.

Regeringen förklarar sig beredd att genomföra fredsförhandlingar via telegraf, post eller genom underhandlingar mellan de olika länderna eller vid en konferens med de olika ländernas representanter. För att underlätta dessa underhandlingar utnämner regeringen sina bemyndigade representanter i de neutrala länderna.

Regeringen föreslår alla regeringar och alla folk i alla de krigförande länderna att sluta en omedelbar vapenvila och föreslår samtidigt att vapenvilan varar i tre månader under vilken tid det blir möjligt att inte bara föra de nödvändiga underhandlingarna mellan representanterna för alla de nationer och nationaliteter som dragits in i eller tvingats delta i kriget utan också att sammankalla bemyndigade representantförsamlingar från alla länder i syfte att definitivt anta fredsvillkoren.

Samtidigt som den provisoriska arbetar- och bonderegeringen i Ryssland riktar detta erbjudande om fred till regeringarna och folken i alla de krigförande länderna vänder den sig i synnerhet till de medvetna arbetarna i de tre nationer som varit mest hängivna mänsklighetens sak och som samtidigt är de viktigaste nationerna bland dem som deltar i detta krig – England, Frankrike och Tyskland. Arbetarna i dessa länder har gjort framstegets och socialismens sak de största tjänsterna. Den engelska chartiströrelsens strålande exempel, det franska proletariats rad av revolutioner som varit av världsomspännande betydelse och slutligen den historiska kampen mot undantagslagarna i Tyskland, ett föredöme för all världens arbetare i fråga om långvarig och envis kamp och skapandet av starka tyska proletärorganisationer – alla dessa historiska exempel på proletär heroism är för oss en säker garanti för att arbetarna i dessa länder kommer att förstå sin skyldighet att befria mänskligheten från krigets fasor och konsekvenser och för att dessa arbetare genom beslutsamma och energiska aktioner kommer att hjälpa oss att föra fredens sak i hamn – och inte bara fredens sak utan också de utsugna massornas befrielse från allt slaveri och all utsugning.’

När de dova applåderkorna hade dött ut talade Lenin igen:

‘Vi uppmanar kongressen att ratificera denna deklaration. Vi vänder oss till regeringarna likaväl som till folken, eftersom en deklaration som bara vänder sig till folken i de krigförande länderna kunde fördröja fredsslutet. De fredsvillkor som utarbetas under vapenvilan kommer att ratificeras av den konstituerande församlingen. Genom att fastställa vapenvilan till tre månader vill vi ge folken en så lång vila som möjligt efter denna blodiga utrotning och god tid att välja sina representanter. Detta fredsförslag kommer att tillbakavisas av de imperialistiska regeringarna – vi har inga illusioner på den punkten. Men vi hoppas att revolutionen snart kommer att bryta ut i alla de krigförande länderna och det är därför vi vänder oss till arbetarna i Frankrike, England och Tyskland.

Revolutionen den 6 och 7 november har inlett den sociala revolutionens era ... Arbetarrörelsen skall i fredens och socialismens namn segra och fullfölja sin bestämmelse.’

Det fanns något lugnt och kraftfullt i detta som gick direkt till människornas hjärtan. Det var begripligt att folk trodde på Lenins ord.

Det beslutades snabbt med acklamation att endast representanter för de politiska grupperna skulle få yttra sig om deklarationen och att talartiden skulle begränsas till femton minuter.

Först talade Karelin för vänstersocialistrevolutionärerna:

‘Vår grupp fick inte tillfälle att föreslå ändringar i texten till proklamationen. Det är bolsjevikernas egen produkt. Men vi kommer att rösta för den därför att vi är ense med dess andemening ...’

För de socialdemokratiska internationalisterna talade Kramarov, lång, krokryggig och närsynt – han skulle senare uppnå en viss ryktbarhet som oppositionens clown. Han sa att bara en regering som var sammansatt av alla de socialistiska partierna kunde få den auktoritet som behövdes för att genomföra en så viktig aktion. Om en socialistisk koalition bildades skulle hans grupp stödja hela regeringsprogrammet, i annat fall bara en del. Vad proklamationen beträffar var internationalisterna helt överens med dess huvudpunkter.

Sedan kom den ene talaren efter den andre och entusiasmen i salen steg. De ukrainska socialdemokraterna stödde proklamationen och det gjorde också de litauiska socialdemokraterna, populistsocialisterna, de polska socialdemokraterna, de polska socialisterna – men de ville ha en socialistisk koalition –, de lettiska socialdemokraterna ... Någoting tändes inom dessa män. En talade om den ‘kommande världsrevolutionen vars avantgarde vi är’, en annan om ‘broderskapets nya tidsålder då alla folk blir en enda stor familj ...’ En enskild

delegat begärde ordet och sa: 'Det finns en motsägelse här. Först erbjuder vi fred utan annexioner och skadestånd och sedan säger ni att ni skall överväga alla fredserbjudanden...'

Lenin reste sig: 'Vi vill ha en rättvis fred men vi är inte rädda för ett revolutionärt krig. De imperialistiska regeringarna kommer sannolikt inte att besvara vår appell, men vi skall inte ställa något ultimatum som det är lätt att säga nej till. Om det tyska proletariatet inser att vi är beredda att överväga alla fredserbjudanden kanske det blir den droppe som får bägaren att flöda över – och då kommer revolutionen att bryta ut i Tyskland.

Vi är villiga att studera alla fredsvillkor men det innebär inte att vi kommer att acceptera dem. För några av våra villkor kommer vi att slåss till sista andetaget, men för andra blir det kanske omöjligt att fortsätta kriget. Framför allt vill vi ha slut på kriget.'

Klockan var precis 10.35 när Kamenev bad alla som röstade för proklamationen att lyfta handen. En delegat vågade rösta emot, men det plötsliga vredesutbrottet runt honom fick honom att snabbt ta ner handen.

Plötsligt reste vi oss alla som drivna av samma impuls och tog upp Internationalen. En gammal grånad soldat snyftade som ett barn. Alexandra Kollontaj blinkade snabbt tillbaka tårarna. Den mäktiga sången rullade genom salen, bröt genom fönster och dörrar och steg mot den tysta himlen. 'Kriget är slut! Kriget är slut!' sa en ung arbetare bredvid mig och hans ansikte lyste. När sången var slut och vi stod där i ett slags tafatt tystnad ropade någon i bakre delen av salen: 'Kamrater! Låt oss komma ihåg dem som har dött för friheten!' Och så började vi sjunga de ryska revolutionärernas sorgmarsch, den långsamma, melankoliska men ändå triumferande sången, så rysk och så rörande. Internationalen är en utländsk melodi när allt kommer omkring. Sorgmarschen tyckes mig vara själva själen hos de mörka massor vars delegater satt i denna sal och som på basis av sina oklara visioner skulle bygga ett nytt Ryssland – och kanske en ny värld.

'Ni stupade i kampen
för folkens frihet och ära.
Ni gav era liv och allt ni hade kärt.
Ni kastades i fängelse.
Ni slogs i bojor ...
Utan ett ord släpade ni på era bojor.
Ni kunde inte överge era lidande bröder,
ni trodde att rättvisan är starkare än svärdet ...
Den dag skall komma då era offrade liv skall väga tungt.
Den dagen är nära; då tyranniet faller skall folket resa sig, starkt och fritt!
Farväl bröder, ni valde en ädel väg,
vid er grav svär vi att kämpa, att arbeta för folket frihet och lycka ...'

För detta låg de där, marsmartyrerna i sin kalla grav på Marsfältet, för detta hade tiotusentals dött i fängelser, i landsflykten, i sibiriska gruvor. Det hade inte blivit som de hade väntat eller som intelligentsian önskat, men revolutionen hade kommit – stark, odogmatisk, osentimental, den var en realitet.

Lenin läste upp jorddekretet:

1. Den privata äganderätten till jorden upphäves omedelbart utan kompensation.
2. All godsägarjord och all jord tillhörande kronan, klostren och kyrkan med kreatursbesättningar, byggnader och inventarier överförs till jordkommittéerna och distriktsbonde-sovjeternas disposition till dess den konstituerande församlingen sammanträder.
3. All skadegörelse mot den konfiskerade egendomen, som från och med nu tillhör hela

folket, betraktas som ett allvarligt brott vilket kommer att bestraffas av revolutionsdomstolarna. Distriktsbondesovjeterna skall vidta alla nödvändiga åtgärder för upprätt-hållandet av den strängaste ordning under övertagandet av godsägarnas jord, för uppmätningen av den konfiskerade jorden, för upprättandet av inventarieförteckningar över den konfiskerade egendomen och för skyddet av densamma.

4. Som vägledning under genomförandet av de stora jordreformerna, till dess de definitivt regleras av den konstituerande församlingen, skall tjäna bondenakaz 3, som upprättats på basis av 242 lokala bondenakazi av redaktionen för 'De all-ryska bondesovjeternas Izvestija' publicerad i nr 88 av sagda *Izvestija* (Petrograd den 29 augusti 1917).

Jord tillhörig bönder och kosacker som tjänstgör i armén skall inte konfiskeras.'

'Detta är inte', förklarade Lenin, 'före ministern Tjernovs förslag. Han försökte genomföra reformerna uppifrån. Jordfrågan måste lösas underifrån och på ort och ställe. Den jordareal varje bonde skall motta kommer att variera alltefter de lokala förhållandena.

Under den provisoriska regeringen vägrade godsägarna blankt att lyda order från de jordkommittéer som planerades av Lvov, realiserades av Sjingarjov och administrerades av Kerenskij.'

Innan diskussionen började trängde sig en man fram i gången och klättrade upp på podiet. Det var Pjanik, medlem av bondesovjeternas exekutivkommitté Han var ursinnig.

'De allryska bondesovjeternas exekutivkommitté protesterar mot arresteringen av våra kamrater, ministrarna Salazkin och Mazlov!' röt han. 'Vi kräver att de omedelbart frigges. De sitter nu i Peter Paulsfästningen. Vi måste omedelbart gå till aktion. Vi har inte ett ögonblick att förlora.'

Efter honom kom en soldat med ovårdat skägg och flammande ögon. 'Ni sitter här och pratar om att ge jorden till bönderna och samtidigt uppträder ni som tyranner och usurpatorer mot böndernas representanter. Om ni rör ett hår på deras huvuden – han höjde knytnäven – kommer ni att få en revolt på halsen!' Oro i salen.

Hälsad av en bifallsstorm reste sig Trotskij, lugn och giftig, medveten om sin makt. 'I går beslutade den militära revolutionära kommittén att i princip frige de socialistrevolutionära och mensjevikiska ministrarna Mazlov, Salazkin, Gvozdoz och Maliantovitj. Att de fortfarande sitter i Peter Paulsfästningen beror bara på att vi har haft så mycket att göra ... De kommer emellertid att hållas i husarrest tills vi har undersökt deras delaktighet i Kerenskij's förrådiska handlingar under Kornilovaffären.'

'Sådana saker som pågår här har aldrig förekommit i någon revolution', röt Pjanik.

'Ni misstar er', svarade Trotskij. 'Sådana saker har förekommit även under denna revolution. Hundratals av våra kamrater arresterades under julidagarna. När kamrat Kollontaj släpptes ur fängelset efter läkarorder placerade Avksentjev två tidigare agenter från tsarens hemliga polis utanför hennes dörr!' Bönderna drog sig muttrande tillbaka, följda av ironiska skrån.

Representanten för vänstersocialistrevolutionärerna talade om jorddekretet. Även om hans grupp principiellt anslöt sig till det kunde de inte rösta för det förrän frågan diskuterats. Bondesovjeterna borde konsulteras.

Även mensjevikinternationalisterna ville att frågan skulle diskuteras.

Sedan kom ledaren för maximalisterna, böndernas anarkist-flygel: 'Vi måste betyga vår högaktning för ett politiskt parti som enhälligt genomfört ett sådant beslut första dagen!'

En typisk bonde steg upp på podiet, han var långhårig och klädd i stövlar och fårskinnsjacka och bugade åt alla håll. 'Här utanför går några medlemmar av kadetpartiet. Ni arresterade våra socialistiska bönder, varför arresterar ni inte dem?'

Det blev signalen till en diskussion mellan uppretade bönder. Den var precis lik soldaternas debatt kvällen innan. Här kom de verkliga jordproletärerna.

'Den där Avksentjev och de andra medlemmarna av vår exekutivkommitté som vi trodde var böndernas beskyddare är bara kadeter de också. Arrestera dom! Arrestera dom!'

En annan sa: 'Vad är de här Pjanik och Avksentjev för ena? De är inte alls bönder. Dom bara viftar med svansen!'

Församlingen lyssnade på dem och kände igen bröder.

Vänstersocialistrevolutionärerna föreslog en halvtimmes uppehåll i förhandlingarna. När delegaterna strömmade ut reste sig Lenin från sin plats.

'Vi får inte förlora tid, kamrater. Nyheter av största vikt för Ryssland måste stå i tidningarna i morgon bitti. Inga onödiga dröjsmål.'

Och över de hetsiga diskussionerna och trampet av fötter hördes en röst som ropade att 'militära revolutionära kommittén vill ha femton agitatorer till rum 17 omedelbart! De ska åka till fronten!'

Två och en halv timme senare släpade sig delegaterna tillbaka till salen, presidiet steg upp på podiet och sammanträdet började med uppläsning av telegram från regemente efter regemente som tillkännagav att de anslöt sig till den militära revolutionära kommittén.

Utan brådska samlade mötet kraft. En delegat från de ryska trupperna på den makedoniska fronten talade bittert om deras situation: 'Vi lider mer av våra 'allierades' vänskap än av fienden', sa han. Representanter för 10:e och 12:e arméerna som just anlänt rapporterade: 'Vi stöder er med all vår kraft!' En bondesoldat protesterade mot frigivningen av 'förräddar-socialisterna Mazlov och Salazkin' och ansåg att bondesovjeternas exekutivkommitté borde arresteras *en masse*! En deputerad från den ryska armén i Persien sa att han instruerats att begära all makt åt sovjeterna ... En ukrainsk officer som talade på sitt modersmål sa: 'Det finns ingen nationalism i denna kris. Leve den proletära diktaturen i alla länder!'

Kamenev sa att de antibolsjevikiska krafterna försökte anstifta oroligheter överallt och läste en appell från kongressen till alla Rysslands sovjeter:

'Den allryska sovjetkongressen manar de lokala sovjeterna att omedelbart vidta energiska åtgärder mot alla kontrarevolutionära antijudiska aktioner och pogromer. Revolutionens heder kräver att inga pogromer tolereras.

Petrograds Röda garde, den revolutionära garnisonen och matroserna har upprätthållit fullständig ordning i huvudstaden.

Arbetare, soldater och bönder, ni skall överallt följa Petrogradarbetarnas och Petrograd-soldaternas exempel.

Kamrater soldater och kosacker, det är vår skyldighet att upprätthålla den revolutionära ordningen.

Hela det revolutionära Ryssland och hela världen har sina blickar riktade på oss ...'

Klockan två gick jorddekretet till votering. Bara en delegat röstade emot och bonde-delegaterna var vilda av glädje. Så marscherade bolsjevikerna vidare, oemotståndliga,

övervinnande tvekan och opposition – det enda partiet i Ryssland som hade ett klart handlingsprogram medan de andra hade pratat i åtta långa månader.

Nu reste sig en soldat, utmärglad, trasig och vältalig, och protesterade mot en bestämmelse i *nakazen* som berövade militära desertörer deras andel vid uppdelningen av byjordarna. Hans enkla, rörande tal som först möttes av skrän och visslingar avlyssnades sedan under tystnad. Han tvingades mot sin vilja ut i skyttegravarnas blodbad, som ni själva i fredsappellen anser meningslöst och fasansfullt, och hälsade revolutionen med hopp om fred och frihet. Fred? Kerenskij's regering tvingade honom till offensiv i Galizien, tvingade honom att slakta och bli slaktad. Terestjenko bara skrattade åt hans böner om fred ... Frihet? Under Kerenskij undertrycktes hans kommittéer, hans tidningar förbjöds, hans partis talare kastades i fängelse ... Hemma i hans by trotsade godsägarna hans jordkommittéer och kastade hans kamrater i fängelse ... I Petrograd saboterade bourgeoisin i allians med tyskarna livsmedels- och ammunitionsleveranserna till armén. Han var utan stövlar och kläder ... Vem tvingade honom att desertera? Regeringen Kerenskij som ni har störtat!' När han slutade applåderade församlingen.

Men en annan soldat tog häftigt avstånd från honom: 'Regeringen Kerenskij kan inte förebäras som ursäkt för en sådan smutsig hantering som desertering! Desertörer är uslingar som springer hem och lämnar sina kamrater att dö i skyttegravarna! Varje desertör är en förrädare och skall straffas ...' Tumult och larm. Kamenev föreslog hastigt att frågan skulle överlämnas till regeringen.

Klockan 2.30 på morgonen föll en spänd tystnad. Kamenev läste dekretet om den nya konstitutionen:

'Fram till den konstituerande församlingens sammanträde bildas en provisorisk arbetar- och bonderegering som kallas folkkommissariernas råd.¹

Administrerandet av de olika grenarna av statens verksamhet skall anförtros åt kommissioner vilkas sammansättning skall regleras så att kongressens program genomförs i nära förbindelse med arbetarnas, matrosernas, soldaternas, böndernas och tjänstemännens massorganisationer. Regeringsmakten innehålls av ett kollegium sammansatt av ordförandena för dessa kommissioner, det vill säga folkkommissariernas råd.

Kontrollen över folkkommissariernas verksamhet och rätten att byta ut dem utövas av den allryska arbetar-, bonde- och soldatsovjetkongressen och dess centralkommitté.'

Fortfarande tystnad. När han läste upp listan på kommissarierna utbröt applåder efter varje namn, i synnerhet efter Lenins och Trotskij's!

Ordförande i rådet: Vladimir Uljanov (Lenin)

Inrikes: A. I. Rykov

Jordbruk: V. P. Miljutin

Arbete: A. G. Sjljapnikov

Armén och flottan: en kommitté bestående av V. A. Avsejenko (Antonov), N. V. Krylenko och F. M. Dybenko
Handel och industri: V. P. Nogin

Folkuppfostring: A. V. Lunatjarskij

Finans: I. I. Skvortsov (Stepanov)

Utrikes: L. D. Bronstein (Trotskij)

Justitie: G. E. Oppokov (Lomov)

¹ Folkkommissariernas råd bestod till en början uteslutande av bolsjeviker. Detta var emellertid icke helt bolsjevikernas fel: den 8 november erbjöd de regeringssamverkan med vänstersocialistrevolutionärerna, vilka dock avböjde.

Folkhushållnings: E. A. Teodorovitj
 Post och telegraf: N. P. Avilov (Gljebov)
 Ordförande för nationaliteterna: I. V. Djugasjvili (Stalin)
 Järnvägar: Skulle tillsättas senare.

Bajonetter glimmade överallt i salen. Den militära revolutionära kommittén höll på att beväpna folket, bolsjevismen höll på att beväpna sig för den avgörande kampen med Kerenskij vars trumpeter hördes i sydväst ... Ingen gick hem, tvärtom kom hundratals nya människor. Allvarliga soldater och arbetare stod i timme efter timme outtröttligt uppmärksamma. Luften var tjock av cigarrettrök, lukten av grova kläder, svett och utdunstningar.

Avilov från *Novaja Zjizns* redaktion talade för de socialdemokratiska internationalisterna och resterna av mensjevikinternationalisterna, Avilov med det unga intelligenta ansiktet som med sin eleganta bonjour inte verkade höra hemma här.

‘Vi måste fråga oss vart vi är på väg. Att koalitionsregeringen störtades så lätt berodde inte på styrkan hos demokratins vänsterflygel utan på att regeringen var oförmögen att ge folket fred och bröd. Och vänsterflygeln kan inte hålla sig kvar vid makten om den inte kan lösa dessa frågor.

Kan den ge bröd åt folket? Det är ont om spannmål. Majoriteten av bönderna kommer inte att stå på er sida eftersom ni inte kan ge dem de maskiner de behöver. Drivmedel och andra nödvändighetsartiklar är nästan omöjliga att uppbringa.

Vad freden beträffar blir den ännu svårare att uppnå. De allierade vägrade att tala med Skobeljev. De kommer aldrig att acceptera ert förslag om fredskonferens. Ni kommer inte att erkännas vare sig i London, Paris eller Berlin.

Ni kan inte räkna på effektiv hjälp från proletariatet i de allierade länderna därför att revolutionen är mycket avlägsen i dessa länder. Kom ihåg att det var omöjligt att sammankalla Stockholmskonferensen. Vad de tyska socialdemokraterna beträffar har jag just talat med kamrat Goldenberg, en av våra delegater i Stockholm. Representanter för den yttersta vänstern hade sagt honom att en revolution i Tyskland var omöjlig under kriget ...’ Här avbröts Avilov allt oftare och högljuddare men han fortsatte:

‘Rysslands isolering kommer oundvikligen att leda till antingen ett nederlag för den ryska armén och en fredsuppgörelse mellan den tysk-österrikiska koalitionen och den fransk-brittiska koalitionen på Rysslands bekostnad – eller till en separatfred med Tyskland.

Jag har just fått reda på att de allierade ambassadörerna bereder sig att lämna landet och att kommittéer för landets och revolutionens räddning håller på att bildas i alla städer i Ryssland.

Inget enda parti kan klara dessa enorma svårigheter. Revolutionen kan endast fullbordas av en socialistisk samlingsregering som stöds av en majoritet av folket.’

Han läste sedan de bägge gruppernas resolution:

‘I insikt om att det för att rädda revolutionens landvinningar är oundgängligen nödvändigt att bilda en regering baserad på arbetar-, soldat- och bondesovjeterna och att denna regerings uppgift är att snabbast möjligt sluta fred, att överlämna jorden till jordkommittéerna, att organisera kontrollen över industriproduktionen och att sammankalla den konstituerande församlingen på fastställt datum tillsätter kongressen en exekutivkommitté som skall bilda en sådan regering efter överenskommelse mellan de demokratiska grupper som deltar i kongressen.’

Trots den revolutionära hänförelsen bland delegaterna hade Avilovs kyliga, toleranta resonemang skakat dem. Mot slutet av anförandet dog skriken och visslingarna bort och när han slutade hördes till och med en del applåder.

Efter honom kom Karelin – som även han var ung och oförskräckt och på vars ärlighet ingen tvivlade – från vänstersocialistrevolutionärerna, Maria Spiridonovas parti, det parti som nästan ensamt följde bolsjevikerna och som representerade de revolutionära bönderna.

‘Vårt parti har vägrat att inträda i folkkommissariernas råd därför att vi inte för alltid vill avskilja oss från den del av den revolutionära armén som lämnade kongressen. En sådan skilsmässa skulle göra det omöjligt för oss att fungera som förmedlare mellan bolsjevikerna och de andra demokratiska grupperna. Och det är vår främsta uppgift för närvarande. Vi kan bara stödja en socialistisk samlingsregering.

Vi protesterar vidare mot bolsjevikernas tyranniska uppförande. Våra kommissarier har drivits från sina platser. Vårt enda organ, *Znamja Truda*, förbjöds i går.

Stadsduman håller på att bilda en mäktig Kommitté för fosterlandets och revolutionens räddning för att bekämpa er. Ni är redan isolerade och er regering har inte stöd från någon annan demokratisk grupp.’

Nu reste sig Trotskij uppe på podiet, självsäker och dominerande, det sarkastiska uttrycket kring munnen påminde mest om ett hånleende. Han talade med malmklang i rösten, och delegaterna hängde vid hans läppar.

‘Dessa funderingar om vårt partis farliga isolering är inte nya. Dagen före resningen förutsades också vårt oundgängliga nederlag. Alla var emot oss, bara en grupp av vänstersocialrevolutionärerna stod med oss i den militära revolutionära kommittén. Hur kom det sig då att vi kunde störta regeringen nästan utan blodsutgjutelse? Detta faktum är ett slående bevis på att vi *inte var isolerade*. I själva verket var det den provisoriska regeringen som var isolerad. De demokratiska partier som går emot oss var isolerade, är isolerade och kommer att vara avskurna från proletariatet!

De talar om nödvändigheten av en koalition. Det finns bara en tänkbar koalition – koalitionen av arbetare, soldater och de fattigaste bönderna, och det är vårt partis heder att det har förverkligat den koalitionen. Vad för slags koalition avsåg Avilov? En koalition med dem som stödde den regering som förrådade folket? Koalition är inte alltid en styrka. Tror ni exempelvis att vi skulle ha kunnat organisera resningen med Dan och Avksentjev i våra led?’ Dånande gapskratt.

‘Avksentjev gav inte mycket bröd åt folket. Kommer en koalition med *oborontsi* att ge mer? I valet mellan bönderna och Avksentjev, som beordrade arresteringen av jordkommittéerna, väljer vi bönderna! Vår revolution skall bli den klassiska revolutionen i historien ...

De anklagar oss för att vi tillbakavisar en överenskommelse med de andra demokratiska partierna. Men skall skulden läggas på oss? Eller skall vi, som Karelin sa, skylla på ett ‘missförstånd’? Nej, kamrater. När ett parti under full revolution och fortfarande omsvept av krutrök kommer och säger: ‘Här är makten – ta den!’ – och när de som erbjuds makten går över till fienden är det inte fråga om ett missförstånd – utan om en krigsförklaring. Och det är inte vi som har förklarat krig ...

Avilov hotar oss med att våra fredsanstängningar kommer att misslyckas om vi förblir ‘isolerade’. Jag upprepar att jag inte kan se hur en koalition med Skobeljev eller ens med Terestjenko kan hjälpa oss att få fred! Avilov försöker att skrämja oss med hotet om en fred på vår bekostnad. Och jag svarar att om den imperialistiska bourgeoisin fortsätter att härska i Europa så kommer det revolutionära Ryssland oundvikligen att gå förlorat.

Det finns bara två alternativ: antingen kommer den ryska revolutionen att skapa en revolutionär rörelse i Europa eller också kommer de europeiska stormakterna att krossa den ryska revolutionen!’

De hälsade honom med stormande applåder, eggade av djärvheten i hans vision och av tanken på att vara mänsklighetens banérförare. Och från det ögonblicket fanns det något medvetet och beslutsamt hos de revolutionära massorna i allt vad de gjorde, en medvetenhet som aldrig lämnade dem.

Men även på den andra sidan började kampen ta form. Kamenev gav ordet åt en delegat från järnvägsmannaförbundet, en undersätsig man med hårt ansikte och en oförsonligt fientlig attityd. Han kastade en bomb.

‘I den starkaste ryska organisationens namn begär jag ordet och vill säga följande till er: centralkommittén har uppdragit åt mig att tillkännage järnvägsarbetarnas uppfattning om den nya konstitutionen. Centralkommittén vägrar absolut att stödja bolsjevikerna om de envisas med att isolera sig från den ryska demokratin!’ Stor uppståndelse i salen.

‘År 1905 och under Kornilovrevolten var järnvägsarbetarna de främsta försvararna av revolutionen. Men ni inbjöd oss inte till er kongress ...’ Rop: ‘Det var den gamla CEK som inte inbjöd er!’ Talaren fäste inget avseende vid dem. ‘Vi erkänner inte denna kongress; efter mensjevikernas och socialistrevolutionärernas utträde är den inte beslutsmässig ... Järnvägsarbetarna stöder den gamla CEK och förklarar att kongressen inte har rätt att välja en ny CEK.

Regeringsmakten skall vara en socialistisk och revolutionär regeringsmakt ansvarig inför hela den revolutionära demokratins bemyndigade organ. Till dess en sådan regeringsmakt har konstituerats förbjuder järnvägsarbetarförbundet, som vägrar att transportera kontrarevolutionära trupper till Petrograd, sina medlemmar att verkställa någon order som inte godkänts av centralkommittén. Centralkommittén övertar också hela administrationen av järnvägarna i Ryssland.’

Mot slutet kunde han knappast göra sig hörd över den storm av ovelt som sköljde över honom. Men det var ett tungt slag – det framgick inte minst av presidiemedlemmarnas oroliga ansikten. Men Kamenev svarade bara att det inte fanns minsta tvivel om kongressens beslutsmässighet trots mensjevikernas och socialistrevolutionärernas utträde.

Sedan följde voteringen om den nya konstitutionen och folkkommissariernas råd valdes med överväldigande majoritet.

Valet av ny CEK, den ryska republikens nya parlament, tog bara en kvart. Trotskij tillkännagav dess sammansättning: 100 medlemmar varav 70 bolsjeviker. Platser reserverades för bönderna och de grupper som lämnat kongressen. ‘Vi välkomnar i regeringen alla partier och grupper som ansluter sig till vårt program’, slutade Trotskij.

Och därefter upplöstes den andra allryska sovjetkongressen så att delegaterna kunde skynda till Rysslands fyra hörn och redogöra för de stora händelserna.

Klockan var nästan sju på morgonen när vi väckte de sovande konduktörerna och förarna på de spårvagnar som spårvägsarbetarnas fackförening alltid lät vänta ute vid Smolnyj för att sovjetdelegaterna skulle kunna åka hem. I den packade vagnen tyckte jag att stämningen var mattare än natten innan. Många verkade ängsliga, kanske tänkte de: ‘Hur ska vi få vår vilja igenom nu när vi är herrar?’

Utanför vårt hyreshus stoppades vi i mörkret av en beväpnad medborgarpatrull och visiterades. Dumans proklamation hade hörsammats.

Värdinnan hörde oss och kom ut i skär sidenmorgonrock. 'Huskommittén har åter begärt att ni ska göra vakttjänst med de andra karlarna', sa hon.

'Vad är anledningen till denna vakttjänst?'

'De ska skydda huset och kvinnor och barn.'

'Mot vilka då?'

'Mot tjuvar och mördare.'

'Men antag att det kommer en kommissarie från den militära revolutionära kommittén och letar efter vapen?'

'Det säger de alltid att de ska göra ... Och vad gör det för skillnad för resten?'

Jag försäkrade högtidligt att konsuln hade förbjudit alla amerikanska medborgare att bära vapen – framför allt i umgänget med den ryska intelligentsian.

Kommittén för fosterlandets och revolutionens räddning

Fredagen den 9 november:

'Novotjerkask den 8 november.

Bolsjevikernas revolt och deras försök att avsätta den provisoriska regeringen och gripa makten i Petrograd ... betraktas av kosackregeringen som kriminella och absolut oantagliga handlingar. Till följd därav kommer kosackerna att ge allt sitt stöd åt den provisoriska regeringen, som är en koalitionsregering. På grund av dessa omständigheter och till dess den provisoriska regeringen återtar makten och ordningen återställs i Ryssland övertar jag från den 7 november all makt i Donregionen.

Undertecknat: *Hetman Kaledin*

Regeringschef för kosacktrupperna'

Ett upprop från ministerpresident Kerenskij, daterat i Gatjina:

'Jag, ministerpresident i den provisoriska regeringen och överbefälhavare över den ryska republikens alla väpnade styrkor, förklarar att jag står i spetsen för de frontregementen som har förblivit trogna mot fosterlandet.

Jag beordrar alla trupper i Petrograds militärdistrikt som av misstag eller dårskap har anslutit sig till förrädarna mot landet och revolutionen att utan dröjsmål återgå till sina plikter.

Denna order kommer att läsas upp i alla regementen, bataljoner och skvadroner.

Undertecknat: Ministerpresidenten i den provisoriska regeringen och överbefälhavaren *A. F. Kerenskij*

Telegram från Kerenskij till kommenderande generalen vid nordfronten:

'Staden Gatjina har tagits av de lojala regementena utan blodsutgjutelse. Detachment från Kronstadt och från Semjonovskij- och Ismailovskijregementena sträckte vapen utan motstånd och anslöt sig till regeringstrupperna.

Jag beordrar alla angivna förband att avancera så snabbt som möjligt. Den militära revolutionära kommittén har beordrat sina trupper att retirera ...'

Gatjina som låg cirka 30 kilometer sydväst om Petrograd hade fallit under natten.

Detachment från de bägge nämnda regementena – men inga Kronstadtmatrosor – som strövat omkring utan befälhavare hade omringats av kosacker och sträckt vapen. Men det var inte

sant att de hade anslutit sig till regeringstrupperna. Just i detta ögonblick var många av dem ute i Smolnyj och försökte skamsna och förvirrade förklara sitt handlingsätt. De hade inte trott att kosackerna var så nära ... De hade försökt resonera med kosackerna ...

Uppenbarligen rådde den vildaste förvirring längs den revolutionära fronten. Garnisonerna i småstäderna i söder var hopplöst splittrade i två eller tre grupper: det högre befälet stod på Kerenskis sida i brist på en starkare man, majoriteten av de meniga höll på sovjeterna och resten vacklade.

I all hast utnämnde den militära revolutionära kommittén en ambitiös armékapten vid namn Muravjev till chef för Petrograds försvar. Samme Muravjev hade under sommaren organiserat Dödsbataljonerna och hade en gång rått regeringen att inte 'vara så eftergivna mot bolsjevikerna, de måste utplånas.' En militär som, kanske uppriktigt, beundrade makt och oförvägenhet.

När jag kom ner på gatan på morgonen stod två ordonnanser från den militära revolutionära kommittén utanför min port. De gav order om att alla butiker skulle hålla öppet som vanligt och att alla tomma rum och våningar skulle ställas till kommitténs förfogande.

I trettiosex timmar hade bolsjevikerna nu varit avskurna från den ryska landsorten och yttervärlden. Järnvägsmännen och telegrafisterna hade vägrat att förmedla deras budskap och postverket tog inte hand om deras post. Det var bara regeringsradion i Tsarskoje Selo som varje halvtimme sände ut bulletiner och manifest över världen. Kommissarierna i Smolnyj skickade ut emissarier över hela Ryssland och två flygplan lastade med propagandamaterial flög till fronten.

Men upprorets virvlar bredde ut sig över Ryssland med en hastighet som överträffade alla mänskliga kommunikationer. Helsingforssovjeten stödde den nya regeringen, Kievbolsjevikerna besatte arsenalen och telegrafstationen men jagades ut av delegater från kosackkongressen som råkade sammanträda där. I Kazan arresterade den militära revolutionära kommittén den lokala garnisonsstaben och den provisoriska regeringens kommissarie. Från det fjärran Krasnojarsk i Sibirien kom nyheter att sovjeterna kontrollerade de kommunala institutionerna. I Moskva, där situationen förvärrades av en strejk av läderarbetarna och hotet om allmän lockout, hade sovjeterna med överväldigande majoritet givit sitt stöd åt bolsjevikerna i Petrograd. Och en militär revolutionär kommitté var redan i arbete.

Överallt inträffade samma sak. De meniga soldaterna och industriarbetarna stödde sovjeterna med stor majoritet. Officerarna, officersaspiranterna och medelklassen stod i allmänhet på regeringens sida, liksom kadetpartiet och de moderata socialistpartierna. I alla städer bildades kommittéer för fosterlandets och revolutionens räddning som beväpnade sig för inbördeskrig.

Det väldiga Ryssland var i upplösningstillstånd. Processen hade börjat redan 1905. Marsrevolutionen hade bara påskyndat processen och skapat ett slags utkast till den nya ordningen men till sist bara konserverat den gamla regimens ihåliga struktur. Men nu hade bolsjevikerna över en natt skingrat det gamla som man blåser bort rök. Det gamla Ryssland fanns inte längre och ur smältdegeln steg den skoningslösa klasskampen och ett nytt samhälles bräckliga, långsamt avsvalnande skorpa.

I Petrograd strejkade sexton ministerier ledda av arbets- och folkhushållningsministerierna – de enda som skapats av den allsocialistiska augustiregeringen.

Om någonsin människor har stått ensamma så stod denna 'handfull bolsjeviker' ensamma denna gråa kyliga morgon med upptornande ovädersmoln i alla väderstreck. Trängd mot väggen kämpade den militära revolutionära kommittén för sitt liv. Klockan fem på morgonen

tog sig rödgardisterna in på stadsstyrelsens tryckeri och konfiskerade tusentals exemplar av dumans protestappell och förbjöd stadens officiella organ, *Vestnik Gorodskovo Samupravlenija* (Den Kommunala Självstyrelsens Bulletin). Alla de borgerliga tidningarna slets ur pressarna, även *Golos Soldata*, den gamla CEK: s tidning som emellertid ändrade namn till *Soldatski Golos* och kom ut i en upplaga på hundra tusen exemplar, skummande av raseri och trots:

‘De män som började sitt förräderi i skydd av nattens mörker, som har satt munkavle på pressen kommer inte att hålla landet i okunnighet länge till. Landet kommer att få veta sanningen. Landet kommer att bedöma herrar bolsjeviker efter förtjänst!’

När vi gick nerför Nevskij strax efter klockan tolv var hela gatan framför dumans byggnad packad med folk. Här och där stod rödgardister och matrosar med bajonettförsedda gevär, var och en omgiven av hundratals män och kvinnor – kontorister studenter, affärsinnehavare – som skakade knytnävarna och skrek okvädingsord och hotelser. På trappan stod scouter och officerare och delade ut exemplar av *Soldatski Golos*. En arbetare med röd armbindel och revolver i handen stod arg och nervös mitt i en fientlig hop nedanför trapporna och bad att tidningarna skulle överlämnas ... Något liknande har nog aldrig förekommit i historien. Å ena sidan en handfull arbetare och meniga soldater med vapen i hand som representerade segerrikt uppror – men som ändå var alldeles hjälplösa. Å andra sidan en ursinnig mobb, bestående av samma slags människor som packar Femte Avenyns trottoarer vid middagstid, som hånade, skymfades och skrek ‘Förrädare! Provokatörer! *Opritjniki!*’¹

Dörrarna vaktades av studenter och officerare med vita armbindlar på vilka det stod med röda bokstäver ‘Säkerhetskommitténs milis’, och ett halvt dussin scouter kom och gick. Inne i byggnaden rådde stor uppståndelse. Kapten Gomborg kom nerför trapporna. ‘De tänker upplösa duman’, sa han. ‘Bolsjevikkommisarierna är inne hos borgmästaren nu.’ När vi kom upp för trappan kom Rjazanov ut ur ett rum. Han hade begärt att duman skulle erkänna folkkommisariernas råd men borgmästaren hade vägrat blankt.

Korridorer och kontor var packade med pratande, skrikande och gestikulerande människor – statstjänstemän, intellektuella, journalister, utlandskorrespondenter, franska och engelska officerare ... Stadsingenjören pekade triumferande på dem. ‘Ambassaderna erkänner duman som den enda myndigheten nu’, förklarade han. ‘Det är bara en fråga om timmar innan de bolsjevikiska mördarna och tjuvarna är bortsopade. Hela Ryssland ansluter sig till oss ...’

I Alexandersalen pågick ett massmöte med Kommittén för fosterlandets räddning. Filippovskij satt ordförande, och Skobeljev tillkännagav under våldsamma applåder vilka nya organisationer som anslutit sig till kommittén: bondesovjeternas exekutivkommitté, den gamla CEK, centrala armékommittén, Tsentroflot, mensjevikerernas, socialistrevolutionärernas och frontgruppens delegater på, sovjetkongressen, mensjevikerernas, socialistrevolutionärernas och populist-socialisternas centralkommittéer, ‘jedinstvo’-gruppen, bondeunionen, kooperativer, zemstvoer, post- och telegraaffackförbunden, järnvägsmannaförbundet, Ryska republikens råd, akademikerernas centralorganisation, köpmannaförbundet, industriförbundet.

‘... Sovjeternas makt är inte demokratisk utan diktatorisk – och den är inte en diktatur för proletarietet utan *mot* proletarietet. Alla de som har känt eller kan känna revolutionär entusiasm måste nu förena sig till revolutionens försvar ...’

Vårt problem i dag är inte bara att oskadliggöra oansvariga demagoger utan att bekämpa kontrarevolutionen. Om de rykten talar sant som säger att vissa generaler i provinsen försöker utnyttja händelserna för att marschera mot Petrograd är det bara ett ytterligare bevis på att vi

¹ Ivan den förskräckliges grymma livvakter.

måste bygga en solid grundval för en demokratisk regering. I annat fall kommer vi att få bekymmer med högern efter bekymren med vänstern.

Garnisonen i Petrograd kan inte stå likgiltig när medborgare som köper *Golos Soldata* och tidningspojkar som säljer *Rabotjaja Gazeta* arresteras på gatorna.

Resolutionernas tid är förbi. Låt dem som inte tror på revolutionen dra sig tillbaka. För att få en enad regeringsmakt måste vi återställa revolutionens prestige ...

Låt oss svära att antingen rädda revolutionen eller själva gå under!’

De församlade reste sig under hurrarop och med flammande ögon. Det syntes inte till en enda proletär någonstans. Sedan talade Weinstein:

‘Vi måste behålla vårt lugn och inte gå till aktion förrän den allmänna opinionen stöder Kommittén för fosterlandets räddning – då kan vi övergå, från defensiv till handling!’

Representanten för järnvägsmannaförbundet meddelade att hans organisation tänkte ta initiativet till bildandet av en ny regering och att delegater från förbundet nu diskuterade saken med Smolnyj ... Sedan följde en hetsig diskussion om bolsjevikerna skulle få vara med i den nya regeringen. Martov pläderade för att de skulle få vara med. När allt kom omkring, sa han, var de ett stort politiskt parti. Meningarna var mycket delade, mensjevikernas och socialistrevolutionärernas högerflygel liksom populistsocialisterna, kooperativerna och de borgerliga var bittra motståndare mot att bolsjevikerna släpptes in i regeringen.

‘De har förrått Ryssland’, sa en talare. ‘De har satt igång ett inbördeskrig och öppnat fronten för tyskarna. Bolsjevikerna måste krossas skoningslöst ...’

Skobeljev ville utesluta både bolsjevikerna och kadetpartiet.

Vi pratade med en ung socialistrevolutionär som hade lämnat den demokratiska konferensen tillsammans med bolsjevikerna den gången då Tsereteli och ‘kompromissarna’ tvingade koalitionsregeringen på den ryska demokratin.

‘Är ni här?’ frågade jag honom.

Hans ögon blixtrade. ‘Ja!’ ropade han. ‘Jag lämnade kongressen med mitt parti i onsdags kväll. Jag har inte riskerat mitt liv i tjugo år för att underkasta mig dessa undermänniskors tyranni. Deras metoder är outhärdliga. Men de har inte räknat med bönderna. När bönderna börjar röra på sig är det en fråga om minuter innan det är ute med dem.’

‘Men kommer bönderna att gå till aktion? Löser inte jorddekretet bondefrågan? Vad önskar de mera?’

‘Å, jorddekretet? Det är ju vårt dekret – det är socialistrevolutionärernas program som bolsjevikerna övertagit. Mitt parti utformade den politiken på basis av böndernas önskemål. Det är en skymf mot oss ...’

‘Men varför protesterar ni om det är er egen politik? Varför skulle folket motarbeta dekretet om det är baserat på böndernas önskemål?’

‘Förstår ni inte att bönderna genast kommer att inse att det hela är en bluff – att bolsjevikerna har stulit socialistrevolutionärernas program?’

Jag frågade om det var sant att Kaledin var på marsch mot norr. Han nickade och gnuggade händerna med ett slags bitter tillfredsställelse. ‘Ja, nu ser ni vad bolsjevikerna har ställt till. De har satt igång kontrarevolutionen mot oss. Revolutionen är förlorad. Revolutionen är förlorad.’

‘Men vill ni inte försvara revolutionen?’

‘Naturligtvis ska vi försvara den till sista blodsdroppen. Men vi vill inte samarbeta med bolsjevikerna på något sätt.’

‘Men om Kaledin kommer till Petrograd och bolsjevikerna försvarar staden kommer ni inte då att förena er med dem?’

‘Naturligtvis inte. Vi kommer också att försvara staden men vi kommer inte att stödja bolsjevikerna. Kaledin är revolutionens fiende men bolsjevikerna är också revolutionens fiender.’

‘Vem föredrar ni – Kaledin eller bolsjevikerna?’

‘Det är en fråga som inte går att diskutera’, utbrast han otåligt. ‘Som jag redan har sagt är revolutionen förlorad. Och det är bolsjevikernas skuld. Men hör på – varför ska vi tala om såna saker? Kerenskij kommer. I övermorgon övergår vi till offensiven. Smolnyj har redan sänt delegater och inbjudit oss att bilda en ny regering. Men vi kommer inte att samarbeta – de är absolut maktlösa ...’

Det hördes ett skott utanför. Vi sprang till fönstren. En rödgardist som retats till ursinne av massans glåpord hade slängt i väg ett skott och sårat en ung flicka i armen. Vi kunde se hur hon lyftes in i en droska omgiven av en uppretad folkmassa vars skrån hördes upp till oss. Medan vi stod där dök plötsligt en pansarbil upp runt hörnet av Michailovskij med svängande kanoner. Massan började genast springa, kastade sig omkull och låg stilla på gatan i rännenstenarna och bakom telefonstolpar. Pansarbilen körde upp till dumans trappor, och en man stack ut huvudet ur tornet och krävde att få *Soldatski Golos*. Scouterna ropade okvädinsord och kilade in i byggnaden. Efter en stund svängde pansarbilen och körde uppför Nevskij medan hundratals män och kvinnor reste sig och började borsta av kläderna.

Inne i byggnaden sprang människor omkring som galningar med armarna fulla av *Soldatski Golos* och letade efter gömställen för tidningarna.

En journalist kom springande in i rummet och viftade med ett papper.

‘Här är en proklamation från Krasnov!’ skrek han. Alla samlades runt honom. ‘Den måste tryckas snarast möjligt och delas ut i kasernerna!’

‘På order av överbefälhavaren har jag utnämnts till kommandant för de trupper som koncentrerats under Petrograd.

Medborgare, soldater, tappra kosacker från Don, Kuban och Transbajkal, från Amur och Jenisej, alla er som har förblivit trogna mot er ed, alla er som har svurit att inte kränka er kosacker manar jag att rädda Petrograd från anarki, hungersnöd och tyranni och att rädda Ryssland från den outplånliga skam som en handfull okunniga män köpta av Wilhelms guld söker bringa över vårt fosterland.

Den provisoriska regeringen som ni svor trohet under de stora marsdagarna är inte störtad utan med våld utdriven ur den byggnad i vilken den höll sina sammanträden. Men regeringen har svurit att med hjälp av de frontarméer som är trogna sin plikt, med hjälp av kosackrådet, som har förenat alla kosacker under sitt befäl och som handlar i överensstämmelse med folkets vilja, tjäna fosterlandet som våra förfäder tjänade det under de svåra tiderna 1612 då Donkosackerna befriade Moskva som hotades av svenskar, polacker och litauer. Er regering existerar fortfarande ...

Den aktiva armén betraktar dessa brottslingar med fasa och förakt. Deras vandalism och plundringar, deras brott, deras tyska mentalitet visavi Ryssland – som är hårt ansatt men ännu inte har kapitulerat – har avlägsnat dem från hela folket.

Medborgare, soldater, tappra kosacker i Petrograds garnison sänd mig era delegater så att jag får veta vilka som är förrädare mot fosterlandet och vilka som inte är det på det att utgjutandet av oskyldigt blod må undvikas.'

Nästan samtidigt spreds rykten att dumabyggnaden var omringad av rödgardisterna. En officer med röd armbindel klev in och bad att få tala med borgmästaren. Några minuter senare lämnade han byggnaden och gamle Schreider kom ut från sitt ämbetsrum ömsom rodnande ömsom bleknande.

'Extramöte med duman!' ropade han. 'Omedelbart!'

I den stora salen avbröts förhandlingarna. 'Alla dumamedlemmar till extramöte!'

'Vad är det fråga om?'

'Jag vet inte – de tänker visst arrestera oss – upplösa duman – arrestera medlemmarna vid utgången ...', löd de upphetsade kommentarerna.

I Nikolaisalen fanns det knappast rum att stå. Borgmästaren meddelade att soldater som posterats vid dörrarna hindrade alla från att gå in och ut och att en kommissarie hade hotat att arrestera och upplösa stadsduman. En flodvåg av passionerade tal från dumamedlemmarna och även från läktarna följde. 'Den fritt valda stadsstyrelsen kunde inte upplösas av någon makt, borgmästarens och alla dumamedlemmarnas personer var okränkbara, tyrannerna, provokatörerna, de tyska agenterna skulle aldrig erkännas, låt dem försöka upplösa duman – bara över våra döda kroppar skall de tränga in i denna sal där vi som romerska senatorer med värdighet inväntar vandalerna ...'

Resolutioner antogs på löpande band: dumor och zemstvoer över hela Ryssland skulle informeras telegrafiskt. Borgmästaren eller ordföranden i duman kunde inte upprätthålla några som helst kontakter med representanter för den militära revolutionära kommittén eller med det så kallade Folkkommisariernas råd. En ny appell skulle riktas till Petrograds befolkning att försvara sin valda stadsstyrelse. Resolution om fortsatt plenum ...

Under tiden anlände en dumamedlem som meddelade att han hade telefonerat till Smolnyj och att den militära revolutionära kommittén sagt att inga order utfärdats om att duman skulle omringas och att trupperna skulle dras tillbaka.

När vi gick nerför trappan kom Rjazanov inrusande genom stora entrén, han var mycket upphetsad.

'Tänker ni upplösa duman?' frågade jag.

'Absolut inte', svarade han. 'Det är ett enda stort misstag. Jag sa till borgmästaren i morse att duman skulle lämnas i fred ...'

I den djupnande skymningen ute på Nevskij kom en lång kolonn soldater cyklande med gevären över axeln. De stannade och folk samlades omkring dem och överöste dem med frågor.

'Vad är ni för ena? Var kommer ni ifrån?' frågade en fet gammal herre med cigarr i munnen.

'Tolfte armén. Från fronten. Vi ska hjälpa sovjeterna mot de förbannade borgarna.'

'Ah!' hördes vredgade rop. 'Bolsjevikgendarmer! Bolsjevikkosacker!'

En liten officer i läderjacka kom springande nerför trapporna. 'Garnisonen håller på att svänga om!' mumlade han i mitt öra. 'Det är början till slutet för bolsjevikerna. Vill ni vara med om strömkantringen? Kom med då!' Han började halvspringa uppför Michailovskij och vi följde efter.

‘Vilket regemente är det?’

‘Bronnevikerna.’

Det var mycket allvarligt. Bronnevikerna var pansarbilstrupperna, nyckeln till situationen. Den som kontrollerade bronnevikerna behärskade staden. ‘Kommissarierna från Kommittén för fosterlandets räddning och duman har talat med dem. De har just nu ett möte där de ska avgöra ...’

‘Avgöra vad då? Vilken sida de skall kämpa på?’

‘O nej. Så ligger det inte till. De kommer aldrig att slåss mot bolsjevikerna. De kommer att rösta för att de ska förbli neutrala – och sen kommer officersaspiranterna och kosackerna ...’

Porten till den stora Michailovskijridskolan stod vidöppen. Två vaktposter försökte hejda oss men vi skyndade förbi och brydde oss inte om deras indignerade rop. Inne i den jättestora hallen brann bara en enda bågglampa högt uppe under taket och pilastrarna och fönsterraderna syntes knappt i det skumma ljuset. Runtom skymtade otydligt pansarbilarnas hukande skepnader. En stod ensam under bågglampan mitt i hallen och runt den hade ett par tusen råttgrå soldater samlats. Resten försvann nästan i den enorma hallen. Ett dussin män, officerare, ordförande i soldatkommittéerna och talare, hade krupit upp på pansarbilen, och från mittornet talade en soldat. Det var Kanjunov som hade presiderat vid sommarens allryska bronnevikkongress. En smidig, ståtlig man i läderjacka med löjtnantsepåletter som vältaligt pläderade för neutralitet.

‘Det är fruktansvärt för ryssar att döda sina ryska bröder’, sa han. ‘Det får inte bli inbördeskrig mellan soldater som stod skuldra vid skuldra mot tsaren och besegrade fienden i slag som kommer att gå till historien. Vad har vi soldater för intresse av det pågående politiska käbblet? Jag vill inte säga att den provisoriska regeringen var en demokratisk regering, vi vill inte ha någon koalition med borgarna. Men vi måste få en regering av alla de demokratiska partierna, i annat fall är Ryssland förlorat. En sådan regering kan förhindra inbördeskrig och brodermord!’

Det lät förnuftigt, och den stora salen ekade av handklappningar och bifallsrop.

En soldat klättrade upp på pansarbilen, hans ansikte var blekt och spänt. ‘Kamrater!’ ropade han. ‘Jag kommer från den rumänska fronten med ett angeläget budskap: det måste bli fred! Fred omedelbart! Vi kommer att stödja dem som kan ge oss fred vare sig det är bolsjevikerna eller en ny regering. Fred! Vi vid fronten kan inte slåss längre. Vi kan inte slåss vare sig mot tyskar eller ryssar ...’ Sedan hoppade han ner och ett förvirrat ångestrop steg från åhörarna, ett rop som förvandlades till något som liknade vrede när näste talare, en mensjevikoboronets, försökte säga att kriget måste fortsättas tills de allierade segrade.

‘Du talar som Kerenskij’, ropade en skrovlig röst.

En dumadelegat pläderade för neutralitet. De lyssnade olustigt till honom, de kände att han inte var en av deras egna. Jag har aldrig sett män som så ivrigt försökte förstå och fatta ståndpunkt. De stod alldeles stilla och stirrade intensivt på talaren med rynkade svettiga pannor. Jättar till karlar med klara oskyldiga barnaögon i krigaransiktena.

Nu talade en bolsjevik, en av deras egna, med våldsamt, hatfylld kraft. De tyckte inte mer om honom än om de andra. Det var inte deras våglängd. För ögonblicket lyftes de upp ur sina vanliga tankar, han talade om Ryssland, socialismen, världen, som om det berodde på dem om revolutionen skulle leva eller dö.

Talare följde på talare och diskuterade frågan neutralitet eller icke-neutralitet under ömsom spänd tystnad, ömsom bifalls- eller vredesåskor. Kanjunov kom tillbaka, vältalig och

sympatisk. Men var han inte officer och *oboronets* hur mycket han än talade om fred? Sedan kom en arbetare från Vasilij Ostrov, men honom hälsade de med: 'Ska *du* ge oss fred, arbetare?'

I närheten av oss bildade några män av vilka många var officerare ett slags klack som hejade på neutralitetens förespråkare. De ropade i ett kör: 'Kanjunov! Kanjunov!', och visslade när bolsjevikerna försökte tala.

Plötsligt började kommittéordförandena och officerarna på pansarbilen att diskutera någonting med stor hetta och mycket gestikulerande. Åhörarna ropade och frågade vad det var fråga om. En soldat som hölls tillbaka av en officer vred sig loss och höll upp handen.

'Kamrater!' ropade han. 'Kamrat Krylenko är här och vill tala till oss.' (Hurrarop, visslingar, skrik.) 'Låt honom tala! Låt honom tala! Ner med honom!', varunder folkkommissarien för militära frågor klättrade upp på pansarbilen hjälpt av många händer bakom och ovanför honom. När han kom upp stod han stilla ett ögonblick och gick sedan ut på kylaren, stödde händerna på höfterna och såg sig leende om, en undersätsig, kortbent man, barhuvad och utan gradbeteckningar på uniformen.

Hejaklacken förde ett fruktansvärt oväsen och skrek: 'Kanjunov! Vi vill att Kanjunov ska tala! Ner med honom! Håll käften! Ner med förrädaren!' Hela hallen kokade och dånade. Sedan började stora vredgade karlar bana sig väg fram mot oss.

'Vem är det som stör vårt möte?' skrek de. 'Vem är det som visslar här?' Klacken skingrades och samlades inte mera.

'Kamrater soldater!' började Krylenko med en röst som var hes av trötthet. 'Förlåt min skrovliga röst men jag har inte sovit på fyra nätter ... Jag behöver inte tala om för er att jag är soldat. Jag behöver inte tala om för er att jag vill ha fred. Vad jag måste säga är att bolsjevikpartiet, som framgångsrikt har genomfört arbetarnas och soldaternas revolution med hjälp av er och alla andra tappra kamrater, som för evigt störtat den blodtörstiga bourgeoisins makt och som lovat att erbjuda alla folk fred, i dag har erjudit folken fred!' Dånande applåder.

'Man ber er förbli neutrala medan aspiranterna och dödsbataljonerna som aldrig är neutrala skjuter ner oss på gatorna och är beredda att föra Kerenskij tillbaka till Petrograd – Kerenskij eller någon annan av gänget. Kaledin marscherar från Don. Kerenskij kommer från fronten. Kornilov och hans *techintsi* försöker upprepa augustirevolten. Alla dessa mensjeviker och socialistrevolutionärer som nu uppmanar er att förhindra inbördeskrig har bara kunnat hålla sig kvar vid makten genom inbördeskrig, ett inbördeskrig som har varat ända sedan juli och i vilket de hela tiden har stått på borgarnas sida vilket de gör även nu!

Hur skulle jag kunna övertala er om ni redan har bestämt er? Frågan är mycket enkel. På den ena sidan står Kerenskij, Kaledin, Kornilov, mensjeviker, socialistrevolutionärerna, kadetpartiet, duman, officerarna ... De säger att deras avsikter är goda. På den andra sidan står arbetarna, soldaterna, matroserna och de fattigaste bönderna. Regeringen är i era händer. Ni är herrar. Det stora Ryssland tillhör er. Vill ni lämna tillbaka det?'

Medan han talade höll han sig tydligen på benen genom ren viljeanstängning, men den djupa uppriktiga känslan bakom orden bröt igenom den trötta rösten. När han slutade vacklade han och föll nästan omkull. Hundratals händer sträcktes upp för att hjälpa honom ner och den stora dunkla hallen ekade av det bifallsdån som sköljde över honom.

Kanjunov försökte tala igen men möttes av ropen 'Votering! Votering!' Till sist gav han efter och läste resolutionen: bronneviker skulle dra tillbaka sin representant från den militära revolutionära kommittén och förklara sig neutrala i det pågående inbördeskriget. Alla som röstade ja skulle gå åt höger, de som röstade nej till vänster. Det uppstod ett ögonblicks

tvekan och sedan började massan strömma allt snabbare över till vänster, hundratals stora soldater rusade över jordgolvet i det svaga ljuset. I närheten av oss stod ett femtiotal jaröstare envist kvar, men när taket nästan lyftes av segerropen lämnade de snabbt byggnaden – och, somliga av dem, revolutionen ...

Ute i Smolnyj var folkkommissariernas råd i full verksamhet. Det första dekretet låg redan i tryckpressarna och distribuerades i tusental på stadens gator den kvällen och forslades i balar med tågen söder- och västerut:

‘I den ryska republikens regerings namn, en regering som valts av den allryska kongressen av arbetar- och soldatsovjeter med deltagande av bondedeputerade, förordnar folkkommissariernas råd:

1. Att valen till den konstituerande församlingen skall äga rum på fastställt datum – den 12 november.
2. Alla valkommittéer, alla arbetar-, soldat- och bondesovjeter och soldatorganisationerna vid fronten skall sätta in alla ansträngningar för att säkra fria val vid fastställt datum.

I den ryska regeringens namn
Ordföranden för folkkommissariernas råd
Vladimir Uljanov-Lenin

I stadshuset var duman i full verksamhet. En medlem av Republikens råd talade när vi kom in. Han sa att Rådet inte betraktade sig som upplöst utan endast var oförmöget att fortsätta sitt arbete tills det hade fått en ny sammanträdeslokal. Under tiden hade dess äldstekommitté beslutat att inträda i Kommittén för fosterlandets räddning. Jag kan tillägga parentetiskt att detta var det sista livstecknet från Ryska republikens råd.

Sedan följde den vanliga raden av delegater från ministerierna, järnvägsmannaförbundet, post- och telegrafförbundet, som för hundrade gången upprepade sina försäkringar om att inte arbeta för bolsjevikusurpatorerna. En officersaspirant som hade varit i Vinterpalatset berättade en högeligen färglagd historia om sitt eget och kamraternas hjältemod och om rödgardisternas skamliga uppträdande – vilket allt andäktigt anammades. Någon läste högt ur den socialist-revolutionära tidningen *Narod* som påstod att skadegörelsen i Vinterpalatset uppskattats till femhundra miljoner rubel.

Då och då kom kurirer med telefonnyheter. De fyra socialistministrarna hade frigetts ur fängelset. Krylenko hade sökt upp amiral Varderevskij i Peter Paul och bett honom att för Rysslands skull överta ansvaret för marinministeriet under folkkommissariernas råd, och den gamle sjömannen hade gått med på det ... Kerenskij avancerade norrut från Gatjina och bolsjevikgarnisonerna retirerade framför honom. Smolnyj hade utfärdat ett nytt dekret som utvidgade stadsdumans befogenheter beträffande livsmedelslagren.

Denna sista oförskämndhet framkallade ett utbrott av vrede. Han, Lenin, usurpatorn, tyrannen, vars kommissarier lagt beslag på det kommunala garaget, trängt in i de kommunala magasinerna och blandade sig i livsmedelskommittéernas arbete och livsmedelsdistributionen – han tog sig friheten att bestämma över den fria, oberoende och autonoma stadsstyrelsens befogenheter! En dumamedlem skakade knytnäven och föreslog att man skulle skära av livsmedelstransporterna till staden om bolsjevikerna vågade blanda sig i livsmedelskommittéernas arbete. En representant för den speciella livsmedelskommittén rapporterade att livsmedelssituationen var mycket allvarlig och begärde att delegater skulle skickas ut för att påskynda livsmedelstågen.

Djedonenko meddelade dramatiskt att garnisonen vacklade. Semjonovskijregementet hade redan beslutat att lyda order från det socialistrevolutionära partiet, besättningarna på

torpedbåtarna på Neva var obeslutsamma. Sju dumamedlemmar beordrades att fortsätta propagandan.

Sedan steg den gamle borgmästaren upp på podiet: 'Kamrater och medborgare! Jag har just fått veta att fångarna i Peter Paul är i fara. Fjorton officersaspiranter från Pavlovskskolan har klätts av nakna och torterats av bolsjevikvakterna. En har blivit vansinnig. Vakterna hotar att lyncha ministrarna.' Det uppstod en virvelvind av indignation och fasa som bara blev ännu våldsammare när en liten knubbig kvinna i grått begärde ordet och började tala med hård metallisk röst. Det var Vera Slutskaja, veteranrevolutionär och bolsjevikisk medlem av duman.

'Det är lögn och provokation!' sa hon utan att bry sig om strömmen av okvädinsord. 'Arbetarnas och böndernas regering som har upphävt dödsstraffet kan inte tillåta sådana ogärningar. Vi kräver att denna historia utreds omedelbart. Om det finns någon sanning i den kommer regeringen att vidta energiska åtgärder.'

En kommitté bestående av medlemmar från alla partier utsågs omedelbart och skickades tillsammans med borgmästaren till Peter Paul för att utreda saken. När vi följde med dem ut utsåg duman en annan kommitté som skulle sammanträffa med Kerenskij – för att försöka undvika blodsutgjutelse när han tågade in i huvudstaden ...

Klockan var tolv på natten när vi bluffade oss förbi vakterna vid fästningsgrindarna och i det svaga ljuset från sparsamma elektriska lampor gick förbi kyrkan med tsargravarna under den smäckra tornspiran där klockspelet fortfarande varje dag klockan tolv spelade 'Gud skydde tsaren' ... Platsen var öde och de flesta fönstren var oupplysta. Emellanåt stötte vi på någon påpälsad figur i mörkret som besvarade våra frågor med det vanliga: 'Vet inte.'

Till vänster skymtade Trubetskojbastionens mörka kontur, den levande grav i vilken så många martyrer för friheten hade förlorat livet eller förståndet under tsarismen, där den provisoriska regeringen i sin tur hade stoppat in tsarens ministrar och bolsjevikerna nu hade stoppat in ministrarna i den provisoriska regeringen.

En vänlig matros ledde oss till kommandantens tjänsterum. Ett halvdussin rödgardister, matrosar och soldater satt i ett varmt rum fullt av rök där en samovar muntert puttrade. Kommandanten var inte inne, han eskorterade en kommitté 'sabotörer' från stadsduman som påstod att aspiranterna hade mördats. Det tycktes roa dem mycket. I ett hörn satt en skallig liten man i bonjour och dyrbar päls, han bet på sin mustasch och såg sig om som en instängd rått. Han hade just arresterats. Någon sa att han var minister eller något liknande. Den lille mannen tycktes inte höra det, han var uppenbarligen rädd trots att soldaterna inte visade någon som helst animositet mot honom. Jag gick fram till honom och tilltalade honom på franska. 'Greve Tolstoj', svarade han och bugade stelt. 'Jag förstår inte varför jag blev arresterad. Jag var på väg hem över Troitskijbron när två av de här – av de här – personerna hejdade mig. Jag var regeringskommissarie och knuten till generalstaben men ingalunda medlem av regeringen ...'

'Släpp honom', sa en matros. 'Han är ofarlig ...'

'Nej', svarade soldaten som hade arresterat honom. 'Vi måste fråga kommandanten först.'

'Asch, kommandanten', hånade matrosen. 'Vad gjorde vi revolution för? För att fortsätta att lyda officerare?'

En *proporsjtjik* från Pavlovskijregementet berättade för oss hur resningen började:

'Regementet tjänstgjorde i generalstaben kvällen den 6. Några av mina kamrater och jag stod på vakt. Ivan Pavlovitj och en annan man vars namn jag inte kommer ihåg hade gömt sig bakom fönsterdraperierna i det rum där staben hade sammanträde och de hörde en hel del. De

hörde exempelvis att Gatjinaaspiranterna skulle komma till Petrograd på natten och att kosackerna skulle hålla sig beredda att marschera på morgonen ... De viktigaste punkterna i staden skulle besättas före gryningen. Och så skulle broarna öppnas. Men när de började tala om att omringa Smolnyj stod Ivan Pavlovitj inte ut längre. Just då kom och gick en massa folk så han smög sig ut och kom ner i vaktrummet. Den andra kamraten var kvar och försökte snappa upp så mycket som möjligt.

Jag misstänkte redan att något var i görningen. Bilar med officerare kom oavbrutet och alla ministrarna var där. Ivan Pavlovitj berättade vad han hade hört. Klockan var halv tre på morgonen. Sekreteraren i regementskommittén var där, så vi rapporterade saken för honom_ och frågade vad vi skulle göra.

‘Arresterera alla som kommer och går’, sa han. Så vi började göra det. Efter en timme hade vi haffat några officerare och ett par ministrar som vi skickade direkt till Smolnyj. Men den militära revolutionära kommittén visste inte vad den skulle göra, och efter en stund kom order om att alla skulle få gå och att vi inte skulle arresterera några flera. Vi sprang hela vägen till Smolnyj och vi pratade nog en timme innan de äntligen förstod att det var krig. Klockan var fem när vi kom tillbaka till staben, men då hade de flesta gett sig iväg. Men vi antastade några stycken och hela garnisonen var alarmerad ...’

En rödgardist från Vasili Ostrov beskrev detaljerat vad som hade hänt i hans distrikt på resningens stora dag. ‘Vi hade inte några maskingevär där borta’, sa han skrattande, ‘och vi kunde inte få några från Smolnyj. Kamrat Zalkind som var medlem i distriktsdumans centralbyrå kom plötsligt ihåg att det fanns ett maskingevär som erövrats från tyskarna i centralbyråns sammanträdesrum. Så han och jag och en annan kamrat gick dit. Mensjevikerna och socialistrevolutionärerna hade sammanträde. Vi öppnade dörren och gick rakt in till dem där de satt runt bordet, det var tolv, femton stycken och vi var tre. När de fick syn på oss slutade de prata och stirrade bara på oss. Vi gick rakt igenom rummet och tog isär maskingeväret. Kamrat Zalkind tog en del och jag den andra och sen gick vi – och ingen av gubbarna sa något.’ ‘Vet ni hur Vinterpalatset erövrades?’ frågade en tredje man, en matros. ‘Vid elvatiden fick vi reda på att det inte fanns några fler aspiranter på Nevasidan. Så vi bröt upp dörrarna och smög uppför trapporna en och en eller i smågrupper. När vi kom upp övermannades vi av aspiranterna. Men våra kamrater fortsatte att strömma upp tills vi var majoritet. Och då avväpnade vi aspiranterna.’

Just då kom kommandanten – en ung och glad underofficer med armen i band och med djupa påsar under ögonen. Han fick först syn på den arresterade som genast började förklara sig.

‘Javisst’, avbröt kommandanten. ‘Ni tillhörde kommittén som vägrade att överlämna staben onsdag eftermiddag. Men ni kan gå, medborgare. Ursäkta ...’ Man öppnade dörren och gjorde tecken åt greve Tolstoj att gå. Flera av de andra, särskilt rödgardisterna, mumlade protester och matrosen sa triumferande: ‘Se där! Vad var det jag sa?’

Två soldater tog nu hans uppmärksamhet i anspråk. De protesterade på fängelsegarnisonens vägnar mot att fångarna fick samma mat som vaktmanskapet trots att soldaterna ständigt gick hungriga. ‘Varför ska kontrarevolutionärerna behandlas så väl?’

‘Vi är revolutionärer, kamrater, inte banditer’, svarade kommandanten. Han vände sig till oss. Vi förklarade att det gick rykten att aspiranterna torterades och att ministrarna var hotade till livet. ‘Var det möjligt att få se fångarna så att vi kunde tala om för världen ...?’

‘Nej’, sa den unge kommandanten irriterat. ‘Jag tänker inte störa fångarna igen. Jag har just varit tvungen att väcka dem – de var säkra på att vi skulle massakrera dem ... De flesta aspiranterna har redan släppts och resten får gå i morgon.’ Han vände sig hastigt om.

‘Får vi tala med dumakommittén då?’

Kommandanten som höll upp ett glas te åt sig nickade. ‘Dom är kvar i korridoren’, sa han likgiltigt.

De stod mycket riktigt alldeles utanför dörren i det svaga ljuset från en oljelampa och pratade upphetsat runt borgmästaren.

‘Herr borgmästare’, sa jag, ‘vi är amerikanska korrespondenter. Vill ni å ämbetets vägnar tala om för oss resultatet av er undersökning?’

Han vände sitt vördnadsbjudande ansikte mot oss:

‘Det finns ingen sanning i rapporterna’, sa han långsamt. ‘Med undantag för de incidenter som inträffade när ministrarna fördes hit har de behandlats med största hänsyn. Vad officersaspiranterna beträffar har inte någon av dem tillfogats minsta oförrätt ...’

I eftermiddagsskymningen på Nevskij marscherade ändlösa soldatkolonner – de skulle slåss mot Kerenskij. På skumma bakgator körde bilar utan ljus fram och tillbaka och hemliga stämplingar pågick i bondesovjeternas högkvarter i Tontanka 6, i en viss våning i en stor byggnad vid Nevskij och i ingenjörstruppernas aspirantskola. Duman var upplyst.

I Smolnyjinstitutet arbetade den militära revolutionära kommittén för högtryck som en överbelastad dynamo.

Den revolutionära fronten

Lördagen den 10 november ...

‘Medborgare!’

Den militära revolutionära kommittén förklarar att den inte kommer att tolerera någon överträdelse av den revolutionära ordningen.

Stöld, rån, övervåld och mord kommer att straffas strängt.

Följande Pariskommunens exempel kommer kommittén att utan misskund oskadliggöra alla plundrare och uppviglare ...’

Staden var lugn. Inga rån, inga plundringar, inte ens ett fylleslagsmål. Beväpnade patruller marscherade genom de tysta gatorna på natten och i gathörnen satt soldater och rödgardister kring små eldar och skrattade och sjöng. På dagen samlades stora människomassor på trottoarerna och lyssnade på ändlösa hetsiga diskussioner mellan studenter och soldater, affärsmän och arbetare.

Medborgarna hejdade varandra på gatorna.

‘Kommer kosackerna?’

‘Nej ...’

‘Har ni hört något nytt?’

‘Jag vet ingenting. Var är Kerenskij?’

‘Dom säger att han bara är åtta verst från Petrograd ... Är det sant att bolsjevikerna har flytt till slagskeppet Aurora?’

‘Det sägs så ...’

Det var bara affischerna på väggarna och de få tidningarna som larmade. Hotelser, appeller, dekret ...

På en jätteaffisch kunde man läsa ett hysteriskt manifest från bondesovjeternas exekutivkommitté:

‘... De (bolsjevikerna) vågar påstå att de stöds av bondesovjeterna och att de talar på bondedeputeradenas vägnar ...’

Må hela det arbetande Ryssland veta att detta är en LÖGN OCH ATT ALLA ARBETANDE BÖNDER REPRESENTERADE AV DE ALLRYSKA BONDESÖVJETERNAS EXEKUTIVKOMMITTÉ² indignerat avvisar all delaktighet i denna brottsliga kränkning av det arbetande folkets vilja ...’

Soldatsektionen i det socialistrevolutionära partiet förkunnade:

‘Bolsjevikernas vanvettiga resning håller på att bryta samman. Garnisonen är splittrad ... Ministerierna strejkar och tillgången på livsmedel blir allt knappare. Alla partier utom bolsjevikerna har lämnat kongressen. Bolsjevikerna är ensamma. Vi uppmanar alla sunda element att ansluta sig till Kommittén för fosterlandets och revolutionens räddning och att hålla sig beredda då centralkommittén kallar ...’

I ett flygblad från Republikens råd hette det:

‘Republikens råd har med våld tvingats åtskiljas och temporärt avbryta sina sammanträden. Med orden ‘Frihet och socialism’ på sina läppar har usurpatorerna upprättat en regim baserad på godtyckligt våld. De har arresterat medlemmarna av den provisoriska regeringen, stängt tidningarna, beslagtagit tryckerierna ... Denna regim måste betraktas som folkets och revolutionens fiende, den måste bekämpas och störtas.

Till dess Republikens råd återupptar sin verksamhet uppmanar det den ryska republikens medborgare att ansluta sig till ... de lokala kommittéerna för fosterlandets och revolutionens räddning som organiserar kampen mot bolsjevikerna och bildandet av en regering som kan leda landet till den konstituerande församlingen.’

Delo Naroda skrev:

‘En revolution är en resning av hela folket ... Men vad har vi här? Bara en handfull dårar som förts bakom ljust av Lenin och Trotskij ... Deras dekret och appeller kommer att hamna på museet för historiska kuriositeter ...’

Och *Narodnoje Slovo* (populistsocialisterna):

”Arbeter- och bonderegering?” Det är bara en chimär. Ingen vare sig i Ryssland eller i de allierade länderna kommer att erkänna denna ‘regering’ – inte ens fiendeländerna kommer att erkänna den ...’

Pravda innehöll ett referat från det första sammanträdet med den nya CEK som nu var den ryska sovjetrepublikens parlament. Miljutin, jordbrukskommisarien, hade sagt att böndernas exekutivkommitté hade sammankallat en allrysk bondekongress till den 13 december.

‘Men vi kan inte vänta’, fortsatte han. ‘Vi måste ha böndernas stöd. Jag föreslår att vi inkallar bondekongressen och gör det omedelbart ...’

Vänstersocialistrevolutionärerna instämde. En appell till Rysslands bönder sattes upp i all hast och en femmannakommitté utsågs för att organisera kongressen.

Frågan om detaljerade planer för jordfördelningen och frågan om arbetarkontroll över industrin uppsköts tills de experter som arbetade med dessa frågor framlagt sin rapport.

Tre dekret lästes upp och godkändes: först Lenins ‘Allmänna regler för pressen’ som förordnade att alla tidningar som uppmanade till motstånd och olydnad gentemot den nya

regeringen, eller till brottsliga handlingar eller som avsiktligt förvrängde nyheterna skulle förbjudas, vidare dekretet om hyresmatorium och dekretet om upprättandet av en arbetarmilis. Vidare antogs förordningar om att stadsduman skulle få befogenheter att rekquirera tomma lägenheter och hus och att godsvagnarna på rangerbangårdarna skyndsamt skulle lossas för att distributionen av nödvändighetsvaror skulle påskyndas och rullande materiel friställas.

Två timmar senare sände bondesovjeternas exekutivkommitté ut följande telegram över hela Ryssland:

‘Den bolsjevikiska organisation som godtyckligt kallar sig för ‘Den nationella bondekongressens organisationsbyrå’ uppmanar alla bondesovjeter att sända delegater till Petrogradkongressen ...

Bondesovjeternas exekutivkommittéförklarar att den nu som tidigare anser att det skulle vara farligt att för närvarande beröva landsbygden de krafter som är nödvändiga för att förbereda valen till den konstituerande församlingen som är enda räddningen för arbetarklassen och landet. Vi bekräftar att datum för bondekongressen fastställts till den *13 december*.’

I duman rådde stor upphetsning, officerare kom och gick och borgmästaren satt i sammanträde med ledarna för Kommittén för fosterlandets räddning. En tjänsteman kom inspringande med ett exemplar av Kerenskij's proklamation som i hundratals hade släppts ner från ett flygplan som lågflugit över Nevskij. Proklamationen hotade alla som inte underkastade sig med stränga straff och beordrade soldaterna att lägga ner vapnen och omedelbart samlas på Marsfältet.

Ministerpresidenten hade tagit Tsarskoje Selo, påstods det, och var bara åtta kilometer från Petrograd. Han skulle tåga in i staden i morgon – om några timmar. De sovjettrupper som kommit i kontakt med hans kosacker påstods ha gått över till den provisoriska regeringen. Tjernov påstods försöka organisera de ‘neutrala’ trupperna för att hejda inbördeskriget.

I Petrograd övergav garnisonsregementena bolsjevikerna, påstods det. Smolnyj stod redan tomt ... Hela regeringsmaskineriet hade slutat fungera. Tjänstemännen i riksbanken hade vägrat arbeta under kommissarierna från Smolnyj och vägrade att betala ut pengar till dem. Alla privatbanker hade slagit igen. Ministerierna strejkade. En kommitté från duman vandrade runt i affärshuset och samlade in pengar åt de strejkande.

Trotskij hade gått till utrikesministeriet och beordrat tjänstemännen att översätta fredsdekretet till främmande språk, sexhundra tjänstemän hade svarat med att begära avsked ... Sjljapnikov, kommissarien för arbetsministeriet, hade beordrat alla tjänstemännen i ministeriet att återvända till arbetet inom tjugofyra timmar vid risk att eljest förlora sina platser och sin pensionsrätt. Bara vaktmästarna hade återvänt ... En del folkhushållningskommittéer hade inställt arbetet hellre än att underkasta sig bolsjevikerna. Trots frikostiga löften om högre löner och bättre arbetsförhållanden vägrade telefonisterna på telefonstationen att koppla samtal till och från Smolnyj ...

Socialistrevolutionära partiet hade beslutat att utesluta alla medlemmar som hade stannat kvar på sovjetkongressen och alla som deltog i resningen.

Nyheter från provinsen: generalstabens högkvarter hade förklarat sig vara motståndare till bolsjevikerna. I Kiev hade kosackerna störtat sovjeterna och arresterat alla upprorsledarna. Sovjeten och den 30 000 man starka garnisonen i Luga betygade sin lojalitet mot den provisoriska regeringen och uppmanade hela Ryssland att sluta upp kring den. Kaledin hade upplöst alla sovjeterna och fackföreningarna i Donbass och hans trupper var på marsch mot norr ...

En representant för järnvägsarbetarna förklarade: 'I går skickade vi ut ett telegram över hela Ryssland och uppmanade de politiska partierna att samsas och bilda en socialistisk koalitionsregering. I annat fall kommer vi att utlysa strejk till i morgon kväll ... I morgon skall alla partigrupper sammanträda och studera frågan. Bolsjevikerna verkar angelägna om att nå en uppgörelse ...'

'Om de håller sig kvar så länge!' skrattade stadsingenjören, en kraftig rödbrusig man.

När vi kom ut till Smolnyj – som inte var tomt utan aktivare än någonsin med arbetare och soldater springande ut och in och dubbla vakter överallt – mötte vi reportrarna från den borgerliga och moderatsocialistiska pressen.

'Dom kastade ut oss!' ropade en från *Volja Naroda*. 'Bonch-Bruevitj kom ner till pressrummet och sa att vi skulle ge oss iväg! Han sa att vi var spioner!' Alla började tala i munnen på varandra: 'Oförskämt! Kränkande! Pressfriheten!' I vestibulen hade högar av appeller, proklamationer och order från den militära revolutionära kommittén staplats upp på stora bord. Arbetare och soldater stapplade förbi med jättestora buntar som de bar ut till de väntande bilarna.

En appell löd:

'Till skampålen!

I detta tragiska ögonblick för de ryska massorna har mensjevikerna och högersocialistrevolutionärerna och deras anhang förrätt den arbetande klassen. De har ställt sig på Kornilovs, Kerenskijs och Savinkovs sida.

De trycker order från förrädaren Kerenskij och skapar panik i staden, de sprider de löjligaste rykten om uppduktade segrar som renegaten skulle ha vunnit.

Medborgare! Tro inte dessa falska rykten. Ingen makt kan besegra folkets revolution. Ministerpresident Kerenskij och hans anhängare har gjort sig förtjänta av snabba straff.

Vi ställer dem vid skampålen. Vi överlämnar dem åt arbetarnas, soldaternas, matrosernas och böndernas fiendskap, samma arbetare, soldater, matrosar och bönder som de åter försöker slå i bojor. De kommer aldrig att kunna rentvå sina besudlade kroppar från folkets hat och förakt.

Skam och förbannelse över folkets förrädare ...'

Den militära revolutionära kommittén hade flyttat till en större lokal, rum 17 i översta våningen. Rödgardister stod på post utanför dörren. Framför räcket inne i rummet trängdes välklädda personer, utåt respektfulla men invärtes fyllda av mordiska tankar – borgare som ville ha tillstånd att köra bil eller pass för att lämna staden; bland dem fanns många utlänningar ... Bill Sjatov och Peters tjänstgjorde. De släppte allt de hade för händer och läste upp de senaste bulletinerna för oss:

179:e reservregementet erbjuder sitt enhälliga stöd. Fem tusen stuveriarbetare vid Putilovs lastkajer hälsar den nya regeringen. Entusiastiskt stöd från fackförbundens centralkommitté. Garnisonen och eskadern i Reval väljer militära samarbetskommittéer och skickar trupper. Militära revolutionära kommittéer kontrollerar Pskov och Minsk. Hälsningar från sovjeterna i Tsaritsin, Rovno-vid-Don, Tjernigovsk, Sevastopol Finlandsdivisionen, de nya kommittéerna vid 5:e och 12:e arméerna erbjuder sitt stöd ...

Från Moskva är nyheterna osäkra. Den militära revolutionära kommitténs trupper har besatt stadens strategiska punkter. Två kompanier som tjänstgjorde i Kreml har gått över till sovjeterna, men arsenalen kontrolleras av överste Djabtsev och hans aspiranter. Den militära revolutionära kommittén begärde att få ut vapen åt arbetarna, och Djabtsev konfererade med

dem tills i morse då han plötsligt skickade ett ultimatum till kommittén i vilket han krävde att sovjettrupperna skulle kapitulera och kommittén upplösas. Strider har börjat ...

I Petrograd underställde sig staben genast Smolnyjs kommissarier. *Tsentroflot* som vägrade stormades av Dybenko och ett kompani Kronstadtmatrosor och en ny *Tsentroflot* bildades som fick stöd av slagskeppen i Östersjön och Svarta havet.

Men under det glada självförtroendet låg osäkerhetskänslan i luften. Kerenskij's kosacker närmade sig snabbt, de hade artilleri. Skripnik, sekreterare i verkstadskommittéerna, försäkrade mig att Kerenskij förfogade över en hel armékår men tillade bister: 'De kommer aldrig att ta oss levande!' Petrovskij skrattade trött: 'I morgon kanske vi får sova ut ...' Lozovskij med det utmärklade rödsäckiga ansiktet sa: 'Vilka chanser har vi? Alldeles ensamma ... en odisciplinerad folkmassa mot utbildade soldater!'

I söder och sydväst hade sovjeterna flytt framför Kerenskij, och garnisonerna i Gatjina, Pavlovsk, Tsarskoje Selo var splittrade – hälften ville förbli neutrala och resten, som inte hade några officerare, retirerade i vildaste ordning mot huvudstaden.

I korridorerna spikade man upp bulletiner:

'Från Krasnoje Selo den 10 november, kl. 08.00

Till alla chefer och allt manskap

Förre ministern Kerenskij har skickat ut ett medvetet falskt telegram i vilket det heter att trupperna i det revolutionära Petrograd frivilligt har sträckt vapen och förenat sig med den tidigare regeringens, förräderiets regeringsstyrkor och att den militära revolutionära kommittén har beordrat soldaterna att retirera. Ett fritt folks trupper retirerar inte och kapitulerar inte.

Våra trupper har utrymt Gatjina för att undvika blodsutgjutelse och för att inta ställningar som för närvarande är så starka att det inte finns anledning till oro även om Kerenskij tiodubblar sina styrkor. Moralen hos våra trupper är hög. I Petrograd är allt lugnt.

*Chefen för Petrograds och Petrograddistriktets försvar
Överstelöjtnant Muravjev'*

När vi lämnade militära revolutionära kommittén kom Antonov in med ett paper blek som ett lik i ansiktet.

'Skicka iväg det här', sa han.

'Till alla distriktsarbetarsovjeter och verkstadskommittéer

Order

Kerenskij's kornilovistband hotar huvudstadens tillfartsvägar. Alla nödvändiga order har givits för att skoningslöst krossa kontrarevolutionärernas försök att ointetgöra folkets erövringar.

Vi beordrar distriktssovjeterna och verkstadskommittéerna:

1. Att se till att största möjliga antal arbetare transporteras ut för att gräva skyttegravar, kasta upp barrikader och förstärka taggtrådsstängslan.
2. Att överallt där det är nödvändigt omedelbart nedlägga arbetet vid fabrikerna.
3. Att samla in taggtråd och vanlig tråd liksom redskap för grävandet av skyttegravar och uppkastandet av barrikader.
4. Att beslagta alla vapen.

5. DEN STRÄNGASTE DISCIPLIN SKALL IAKTTAGAS OCH ALLA MEDBORGARE MÅSTE VARA BEREDDA ATT MED ALLA MEDEL STÖDJA REVOLUTIONENS ARMÉ.

Ordföranden i Petrograds arbetar- och soldatsovjet
Folkkommissarie Lev Trotskij

Ordföranden i militära revolutionära kommittén
Överbefälhavaren Podvojskij

När vi kom ut i den mulna dagern blåste fabriksvisslorna runt hela den gråa horisonten, ett hest och nervöst ljud fullt av onda aningar. I tiotusental strömmade det arbetande folket ut, män och kvinnor. I tiotusental tömde slumkvarteren sina rättbruna, eländiga horder. Det röda Petrograd var i fara!

Kosacker! I söder och sydväst strömmade genom de sjaskiga gatorna mot Moskovskijporten, män, kvinnor och barn med gevär, hackor, spadar, taggtrådsrullar och patronbälten över arbetskläderna ... Ett sådant väldigt spontant gensvar från en stadsbefolkning hade aldrig skådats. De strömmade fram i en strid fors, och med strömmen bars soldatkompanier, kanoner, lastbilar, kärror – det revolutionära proletariatet försvarade med sitt bröst huvudstaden i arbetar- och bonderepubliken!

Framför Smolnyjs grindar stod en bil. En liten spenslig man med tjocka glasögon som förstörde hans rödkantade ögon stod och lutade sig mot stänkskärmen med händerna nerstuckna i den sjaskiga överrockens fickor. En stor skäggig matros med en ynglings klara blick gick rastlöst fram och tillbaka och lekte frånvarande med en väldig blåanlöp revolver som aldrig lämnade hans hand. Det var Antonov och Dybenko.

Några soldater försökte binda fast två militärcyklar på fotsteget. Chauffören protesterade våldsamt. Det skulle bli repor i lackeringen, sa han. Visst var han bolsjevik och bilen hade rekvirerats från en borgare, och visst var cyklarna avsedda för ordonnanserna. Men chaufförens yrkesstolthet upprördes ... Så cyklarna fick stå kvar.

Folkkommissarierna för krigs- och marinministerierna skulle åka ut och inspektera den revolutionära fronten – var den nu fanns. Fick vi åka med? Uteslutet. Det fanns bara plats för fem personer i bilen, de bägge kommissarierna, två ordonnanser och chauffören. Men en rysk vän till mig som jag kan kalla Trusisjka gick lugnt in och satte sig trots högljudda protester från de andra.

Det finns ingen anledning att betvivla Trusisjkas berättelse om resan. När de åkte nerför Suvorovskij Prospekt tog någon upp matfrågan. De skulle kanske vara ute i tre fyra dagar i trakter där det var ont om livsmedel. De stannade. Pengar? Krigskommissarien letade igenom sina fickor. Han hade inte en kopek. Marinkommissarien var pank. Chauffören också. Trusisjka köpte provianten ...

Just när de svängde in på Nevskij punkterade en ring.

‘Vad skall vi göra?’ frågade Antonov.

‘Rekvirera en ny bil!’ föreslog Dybenko och viftade med revolvren. Antonov ställde sig mitt på gatan och signalerade till en passerande bil som kördes av en soldat.

‘Jag vill ha den där bilen’, sa Antonov.

‘Du får den inte’, svarade soldaten.

‘Vet du vem jag är?’ sa Antonov och tog fram ett papper på vilket det stod att han hade utnämnts till överbefälhavare över alla arméer i den ryska republiken, och att alla skulle lyda hans order blint.

‘Jag struntar i om du är fan själv’, sa soldaten ilsket. ‘Den här bilen tillhör första maskingevärsregementet. Vi transporterar ammunition i den och du kan inte få den ...’

Men problemet löstes när en gammal skraltig taxibil som förde den italienska flaggan dök upp. (I orostider registrerades privatbilar i utländska konsulats namn, då kunde de inte rekvideras.) Ur bilens inre lämpades en fet herre i dyrbar päls och resan fortsatte.

När de kom till Narvskaja Zastava cirka 15 kilometer från staden frågade Antonov efter befälhavaren för Röda gardet. Han fördes till stadens utkant där några hundra arbetare hade grävt skyttegravar och väntade på kosackerna.

‘Är allt i sin ordning här, kamrat?’ frågade Antonov.

‘Allt är i sin ordning, kamrat’, svarade befälhavaren. ‘Truppernas moral är hög ... Det är bara det ... att vi inte har någon ammunition.’

‘I Smolnyj finns två miljarder skarpa skott’, sa Antonov. ‘Jag ska ge dig en rekvisition.’ Han letade i fickorna. ‘Har någon en bit papper?’

Dybenko hade inget och inte ordonnansen heller. Trusisjka måste erbjuda sin anteckningsbok.

‘Fan också, jag har ingen penna’, ropade Antonov. ‘Är det nån som har en penna?’ Det behöver väl knappast tilläggas att Trusisjka var den ende som hade en penna.

Vi som lämnats kvar gav oss iväg till Tsarskoje Selostationen. När vi passerade Nevskij marscherade beväpnade rödgardister uppför gatan. En del hade bajonetter på gevären, andra inte. Den tidiga vinterskymningen hade börjat falla. De marscherade med högburna huvuden i den kalla sörjan i oregelbundna led på fyra utan musik, utan trummor. En röd flagga med orden ‘Fred! Jord!’ i klumpiga gula bokstäver fladdrade över dem. De var mycket unga. Deras ansiktsuttryck visade att de visste att de skulle dö ... Halvt skrämda, halvt föraktfulla stod människorna på trottoaren i hatfylld tystnad och såg dem marschera förbi.

På järnvägsstationen visste ingen var Kerenskij var eller var fronten låg. Men tågen gick inte längre än till Tsarskoje.

Vår vagn var full av förortsbor och landsortsbor som åkte hem fullastade med knyten och kvällstidningar. Alla pratade om den bolsjevikiska resningen. Men bortsett därifrån tydde ingenting på att ett inbördeskrig höll på att klyva det väldiga Ryssland i två block och att tåget var på väg in i stridszonen. Genom fönstret såg vi i det snabbt fallande mörkret massor av diskuterande och gestikulerande soldater som var på väg till staden. Ett godståg fyllt av soldater och upplyst av väldiga lägereldar stod på ett sidospår. Det var allt. Borta vid den flacka horisonten tonade stadens ljus bort. En spårvagn kröp fram i en avlägsen förort.

Tsarskoje Selostationen var lugn, men grupper av soldater stod här och där i tyst samspråk och såg oroligt längs spåret i riktning mot Gatjina. Jag frågade några av dem vilken sida de stod på. ‘Vi känner inte riktigt till hur situationen ligger till’, sa en av dem. ‘Det är inget tvivel om att Kerenskij är en provokatör, men vi anser inte att det är riktigt att ryssar skjuter på ryssar.’

I stinsens rum satt en stor fryntlig skäggig menig soldat med röd armbindel. Vårt rekommendationsbrev från Smolnyj väckte omedelbar respekt. Han var uppenbarligen för sovjeterna men verkade förvirrad.

‘Rödgardisterna var här för två timmar sen men gav sig iväg igen. En kommissarie kom hit i morse men återvände till Petrograd när kosackerna kom.’

‘Är kosackerna här?’

Han nickade dystert. ‘Här har varit ett slag. Kosackerna kom tidigt i morse. De tog tillfånga två eller trehundra av våra män och dödade cirka tjugofem.’

‘Var är kosackerna?’

‘Dom kom inte ända hit. Jag vet inte riktigt var dom är. Åt det hållet ...’ Han pekade vagt åt väster.

Vi åt middag – en förträfflig middag, bättre och billigare än man kunde få i Petrograd – på järnvägsrestaurangen. I närheten satt en fransk officer som just hade kommit från Gatjina till fots. ‘Allt var lugnt där’, sa han. ‘Kerenskij höll staden. Å dessa ryssar’, fortsatte han. ‘Dom är originella! Ett sånt inbördeskrig! Allting utom strider!’

Vi gav oss ut på stan. Alldeles utanför stationsdörren stod två soldater med gevär och påskruvade bajonetter. De var omgivna av ett hundratal affärsmän, statstjänstemän och studenter som angrep dem med hetsiga argument och tillmälen.

En ung student med överlägsen min ledde attacken.

‘Ni inser väl’, sa han i oförskämd ton, ‘att ni genom att resa vapen mot era bröder gör er till redskap för mördare och förrädare?’

‘Hör på, broder’, svarade soldaten allvarligt, ‘du förstår inte. Förstår du inte att det finns två klasser, proletariatet och borgarna. Vi ...’

‘Asch, jag känner till det där dumma pratet’, avbröt studenten bryskt. ‘En hop okunniga bönder som ni hör någon gapa fram några politiska slagord. Ni förstår inte vad de betyder. Ni idisslar dem bara som en samling papegojor.’ Åhörarna skrattade. ‘Jag studerar marxism. Och jag kan tala om för er att ni inte kämpar för socialism. Det här är ren protysk anarki!’

‘Ja, jag vet’, svarade soldaten med svetten droppande från pannan. ‘Det är lätt att se att du är en bildad man och jag är bara en enkel man. Men jag tycker ...’

‘Du tror väl att Lenin är proletariatets sanne vän?’ avbröt den andre föraktfullt.

‘Ja, det gör jag’, svarade soldaten med lidande min.

‘Gott, min vän, vet du att Lenin skickades genom Tyskland i en plomberad järnvägsvagn. Vet du att Lenin tog emot pengar från tyskarna?’

‘Jag vet inte mycket om den saken’, svarade soldaten envist. ‘Men jag tycker att vad han säger är sånt som jag och alla andra enkla män vill höra. Det finns nämligen två klasser, borgarna och proletariatet.’

‘Du är en narr! Det ligger till så, min vän, att jag satt två år i Schlüsselburg för revolutionär verksamhet när du fortfarande sköt på revolutionärer och sjöng ‘Gud skydde tsaren’. Mitt namn är Vasilij Georgevitj Panjin. Har du aldrig hört talas om mig?’

‘Jag är ledsen, men det har jag inte’, sa soldaten ödmjukt. ‘Men så är jag inte heller en bildad man. Du är antagligen en stor hjälte.’

‘Ja, det är jag’, sa studenten med övertygelse. ‘Och jag är motståndare till bolsjevikerna som förstör vårt Ryssland och vår fria revolution. Och hur förklarar du det?’

Soldaten kliade sig i huvudet. 'Jag kan inte alls förklara det', sa han och grimaserade av smärta under sina intellektuella ansträngningar. 'Jag tycker det är mycket enkelt men så är jag inte heller bildad. Jag tycker att det bara finns två klasser, proletariatet och borgarna ...'

'Där är du igen med din dumma formel!' sa studenten.

'... bara två klasser', fortsatte soldaten envist. 'Och den som inte står på den ena sidan står på den andra ...'

Vi vandrade uppför gatan där det var långt mellan gatljusen och få människor passerade. En hotande tystnad vilade över staden – som föreföll vara något slags skärseld mellan himlen och helvetet, ett politiskt ingenmansland. Bara barberarstugorna var fullt upplysta och fullpackade, och en kö stod framför dörren till badhuset, ty det var lördagskväll då hela Ryssland badar och parfymerar sig. Jag hyser inte det ringaste tvivel om att sovjetsoldater och kosacker blandades på de ställen där dessa ceremonier pågick.

Ju närmare vi kom den kejsrerliga parken desto tommare blev gatorna. En vettskrämd präst pekade ut sovjet högkvarteret och skyndade vidare. Det låg i en flygel i ett av de stor-furstliga palatsen mitt emot parken. Fönstren var mörka och dörren låst. En soldat som gick och drev utanför med händerna i byxlinningen granskade oss med surmulen misstänksamhet. 'Sovjeten gav sig iväg för två dar sen', sa han. 'Vart då?' Han ryckte på axlarna: 'Nje znaju. Vet inte.'

Lite längre bort låg en stor klart upplyst byggnad. Inifrån den hördes hammarslag. Medan vi tvekade kom en soldat och en matros emot oss hand i hand. Jag visade mitt pass från Smolnyj. 'Är ni för sovjeterna?' frågade jag. De svarade inte utan tittade bara förskräckt på varandra.

'Vad försiggår där?' frågade jag matrosen och pekade på byggnaden.

'Jag vet inte.'

Soldaten sträckte blygt fram handen och öppnade dörren på glänt. Inne i en stor sal behängd med flaggor och grönt stod stolar och en scen höll på att byggas.

En bastant matrona med hammare i handen och munnen full med nubb kom ut. 'Vad vill ni?' frågade hon.

'Är det föreställning i kväll?' frågade matrosen nervöst. 'Det ska bli en privat föreställning i morgon kväll', sa hon strängt. 'Ge er iväg.'

Vi försökte inleda ett samtal med soldaten och matrosen men de verkade skrämde och olyckliga och lomade iväg i mörkret.

Vi promenerade mot de kejsrerliga palatsen längs kanten av de väldiga mörka parkerna vars fantastiska paviljonger och dekorerade broar skymtade vagt i natten medan vattnet plaskade från fontänerna. På ett ställe där en löjlig järnsvan stod och spottade ut vatten i en konstgjord grotta blev vi plötsligt medvetna om att vi var observerade, och när vi tittade upp såg vi ett halvt dussin jättelika soldater som trumpet och misstänksamt stirrade ner på oss från en gräsbevuxen terrass. Jag klättrade upp till dem. 'Vad är ni för ena?' frågade jag.

'Vi tillhör vakten', svarade en. De verkade mycket deprimerade, vilket de utan tvivel också var efter många veckors oavbrutna diskussioner fram och tillbaka.

'Är ni Kerenskijanhängare eller sovjetsoldater?'

Det var tyst ett ögonblick medan de ängsligt tittade på varandra. 'Vi är neutrala', sa samme man sedan.

Vi gick in på borggården genom det väldiga Jekaterinapalatsets valv och frågade efter högkvarteret. En vaktpost utanför en dörr i en buktande vit flygel sa att kommandanten var inne.

I ett elegant vitt georgianskt rum med en dubbelsidig öppen spis i mitten stod en grupp officerare och pratade nervöst. De var bleka och uppjagade och hade uppenbarligen inte sovit på länge. Vi visade våra bolsjevikpass för en äldre man med vitt skägg och bröstet översållat av dekorationer som utpekades som översten.

Han verkade överraskad. 'Hur lyckades ni komma hit utan att bli dödade?' frågade han artigt. 'Det är mycket farligt på gatorna just nu. De politiska lidelserna svallar mycket högt i Tsarskoje Selo. Här var strider i morse och det blir nya i morgon bitti. Kerenskij ska tåga in i stan klockan åtta.'

'Var är kosackerna?'

'Några kilometer åt det hållet.' Han viftade med armen.

'Och ni ska försvara staden mot dem?'

'O nej', sa han leende. 'Vi håller staden åt Kerenskij.' Vårt mod sjönk ty våra pass visade att vi var övertygade revolutionärer. Översten klarade strupen och sa: 'Vad beträffar era pass så är era liv i fara om ni blir tillfångatagna. Om ni vill se drabbningen i morgon ska jag ge er en rumsrekvisition i officershotellet och om ni kommer tillbaka hit klockan sju i morgon bitti ska jag ge er nya pass.'

'Ni är alltså Kerenskijanhängare?'

'Nåja inte precis anhängare.' Översten tvekade. 'Ni förstår, de flesta soldaterna i garnisonen är bolsjevik, och efter striden i dag gav de sig iväg i riktning mot Petrograd och tog artilleriet med sig. Man kan säga att inte en enda soldat är för Kerenskij, men en del av dem vill inte alls slåss. Officerarna har nästan samt och synnerligen gått över till Kerenskijs styrkor eller helt enkelt gett sig iväg. Vi befinner oss som ni förstår i en mycket svår situation ...' Han trodde inte att det skulle bli någon strid morgonen därpå.

Översten skickade artigt med sin ordonnans som eskort när vi gick till järnvägsstationen. Han var från södra Ryssland, föräldrarna var franska immigranter i Bessarabien. 'Jag bryr mig inte om strapatserna och farorna', sa han. 'Det värsta är att jag inte har sett min mamma på tre år.'

När vi tittade ut genom tågönstret då vi tuffade fram genom det kalla mörkret mot Petrograd uppfångade vi glimtar av soldatklungor som gestikulerade i ljuset från lägereldarna och pansarbilar som stannat i vägkorsningarna medan förarna hängde ut ur tornen och skrek till varandra.

Hela den oroliga natten strömmade hopar av soldater och rödgardister utan officerare fram över de blåsiga slätterna, och kommissarier från den militära revolutionära kommittén skyndade från grupp till grupp och försökte organisera ett försvar.

Inne i staden strömmade upphetsade folkmassor upp och ner för Nevskij. Någoting låg i luften. Från Warszawastationen hördes avläggset kanonbuller. I aspirantskolorna rådde en feberaktig aktivitet. Argumenterande och bönfällande dumamedlemmar gick från kasern till kasern och berättade hemska historier om bolsjevikernas övervåld – massakern på aspiranterna i Vinterpalatset, de våldtagna kvinnliga soldaterna, nerskjutningen av flickan framför duman, mordet på furst Tumanov ... I Alexandersalen i dumabyggnaden satt Kommittén för fosterlandets räddning i extra sammanträde. Kommissarier kom och gick. Journalisterna som kastats ut från Smolnyj var där och stämningen bland dem var hög. De trodde inte på våra uppgifter om förhållandena i Tsarskoje. Alla visste ju att Tsarskoje var i

Kerenskij's händer och att kosackerna nu var i Pulkovo. En kommitté utsågs som skulle ta emot Kerenskij på järnvägsstationen på morgonen ...

En journalist anförtrodde mig i största hemlighet att kontrarevolutionen skulle börja vid midnatt. Han visade mig två proklamationer. Den ena var undertecknad av Gotz och Polkovnikov och beordrade aspirantskolorna, konvalescenterna på militärsjukhusen och S:t Georgsriddarna att mobilisera och invänta order från Kommittén för fosterlandets räddning. Den andra proklamationen från Kommittén själv lød:

‘Till Petrograds befolkning!

Kamrater, arbetare, soldater och medborgare i det revolutionära Petrograd. Samtidigt som bolsjevikerna vädjar om fred vid fronten hetsar de till inbördeskrig bakom fronten.

Lyssna inte på deras provokatoriska appeller!

Gräv inte skyttegravar!

Riv ner barrikaderna!

Lägg ner vapnen!

Soldater, återvänd till era kaserner!

Det krig som påbörjats i Petrograd är revolutionens död!

Slut upp kring Kommittén för fosterlandets och revolutionens räddning i frihetens, jordens och fredens namn!’

När vi lämnade duman kom ett kompani bistra rödgardister marscherande nerför den mörka tomma gatan med ett dussintal fångar – medlemmar av den lokala avdelningen av kosackrådet som ertappats med kontrarevolutionära stämplingar i sitt högkvarter.

En soldat åtföljd av en pojke som bar en klisterburk satte upp stora grälla affischer:

‘Härmed förklaras staden Petrograd och dess förstäder i belägringstillstånd. Alla folksamlingar eller möten på gator och öppna platser förbjuds tillsvidare.

N. Podvojskij,

ordförande i den militära revolutionära kommittén.’

När vi gick hem var luften full av förvirrade ljud – bilhorn, skrik, avlägsna skott. Staden vred sig orolig och sömlös.

Tidigt på morgonen inställde sig ett kompani aspiranter förklädda till soldater från Semjonovskijregementet på telefonstationen strax före vaktavlösningen. De kände till det bolsjevikiska lösenordet och övertog vakten utan att väcka misstankar. Några minuter senare gjorde Antonov en inspektionsrond. Han övermannades och låstes in i ett litet rum. När vaktavlösningen kom möttes den av en gevärssalva, flera dödades.

Kontrarevolutionen hade börjat ...

Kontrarevolution

Morgonen därpå, söndagen den 11, kom kosackerna till Tsarskoje Selo. Kerenskij själv red på en vit häst och alla kyrkklockorna ringde. Från en liten kulle utanför staden kunde han se gyllene spiror och mångfärgade kupoler där huvudstaden bredde ut sig på den trista slätten och bortom staden den stålgrå Finska viken.

Staden togs utan strid. Men Kerenskij gjorde ett fatalt misstag. Klockan sju på morgonen beordrade han andra fältjägerregementet i Tsarskoje Selo att lägga ned vapnen. Soldaterna

svarade att de skulle hålla sig neutrala men att de inte tänkte avrusta. Kerenskij gav dem tio minuters betänketid. Det retade soldaterna. I åtta månader hade de styrt sig själva genom sina kommittéer och detta smakade väl mycket av den gamla regimen ... Några minuter senare öppnade kosackartilleriet eld mot kasernerna och åtta man dödades. Från det ögonblicket fanns det inte längre några 'neutrala' soldater i Tsarskoje.

Petrograd vaknade till gevärssalvor och trampet av marscherande soldater. Under den höga mörka himlen blåste en kylig vind som luktade snö. I gryningen hade militärhotellet och telegrafbyrån tagits av stora aspirantstyrkor men återerövrats med stora förluster. Telefonstationen belägrades av matrosor som låg bakom barrikader av tunnor, lådor och plåtar mitt på Morskaja eller tog betäckning i hörnet av Gorokhovaja och S:t Isaacstorget. De sköt på allt som rörde sig. Då och då kom en bil med rödakorsflaggan, matroserna lät den passera.

Albert Rhys Williams var på telefonstationen. Han åkte med rödakorsbilen som matroserna trodde var full med sårade. Den körde på omvägar till Michailovskijaspirantskolan, kontra-revolutionens högkvarter. En fransk officer på gårdsplanen tycktes ha befälet. På så sätt transporterades ammunition och proviant till telefonstationen. Massor av sådana 'ambulanser' tjänstgjorde som kurirer och ammunitionståg för aspiranterna.

Fem eller sex pansarbilar från den upplösta engelska pansarbildivisionen var i deras händer. När Louise Bryant gick över Isaacstorget kom en pansarbil rullande upp från Amiralitetet på väg till telefonstationen. Vid hörnet av Ulitsa Gogolja stannade den rakt framför henne. Några matrosor som låg i bakhåll bakom några vedhögar började skjuta. Maskingeväret i tornet svängde runt och spottade iväg en salva mot vedhögarna och över torget. I den portgång där miss Bryant stod sköts sju människor ihjäl, därav två småpojkar. Plötsligt rusade matrosorna fram under vilda skrik mot de flammande mynningseldarna. När de kom fram till pansarbilen stack de gång på gång bajonetterna i skottgluggarna. Föraren låtsades vara sårad, han släpptes – och sprang till duman och berättade om bolsjevikernas illdåd. Bland de döda var en engelsk officer.

Senare berättade tidningarna om en fransk officer som tillfångatagits i en pansarbil och skickats till Peter Paul. Den franska ambassaden dementerade omgående detta, men en dumamedlem berättade för mig att han själv hade utverkat att officeren frigavs ur fängelset.

Även om de allierade ambassaderna förnekade saken deltog franska och engelska officerare i striderna dessa dagar, en del av dem var rentav rådgivare åt Kommittén för fosterlandets räddning.

I varje kvarter i staden förekom hela dagen skärmytslingar mellan aspiranter och rödgardister och sammanstötningar mellan pansarbilar. Gevärssalvor, enstaka skott och maskingevärsknatter hördes från när och fjärran. Butikernas järnjalusier var nerdragna men affärerna var i full gång. Till och med de mörklagda biograferna spelade för fulla hus. Spårvagnarna rullade. Telefonerna fungerade – när man ringde upp telefonstationen hörde man tydligt skottlossning i luren ... Smolnyjs telefoner var avstängda, men duman och Kommittén för fosterlandets räddning stod i oavbruten telefonkontakt med alla aspirantskolorna och med Kerenskij i Tsarskoje.

Klockan sju på morgonen kom en patrull med soldater, matrosor och rödgardister till Vladimiraspirantskolan och beordrade aspiranterna att lägga ner vapnen inom tjugo minuter. Deras ultimatum avvisades. En timme senare gjorde sig aspiranterna beredda att marschera därifrån men drevs tillbaka av en våldsamt salva från hörnet av Grebetskaja och Bolsjoj Prospekt. Sovjettrupper omringade byggnaden och öppnade eld. Två pansarbilar kryssade fram och tillbaka och beströk byggnaden med maskingevärseld. Aspiranterna telefonerade efter hjälp. Kosackerna svarade att de inte vågade komma eftersom en stor styrka matrosor

med två kanoner fattat posto utanför deras kaserner. Pavloskskolan var omringad. De flesta Michailovaspiranterna kämpade på gatorna.

Klockan halv åtta anlände tre fältkanoner. En ny uppmaning att kapitulera besvarade aspiranterna med att skjuta ner två sovjetdelegater som bar vita flaggor. Nu började ett verkligt bombardemang. Stora hål revs upp i skolans väggar. Aspiranterna försvarade sig desperat, vågor av hojtande rödgardister gick till anfall och mejades ner. Kerenskij telefonerade från Tsarskoje och förbjöd aspiranterna att underhandla med den militära revolutionära kommittén.

I blint raseri över sina många stupade öppnade sovjettrupperna en tornado av stål och eld mot den ramponerade byggnaden. Deras egna officerare kunde inte stoppa det fruktansvärda bombardemanget. En kommissarie från Smolnyj vid namn Kirilov försökte hejda det och hotades med lynchning. Rödgardisterna kokade av vrede.

Klockan halv tre hissade aspiranterna en vit flagga. De skulle kapitulera om de garanterades säkerhet till liv och lem. Det fick de löfte om. Tusentals vrålände soldater och rödgardister rusade genom fönster, dörrar och hål i väggarna. Innan någon hann hejda det hade fem aspiranter slagits och stuckits ihjäl. De övriga cirka tvåhundra fördes till Peter Paul under eskort i små grupper för att undvika uppmärksamhet. På vägen dit kastade sig mobben över en grupp och dödade ytterligare åtta aspiranter ... Mer än hundra rödgardister och soldater hade stupat.

Två timmar senare fick duman telefonmeddelande om att segrarna var på marsch mot ingenjöraspirantskolan. Ett dussintal medlemmar gav sig genast iväg för att dela ut de senaste proklamationerna från Kommittén för fosterlandets räddning. Flera kom inte tillbaka ... Alla de andra aspirantskolorna kapitulerade utan motstånd och aspiranterna skickades oskadda till Peter Paul och Kronstadt.

Telefonstationen höll stånd till eftermiddagen då en bolsjevikisk pansarbil dök upp och matroserna stormade huset. De skrämde telefonisterna sprang skrikande fram och tillbaka och aspiranterna slet av alla gradbeteckningar från sina uniformer. En aspirant erbjöd Williams vad som helst om han fick låna hans överrock som förklädnad ... 'De kommer att hugga ner oss! De kommer att hugga ner oss!' ropade de, ty många av dem hade i Vinterpalatset gett sitt hedersord på att inte resa vapen mot folket. Williams erbjöd sig att medla om Antonov släpptes fri. Det skedde omedelbart. Antonov och Williams höll tal till de segerrusiga matroserna – och än en gång släpptes aspiranterna. Några få som i panik försökte fly över hustaken eller gömma sig på vinden förföljdes och kastades ner på gatan.

Trötta, blodiga och triumferande strömmade matrosar och arbetare in i växtelefonisternas rum. När de fick syn på alla de vackra flickorna blev de förlägna och fumlade med tafatta fötter. Trots att inga onda ord fälldes och ingen flicka förolämpades kröp de vettskrämde in i hörnen. Men när de upptäckte att ingen ville dem något ont gav de luft åt sin harm. 'Usch! Smutsiga okunniga människor! Idioter!' Matroserna och soldaterna blev förlägna. 'Odjur! Svin!' skrek flickorna indignerat och satte på sig kappa och hatt. Det hade varit så romantiskt när de langade patroner och pysslade om sina käcka unga försvarares blesyrer. Aspiranterna av vilka många tillhörde adelsfamiljer hade kämpat för att återföra deras älskade tsar till makten! Det här var bara vanliga arbetare och bönder, 'det smutsiga folket'.

En kommissarie från den militära revolutionära kommittén, lille Visjnjak, försökte övertala flickorna att stanna kvar. Han var översvallande artig. 'Ni har blivit illa behandlade', sa han. 'Telefonbolaget kontrolleras av stadsduman. Ni har en lön på 60 rubel i månaden och arbetar tio timmar eller mer om dagen ... Från och med nu kommer allt detta att ändras. Regeringen har för avsikt att lägga telefonbolagen under post- och telegrafministeriets kontroll. Era löner

kommer omedelbart att höjas till 150 rubel och arbetstiden kommer att förkortas. Som medlemmar av arbetarklassen kan ni skatta er lyckliga ...'

Medlemmar av arbetarklassen, pyttisan! Menade han att det fanns något gemensamt mellan de här – djuren – och oss? Stanna kvar? Inte om de så erbjöd tusen rubel! Högdragna och aggressiva lämnade flickorna huset.

Kvar blev bara linjearbetarna. Men växelborden måste fungera – telefonen var livsviktig. Bara ett halvdussin utbildade telefonister fanns kvar. Man efterlyste frivilliga krafter, ett hundratal matroser, soldater och arbetare anmälde sig. De sex flickorna kilade fram och tillbaka, instruerade, hjälpte, bannade. Och så började trådarna surra, långsamt och bristfälligt men de fungerade. Först kopplades Smolnyj in på nätet så att bolsjevikledningen kunde komma i kontakt med kasernerna och fabrikerna, sedan bröts telefonförbindelserna från duman och aspirantskolorna. Sent på eftermiddagen spreds ryktet härom på staden och hundratals borgare ringde upp och gormade: 'Idioter! Djävlar! Hur länge tror ni att ni får stanna kvar! Vänta tills kosackerna kommer!'

Skymningen föll redan. På den nästan folktomma Nevskij hade en folkmassa samlats i den pinande blåsten framför Kazankatedralen. Några arbetare, några soldater och resten affärsinnehavare, kontorister etc. fortsatte den ändlösa debatten.

'Men Lenin kan inte övertala Tyskland att sluta fred!' ropade en.

En hetsig ung soldat svarade: 'Och vems fel är det? Er förbannade Kerenskij! Åt helvete med honom! Åt helvete med Kerenskij! Vi vill inte ha honom. Vi vill ha Lenin ...'

Utanför duman rev en officer med vit armbindel ner affischer från väggen under högljutt svärjande. På en av affischerna kunde man läsa:

'Till Petrograds befolkning!

I denna farliga stund då stadsduman borde göra allt för att lugna befolkningen och tillförsäkra den bröd och andra nödvändighetsvaror har högersocialistrevolutionärerna och kadetpartiet förvandlat duman till ett kontrarevolutionärt forum där de försöker resa en del av befolkningen mot det övriga folket för att underlätta Kornilov-Kerenskijs seger. I stället för att göra sin plikt har högersocialistrevolutionärerna och kadetpartiet förvandlat duman till en politisk arena där de går till angrepp mot arbetar-, soldat- och bondesovjeterna och mot den revolutionära regeringen som kämpar för fred, bröd och frihet.

Medborgare i Petrograd, de bolsjevikiska dumaledamöterna som valts av er vill att ni skall få reda på att högersocial-revolutionärerna och kadetpartiet har inlåtit sig på kontrarevolutionära aktioner, har svikit sin plikt och leder befolkningen mot hungersnöd och inbördeskrig. Vi som valts av 183 000 väljare anser det vara vår plikt att rikta våra väljares uppmärksamhet på vad som försiggår i duman, och vi förklarar att vi avsäger oss allt ansvar för de fruktansvärda men oundvikliga konsekvenserna ...'

Långt borta hördes fortfarande ett och annat skott, men staden låg tyst och kall som om de våldsamma krampryckningar som slitit sönder den hade förbrukat alla dess krafter.

I Nikolaisalen höll dumans sammanträde på att avslutas. Till och med den stridbara duman verkade en aning skakad. Den ena alarmerande rapporten efter den andra strömmade in, telefonstationens fall, gatustrider, stormningen av Vladimirkolan 'Duman står på demokratins sida i dess kamp mot godtyckligt våld', förklarade Trupp. 'Men vilken sida som än segrar kommer duman alltid att motsätta sig lynchningar och tortyr.'

Konovskij från kadetpartiet, en storväxt gammal man med grymt ansikte: 'När den lagliga regeringens trupper rycker in i Petrograd kommer de att skjuta ner de här upprorsmännen, och det är ingen lynchning.' Protester från hela salen, även från hans eget parti.

Här rådde tvivel och förstämning. Kontrarevolutionen höll på att slås ner. Socialistrevolutionära partiets centralkommitté hade uttalat sitt misstroende mot partifunktionärerna, vänsterflygeln dominerade och Avksentjev hade avgått. En kurir rapporterade att den välkomstkommitté som sänts till järnvägsstationen för att möta Kerenskij hade arresterats. På gatorna hördes avlägset kanondån i söder och sydväst. Men Kerenskij dröjde ...

Bara tre tidningar kom ut – *Pravda*, *Delo Naroda* och *Novaja Zjizn*. De ägnade alla stort utrymme åt spekulationer om den nya 'koalitionsregeringen'. Den socialistrevolutionära tidningen krävde en regering utan både kadeter och bolsjeviker. Gorkij var hoppfull, Smolnyj hade gjort medgivanden. En rent socialistisk regering höll på att ta form – stödd av alla befolkningssegment utom bourgeoisin. Men *Pravda* hånade:

'Vi betraktar dessa koalitioner med politiska partier vilkas mest framstående medlemmar är journalister med tvivelaktigt rykte som löjliga. Vår 'koalition' är proletarietets och den revolutionära arméns förbund med de fattiga bönderna.'

På väggarna hade järnvägsmannaförbundet klistrat upp en skrytsam kungörelse som hotade med strejk om inte bägge sidorna kompromissade:

'Varken bolsjevikerna, Kommittén för fosterlandets räddning eller Kerenskij's trupper kommer att utgå som segrare ur dessa oroligheter och rädda vårt land – det kommer järnvägsmannaförbundet att göra ...'

'Rödgardisterna kan inte sköta ett så komplicerat företag som järnvägarna, och den provisoriska regeringen har visat sig oförmögen att styra landet.'

'Vi vägrar att stödja något parti som inte kan bilda en regering baserad på hela den demokratiska opinionens förtroende...'

Smolnyj pulserade av outtröttlig aktivitet. I fackföreningshögkvarteret presenterade Lozovskij mig för en delegat från järnvägsarbetarna vid Nikolaibanan som sa att arbetarna höll massmöten och tog avstånd från ledarna.

'All makt åt sovjeterna', ropade han och slog näven i bordet. 'Centralkommitténs *oborontsi* spelar Kornilovs spel. De försökte sända en delegation till generalstaben men vi arresterade den i Minsk ... Vår avdelning har krävt en allrysk kongress men de vill inte kalla in den ...'

Samma situation som i sovjeterna och armékommittéerna. Den ena efter den andra av de demokratiska organisationerna över hela Ryssland knakade i fogarna. Kooperativerna var sönderslitna av inre strider, bondeexekutivens sammanträden avbröts av stormiga gräl, och till och med kosackerna bråkade inbördes.

I översta våningen arbetade den militära revolutionära kommittén för högtryck. Dag och natt, natt och dag arbetade männen tills de stupade av trötthet och somnade på golvet. Kommittén för fosterlandets räddning hade förklarats olaglig. Stora högar av nya proklamationer låg strödda på golvet:

'... Konspiratörerna som inte har något stöd i garnisonen eller i arbetarklassen räknade framför allt med överraskningsmomentet. Deras planer upptäcktes i tid av underlöjtnant Blagonravov tack vare den revolutionära vaksamheten hos en rödgardist vars namn skall offentliggöras. I konspirationens centrum stod Kommittén för fosterlandets räddning. Överste Polkovnikov hade befälet över deras styrkor och ordena var undertecknade av Gotz, före detta medlem av den provisoriska regeringen och frigiven mot hedersord.

Den militära revolutionära kommittén riktar Petrogradbefolkningens uppmärksamhet på dessa fakta och beordrar arrestering av alla som deltagit i konspirationen. De kommer att ställas inför revolutionsdomstolen.’

Från Moskva kom meddelande att aspiranterna och kosackerna hade omringat Kreml och beordrat sovjettrupperna att lägga ned vapnen. Sovjetstyrkorna hade kapitulerat, och när de lämnade Kreml överfölls de och sköts ner. Små bolsjevikstyrkor hade drivits ut ur telefon- och telegrafstationen. Aspiranterna höll nu stadens centrum. Men runt dem samlades sovjettrupper. Gatustriderna tilltog långsamt. Alla kompromissförsök hade misslyckats. På Moskvas sovjetens sida stod tio tusen garnionssoldater och en del rödgardister, på regeringssidan sex tusen aspiranter, två tusen femhundra kosacker och två tusen vitgardister.

Petrogradsovjeten sammanträdde och i rummet intill arbetade den nya CEK med de dekret och order som strömmade ner från folkkommissariernas råd en trappa upp. Bara några hundra människor var närvarande vid de båda sammanträdena, de flesta var beväpnade. Smolnyj var nästan tomt med undantag för vakterna som satte upp maskingevär i hallfönstren.

I CEK talade en delegat från järnvägsmannaförbundet:

‘Vi vägrar att transportera trupper för någon sida ... Vi har skickat en delegation till Kerenskij och meddelat honom att vi kommer att bryta hans transportlinjer om han fortsätter marschen mot Petrograd...’

Han framförde sedan den vanliga begäran om en konferens med alla de socialistiska partierna som skulle bilda en ny regering.

Kamenev svarade försiktigt. Bolsjevikerna skulle gärna vara med om en sådan konferens. Men det väsentliga var inte att en sådan regering bildades utan att den accepterade sovjetkongressens program. CEK hade diskuterat vänstersocialistrevolutionärernas och de socialdemokratiska internationalisternas deklaration och hade godtagit förslaget om proportionell representation vid konferensen som även skulle inkludera delegater från armékommittéerna och bondesovjeterna.

I den stora salen redogjorde Trotskij för dagens händelser. ‘Vi gav Vladimiraspiranterna en chans att kapitulera’, sa han. ‘Vi ville lösa frågan utan blodsutgjutelse. Men nu när blod har runnit finns det bara en väg att gå – den skoningslösa kampens. Det skulle vara barnsligt att tro att vi kan segra på något annat sätt. Avgörandets stund är inne. Alla måste samarbeta med den militära revolutionära kommittén och rapportera var det finns förråd av taggråd, bensin, gevär ... Vi har erövat makten, nu gäller det att behålla den!’

Mensjeviken Joffe försökte läsa upp sitt partis deklaration men Trotskij ville inte tillåta ‘en principdebatt’.

‘Våra debatter pågår nu på gatorna’, ropade han. ‘Det avgörande steget har tagits. Vi alla och jag i synnerhet tar ansvaret för vad som sker ...’

Soldater från fronten och från Gatjina rapporterade. En från dödsbataljonen vid 481: a artilleriregementet förklarade: ‘När skyttegravarna får höra talas om det här kommer de att ropa: ‘Detta är vår regering’’. En officersaspirant från Peterhof berättade att han och två andra hade vägrat att slåss mot sovjeterna. Och när hans kamrater hade återvänt från Vinterpalatset utsåg de honom till sin kommissarie och bad honom åka till Smolnyj och erbjuda deras tjänster åt den verkliga revolutionen ... Sedan kom Trotskij igen, eldig och oförtröttlig, och gav order och svarade på frågor.

‘Småborgarna skulle samarbeta med djävulen själv om de därigenom kunde slå ner arbetarna, soldaterna och bönderna!’ sa han en gång. Fylleriet hade ökat de senaste dagarna. ‘Ingen sprit,

kamrater! Ingen får vistas ute på gatorna efter klockan åtta på kvällen med undantag för patrullerna. Alla hus som misstänks inrymma spritlager skall genomsökas och spriten skall förstöras. Inget förbarmande med spritförsäljarna ...'

Den militära revolutionära kommittén skickade efter delegationen från Viborgssektionen och från Putilov. De klampade brådslande iväg.

'För varje dödad revolutionär ska vi döda fem kontrarevolutionärer', sa Trotskij.

Vi åkte in till stan igen. Dumabyggnaden var klart upplyst och stora skaror strömmade in. I den nedre hallen hördes klaganden och jämmerrop. Folk strömmade fram och tillbaka framför anslagstavlan där man satt upp en lista över aspiranter som stupat under dagens strider – eller som man trodde hade stupat, ty de flesta av de 'döda' dök senare upp oskadda.

Uppe i Alexandersalen orerade Kommittén för fosterlandets räddning. Där syntes många gulröda officersepåletter, välbekanta nunor ur den mensjevikiska och socialistrevolutionära intelligentsian, hårdögda diplomater och storbukiga bankirer, ämbetsmän från den gamla regimen och välklädda damer.

Telefonistflickorna vittnade. Den ena flickan efter den andra klev upp på podiet – utpyntade små flickor med magra ansikten och trasiga skor som rodnade av glädje när det 'fina' Petrograd, officerare, kapitalister, de stora namnen i politiken applåderade och berättade om sina lidanden i proletarietets händer och betygade sin lojalitet mot allt som var gammalt och stadgat och mäktigt ...

Duman sammanträdde åter i Nikolaisalen. Borgmästaren förklarade hoppfullt att Petrogradregementena skämdes över sina handlingar. Propagandan gjorde framsteg ...

Emissarier kom och gick, rapporterade om bolsjevikernas illdåd, ingrep för att rädda aspiranter, snokade kring. 'Bolsjevikerna kommer att besegras av moraliska krafter, inte med bajonetter', sa Trupp.

Under tiden var inte allt väl beställt på den revolutionära fronten. Fienden hade fört fram pansartåg bestyckade med kanoner. Sovjetstyrkorna, huvudsakligen oerfarna rödgardister, saknade officerare och en bestämd operationsplan. Bara fem tusen reguljära soldater hade förenat sig med dem, den övriga garnisonen var sysselsatt med att undertrycka aspirant-revolten och med bevakningsuppgifter eller hade inte valt sida. Klockan tio på kvällen talade Lenin vid ett möte med delegater från stadens regementen som med överväldigande majoritet slöt upp på bolsjevikernas sida. En kommitté bestående av fem soldater skulle tjänstgöra som generalstab, och tidigt på morgonen lämnade regementena sina kaserner i full stridsmundering. När jag gick hem såg jag dem passera med veteranernas taktfasta marsch och perfekt rättade bajonetter genom den erövrade stadens folktomma gator.

I järnvägsmannaförbundets högkvarter nere på Sadovaja pågick samtidigt den allsocialistiska konferensen som skulle bilda en ny regering. Abramovitj från centermensjevikerna sa att segrare och besegrade borde räcka varandra handen – att det skedda skulle vara glömt ... I detta instämde alla vänsterpartierna. Den som talade för högerbolsjevikerna föreslog bolsjevikerna följande vapenstilleståndsvillkor: rödgardisterna skulle avväpnas och Petrogradgarnisonen skulle ställas under dumans befäl, Kerenskij's trupper skulle inte avfira ett enda skott och inte arresteras en enda man, en regering skulle bildas av alla socialistpartierna *med undantag för bolsjevikerna*. För Smolnyj deklarerade Rjazanov och Kamenev att en koalitionsregering av alla partierna var acceptabel, men de protesterade mot Dans förslag. Socialistrevolutionärerna var splittrade, men bondesovjeternas exekutivkommitté och populisterna vägrade blankt att ta med bolsjevikerna i en ny regering ... Efter bittra gräl valdes en kommission som skulle utarbeta ett kompromissförslag.

Hela den natten grälade kommissionen liksom hela nästa dag och nästa natt. En gång tidigare, den 9 november, hade det gjorts ett liknande försök till förlikning lett av Martov och Gorkij. Men när Kerenskij närmade sig staden och Kommittén för fosterlandets räddning inledde sin verksamhet drog sig högergrupperna bland mensjeviker, socialistrevolutionärerna och populist-socialisterna plötsligt tillbaka. Nu var de uppskrämda sedan aspirantupproret krossats.

Måndagen den 12 november var en dag av ovisshet. Hela Rysslands ögon var riktade mot slätten utanför Petrograds portar där den gamla ordningens alla tillgängliga styrkor konfronterades med det nys och okändas oorganiserade krafter. I Moskva rådde vapenstillestånd, båda sidor underhandlade och väntade på resultatet i huvudstaden. Delegaterna vid sovjetkongressen som rest till Rysslands fyra hörn kom nu hem med budkavlen. I allt vidare cirklar spreds nyheterna om miraklet över landet, och splittrade städer och byar, sovjeter och militära revolutionära kommittéer stod mot dumor, zemstvoer och regeringskommissarier – röda garden mot vita. Gatustrider och lidelsefulla debatter flammade upp. Resultatet berodde på utgången i Petrograd.

Smolnyj var nästan tomt men duman var fullpackad av en bullrande församling. Den gamle borgmästaren protesterade på sitt värdiga sätt mot de bolsjevikiska ledamöternas proklamation.

‘Duman är inte något centrum för kontrarevolutionen’, sa han med hetta. ‘Duman deltar inte i den nuvarande striden mellan partierna. Men vid en tidpunkt då det inte finns någon laglig regeringsmakt i landet är den kommunala självstyrelsen det enda organet för lag och ordning. Den fredliga befolkningen inser detta faktum, de utländska ambassaderna erkänner endast sådana dokument som är undertecknade av stadens borgmästare eftersom den kommunala självstyrelsen är det enda organ som kan skydda medborgarnas intressen. Staden måste visa gästfrihet mot alla organisationer som önskar utnyttja denna gästfrihet, och därför kan duman inte förhindra distributionen av tidningar inom dumabyggnaden. Vårt arbetsfält håller på att vidgas, vi måste få full handlingsfrihet och våra rättigheter måste respekteras av bägge parterna ...’

‘Vi är fullständigt neutrala. När telefonstationen besattes av officersaspiranterna gav överste Polkovnikov order om att telefonförbindelserna med Smolnyj skulle avbrytas, men jag protesterade och förbindelserna upprätthölls ...’

Vid denna passus hördes ironiska skratt från bolsjevikbänkarna och okvädinsord från högerbänkarna.

‘Och ändå’, fortsatte Schreider, betraktar de oss som kontrarevolutionärer och nedsvärtar oss inför befolkningen. De berövar oss våra transportmedel genom att ta våra sista bilar ifrån oss. Det kommer inte att vara vårt fel om det blir hungersnöd i staden. Protester tjänar ingenting till.’

Kobozev, bolsjevikisk medlem av stadsstyrelsen, tvivlade på att den militära revolutionära kommittén hade rekviderat stadens bilar. Och om så var fallet var det antagligen någon obehörig individ som gjort det i ett nödläge.

‘Borgmästaren’, fortsatte han, ‘säger att vi inte får göra duman till en politisk valplats. Men varenda mensjevik och socialistrevolutionär här propagerar för sitt parti, och utanför dörren delar de ut sina illegala tidningar, *Iskri*, *Soldatski Golos* och *Rabotjaja Gazeta*, som hetsar till uppror. Vad skulle de säga om vi bolsjeviker också började dela ut våra tidningar här? Men det kommer inte att ske eftersom vi respekterar duman. Vi har inte angripit den kommunala självstyrelsen och kommer inte att göra det. Men ni har riktat en appell till befolkningen och vi har rätt att göra det också ...’

Efter honom kom Sjingarjov, kadetpartiet, som förklarade att det inte kunde bli fråga om något samarbete med folk som borde ställas inför rätta och anklagas för förräderi. Han föreslog åter att alla bolsjevikledamöterna skulle kastas ut från duman. Men förslaget bordlades eftersom det inte fanns några personliga anklagelser mot ledamöterna och eftersom de tjänstgjorde i den kommunala förvaltningen.

Sedan deklarerade två mensjevikinternationalister att de bolsjevikiska ledamöternas appell var en direkt uppmaning till massaker. 'Om alla som är emot bolsjevikerna är kontrarevolutionära', sa Pinkevitz, 'då finns det ingen skillnad mellan revolution och anarki ... Bolsjevikerna är beroende av de otyglade massornas lidelser, vi har bara vår moraliska styrka. Vi kommer att protestera mot massaker och våld från båda sidor eftersom vår uppgift är att finna en fredlig lösning.'

'Den kungörelse som satts upp på gatorna med rubriken "Till skampålen" och som uppmanar folket att krossa mensjevikerna och socialistrevolutionärerna är ett brott som ni bolsjeviker inte kan utplåna', sa Nazarev. 'Gårdagens fasor är bara en inledning till vad som kommer att följa på en sådan proklamation ... Jag har alltid försökt försona er med andra partier men för närvarande känner jag bara förakt för er!'

Bolsjevikledamöterna reste sig och protesterade vredgat med skällsord.

Utanför salen stötte jag på stadsingenjören, mensjeviken Gomberg, och tre fyra journalister. De var alla på gott humör.

'Vad var det vi sa! De ynkryggarna är rädda för oss', sa de. 'De vågar inte arrestera duman! Deras militära revolutionära kommitté vill inte skicka en kommissarie till den här byggnaden. Vid hörnet av Sadovaja såg jag i dag en rödgardist som försökte stoppa en pojke som sålde *Soldatski Golos*. Pojken bara skrattade åt honom och en folkmassa ville lyncha banditen. Det är bara en fråga om timmar innan de störtas. Även om Kerenskij inte kommer har de inte folk som kan sköta en regering. Det är groteskt. Och de lär redan vara i luven på varandra ute i Smolnyj!'

En socialistrevolutionär vän till mig tog mig avsidet. 'Jag vet var Kommittén för fosterlandets räddning gömmer sig', sa han. 'Vill du gå och prata med dem?'

Skymningen hade fallit. Staden hade åter blivit normal –butiksfönstrens järnjalousier var uppdragna, gatlyktorna lyste och stora människomassor var i rörelse på gatorna.

Vi gick in genom porten till Nevskij nr 86 och kom in på en gård omgiven av höga hyreshus. Min vän knackade en signal på dörren till lägenhet 229. Det hördes hasande steg inifrån, en innerdörr slamrade och sedan öppnades ytterdörren på glänt och ett kvinnoansikte kikade ut. Efter att ha tittat på oss en stund släppte hon in oss – en blid medelålders dam som ropade: 'Ingen fara, Kyrik!' I matsalen puttrade en samovar på bordet där bröd och fisk var framställda. En man i uniform kom plötsligt fram bakom gardinerna och en annan man, klädd som arbetare, klev ut från en garderob. De blev förtjusta när de fick veta att jag var amerikansk journalist. Med ett visst välbehag sa båda att de säkert skulle bli skjutna om bolsjevikerna fick tag på dem. De ville inte uppge sina namn men bägge var socialistrevolutionärer.

'Varför publicerar ni sådana lögnar i era tidningar?' frågade jag.

Utan att bli förnärmad svarade officeren: 'Ja, jag vet, men vad ska vi göra?' Han ryckte på axlarna. 'Ni måste ju medge att vi måste skapa opinion bland folket.'

Den andre avbröt: 'Det här är bara ett äventyrligt experiment av bolsjevikerna. De har inga intellektuella. Ministerierna arbetar inte. Ryssland är inte en stad utan ett helt land. Då vi inser

att de bara kan hålla sig kvar vid makten några dagar har vi beslutat att hjälpa deras starkaste motståndare – Kerenskij – att återställa ordningen.’

‘Allt det där är gott och väl’, sa jag. ‘Men varför samarbetar ni med kadetpartiet?’

Mannen i arbetskläder log öppenhjärtigt. ‘För att säga sanningen så följer massorna för närvarande bolsjevikerna. Vi har inga anhängare – nu. Vi kan inte mobilisera en handfull soldater och det finns inga vapen ... Bolsjevikerna har rätt i viss utsträckning. För närvarande finns det bara två partier med någon makt i Ryssland – bolsjevikerna och reaktionärerna som gömmer sig under kadetpartiets rockskört. När vi har krossat bolsjevikerna ska vi ta hand om kadetpartiet...’

‘Kommer bolsjevikerna med i den nya regeringen?’

Han kliade sig i huvudet. ‘Det är ett problem’, medgav han. ‘Om de inte får vara med kommer de väl att upprepa det här. Hur som helst får de en chans att bli tungan på vågen i den konstituerande församlingen – det vill säga om det blir någon konstituant.’

‘Och då aktualiseras frågan om kadetpartiet ska vara med i den nya regeringen – och av samma skäl’, sa officeren. ‘Ni ska veta att kadetpartiet egentligen inte vill ha någon konstituerande församling – inte om bolsjevikerna kan krossas nu.’ Han skakade på huvudet. ‘Politik är inte lätt för oss ryssar. Ni amerikaner är födda politiker. Ni har levt med politik hela ert liv. Men för oss ...’

‘Vad anser ni om Kerenskij?’ frågade jag.

‘Kerenskij är skyldig till den provisoriska regeringens försyndelser’, svarade den andre.

‘Kerenskij tvingade oss att acceptera koalitionen med bourgeoisin. Om han hade avgått, som han hotade att göra, skulle vi ha fått en ny regeringskris bara sexton veckor före den konstituerande församlingen och det ville vi undvika.’

‘Men blev det inte så i alla fall?’

‘Jo, men hur skulle vi kunnat veta det? De lurade oss – Kerenskij och Avksentjev. Gotz är lite mer radikal. Min man är Tjernov som är en verklig revolutionär. Så sent som i dag meddelade Lenin att han inte skulle motsätta sig Tjernovs inträde i regeringen.

Vi ville bli av med Kerenskijregeringen också, men vi trodde att det var bäst att vänta till efter den konstituerande församlingen. I början av den här affären stod jag på bolsjevikernas sida men centralkommittén i mitt parti röstade enhälligt mot bolsjevikerna – och vad kunde jag göra då? Det var en fråga om partidisciplin ...

Om en vecka kommer bolsjevikregeringen att spricka. Om socialistrevolutionärerna bara kunde ligga lågt och avvakta skulle regeringsmakten falla i deras händer. Men om vi väntar en vecka kommer landet att bli så desorganiserat att de tyska imperialisterna segrar. Det var därför vi började vår revolt med bara två regementen som lovade att stödja oss – men de vände sig mot oss ... och så blev bara aspiranterna kvar.’

‘Men kosackerna då?’

Officeren suckade. ‘De satte sig inte i rörelse. I början lovade de att de skulle göra det om de fick infanteristöd. De sa också att de hjälpte Kerenskij, att de gjorde sitt ... Sen sa de också att kosackerna alltid anklagats för att vara demokratins ärkefiender och till sist sa de:

”Bolsjevikerna lovar att de inte ska ta vår jord. Det är ingen fara för oss. Vi håller oss neutrala.”

Under vårt samtal hade folk kommit och gått – mest officerare som tagit av axelklaffarna. Vi kunde se dem i hallen, och höra deras låga hetsiga röster. Genom de halvt fördragna

draperierna såg vi då och då hur dörren till badrummet öppnades. Där satt en kraftig officer på toaletten och skrev något på ett skrivunderlägg i knäet. Jag kände igen överste Polkovnikov, den förre kommandanten i Petrograd, för vars gripande den militära revolutionära kommittén skulle ha betalat en förmögenhet.

‘Vårt program?’ sa officeren. ‘Ja just det. Vi vill att jorden skall överlämnas till jordkommittéerna och att arbetarna skall vara med och kontrollera industrin. Ett energiskt fredsprogram men inte ett ultimatum till världen av den typ som bolsjevikerna har utfärdat. Bolsjevikerna kan inte ens hålla sina löften till de ryska massorna. Vi kommer inte att låta dem göra det. De stal vårt jordprogram för att få böndernas stöd. Det är ohederligt. Om de hade väntat tills den konstituerande församlingen ...’

‘Den konstituerande församlingen betyder ingenting!’ av bröt den andre. ‘Om bolsjevikerna vill bygga upp en socialistisk stat här kan vi inte samarbeta med dem i alla fall! Kerenskij gjorde ett stort fel. Han lät bolsjevikerna veta vad han tänkte göra när han meddelade i Republikens råd att han hade gett order om att de skulle arresteras ...’

‘Men vad tänker ni göra nu?’ frågade jag.

De bägge männen tittade på varandra. ‘Det ska ni få se om några dagar. Om vi får tillräckligt många frontregementen med oss ska vi inte kompromissa med bolsjevikerna. I annat fall blir vi kanske tvungna ...’

När vi kom ut på Nevskij igen hoppade vi upp på fotsteget till en spårvagn fullpackad med folk. Plattformen var så nerlastad att den skrapade mot marken när vi med snigelfart åkte de långa kilometrarna ut till Smolnyj.

I hallen stötte vi på Mesjkovskij, en liten prydlig man. Han såg bekymrad ut. Han berättade att strejken i ministerierna började bli bekymmersam. Folkkommisariernas råd hade exempelvis lovat att publicera de hemliga fördragen, men Seratov som hade hand om de hemliga dokumenten hade försvunnit och tagit dem med sig. Man trodde att han hade gömt dem på engelska ambassaden.

Men värst av allt var strejken i bankerna. ‘Utan pengar är vi hjälplösa’, sa Mesjkovskij. Järnvägsmännens och telegrafisternas löner måste betalas ... Bankerna är stängda och nyckeln till hela situationen, riksbanken, är också stängd. Alla banktjänstemän i Ryssland har mutats att inställa arbetet ...

Men Lenin har gett order om att riksbankens kassavalv skall sprängas, och det har just kommit ut ett dekret om att privatbankerna skall öppna i morgon. I annat fall kommer vi själva att öppna dem!’

Petrogradsovjeten sammanträdde och salen var packad med beväpnade män. Trotskij rapporterade:

‘Kosackerna retirerar från Krasnoje Selo.’ (Dånande jubelrop.) ‘Men striden har bara börjat. I Pulkovo pågår häftiga strider. Alla tillgängliga styrkor måste skyndsamt sättas in där...’

Från Moskva kommer dåliga nyheter. Kreml har besatts av aspiranterna och arbetarna lider brist på vapen. Utgången beror på Petrograd.

Vid fronten har jord- och fredsdekretet framkallat stor entusiasm. Kerenskij's hejdukar sprider ut rykten i skyttegravarna att Petrograd brinner och att kvinnor och barn massakreras av bolsjevikerna. Men ingen tror dem...

Kryssarna ”Oleg”, ”Aurora” och ”Respublika” har ankrat upp på Nevan med kanonerna riktade mot tillfartsvägarna till staden ...’

‘Varför är du inte där ute med rödgardisterna?’ ropade en hes röst.

‘Jag ska åka dit nu!’ svarade Trotskij och lämnade podiet. Han var litet blekare än vanligt när han skyndade ut till den väntande bilen omgiven av ivriga vänner.

Kamenev tog sedan till orda och berättade om förhandlingarna vid förlikningskonferensen. De vapenstilleståndsvillkor som mensjevikererna hade föreslagit hade förkastats med stor majoritet. Till och med järnvägsmannaförbundets delegater hade röstat mot förslaget.

‘Nu när vi har erövrat makten och sveper fram över hela Ryssland’, sa han, ‘begär de tre saker av oss: 1. Att vi ska avstå från makten. 2. Att vi ska förmå soldaterna att fortsätta kriget. 3. Att vi ska förmå bönderna att glömma jorden ...’ Lenin dök upp ett ögonblick för att bemöta socialistrevolutionärernas anklagelser:

‘De anklagar oss för att ha stulit deras jordprogram. Om det förhöll sig så skulle vi buga oss för dem. Det är bra nog för oss...’

Så larmade mötet vidare, ledare efter ledare förklarade, manade, argumenterade, soldat efter soldat, arbetare efter arbetare reste sig och talade fritt ur hjärtat. Auditoriet förändrades och förnyades hela tiden. Då och då kom karlar in och ropade att medlemmar av det och det förbandet skulle åka till fronten, andra som hade avlösts, sårats eller som kommit till Smolnyj för att hämta vapen och ammunition strömmade in. Klockan var nästan tre på morgonen när vi lämnade mötet. Ute i hallen kom Holtzman från den militära revolutionära kommittén springande med andan i halsen.

‘Goda nyheter’, ropade han och grabbade tag i mina händer. ‘Telegram från fronten. Kerenskij är krossad. Läs här!’ Han räckte fram ett papper på vilket telegrammet skrivits ut i all hast med blyerts. När han såg att vi inte kunde läsa det deklamerade han högt:

‘Pulkovo. Staben. 02.10.

Natten mellan den 30 och den 31 oktober¹ kommer att gå till historien. Kerenskij's försök att kasta kontrarevolutionära trupper mot revolutionens huvudstad har slagits tillbaka. Kerenskij retirerar, vi avancerar. Petrograds soldater, matrosar och arbetare har visat att de kan och vill med vapen i hand genomdriva demokratins vilja. Bourgeoisin försökte isolera den revolutionära armén. Kerenskij försökte krossa den med kosackernas hjälp. Bägge försöken misslyckades skändligt.

Den stora idén om arbetar- och bondedemokratien slöt leden i armén och stålsatte dess vilja. Hela landet kommer från och med nu att inse att sovjetmakten inte är ett kortvarigt fenomen utan ett oövervinnligt faktum ... Tillbakadrivandet av Kerenskij är tillbakadrivandet av godsägarna, bourgeoisin och kornilovisterna i allmänhet. Tillbakadrivandet av Kerenskij är en bekräftelse på folkets rätt till ett fritt liv i fred, till jord, till bröd och makt. Genom sin tappra insats har Pulkovoförbanden stärkt arbetar- och bonderevolutionens sak. Det finns ingen återvändo till det förgångna. Framför oss ligger strider, hinder och offer. Men vägen är klar och segern är given.

Det revolutionära Ryssland och Sovjetmakten kan vara stolta över sina Pulkovoförband som opererade under befäl av överste Walden. De stupades minne skall leva i evighet. Heder åt revolutionens krigare, åt de soldater och officerare som var trogna folket.

Länge leve det revolutionära, socialistiska Ryssland.

¹ Enligt den gamla (julianska) kalendern, som är 13 dagar efter den västerländska (gregorianska) kalendern, vilken inte infördes i Ryssland förrän 1918. Motsvarande data enligt vår kalender är 12-13 november. Dagordern i början av nästa kapitel är som synes daterad enligt den nya stilen.

För folkkommissariernas råd
L. Trotskij, folkkommissarie

När vi körde hem över Znamenskijtorget lade vi märke till en folkmassa framför Nikolaistationen. Flera tusen beväpnade matrosar var samlade där.

På fotsteget till en vagn stod en medlem av järnvägsmannaförbundet och talade till dem.

‘Kamrater, vi kan inte transportera er till Moskva. Vi är neutrala. Vi transporterar inte trupper för någondera sidan. Vi kan inte ta med er till Moskva där det redan pågår ett fruktansvärt inbördeskrig.’

Hela det kokande torget vrålade till honom. Matroserna började strömma framåt. Plötsligt öppnades en annan dörr och i dörröppningen stod några män, kanske bromsare eller eldare.

‘Den här vägen, kamrater!’ ropade en. ‘Vi ska ta med er till Moskva eller Vladivostok om ni så vill. Länge leve revolutionen!’

Seger

Dagorder nr 1

Till soldaterna i Pulkovodetachmentet

Den 13 november 1917. 09.38

‘Efter häftiga strider skingrade trupper ur Pulkovodetachmentet de kontrarevolutionära styrkorna som retirerade i oordning från sina ställningar och under skydd av Tsarskoje Selo föll tillbaka mot Pavlovsk II och Gatjina.

Våra framskjutna enheter besatte nordöstra utkanten av Tsarskoje Selo och Alexandrovskajastationen, Colpinnodetachmentet befann sig till vänster om oss, Krasnoje Selodetachmentet till höger.

Jag har beordrat Pulkovostyrkorna att besätta Tsarskoje Selo och befästa tillfartsvägarna speciellt på Gatjinasidan.

Jag har vidare beordrat dem att besätta Pavlovskoje, befästa dess södra sida och riva upp järnvägen ända till Dno.

Trupperna måste vidtaga alla åtgärder för att förstärka de av dem besatta ställningarna genom skyttegravar och andra försvarsanordningar.

De måste upprätthålla goda förbindelser med Colpinno- och Krasnoje Selodetachmenten liksom med överbefälhavaren för Petrogradförsvarets stab.’

Undertecknat

Överbefälhavaren över alla styrkor som kämpar mot Kerenskijs kontrarevolutionära trupper
Överstelöjtnant Muravjev

Tisdag morgon. Men vad är detta? För bara två dagar sedan var Petrogradslätten full av soldathoppar utan ledare som strövade omkring utan mål, utan mat, utan artilleri, utan plan. Vad hade svetsat samman denna oorganiserade massa av odisciplinerade rödgardister och soldater till en armé som lydde sitt – av soldaterna själva valda -- befäl och slog tillbaka det artilleriunderstödda kosackkavalleriet?

Ett folk i revolt brukar trotsa militärstrategins lagar. Den franska revolutionens trashanksarméer är inte glömda. Mot sovjetstyrkorna stod aspiranter, kosacker, godsägare, adel, de svarta hundradena och i bakgrunden skymtade den återkomne tsaren, ochranan, de

sibiriska bojorna och det fruktansvärda hotet från tyskarna. Seger skulle med Carlyles ord betyda 'apoteos och tusenårsrike utan slut.'

På söndagskvällen när de desperata kommissarierna från den militära revolutionära kommittén återvände från slagfältet valde Petrograds garnison sin femmannakommitté, sin stridsstab av tre meniga och två officerare som alla var garanterat fria från kontrarevolutionär besmittelse. Överste Muravjev, f.d. patriot, var överbefälhavare – en effektiv man som dock noggrant måste övervakas. I Colpinno, i Obukhovo, i Pulkovo och Krasnoje Selo bildades provisoriska detachement som ökade i storlek när eftersläntrarna kom in från den omgivande trakten – soldater, matrosar och rödgardister, delar av infanteri-, kavalleri- och artilleriregementen plus några pansarvagnar.

I gryningen fick man kontakt med patruller från Kerenskij's kosacker. Spridd gevärseld, uppmaningar att kapitulera. Över den dystra slätten rullade stridsdånet i den kyliga luften och uppfattades av kringströvande grupper som samlats runt små lägereldar och väntade. Så började det! De satte sig i rörelse mot de stridande, och arbetarmassorna som vällde ut från staden påskyndade sina steg. Så strömmade vredgade människohopar mot stridslinjen och möttes av kommissarier som avdelade dem till olika uppdrag. Detta var deras strid, för deras värld, och officerarna hade de själva valt. De många stridiga viljorna smiddes samman till en vilja.

Deltagare i striden berättade för mig hur matroserna kämpat tills ammunitionen tog slut och sedan stormat, hur arbetarna rusat mot de anfallande kosackerna och dragit ner dem från hästarna, hur de anonyma människohorderna som en tidvattensvåg sköljt över fienden.

Före midnatt på måndagen hade kosackerna flytt och lämnat kvar sitt artilleri, och proletariats armé vällde fram på bred front och strömmade in i Tsarskoje Selo innan fienden hann förstöra den stora radiostationen från vilken kommissarierna i Smolnyj nu slungade ut triumfrop över världen:

'Till alla arbetar- och soldatsovjeter

I en blodig strid nära Tsarskoje Selo den 12 november besegrade den revolutionära armén Kerenskij's och Kornilov's kontrarevolutionära styrkor. I den revolutionära regeringens namn beordrar jag alla regementen att gå till offensiv mot den revolutionära demokratins fiender, att arrestera Kerenskij och att vidta beslutsamma motåtgärder mot allt som kan hota revolutionens erövringar och proletariats seger.

Länge leve den revolutionära armén!

Muravjev'

Nyheter från provinsen:

I Sevastopol hade den lokala sovjeten tagit makten. Vid ett massmöte med matroserna från slagskeppen i hamnen hade officerarna tvingats ställa upp sig och svära trohet till den nya regeringen. I Nizjni Novgorod härskade sovjeten. Från Kazan kom rapporter om gatustrider mellan aspiranter och en artilleribrigad å ena sidan och den bolsjevikiska garnisonen å den andra.

Desperata strider hade åter brutit ut i Moskva. Aspiranterna och vitgardisterna höll Kreml och stadens centrum men ansattes från alla sidor av den militära revolutionära kommitténs styrkor. Sovjetartilleriet var uppställt på Skobeljevtorget och bombarderade stadsdumans byggnad, prefektoren och Hotel Metropol. Gatstenarna på Tverskaja och Nikitskaja hade brutits upp och användes i skyttegravar och barrikader. Maskingevärseld beströk kvarteren där de stora bankerna och affärshusen låg. Det elektriska ljuset var avstängt, telefonerna fungerade inte. Den sista bulletinen omtalade att den militära revolutionära kommittén hade ställt ett

ultimatum till Kommittén för den allmänna säkerheten i vilket man krävde omedelbar kapitulation, i annat fall skulle Kreml bombarderas.

‘Bombardera Kreml?’ skrek borgarna. ‘Det vågar de aldrig!’

Från Vologda till Chita i det fjärran Sibirien, från Pskov till Sevastopol vid Svarta havet, i stora städer och små byar bröt inbördeskriget ut. Från tusentals fabriker, bondbyar, regementen och arméer, från fartyg ute på haven strömmade hälsningar till Petrograd – hälsningar till folkets regering.

Kosackregeringen i Novotjerkask telegraferade till Kerenskij: ‘Kosacktruppernas regering uppmanar den provisoriska regeringen och medlemmarna av Republikens råd att om möjligt komma till Novotjerkask där vi gemensamt kan organisera striden mot bolsjevikerna.’

I Finland började det också röra på sig. Helsingforssovjeten och *Tsentrobalt* (centralkommittén för Östersjöflottan) proklamerade belägringstillstånd och förklarade att alla försök att hindra bolsjevikstyrkorna och allt väpnat motstånd skoningslöst skulle undertryckas. Samtidigt hotade det finska järnvägsmannaförbundet med en landsomfattande strejk om inte de lagar som stiftats av den socialistiska riksdagen i juni som upplöstes av Kerenskij, trädde i kraft. 1917,

Tidigt på morgonen åkte jag ut till Smolnyj. När jag gick uppför den långa trätrottoaren från yttergrinden såg jag de första tunna, tvekande snöflingorna dala ner från den gråa vindstilla skyn. ‘Snö!’ ropade soldaten vid entrén och skrattade av förtjusning. ‘Det är bra för hälsan!’ De låga mörka korridorerna och de kala rummen verkade folktomma. Ingen rörde sig i hela den jättestora byggnaden. Jag hörde ett lågt, underligt ljud, och när jag tittade mig omkring lade jag märke till att män låg och sov överallt på golven. Grova, smutsiga män, arbetare och soldater nerstänkta av stelnad lera låg ensamma eller i grupper, som döda. En del hade trasiga, nerblodade bandage. Gevär och ammunitionsbälten låg kringspridda ... Den segerrika proletära armén!

I marketenteriet en trappa upp låg de så tätt att man knappast kunde gå. Luften var tjock. Genom de dammiga fönstren silade ett blekt ljus. En gammal bucklig samovar stod på disken och massor av glas med tegrums. Bredvid dem låg ett exemplar av den militära revolutionära kommitténs sista bulletin med baksidan fullklottrad med mödosamt nertecknade ord. Det var några minnesord, skrivna av någon soldat, om kamrater som fallit i kampen mot Kerenskij. Det såg ut som om tårar hade fallit på skriften ...

‘Alexej Vinogradov

D. Maskvin

A. Voskresenskij

D. Leonskij

S. Stolbikov

D. Preobrazjenskij

V. Lajdanskij

M. Berchikov

Dessa män uttogs till krigstjänst den 15 november 1916. Bara tre av dem är kvar i livet:

Michail Berchikov

Alexej Voskresenskij

Dmitri Leonskij.

Sov krigare sov med fridfull själ.

Ni har gjort er förtjänta av lycka och evig frid.

Under gravens jord har ni slutit leden. Sov, medborgare!’

Det var bara den militära revolutionära kommittén som fortfarande fungerade. Skripnik som kom ut från det inre rummet sa att Gotz hade arresterats. Men både han och Avksentjev hade blankt förnekat att de hade undertecknat Räddningskommitténs proklamation. Och kommittén själv hade tagit avstånd från appellen till garnisonen. Det rådde fortfarande missnöje bland stadens regementen, berättade Skripnik. Volhynskijregementet hade vägrat att slåss mot Kerenskij.

Flera förband ‘neutrala’ trupper med Tjernov i spetsen befann sig i Gatjina och försökte övertala Kerenskij att stoppa anfallet mot Petrograd.

Skripnik skrattade. ‘Det kan inte finnas några ‘neutrala’ längre’, sa han. ‘Vi har segrat.’ Hans intelligenta skäggiga ansikte glödde av en nästan religiös hänförelse. ‘Mer än sextio delegater har kommit från fronten med försäkringar om stöd från alla arméer med undantag för trupperna på den rumänska fronten som inte har hört av sig. Armékommittéerna har mörklagt nyheterna från Petrograd men vi har nu upprättat ett reguljärt kurirsystem...’

Nere i hallen stötte vi på Kamenev som just kom tillbaka från konferensen som försökte bilda en ny regering. Han var trött men belåten. ‘Socialistrevolutionärerna är redan villiga att låta oss vara med i den nya regeringen’, sa han till mig. ‘Högergrupperna är skrämde av revolutionsdomstolarna. De kräver i panik att vi skall upplösa dem innan vi går vidare ... Vi har accepterat järnvägsmannaförbundets förslag att bilda en allsocialistisk regering och man arbetar på det nu. Allt detta beror på vår seger. Förut ville de inte ha med oss till något pris, nu vill alla komma fram till något slags överenskommelse med sovjeterna. Vad vi behöver är en verkligt avgörande seger. Kerenskij vill ha vapenvila men han blir tvungen att kapitulera ...’

Sådana var sovjetledarna. Till en utländsk journalist som frågade Trotskij om han ville göra något uttalande till världen sa Trotskij: ‘De enda uttalanden vi kan göra för närvarande gör våra kanoner!’

Men det fanns en underström av verklig oro i segervågen och den svarade ekonomin för. I stället för att öppna bankerna som den militära revolutionära kommittén beordrat hade banktjänstemannaförbundet proklamerat strejk. Smolnyj hade begärt cirka 35 miljoner rubel från riksbanken, men kassören hade stängt kassavalven och bara betalat ut pengar till representanter för den provisoriska regeringen. Reaktionärerna använde riksbanken som ett politiskt vapen. När exempelvis järnvägsmannaförbundet begärde pengar för att betala ut löner åt de anställda vid de statliga järnvägarna hänvisades det till Smolnyj.

Jag gick till riksbanken för att träffa den nye kommissarien, en rödhårig ukrainsk bolsjevik vid namn Petrovitj. Han försökte bringa ordning i det kaos som uppstått genom tjänstemanna-strejken. I alla kontor i det väldiga bankpalatset satt frivilliga arbetare, soldater och matrosar och studerade de stora liggarna med förbryllad min.

Dumabyggnaden var fullpackad. Det förekom fortfarande enstaka fall av obstruktion mot den nya regeringen men de var sällsynta. Den centrala jordkommittén hade uppmanat bönderna att inte erkänna det jorddekret som godkänts av sovjetkongressen därför att det skulle framkalla förvirring och inbördeskrig. Borgmästare Schreider meddelade att på grund av bolsjevik-resningen måste valet till den konstituerande församlingen uppskjutas på obestämd tid.

Två frågor tycktes behärska allas tankar: Hur skulle man få slut på blodsutgjutelserna och hur skulle man bilda en ny regering? Det talades inte längre om att ‘krossa bolsjevikerna’ – och det var bara populistsocialisterna och bondesovjeterna som ville utesluta dem ur den nya regeringen. Till och med centrala armékommittén i generalstaben, Smolnyjs beslutsammaste motståndare, telefonerade från Mogilev: ‘Om det är nödvändigt att komma till samförstånd

med bolsjevikerna för att den nya regeringen skall komma till stånd går vi med på att de får ingå som *en minoritet* i kabinettet.’

Pravda publicerade Kerenskijs telegram till Kommittén för fosterlandets räddning med en ironisk kommentar om hans ‘humanitära inställning’:

‘I enlighet med förslag från Kommittén för fosterlandets räddning och från alla de demokratiska organisationerna som slutit upp runt den har jag inställt alla militära aktioner mot rebellerna. En delegat från kommittén har skickats för att inleda underhandlingar. Vidta alla åtgärder för att stoppa den meningslösa blodsutgjutelsen.’

Järnvägsmannaförbundet skickade ut ett telegram över hela Ryssland:

‘Järnvägsmannaförbundets konferens med representanter för bägge de krigförande parterna, som erkänner nödvändigheten av en överenskommelse, protesterar energiskt mot användandet av politisk terror i inbördeskriget, i synnerhet när det sker mellan skilda grupper inom den revolutionära demokratin, och förklarar att politisk terror i alla former står i motsättning till själva principen för underhandlingar om en ny regering ...’

Delegationer från konferensen skickades till fronten och till Gatjina.

På själva konferensen verkade allt klart för en slutlig uppgörelse. Man hade till och med beslutat att välja ett provisoriskt folkråd med cirka fyrahundra ledamöter – 75 skulle representera Smolnyj, 75 den gamla CEK och resten stadsfullmäktige, fackföreningar, jordkommittéer och politiska partier. Tjernov nämndes som ny premiärminister. Lenin och Trotskij skulle enligt ryktena uteslutas ...

Vid middagstid var jag åter ute i Smolnyj och pratade med en ambulansförare som skulle åka till fronten. Fick jag åka med? Naturligtvis! Han var universitetsstudent och när vi rullade nerför gatan ropade han något till mig på dålig tyska: ‘Also gut. Wir mach die Kasernen zu essen gehen!’ Jag begrep att han skulle äta lunch på någon kasern.

På Kirotnaja svängde vi in på en väldig gård omgiven av militära byggnader och gick uppför en mörk trappa till ett lågt rum upplyst av ett enda fönster. Vid ett långt träbord satt ett tjugotal soldater och åt kålsoppa ur en stor tvättbalja av plåt med träskedar under högljutt prat och skratt.

‘Välkommen till bataljonskommittén i sjätte reservingenjörsbataljonen!’ ropade min vän och presenterade mig som amerikansk socialist. Alla reste sig och skakade hand med mig. En gammal soldat omfamnade mig och kysste mig på kinden. Jag fick en träsked och satte mig vid bordet. En annan balja, full med *kasja*, bars in jämte ett väldigt svart bröd och de oundvikliga tekannorna. Alla började genast utfråga mig om Amerika: var det sant att folket i ett fritt land sålde sina röster för *pengar*? Hur kunde de i så fall få vad de ville ha? Hur var det med Tammany Hall? Var det sant att en liten grupp i ett fritt land kunde kontrollera en hel stad och exploatera den för egen räkning? Varför tolererade folket det? Inte ens under tsaren kunde sådana saker hända i Ryssland. Det är sant att det alltid hade funnits korrupsion i Ryssland men att köpa och sälja en hel stad! Och i ett fritt land! Hade folketingen revolutionär kampanja? Jag försökte förklara att i mitt land försökte folket ändra förhållandena lagstiftningsvägen.

‘Naturligtvis’, nickade en ung sergeant som hette Baklanov och talade franska: ‘Men har ni inte en högt utvecklad kapitalistklass? Då måste kapitalisterna kontrollera de lagstiftande församlingarna och domstolarna. Hur kan folket då förändra förhållandena? Jag är öppen för argument, för jag känner inte ert land men på mig verkar det otroligt ...’

Jag sa att jag skulle åka till Tsarskoje Selo. 'Jag också', sa Baklanov plötsligt. 'Jag också ...' Allesammans beslutade hux flux att åka till Tsarskoje Selo.

Just då knackade det på dörren. Den öppnades och i dörröppningen stod översten. Ingen reste sig men alla ropade en hälsning. 'Får jag stiga på?' frågade översten. 'Prosim! Pro-sim!' svarade de hjärtligt. Han steg in med ett leende, en lång distingerad figur med en getskinnskrage broderad med guld. 'Jag tyckte jag hörde ni sa att ni tänkte åka till Tsarskoje Selo, kamrater', sa han. 'Får jag åka med?'

Baklanov funderade. 'Jag tror inte det blir något att göra här i dag', sa han. 'Så ni får gärna följa med oss, kamrat.' Översten tackade honom, satte sig och hällde upp ett glas te.

Baklanov förklarade med låg röst för att inte såra översten: 'Ni förstår, jag är ordförande i kommittén. Vi kontrollerar bataljonen fullständigt utom i strid då vi anförtror översten befälet. I strid måste hans order åttlydas men han är ansvarig inför oss. I kasern måste han fråga oss om lov innan han företar sig något ...' Man kan kalla honom för vår verkställande officer ...'

Vapen utdelades till oss, revolverar och gevär – 'vi kan stöta på kosacker' – och hela sällskapet stuvade in sig i ambulansen tillsammans med tre tjocka tidningsbuntar för fronten. Vi skramlade nerför Liteiny och sedan fram längs Zagorodny Prospekt. Bredvid mig satt en yngling med löjtnantsepåletter som tycktes tala alla europeiska språk lika flytande. Han var medlem av bataljonskommittén.

'Jag är inte bolsjevik', förklarade han med eftertryck för mig. 'Jag tillhör en gammal adelsfamilj och själv står jag nära kadetpartiet ...'

'Men hur ...?' började jag förbryllad.

'Javisst, jag är medlem av kommittén. Jag gör ingen hemlighet av mina politiska uppfattningar, men dom andra bryr sig inte om det eftersom dom vet att jag inte motsätter mig majoritetens vilja. Men jag har vägrat att delta i det nuvarande inbördeskriget eftersom jag inte tror att man ska resa vapen mot sina ryska bröder.'

'Provokatör! Kornilovist!' ropade de andra glatt till honom och klappade honom på axeln.

Vi passerade under det väldiga gråstensvalvet i Moskovskijporten som var översållad med gyllene hieroglyfer, massiva kejsrerliga örnar och tsarnamn och körde ut på den breda raka landsvägen som var grå av det första lätta snöfallet. Den var packad med rödgardister som marscherade till fots till den revolutionära fronten under skrik och sång, medan andra återvändande, gråa i ansiktet och leriga. De flesta verkade vara pojkar. Kvinnor med spadar, andra med gevär över axeln och åter andra med Röda korset på armbindeln – slummens böjda slitna kvinnor. Grupper av soldater marscherade i otakt och kastade godmodiga glosor åt rödgardisterna. Barska matrosar, barn med matpaket åt föräldrarna. Alla traskade fram i den decimetertjocka modden. Vi passerade kanoner som rasslade söderut med sina ammunitions-vagnar, lastbilar packade med beväpnade män, ambulanser fulla av sårade från slagfältet och en gnisslande hästkärria i vilken det satt en blek pojke som höll sig om magen och skrek monotont. På fälten på båda sidor om vägen grävde kvinnor och gamla män skyttegravar och satte upp taggtrådshinder.

I norr rullade molnen dramatiskt undan och den bleka solen kom fram. På andra sidan den flacka sankta slätten glittrade Petrograd. Till höger vita och förgyllda och mångfärgade lökkupoler och spiror, till vänster höga skorstenar av vilka somliga spydde ut svart rök, och vid horisonten låga moln över Finland. På båda sidor om oss kyrkor och kloster. Ibland dök en munk upp och beskådade under tystnad den proletära armén som dunkade förbi på vägen.

I Pulkovo delade sig vägen och människoströmmarna vällde in från tre håll. Vänner möttes och berättade om striderna för varandra. En husrad mitt emot vägkorsningen var full av kulhål och jorden var nertrampad i en vid omkrets. Här hade striderna varit våldsamma. Ryttdlösa kosackhästar sprang omkring och letade efter gräs som för länge sedan hade vissnat. Rakt framför oss försökte en klumpig rödgardist sitta upp på en häst men föll av gång på gång till de omkringståendes barnsliga förtjusning.

Den vänstra vägen längs vilken resterna av kosackerna hade retirerat ledde uppför en liten backe till en by där man hade en strålände utsikt över den väldiga slätten som låg grå som ett vindstilla hav med upptornade stormmoln. Långt borta till vänster låg Krasnoje Selo, de kejsarliga gardenas sommar-exercisplats, och det kejsarliga mejeriet. Däremellan bröts den flacka monotonin bara av några kringmurade kloster, några isolerade fabriker och flera stora byggnader med ovårdade tomter som mina vänner sa var hospital och barnhem.

‘Här dog Vera Slutskaja’, sa ambulansföraren när vi körde över en kal kulle. ‘Ja, den bolsjevikiska dumaledamoten. Det hände tidigt i morse. Hon satt i en bil med Zalkind och en annan man. Det var paus i striderna och de körde mot skyttegravarna. De pratade och skrattade när någon plötsligt fick syn på bilen och avfyra ett kanonskott från det pansartåg i vilket Kerenskij själv var med. Granaten dödade Vera Slutskaja.’

Och så kom vi till Tsarskoje Selo där det vimlade av skroderande hjältar från den proletära armén. Det palats där sovjeten hade sammanträtt surrade nu av folk. Rödgardister och matrosar fyllde gårdsplanen, vaktposter stod framför dörrarna och en ström av kurirer och kommissarier kom och gick. I sovjetens rum hade en samovar ställts upp och ett femtiotal arbetare, soldater, matrosar och officerare stod runt den och drack te och pratade högljutt. I ett hörn försökte två arbetare att med klumpiga händer få en stencil att fungera. Vid bordet i mitten satt den väldige Dybenko böjd över en karta och markerade truppställningen med röda och blå pennor. I ena handen bar han som alltid den väldiga blåanlöpta revolvern. Efter en stund satte han sig framför en skrivmaskin och dunkade i med ett finger; emellanåt hejdade han sig, plockade upp revolvern och snurrade kammarstycket ömt.

På en schäslong vid väggen låg en ung arbetare utsträckt. Två rödgardister stod böjda över honom, resten av sällskapet ägnade honom ingen uppmärksamhet. Han hade ett kulhål i bröstet och vid varje hjärtslag vällde rött blod fram genom kläderna. Han höll ögonen slutna och det unga skäggiga ansiktet var grönvitt. Han andades svagt och långsamt och för varje andetag suckade han: ‘*Mir boudit!, Mir boudit!*’ (Freden kommer. Freden kommer.)

Dybenko tittade upp när vi kom in. ‘Bra’, sa han till Baklanov. ‘Kamrat, vill du gå upp till kommandantens högkvarter och överta befälet? Vänta ett tag så ska jag skriva ut en fullmakt.’ Han gick till skrivmaskinen och pickade långsamt ner fullmakten.

Den nye kommandanten i Tsarskoje Selo och jag gick mot Jekaterinapalatset. Baklanov upphetsad och viktig. Några rödgardister snokade nyfiket omkring i det vita, skönt utsirade rummet där jag tidigare träffat översten som nu stod vid fönstret och bet i sin mustasch. Han hälsade på mig som på en länge saknad broder. Vid ett bord nära dörren satt den franske bessarabiern. Bolsjevikerna hade beordrat honom att stanna kvar och fortsätta sitt arbete.

‘Vad kunde jag göra?’ muttrade han. ‘Såna som jag kan inte slåss på någon sida i ett sånt här krig hur mycket vi än instinktivt ogillar mobbens diktatur ... Jag är bara ledsen för att jag är så långt från min mamma i Bessarabien!’

Baklanov övertog formellt befälet från kommandanten. ‘Här är nycklarna till skrivbordet’, sa översten nervöst.

En rödgardist avbröt. 'Var är pengarna?' frågade han bryskt. Översten verkade överraskad. 'Pengar? Pengar? ni menar kassakistan. Där står den precis som när jag övertog befälet för tre dagar sen. Nycklar?' översten ryckte på axlarna. 'Jag har inga nycklar.'

Rödgardisten hånlog menande. 'Mycket lämpligt', sa han. 'Det är bäst vi öppnar kistan', sa Baklanov. 'Ta hit en yxa. Här är en amerikansk kamrat. Låt honom öppna kistan och skriva upp vad som finns i den.'

Jag svängde yxan. Träkistan var tom.

'Vi arresterar honom', sa rödgardisten giftigt. 'Han är Kerenskijs man. Han har stulit pengarna och gett dem till Kerenskij.'

Men Baklanov sa nej. 'Det var kornilovisterna före honom. Det är inte hans fel.'

'Den djäveln är Kerenskijs man, det kan jag tala om för dig', sa rödgardisten. 'Om du inte vill arresteras honom ska vi göra det, och vi ska ta honom till Petrograd och sätta honom i Peter Paul där han hör hemma.' De andra rödgardisterna mumlade instämmande. Med en bedrövad blick på oss fördes översten bort.

Framför sovjetpalatset stod en lastbil som skulle åka till fronten. Ett halvt dussin rödgardister, några matrosar och ett par soldater under befäl av en jättstor arbetare klättrade upp på flaket och ropade åt mig att följa med. Rödgardister kom ut från högkvarteret med armarna fulla av små granater fyllda med *grubit* – som lär vara tio gånger så kraftigt och fem gånger så känsligt som dynamit. De kastade upp dem på flaket. En tretumskanon laddades och spändes fast vid last bilen med rep och ståltråd.

Vi startade och satte naturligtvis genast högsta fart, den tunga lastbilen gungade från den ena sidan till den andra. Kanonen hoppade från det ena hjulet till det andra, och grubitgranaterna rullade fram och tillbaka över våra fötter och stötte med dunder och brak mot flakets sidor.

Den store rödgardisten som hette Vladimir Nikolajevitj bestormade mig med frågor om Amerika: 'Varför gick Amerika med i kriget? Är de amerikanska arbetarna beredda att kasta kapitalisterna överbord? Hurdan är situationen i Mooney-fallet nu? Kommer de att utlämna Berkman till San Francisco?' och andra frågor som var mycket svåra att besvara och svåra att uppfatta trots att han skrek och försökte överrösta dånet från lastbilen och de rullande granaterna.

Då och då försökte en patrull stoppa oss. Soldater sprang ut på vägen framför oss, ropade '*Stoj!*' och höjde gevären.

Vi brydde oss inte om dem. 'Dra åt helvete!' ropade rödgardisterna. 'Vi stoppar inte för någon! Vi är rödgardister!' Och så dundrade vi övermodigt vidare medan Vladimir Nikolajevitj med dånande röst diskuterade Panamakanalens internationalisering och liknande problem.

'Var är fronten, bröder?'

En av matrosarna stannade och kliade sig i huvudet. 'I morse', sa han, 'låg den cirka en halv kilometer neråt vägen. Men nu kan vi inte hitta den någonstans. Vi har gått och gått men har inte hittat den.'

De klättrade upp på flaket och vi fortsatte. Efter några kilometer spetsade Vladimir Nikolajevitj öronen och ropade till chauffören att han skulle stanna.

'Skottlossning!' sa han. 'Hör ni?' Under ett ögonblick rådde dödystynad och sedan hördes tre skott i snabb följd en liten bit framför oss åt vänster. Vägen gick här fram genom en tät skog. Vi körde långsamt framåt och talade i viskningar tills bilen nästan hade kommit mitt för den

plats där skotten avlossats. Vi steg av, spred ut oss och smög in i skogen med gevären skjutklara.

Under tiden lösgjorde två kamrater kanonen och svängde runt den så att den siktade över våra ryggar.

Det var tyst i skogen. Löven hade fallit och trädstammarna lyste matt i den låga glåmiga höstsolen. Ingenting rörde sig utom isen på de små pölarna i skogen som krasade under våra fötter. Var det ett bakhåll?

Vi fortsatte framåt tills skogen började glesna. I en glänta en bit ifrån oss satt tre soldater runt en liten eld alldeles glömska av omvärlden.

Vladimir Nikolajevitj gick fram till dem. 'Sra'svujtje, kamrater', hälsade han med en kanon, tjugo gevär och en billast granater i ryggen. Soldaterna reste sig.

'Vad var det för skottlossning häromkring?'

En av soldaterna svarade till synes lättad: 'Vi sköt just ett par kaniner, kamrat ...'

Lastbilen skramlade vidare mot Romanov genom den klara tomma dagen. Vid den första korsvägen sprang två soldater ut framför oss och viftade med gevären. Vi saktade och stannade.

'Passen, kamrater!'

Rödgardisterna började skrika i munnen på varandra. 'Vi är rödgardister. Vi behöver inga pass ... Fortsätt och bry er inte om dem!'

Men en matros invände: 'Det är inte rätt, kamrater. Vi måste hålla på den revolutionära disciplinen. Anta att det kom några kontrarevolutionärer i en lastbil och sa: 'Vi behöver inga pass'. Kamraterna känner er inte.'

Nu följde en häftig diskussion. Matroserna och soldaterna höll med den matros som talat först. Och rödgardisterna tog muttrande fram sina smutsiga pass. Alla var likadana utom mitt som hade utställts av den revolutionära staben i Smolnyj. Vaktposterna förklarade att jag måste följa med dem. Rödgardisterna protesterade högljutt men den matros som hade talat först envisades. 'Vi vet att den här kamraten är en riktig kamrat', sa han. 'Men kommittén har gett order och de ordena måste lydast. Det är revolutionär disciplin.'

För att inte ställa till bråk klev jag av lastbilen och såg den försvinna neråt vägen medan hela sällskapet vinkade farväl. Soldaterna överlade med låga röster ett ögonblick och ledde mig sedan till en vägg som de ställde upp mig mot. Det stod plötsligt klart för mig att de tänkte skjuta mig.

Det syntes inte till en människa någonstans. Det enda livstecknet var skorstensröken från en sommarvilla några hundra meter uppför sidovägen. De bägge soldaterna gick ut på vägen. Jag sprang desperat efter dem.

'Men kamrater! Titta här! Här är militära revolutionära kommitténs stämpel!'

De stirrade enfaldigt på mitt pass och sedan på varandra. 'Det är inte likt dom andra', sa den ene buttert. 'Vi kan inte läsa, broder.'

Jag tog honom i armen. 'Kom!' sa jag, 'så går vi till det där huset. Där finns säkert någon som kan läsa.' De tvekade. 'Njet', sa den ene. Den andre granskade mig. 'Varför inte?' muttrade han. 'Det är ju när allt kommer omkring ett allvarligt brott att döda en oskyldig.'

Vi gick fram till huset och knackade på dörren. En kort och tjock kvinna öppnade och ryggade förskräckt tillbaka: 'Jag känner inte till någonting om dem. Jag känner inte till någonting om

dem!' babblade hon. Den ene soldaten höll fram passet. Han skrek: 'Vill ni bara läsa det här, kamrat.' Hon tog tveksamt emot passet och läste högt:

'Innehavaren av detta pass, John Reed, är representant för den amerikanska socialdemokratin ...'

När vi kom ut på vägen igen höll de bägge soldaterna en ny rådplägning. 'Vi måste föra er till regementskommittén', sa de. I den snabbt fallande skymningen traskade vi fram på den leriga vägen. Då och då mötte vi grupper av soldater som stannade och tittade på mig med hotfulla blickar. De lät mitt pass gå runt och diskuterade hetsigt om de skulle skjuta mig eller ej.

Det var mörkt när vi kom fram till Andra fältjägerregementets kaserner i Tsarskoje Selo, låga baracker hopträngda vid landsvägen. Några soldater som stod och hängde vid kasergrindarna frågade ivrigt om jag var spion eller provokatör. Vi gick uppför en vindeltrappa och kom in i ett stort kallt rum med en stor kamin i mitten och med rader av sängar på golvet där ett tusental soldater spelade kort, pratade, sjöng och sov. I taket fanns ett gapande hål efter en granat från Kerenskijs kanoner.

Jag stod i dörröppningen och en plötslig tystnad sänkte sig bland soldaterna som vände sig om och stirrade på mig. Plötsligt började de röra sig mot mig, först långsamt och sedan allt snabbare med ansiktena fyllda av hat. 'Kamrater! Kamrater!' ropade en av mina vakter. 'Kommittén! Kommittén!' Soldaterna hejdade sig och samlades muttrande runt mig. En smärt yngling med röd armbindel trängde sig fram genom leden. 'Vem är det här?' frågade han barskt. Mina vakter förklarade. 'Ge mig passet!' Han läste det omsorgsfullt och tittade skarpt på mig. Sedan log han och räckte mig passet. 'Kamrater, det här är en amerikansk kamrat. Jag är ordförande i kommittén och jag hälsar er välkommen till regementet.' Det allmänna sorlet växte till ett välkomstrål och soldaterna trängde fram och skakade hand med mig.

'Har ni inte ätit middag? Det har vi gjort här. Ni kan gå till officersmässen där det finns några som talar ert språk.'

Han följde med mig över gården till en annan byggnad där vi stötte på en ung löjtnant med aristokratiskt utseende som just var på väg in. Ordföranden presenterade mig, skakade hand och gick tillbaka.

'Mitt namn är Stepan Georgevitj Morovskij, vad kan jag stå till tjänst med', sa löjtnanten på perfekt franska. Från den rikt utsirade entréhallen ledde en elegant trappa upplyst av glittrande ljuskronor. I andra våningen vette biljardrum, sällskapsrum och ett bibliotek mot hallen. Vi gick in i matsalen där ett tjugotal officerare i full uniform med kejsrerliga dekorationer på bröstet och svärd med silver och guldhandtag vid sidorna satt och åt vid ett långt bord. Alla reste sig artigt när jag kom in och beredde plats för mig bredvid översten, en stor imponerande man med grånat skägg. Flinka ordonnanser passade upp vid bordet. Det kunde ha varit vilken officersmäss som helst i Europa. Vart hade revolutionen tagit vägen?

'Ni är inte bolsjevik?' frågade jag Morovskij.

Ett leende bredde ut sig kring bordet, men jag såg att ett par av officerarna kastade förstulna blickar på ordonnansen.

'Nej', svarade min vän. 'Det finns bara en bolsjevikofficer i detta regemente. Han är i Petrograd i kväll. Översten är mensjevik. Kapten Kerlov där är medlem av kadetpartiet. Själv är jag hög-socialistrevolutionär. Jag skulle tro att de flesta officerarna i armén inte är bolsjevik, men de tror som jag på demokratin. De tror att de måste följa soldatmassorna.'

När middagen var över hämtades kartorna och översten bredde ut dem på bordet. De övriga samlades runt honom.

‘Här’, sa översten och pekade på några blyertsmarkeringar, ‘var våra ställningar i morse. Var är ditt kompani, Vladimir Kyrilovitj?’

Kapten Kerlov pekade. ‘Enligt order tog vi ställning längs den här vägen. Karsavin avlöste mig klockan fem.’

Just då öppnades dörren och ordföranden i regementskommittén och en annan soldat kom in. De gick fram till gruppen bakom översten och tittade på kartan.

‘Gott’, sa översten. ‘Kosackerna har retirerat tio kilometer i vår sektor. Jag tror inte att det är nödvändigt att skjuta fram ställningarna. Mina herrar, i natt skall ni hålla den nuvarande linjen och förstärka ställningarna vid ...’

‘Förlåt’, avbröt ordföranden i regementskommittén. ‘Jag har fått order att vi ska avancera så snabbt som möjligt och förbereda anfall mot kosackerna norr om Gatjina i morgon. Vi måste tillfoga dem ett förkrossande nederlag. Var vänlig vidta de nödvändiga dispositionerna.’

Det uppstod en kort tystnad. Översten lutade sig åter över kartan. ‘Det är bra’, sa han med annan röst, ‘Stepan Georgevitj vill du ...’ Medan han snabbt drog några streck med en blåpenna på kartan, gav han sina order som en sergeant stenograferade ner. Sergeanten lämnade sedan rummet men kom tillbaka efter tio minuter med de maskinskrivna ordena och en genomslagskopia. Ordföranden i kommittén studerade kartan med kopian framför sig.

‘Det är bra’, sa han och reste sig, vek ihop kopian och stoppade den i fickan. Sedan under-tecknade han originalet, stämplade papperet med en rund stämpel som han hade i fickan och gav det till översten.

Här var revolutionen!

Jag återvände till sovjetpalatset i Tsarskoje Selo i regementsstabens bil. Fortfarande strömmade mängder av arbetare, soldater och matrosar in och ut, fortfarande trängdes lastbilar, pansarbilar och kanoner framför ingången och folk hojtade och skrattade i segeryra. Ett halvdussin rödgardister banade sig väg genom mängden med en präst i mitten. Det var fader Ivan, sas det, som hade välsignat kosackerna när de trängde in i staden. Jag hörde senare att han hade arkebuserats.

Dybenko kom just ut och gav snabba order till höger och vänster. I hans hand dinglade den stora revolvern. En bil med rusande motor stod vid trottoarkanten. Han klev ensam in i baksätet och for iväg till Gatjina för att klara av Kerenskij.

I kvällningen kom han fram till stadens utkanter och fortsatte till fots. Ingen vet vad Dybenko sa till kosackerna, men faktum kvarstår att general Krasnov och hans stab och flera tusen kosacker kapitulerade och rådde Kerenskij att göra sammalunda.

Vad Kerenskij beträffar återger jag här general Krasnovs förklaring på morgonen den 14 november:

‘*Gatjina den 14 november 1917.* I dag vid tretiden på morgonen kallades jag till överbefälhavaren (Kerenskij). Han var mycket upprörd och mycket nervös.

‘Generalen har förrått mig’, sa han till mig. ‘Era kosacker förklarar kategoriskt att de skall arresteras och utlämnas till matroserna.’

‘Ja’, svarade jag, ‘jag har hört talas om det och jag vet att ingen sympatiserar med er.’

‘Men officerarna säger samma sak.’

‘Ja, det är framför allt officerarna som är missnöjda med er.’

‘Vad ska jag ta mig till? Jag borde ta livet av mig!’

‘Om ni är en hederlig man åker ni omedelbart till Petrograd med parlamentärflagg, inställer er för den militära revolutionära kommittén och inleder underhandlingar som chef för den provisoriska regeringen.’

‘Gott. Jag ska göra det, general.’

‘Jag ska ge er en livvakt och be en matros följa med er.’

‘Nej, nej, inte någon matros. Vet ni om det är sant att Dybenko är här?’

‘Jag vet inte vem Dybenko är.’

‘Han är min fiende.’

‘Det är ingenting att göra åt. Om ni spelar högt måste ni vara beredd att chansa.’

‘Ja, jag ska ge mig iväg i natt.’

‘Det skulle se ut som flykt. Åk härifrån lugnt och öppet så att alla kan se att ni inte flyr.’

‘Det är bra. Men ni måste ge mig en livvakt som jag kan lita på.’

‘Gott.’

Jag gick ut och kallade på kosacken Russkov från tionde Donregementet och gav honom order att välja ut tio man som skulle eskortera överbefälhavaren. En halvtimme senare kom kosackerna och talade om för mig att Kerenskij inte var på sitt rum utan hade flytt.

Jag slog larm och gav order att man skulle leta efter honom då jag antog att han var kvar i Gatjina, men han påträffades inte.’

Och så flydde Kerenskij, ensam, ‘förklädd till matros’, och förverkade därmed all den popularitet han eventuellt hade kvar bland de ryska massorna.

Jag åkte tillbaka till Petrograd i framsätet på en lastbil som kördes av en arbetare och var fylld med rödgardister. Vi hade ingen fotogen till våra strålkastare. Vägen var packad av soldater som återvände hem och nya reserver som strömmade ut för att ta deras plats. Artillerikolonner och väldiga lastbilar med släckta strålkastare dök upp i mörkret. Vi rusade fram med hög fart och svängde åt höger och vänster för att undvika kollisioner som verkade oundvikliga, skrapade mot hjul och följdes av fotgängarnas vreda rop.

Vid horisonten bredde stadens glittrande ljus ut sig, den var oändligt mycket vackrare på natten än på dagen och liknade en juvelridå över den kala slätten.

Den gamle arbetaren som körde höll ratten med ena handen och sträckte ut den andra mot den i fjärran skimrande staden i en triumferande gest.

‘Den är min nu!’ ropade han med glädjestrålände ansikte. ‘Petrograd, min stad!’

Moskva

Med våldsam intensitet fullföljde den militära revolutionära kommittén sin seger:

‘Den 14 november.

Till alla armékårer, divisions- och regementskommittéer, till alla arbetar-, soldat- och bondesovjeter, till alla, alla, alla.

I enlighet med den träffade överenskommelsen mellan kosacker, aspiranter, soldater, matrosar och arbetare har det beslutats att Alexander Fedorovitj Kerenskij skall ställas inför en folkdomstol. Vi kräver att Kerenskij arresteras och att han beordras att omedelbart komma till Petrograd och inställa sig för domstolen.

Undertecknat,

Kosackerna i Ussurikavalleriets första division, kommittén för officersaspiranterna i Petrograds franktirördetachment, delegaten för Femte armén.

Folkkommissarie Dybenko.

Kommittén för fosterlandets räddning, duman, det socialistrevolutionära partiets centralkommitté – som stolt hävdade att Kerenskij var medlem i partiet – protesterade häftigt och hävdade att han bara kunde ställas till ansvar inför konstituerande församlingen.

På kvällen den 16 november såg jag två tusen rödgardister marschera nerför Zagorodny Prospekt bakom en militärmusikkår som spelade Marseljäsen – hur riktig den lät! Blodröda fanor vajade över de mörka leden av arbetare som hyllade det 'Röda Petrograds' försvarare. I den bitande kalla skymningen trampade de fram, män och kvinnor, med svängande långa bajonetter genom dåligt upplysta, lerhala gator mellan tysta led av hånfulla men skakade borgare.

Alla var emot dem – affärsmän, börsjobbare, godsägare, arméofficerare, lärare, studenter, fria yrkesutövare, affärsinnehavare, kontorister, agenter. De andra socialistpartierna hatade bolsjevikerna. På sovjeternas sida stod arbetarmassorna, matroserna, alla icke demoraliserade soldater, de jordlösa bönderna och några få – mycket få – intellektuella.

Från det stora Rysslands alla hörn, där en väg av våldsamma gatustrider brutit ut efter nyheten om Kerenskij's nederlag, kom ekon av det våldsamma dånet från proletariats seger. Från Kazan, Saratov, Novgorod, Vinnitza – där gatorna hade färgats röda av blod, från Moskva där bolsjevikerna hade vänt sitt artilleri mot bourgeoisins sista fäste – Kreml.

'De bombarderar Kreml!' Nyheten gick från mun till mun på Petrograds gator och väckte en känsla av skräck. Resande från 'den vita och skinande lilla moder Moskva' berättade fruktansvärda historier. Tusentals döda, Tverskaja och Kusnetskij Most i lågor, Vasilij Blasjennykatedralen en rykande ruin, Uspenskijkatedralen i ruiner, Spaskajaporten i Kreml sönderskjuten, duman nerbränd till grunden.'

Ingenting som bolsjevikerna hade gjort kunde jämföras med denna fruktansvärda blasfemi i hjärtat av det heliga Ryssland. I de frommas öron dånade kanonskotten som pulvriserade den heliga ortodoxa kyrkan, det allra heligaste i den ryska nationen.

Den 15 november brast Lunatjarskij, undervisningskommissarien, i tårar under folkkommissariatsrådets sammanträde och rusade från rummet med orden: 'Jag står inte ut. Jag orkar inte med den ohyggliga förstörelsen av skönhet och tradition ...'

Samma eftermiddag publicerades hans avskedsansökan i tidningarna:

'Av resande från Moskva har jag just underrättats om vad som har hänt där. Vasilij Blasjennykatedralen och Marie Himmelsfärds-katedralen bombarderas. Kreml där Petrograds och Moskvans främsta konstskatter nu är samlade ligger under artillerield. Tusentals offer har krävts. De fruktansvärda striderna har nått en kulmen av bestialisk grymhet.

Vad återstår? Vad kan hända mera? Jag kan inte bära detta. Min kalk är fylld. Jag står inte ut med dessa fador. Jag kan inte arbeta under trycket av tankar som gör mig galen.

Detta är anledningen till att jag lämnar folkkommissariernas råd.

Jag inser till fullo det allvarliga i detta beslut. Men jag står inte ut längre ...'

Samma dag kapitulerade vitgardisterna och aspiranterna i Kreml och fick avmarschera oantastade. Följande fredsfördrag slöts:

- ‘1. Kommittén för den allmänna säkerheten upphör att existera.
2. Vita gardet utlämnar sina vapen och upplöses. Officerarna behåller sina sablar och reglementsena sidovapen. I de militära skolorna behålles endast instruktionsvapen, alla andra utlämnas av aspiranterna.
3. För att lösa avvägningsfrågan, se punkt 2, tillsättes en specialkommission med representanter från alla organisationer som deltagit i fredsförhandlingarna.
4. Sedan detta fredsfördrag undertecknats skall bägge parter omedelbart beordra eld upphör och inställa alla militära operationer och vidta åtgärder som garanterar att denna order åtlids punktligt.
5. Vid undertecknandet av fredsfördraget skall båda sidorna frige alla fångar.’

I två dagar hade bolsjevikerna nu haft makten i staden. De skrämde medborgarna kröp upp ur sina källare för att se på sina döda, barrikaderna på gatorna höll på att avlägsnas. Men i stället för att minska ökade rapporterna om förstörelse och död i Moskva. Och det var under intryck av dessa rapporter som vi beslutade att åka dit.

Trots att Petrograd i ett par sekel har varit huvudstad är den fortfarande en artificiell stad. Moskva är det verkliga Ryssland, det förgångnas och framtidens Ryssland. I Moskva skulle vi kunna informera oss om det ryska folkets verkliga känslor inför revolutionen. Livet var intensivare där.

Under den senaste veckan hade Petrograds militära revolutionära kommitté understödd av den stora massan järnvägsarbetare fått kontroll över Nikolajjärnvägen och skickat det ena tåget efter det andra med matrosar och rödgardister åt sydväst ... Vi fick pass från Smolnyj, utan sådana fick ingen lämna huvudstaden. När tåget backade in på stationen stormade en härskara av sjaskiga soldater som alla bar stora säckar med matvaror dörrarna, slog in fönstren och vällde in i alla kupéer, fyllde gångarna och klättrade till och med upp på taket. Tre av oss lyckades tränga oss in i en kupé men nästan omedelbart strömmade ett tjugotal soldater in. Det fanns rum för bara fyra personer. Vi argumenterade och protesterade och konduktören höll med oss – men soldaterna bara skrattade. De struntade i borgarnas bekvämlighet! Vi visade passen från Smolnyj, soldaternas attityd ändrades omedelbart.

‘Kom kamrater!’ ropade en. ‘Det här är amerikanska *tovaritji*. Dom har kommit trettio tusen verst för att se vår revolution och dom är naturligtvis trötta ...’

Soldaterna började lämna kupén med artiga och vänliga ursäkter. Strax efteråt hörde vi hur de bröt sig in i en kupé där det satt två fetlagda välklädda ryssar som hade mutat konduktören och låst dörren.

Vid sjutiden på kvällen puffade vi ut från stationen, ett ofantligt långt tåg draget av ett litet svagt lok som eldades med ved. Det stapplade långsamt framåt och gjorde ideligen uppehåll. Soldaterna på taket trummade med klackarna och sjöng sentimentala folkvisor, och i korridoren som var så packad att man nästan inte kunde komma igenom rasade våldsamma politiska debatter hela natten. Emellanåt kom konduktören och frågade av gammal vana efter biljetterna. Förutom oss var det bara några få som hade sådana, och efter en halv timmes resultatlösa protester lyfte han armarna i förtvivlan och drog sig tillbaka. Atmosfären var kvävande, fylld av rök och utdunstningar. Om inte fönstren hade varit trasiga skulle vi utan tvivel ha kvävts under natten.

På morgonen, då vi var flera timmar försenade, såg vi ut över ett snöigt landskap. Det var bitande kallt. Vid middagstiden steg en bondkvinna ombord med en korg full med brödbitar och en stor kanna ljummet kaffesurrogat. Vid de större stationerna stormade en glupsk massa

den torftiga järnvägsbyffén och sopade den ren. Vid ett av dessa uppehåll stötte jag på Nogin och Rykov, de avgående folkkommisarierna, som återvände till Moskva för att framlägga sina klagomål för sin egen sovjet. Och vid en annan station såg jag Bucharin, en kort rödskäggig man med fanatiska ögon – 'längre till vänster än Lenin', sas det.

När klockan klämtade tre gånger rusade vi tillbaka till tåget och trängde oss genom den packade, larmande korridoren. De godmodiga soldaterna tog resans besvärligheter med humor och tålmod och diskuterade oavbrutet om allting, från situationen i Petrograd till den engelska fackföreningsrörelsen, och grälade högljutt med de få borgare som var ombord på tåget. Innan vi kom fram till Moskva hade nästan varje vagn organiserat en kommitté som anskaffade och distribuerade mat, och dessa kommittéer splittrades i politiska grupper som munhögs om grundläggande principer.

Stationen i Moskva låg folktom. Vi gick till kommissariens kontor för att ordna med våra returbiljetter. Han var en butter ung löjtnant och när vi visade honom våra papper från Smolnyj blev han ursinnig och förklarade att han inte var bolsjevik utan representerade Kommittén för den allmänna säkerheten. Det var typiskt – i det allmänna virrvarret efter stadens erövring hade segrarna glömt den viktigaste järnvägsstationen.

Inte en droska syntes till. Men några kvarter från stationen väckte vi en groteskt vadderad izvostjik som satt och sov på kuskbocken i sin lilla släde. 'Hur mycket kostar det till stans centrum?'

Han kliade sig i huvudet. 'Herrarna kommer inte att få tag på något rum på något enda hotell', sa han. 'Men jag ska köra runt er för hundra rubel ...' Före revolutionen kostade det två rubel! Vi protesterade men han ryckte bara på axlarna. 'Det krävs mod för att köra släde dessa dagar', fortsatte han. Vi kunde inte pruta ner honom under femtio. När vi åkte fram längs de tysta, snöiga, halvt upplysta gatorna berättade han om sina äventyr under striderna som hade varat i sex dagar. 'När jag körde eller väntade på körning i ett gathörn så exploderade plötsligt en kanonkula här och sen en där och så knastrade maskingevären, ratt-tatt. Jag galopperar och dom djävlarne skjuter överallt. Jag kommer till en trevlig lugn gata och stannar och slumrar till och så pang, en ny kanonkula och sen rat-tatt ... Dom djävlarne, djävlarne, djävlarne! Brrr.

Inne i centrum rådde konvalescensens stillhet på de snötäckta gatorna. Bara några få båg ljus var tända, bara några få fotgängare skyndade fram på trottoarerna. En iskall vind blåste från den stora slätten och trängde genom märke och ben. När vi kom till första hotellet gick vi in på ett kontor upplyst av två stearinljus.

'Ja, vi har några mycket trevliga rum men alla fönstren är sönderskjutna. Om herrarna inte har något emot lite frisk luft ...'

På Tverskaja var butiksfönstren sönderslagna, på sina ställen var stenläggningen uppriven och det fanns gott om granathål. Vi gick från hotell till hotell som antingen var fullbelagda eller också var hotellvärdarna så skrämde att de bara sa: 'Nej, nej det finns inga rum. Det finns inga rum!' På huvudgatorna där de stora bankerna och affärshusen låg hade den bolsjevikiska artillerielden varit synnerligen effektiv. Som en bolsjevikfunktionär sa till mig: 'Varje gång vi inte riktigt visste var vi hade aspiranterna och vitgardisterna bombarderade vi deras plånböcker ...'

På det stora Hotel National tog man slutligen emot oss eftersom vi var utlänningar och den militära revolutionära kommittén hade lovat att skydda utlänningarnas bostäder. I översta våningen visade direktören oss var granatsplitter hade krossat flera rutor. 'De djuren!' sa han och skakade näven mot imaginära bolsjeviker. 'Men vänta bara! Deras tid är snart ute. Om några dar kommer deras löjliga regering att falla och då ska de få veta att de lever!'

Vi åt middag på en vegetarianrestaurang med det lockande namnet 'Jag äter ingen' och med Tolstojs porträtt på framträdande plats på väggarna och gick sedan ut på stan.

Moskvasovjetens högkvarter var inrymt i den förre generalguvernörens palats, en imponerande vit byggnad vid Skobeljevtorget. Rödgardister stod på post vid entrén. När vi hade kommit uppför den breda imposanta trappan vars väggar var översållade med anslag om kommittémöten och politiska proklamationer passerade vi genom en rad höga förrum behängda med röddraperade tavlor i gulddramar och kom fram till den magnifika festsalen med praktfulla kristallkronor och förgyllda kornischer. Ett mummel av lågmälda röster och surret från ett tjugotal symaskiner fyllde salen. Stora rullar med rött och svart bomullstyg hade vecklats upp och slingrade sig över det parkettbelagda golvet och över borden vid vilka ett femtiotal kvinnor satt och skar till och sydde vimplar och fanor som skulle användas vid den stora revolutions begravningen. Kvinnornas ansikten var fårade och ärrade av livet när det är som svårast. De arbetade strängt, många av dem hade rödgråtna ögon. Röda arméns förluster hade varit stora.

Vid ett skrivbord i ett hörn satt Rogov, en intelligent skäggig man med glasögon och svart arbetarblus. Han inviterade oss att marschera med centrala exekutivkommittén begravningsprocessionen morgonen därpå 'Det är omöjlig att lära socialistrevolutionärerna och mensjevikerna någonting utropade han. 'Dom kompromissar av gammal vana. Kan i tänka er att dom föreslog att vi skulle ha gemensam begravning med aspiranterna.'

Genom salen kom en man i trasig vapenrock och *sjapka* vars ansikte föreföll bekant. Det var Melnitjanskij som ja hade känt som urmakaren George Melcher i Bayonne i New Jersey under den stora Standard Oilstrejken. Han berättade nu för mig att han var sekreterare i Moskvas metallarbete fackförening och att han hade varit kommissarie i militär revolutionära kommittén under striderna.

'Du ser hur jag ser ut!' sa han och pekade på sina trasiga kläder. 'Jag var med pojkarna i Kreml när aspiranterna kom första gången. De stängde in mig i källaren och knyckte min kapp, mina pengar, min klocka och till och med ringen på mitt finger. Det här är det enda jag har att ta på mig.'

Han gav mig många detaljer om den blodiga sexdagars-strid som hade rasat i Moskva. Till skillnad från i Petrograd hade stadsduman i Moskva tagit befälet över aspiranterna och vitgardisterna. Borgmästare Rudnev och ordföranden i duman, Minor, hade lett trupperna och Kommittén för den allmänna säkerhetens verksamhet. Riabtsev, stadens kommandant, en man med demokratiska instinkter, hade tvekat att motsätta sig den militära revolutionära kommittén men duman hade tvingat honom. Det var borgmästaren som hade krävt att Kreml skulle besättas: 'De vågar aldrig beskjuta er där', hade han sagt.

Ett garnisonsregemente som var svårt demoraliserat av lång överksamhet hade kontaktats av båda sidor. Regementet höll ett möte för att besluta hur man skulle handla. Man beslutade att regementet skulle förbli neutralt och fortsätta sin nuvarande verksamhet – som bestod i att sälja galoscher och solrosfrön!

'Men det värsta av allt', sa Melnitjanskij, 'var att vi måste hålla på och organisera mitt under striderna. Den andra sidan visste precis vad den ville, men våra soldater hade sin sovjet och arbetarna hade sin. Det var ett fruktansvärt diskuterande om vem som skulle bli överbefälhavare. Somliga regementen pratade i dagar innan de beslutade sig, och när officerarna plötsligt övergav oss hade vi ingen stridsledning som kunde ge order ...'

Han gav mig många livfulla detaljer. En kall grå dag hade han stått i ett gathörn vid Nikitskaja som låg under maskingevärseid. En skara småpojkar var samlade där – gatpojkar som tidigare hade varit tidningspojkar. Upphetsade och högljudda, som om de hade lekt en ny lek, väntade

de tills elden avtog och försökte sedan springa över gatan. Många dödades men de övriga kilade skrattande fram och tillbaka och utmanade varandra.

Sent på kvällen gick jag till Dvorijskoje Sobranje – Adelsklubben – där Moskva-bolsjevikerna skulle ha ett möte och diskutera Nogin, Rykov och de andra som hade lämnat folkkommissariernas råd.

Möteslokalen var en teater där amatörer under den gamla regimen hade spelat de senaste franska komedierna inför en publik av officerare och eleganta damer.

I början av mötet fylldes lokalen av intellektuella som bodde nära centrum. Nogin talade och de flesta åhörarna var tydligen på hans sida. Klockan blev mycket innan arbetarna kom arbetarkvarteren låg i stadens utkanter och inga spårvagnar gick. Men kring midnatt började de klampa uppför trappan i grupper på tio eller tjugo, stora starka karlar i grova kläder som hade kämpat som djävlar i en vecka och sett sina kamrater stupa runt omkring sig.

Mötet hade knappast öppnats förrän Nogin bestormade. med hånfulla tillmälen och vreda rop. Han försökte förgäves förklara sig, de ville inte lyssna på honom. Han hade lämna folkkommissariernas råd, han hade övergett sin post mitt under striden! Vad den borgerliga pressen beträffade så fann det inte längre någon borgerlig press här i Moskva, och till och med stadsduman hade upplösts. Bucharin reste sig, lidelsefull och logisk, och talade med en röst som steg och sjönk steg och sjönk. Honom lyssnade de på med glänsande ögon En resolution om att stödja folkkommissariernas råd antog med överväldigande majoritet. Så talade Moskva.

Sent på natten gick vi genom de tomma gatorna och under den Iberiska porten till Röda torget framför Kreml. Den fantastiska Basiliuskatedralens mångfärgade, veckade kupoler skymtade vagt i mörkret. Vi såg inga skador på katedralen Längs torgets ena sida reste sig Kremls mörka torn och murar. På de höga murarna fladdrade rödaktigt ljus från dolda eldar. Röster och slamret från hackor och spadar nådde oss över det väldiga torget. Vi gick över.

Berg av jord och sten hade östs upp nära foten av muren. Vi klättrade upp på dem och tittade ner i två väldiga gravar, tre fyra meter djupa och femtio meter långa, där hundratals soldater och arbetare grävde i ljuset från väldiga eldar.

En ung soldat förklarade på tyska: 'Broderskapsgraven. I morgon ska vi begrava femhundra proletärer som dog för revolutionen.'

Han förde oss ner i graven. I ursinnig fart svängde hackor och skyfflar och jordbergen växte. Ingen talade. över huvuden stod den stjärnklara natthimlen mot vilken den gan kejsrerliga Kremlmuren tornade upp sig.

'På denna heliga plats', sa studenten, 'den heligaste i hela Ryssland, ska vi begrava våra heligaste. Här bland tsarernas gravar ska våra tsarer – folket – sova ...' Han bar armen i band, han hade sårats av en kula under striderna. Han tittade på den. 'Ni utlänningar ser ner på oss ryssar därför att vi så länge stod ut med en medeltida monarki', sa han. 'Men vi insåg att tsaren inte var den ende tyrannen i världen, kapitalismen var värre, och i alla världens länder var kapitalismen kejsare ... Den ryska revolutionära taktiken är den bästa ...'

När vi gick började arbetarna i graven, som var genomsveviga trots kylan, mödosamt klättra upp. över Röda torget kom en mörk grupp skyndande. De rusade ner i graven, plockade upp redskapen och började gräva, gräva utan ett ord.

Hela natten avlöste frivilliga varandra och arbetet gick vidare i rasande takt. Och när det kalla gryningsljuset silade ner över det stora torget som var vitt av snö var de gapande bruna schakten i broderskapsgraven färdiggrävda.

Vi steg upp före soluppgången och skyndade genom de mörka gatorna till Skobeljevtorget. Inte en människa syntes till i hela den stora staden, men från när och fjärran hördes svaga ljud av människor i rörelse. I det bleka gryningsljuset stod en liten grupp män och kvinnor framför sovjet högkvarteret med ett knippe röda fanor med bokstäver i guld – det var Moskva-sovjeternas centrala exekutivkommitté. Det ljusnade. De vaga ljuden långt borta djupnade och ökade i volym till en mäktig baston. Staden vaknade. Vi satte oss i rörelse nerför Tverskaja med fanorna fladdrande över våra huvuden. De små gatukapellen längs vår väg var stängda och mörka och det var också den Iberiska jungfruns kapell som varje ny tsar brukade besöka innan han kröntes i Kreml. Det brukade vara öppet dygnet om och klint upplyst av de frommas vaxljus som glimmade mot ikonernas guld och silver och juveler. För första gången sedan Napoleon tågade in i Moskva var vaxljusen släckta, sas det.

Den heliga ortodoxa kyrkan hade tagit sin hand från Moskva där huggormars avföda dristat sig att bombardera det heliga Kreml. Kyrkorna var mörka och tysta och kalla, prästerna hade försvunnit. Inga poper skulle officiera vid den röda begravningen, de döda hade inte fått sista smörjelsen och inga böner skulle läsas över hädarnas grav. Tichon, metropoliten av Moskva, skulle snart bannlysa sovjeterna ...

Även butikerna var stängda och borgarna höll sig inomhus. Detta var folkets dag ...

Genom Iberiska porten strömmade redan en människoflod och Röda torget var svart av tusentals människor. Jag lade märke till att när människorna passerade Iberiska kapellet där förbipasserande tidigare alltid hade gjort korstecknet så tycktes de inte lägga märke till det.

Vi trängde oss igenom den täta massan som stod packad nära Kremlmuren och steg upp på en av jordhögar. Där stod redan flera män, bland dem Muranov, soldaten som hade valts till kommandant i Moskva – en lång skäggig man med ett vänligt, rättframt ansikte.

Alla gator som ledde till Röda torget var fyllda av tillströmmande människor som alla verkade fattiga och slitna. En militärmusikkår som spelade Internationalen kom uppmarscherande. Spontant började massorna sjunga med och sången bredde ut sig som krusningarna på en sjö långsamt och högtidligt. På Kremlmuren hängde gigantiska banér uppifrån och ner på vilka man kunde läsa i stora bokstäver i guld och vitt: 'Den begynnande världsrevolutionens martyrer' och 'Länge leve broderskapet mellan världens arbetare'.

En bitande vind svepte över torget och lyfte fanorna. Från stadens utkanter kom nu arbetarna från de olika fabriker med sina döda. Man såg dem ringla genom porten med smattrande fanor och mörkröda – blodröda – kistor. Klumpiga rödmålade kistor av ohyvlade bräder burna av enkla karlar med tårarna strömmande nerför kinderna och följda av kvinnor som snyftade eller som gick stelt med bleka, döda ansikten. En del av kistorna var öppna, locket bars bakom, andra var svepta i guld- eller silverfärgade tyger eller hade en soldatmössa fastspikad på locket. Det fanns många kransar av gräsliga konstgjorda blommor.

Processionen rörde sig långsamt mot oss i en slingrande gränd där den dök fram och försvann mellan husen. Så välldde genom porten en ändlös ström av florbhängda fanor i alla schatteringar av rött och med bokstäver i guld och silver, och en del anarkistfanor, svarta med vita bokstäver. Musikkåren spelade de ryska revolutionärernas sorgmarsch, människorna på torget blottade sina huvuden, och deltagarna i processionen sjöng med hesa, av snyftningar halvkvävda röster.

Mellan fabriksarbetarna kom infanterikompanier med sina kistor, och kavalleriskvadroner saluterade med sablarna och artilleribatterier med kanonerna omlindade med röda och svarta band i en ändlös kolonn. På deras fanor kunde man läsa: 'Länge leve Tredje Internationalen!' eller önskar en hederlig, allmän, demokratisk fred!'

Långsamt närmade sig processionen med kistorna graven och bärarna klättrade upp på jordhögarna med sina bördor och gick ner i schakten. Många av dem var kvinnor – satta, starka proletärkvinnor. Bakom de döda kom andra kvinnor – unga förkrossade kvinnor och gamla rynkiga gummor som skrek som sårade djur och försökte följa sina söner och makar i broderskapsgraven men hölls tillbaka av starka händer.

Hela den långa dagen passerade begravningsprocessionen, den kom in genom den Iberiska porten och lämnade Röda torget via Nikalskaja, en flod av röda fanor med ord om hopp och broderskap och en bättre värld mot en bakgrund av femtio tusen människor och bortom dem alla världens arbetare.

En efter en placerades de femhundra kistorna i gravarna. Skymningen föll och fortfarande kom fanorna slokande och fladdrande medan musikkåren spelade sorgmarschen och den väldiga församlingen sjöng med. I grenarna på de avlövide träden ovanför graven hängde kransarna som underliga mångfärgade blommor. Tvåhundra män började skotta igen gravarna. Jorden föll på kistorna med ett dovt ljud som hördes under sången.

Mörkret föll. De sista fanorna passerade och de sista jämrande kvinnorna som såg sig om med av sorg förvridna ansikten. Långsamt ebbade den proletära tidvågen från Röda torget.

Jag såg plötsligt att det fromma ryska folket inte längre behövde präster som bad dem upp i himlen. På jorden höll de på att bygga ett rike härligare än någon himmel kunde bjuda, ett rike för vilket det var en ära att dö.

Erövringen av makten

Deklaration om de ryska nationaliteternas rättigheter.

‘... Den första sovjetkongressen i juni i år proklamerade de ryska nationaliteternas självbestämmanderätt.

Den andra sovjetkongressen i november stadfäste en gång för alla denna oförytterliga rätt för de ryska nationaliteterna.

Verkställande dessa kongressers vilja har folkkommissariernas råd beslutat att som basis för sitt handlande i nationalitetsfrågan fastställa följande principer:

- (1) De ryska nationaliteternas jämställdhet och suveränitet.
- (2) De ryska folkens fria självbestämmanderätt som sträcker sig ända därhän att de får bilda självständiga stater.
- (3) Upphävandet av alla nationella och religiösa privilegier och undantagsbestämmelser.
- (4) Fri utveckling för alla nationella minoriteter och etniska grupper som bor på, yskt territorium.

Dekret om bildandet av en nationalitetskommission kommer omedelbart att utarbetas.

I den Ryska republikens namn,
Folkkommissarien för nationalitetsfrågor
Djugasjvili (Stalin)
Ordföranden i folkkommissariernas råd
V. Uljanov (Lenin)

I Kiev utropades genast Ukraina som självständig republik och regeringen i Finland gjorde detsamma genom senaten i Helsingfors. Självständiga ‘regeringar’ bildades i Sibirien och

Kaukasus. Den polska armékommittén samlade snabbt de polska trupperna i den ryska armén, avskaffade deras kommittéer och införde järndisciplin.

Alla dessa 'regeringar' och 'rörelser' hade två saker gemensamma. De kontrollerades av de besuttna klasserna och fruktade och avskydde bolsjevismen. Men folkkommissariernas råd arbetade oförtrutet vidare på uppbyggandet av den socialistiska ordningen och utfärdade förordningar om socialförsäkring, arbetarkontroll, regler för de regionala jordkommittéerna, upphävandet av titlar och rangrullor, avskaffandet av domstolarna och bildandet av folkdomstolar...

Armé efter armé, flotta efter flotta skickade deputationer 'med glada hälsningar till folkets regering'.

En dag såg jag ett trashanksregemente som just hade kommit från skyttegravarna framför Smolnyj. Soldaterna stod uppställda framför de stora grindarna, tunna gråa karlar som tittade på byggnaden som om Gud själv fanns där. Några pekade på de kejsrerliga örnarna över entrén och skrattade ... Några rödgardister kom ut för att gå på vakt. Alla soldaterna vände sig om och tittade nyfiket som om de hade hört talas om rödgardister men aldrig sett några. De skrattade godmodigt, lämnade ledet och dunkade rödgardisterna i ryggen under halvt skämtsamma, halvt beundrande tillrop.

Den provisoriska regeringen fanns inte mer. Den 15 november slutade prästerna i alla huvudstadens kyrkor att be för den. Men det var, som Lenin själv hade sagt till CEK, 'bara början till erövringen av makten'. Oppositionen som berövats sina vapen men som fortfarande kontrollerade landets ekonomiska liv grep sig an med att organisera desorganisationen, och med hela den ryska fallenheten för samfälliga aktioner inriktade den sig på att lamslå och misskreditera sovjeterna.

Statstjänstemännens strejk var välorganiserad och finansierades av banker och affärshus. Varje åtgärd från bolsjevikernas sida för att överta förvaltningsapparaten motarbetades.

Trotskij gick till utrikesministeriet. Tjänstemännen vägrade att erkänna honom, låste in sig på sina rum och begärde avsked när dörrarna sprängdes. Han begärde att få nycklarna till arkiven men fick dem först sedan han hämtat hantverkare som skulle bryta upp dörrarna. Det upptäcktes då att den förre biträdande utrikesministern Nekratov hade försvunnit med de hemliga fördragen.

Sjiljapnikov försökte sätta sig i besittning av arbetsministeriet. Det var bitande kallt och det fanns ingen som tände brasorna. Av alla de hundratals tjänstemännen ville inte någon visa honom var ministerns ämbetsrum låg.

Alexandra Kollontaj som den 13 november utnämndes till kommissarie för den allmänna välfärden – det departement under vilket de offentliga vårdinstitutionerna sorterade – välkomnades med en strejk i vilken alla departementets tjänstemän så när som på fyrtio deltog. Storstädernas fattiga och vårdinstitutionernas klientel råkade i en fruktansvärd misär. Delegationer av svältande krymplingar och utnärmlade barn-husbarn belägrade byggnaden. Med tårar strömmande nerför kinderna lät Kollontaj arrestera de strejkande tills de lämnade ut nycklarna till ämbetsrummet och kassaskåpet. Men då upptäcktes det att den förra ministern, grevinnan Panina, hade försvunnit med alla pengarna. Hon förklarade att hon skulle lämna tillbaka dem bara om den konstituerande församlingen gav order därom.

I jordbruks-, folkhushållnings- och finansministerierna inträffade liknande händelser. Och när tjänstemännen uppmanades att återgå till arbetet vid äventyr att annars mista tjänsten och pensionen höll de sig antingen borta eller saboterade arbetet. Eftersom nästan hela

intelligentsian var antibolsjevikisk var det i det närmaste omöjligt för sovjetregeringen att nyrekrytera tjänstemän.

Privatbankerna var fortfarande stängda, men höll en baddörr öppen för spekulatörer. När bolsjevikkommissarierna kom gav sig tjänstemännen iväg efter att ha gömt böckerna och tagit med sig pengarna. I riksbanken strejkade alla tjänstemännen utom de som hade hand om kassavalven och sedeltillverkningen. De vägrade att betala ut pengar till Smolnyj men försåg Kommittén för fosterlandets räddning och stadsduman med stora summor.

Två gånger kom en kommissarie med ett kompani rödgardister och krävde att få ut stora summor för statsutgifter. Första gången, då många ledamöter av stadsduman och ett stort antal mensjevikiska och socialistrevolutionära ledare var närvarande, talade de så allvarligt om konsekvenserna att kommissarien blev skrämmd. Andra gången kom han med en regeringsfullmakt som han började läsa upp, men någon riktade hans uppmärksamhet på att den inte var daterad och inte hade vederbörligt sigill, och han dukade under för den traditionella ryska respekten för 'dokument' och gick sin väg.

Tjänstemännen i handelsdepartementet förstörde böckerna så att alla dokument om Rysslands ekonomiska relationer med andra länder gick förlorade.

Den kommunala förvaltningens organ fungerade inte alls eller saboterades. Och när bolsjevikerna försökte få igång den kommunala förvaltningen för att avhjälpa den desperata nödsituationen i staden gick tjänstemännen i strejk och duman översvämmande Ryssland med telegram om bolsjevikernas 'övergrepp mot den kommunala självstyrelsen'.

I de militära högkvarteren och i krigs- och marinministerierna där de tidigare tjänstemännen hade gått med på att arbeta hindrade armékommittéerna och det högre befälet sovjeterna på alla sätt så att till och med trupperna vid fronten försumrades. Järnvägsmannaförbundet vägrade att transportera sovjettrupper. Varje trupptåg som lämnade Petrograd måste tas ut med våld och järnvägstjänstemän måste arresteras varje gång – varefter järnvägsmannaförbundet hotade med omedelbar generalstrejk om de inte frigavs ...

Smolnyj var uppenbarligen maktlöst. Tidningarna skrev att alla fabriker i Petrograd måste slå igen om tre veckor av brist på drivmedel. Järnvägsmannaförbundet meddelade att tågen måste upphöra att gå den 1 december, det fanns livsmedel bara för tre dagar i Petrograd, inga livsmedelstransporter var på väg och armén vid fronten svält. Kommittén för fosterlandets räddning och de olika centralkommittéerna uppmanade befolkningen i landet att ignorera regeringens dekret. Och de allierade ambassaderna var antingen kyligt indifferent eller öppet fientliga.

Oppositionstidningarna som indrogs ena dagen för att nästa morgon komma ut under nya namn hopade bittra sarkasmer över den nya regimen. Till och med *Novaja Zjizn* karakteriserade den som en 'kombination av demagogi och maktlöshet'. Tidningen skrev:

'Dag för dag sjunker folkkommissariernas regering allt djupare i den ytliga brådskans moras. Sedan bolsjevikerna utan svårighet erövrat makten ... kan de inte utnyttja den.

De kan varken leda det existerande regeringsmaskineriet eller skapa ett nytt som arbetar friktionsfritt enligt de sociala experimentatorernas teorier.

Helt nyligen hade bolsjevikerna inte tillräckligt med folk för att sköta sitt växande parti. Var skall de då få tag i utbildat folk som kan sköta de mångfaldiga och komplicerade regeringsfunktionerna?

Den nya regeringen översvämmar landet med förordningar, den ena radikalare och mera 'socialistisk' än den andra. Men i denna papperssocialism – som sannolikt kommer att väcka

häpnad bland våra efterkommande – upptäcker man varken någon önskan eller förmåga att lösa dagens brännande problem!’

Under tiden pågick järnvägsmannaförbundets konferens för att bilda en ny regering dag och natt. Båda sidor hade redan i princip gått med på regeringsunderlaget, folkrådets sammansättning diskuterades, kabinettet hade preliminärt valts med Tjernov som premiärminister, bolsjevikerna skulle vara med i regeringen, i minoritetsställning, men Lenin och Trotskij skulle utestängas. Mensjevikipartiets och det socialistrevolutionära partiets centralkommittéer och bondesovjeternas exekutivkommitté beslutade att ‘i avsikt att sätta stopp för brodermorden’ inte motsätta sig bolsjevikernas inträde i folkrådet trots att de oföränderligt motsatte sig deras ‘kriminella politik’.

Men Kerenskij's flykt och sovjeternas häpnadsväckande framgångar ändrade situationen. Vid CEK: s sammanträde den 16 november krävde vänstersocialistrevolutionärerna att bolsjevikerna skulle bilda en koalitionsregering med de andra socialistpartierna. I annat fall skulle de utträda ur den militära revolutionära kommittén och CEK. Malkin förklarade: ‘Nyheterna från Moskva, där våra kamrater dör på bägge sidor av barrikaderna, tvingar oss att än en gång ta upp regeringsfrågan, och vi har inte bara rätt att göra det, det är vår plikt ... Vi har fått rätt att sitta här med bolsjevikerna innanför Smolnyjinstitutets väggar och att tala från denna tribun. Efter bittra inre partistrider blir vi tvungna att övergå till öppen kamp utanför dessa väggar om ni vägrar att kompromissa ...’

Efter ett uppehåll under vilket bolsjevikerna diskuterade detta ultimatum återvände de med en resolution som Kamenev läste upp:

‘CEK anser att det i regeringen skall sitta representanter för alla de socialistiska partierna i de arbetar-, soldat- och bondesovjeter som erkänner 7 novemberrevolutionens erövringar – dvs sovjetregeringens bildande, dekretet om fred, jord, arbetarkontroll över industrin och arbetarklassens beväpning. CEK beslutar därför föreslå underhandlingar om regeringens sammansättning mellan alla sovjeternas partier på följande grundvalar.

Regeringen skall vara ansvarig inför CEK. CEK skall utvidgas till 150 delegater. Till dessa 150 delegater från arbetar- och soldatsovjeterna kommer 75 delegater från provinsbondesovjeterna, 80 från arméns och flottans frontorganisationer, 40 från fackförbunden (25 från de olika allryska fackförbunden i proportion till deras storlek, 10 från järnvägsmannaförbundet och 5 från post- och telegrafarbetarna) samt 50 delegater från socialistpartierna i Petrograds stadsduma. I regeringen skall minst hälften av portföljerna reserveras för bolsjevikerna. Arbets-, inrikes- och utrikesministerierna skall tilldelas bolsjevikerna. Befälet över garnisonerna i Petrograd och Moskva skall behållas av delegaterna från Petrograds och Moskvas sovjeter.

Regeringen genomför den systematiska beväpningen av arbetarna i hela Ryssland.

CEK vidhåller kravet på kandidatur för kamraterna Lenin och Trotskij.’

Kamenev förklarade: ‘Det så kallade ‘folkråd’ som föreslagits av konferensen skulle bestå av cirka 420 medlemmar av vilka cirka 150 skulle vara bolsjeviker. Dessutom skulle det finnas delegater från den gamla kontrarevolutionära CEK, 100 ledamöter valda av stadsdumorna – allesamman kornilovister –, 100 delegater från bondesovjeterna – utsedda av Avksentjev – och 80 från de gamla armékommittéerna som inte längre representerar soldatmassorna.

Vi vägrar att ta med den gamla CEK och även representanterna för stadsdumorna.

Delegaterna från bondesovjeterna skall väljas av den bondekongress som vi har sammankallat och som samtidigt kommer att välja en ny exekutivkommitté. Förslaget att utesluta Lenin och Trotskij är ett förslag att halshugga vårt parti och vi går inte med på det. Och slutligen anser vi

att det inte finns något behov av ett 'folkråd': sovjeterna står öppna för alla socialistiska partier och i CEK är de representerade i förhållande till sina anhängare bland massorna.'

Karelin från vänstersocialistrevolutionärerna, förklarade att hans parti skulle rösta för bolsjevikresolutionen men det förbehöll sig rätten att ändra vissa detaljer, exempelvis böndernas representation och krävde att jordbruksministeriet skulle reserveras för vänstersocialistrevolutionärerna. Mötet gick med på det.

Vid ett senare möte med Petrogradsovjeten besvarade Trotskij en fråga om bildandet av den nya regeringen: 'Jag känner inte till den saken. Jag deltar inte i förhandlingarna ... Men jag tror inte att de har någon större betydelse.'

Den kvällen rådde stor oro på konferensen. Delegaterna från stadsduman lämnade den.

Men i själva Smolnyj, i bolsjevikpartiets egna led, började en farlig opposition mot Lenins politik växa fram. Kvällen den 17 november var den stora salen packad och stämningen var laddad vid CEK:s sammanträde.

Larin, bolsjevik, förklarade att valen till den konstituerande församlingen närmade sig och att det var på tiden att göra slut på den 'politiska terrorn'.

'De inskränkningar som gjorts i pressfriheten bör modifieras. De hade sitt berättigande under striderna men har det inte längre. Pressen måste vara fri bortsett från att den inte får hetsa till oroligheter och uppror.'

Under en storm av visslingar och buanden från det egna partiet föreslog Larin följande resolution:

'Folkkommisariernas råds pressdekret återkallas härmed. Politiska undertryckningsåtgärder får endast användas efter beslut av en specialdomstol vars ledamöter utsetts av CEK i proportion till de representerade partiernas styrka, och denna domstol skall också ha rätt att ompröva redan vidtagna undertryckningsåtgärder.'

Resolutionen mottogs av applåddaskor inte bara från vänstersocialistrevolutionärerna utan också från en del av bolsjevikerna.

Avanessov, Lenins man, föreslog skyndsamt att frågan om pressen skulle uppskjutas till dess man kommit fram till något slags kompromiss mellan de socialistiska partierna. Förslaget röstades ner med stor majoritet.

'Den revolution som nu håller på att fullbordas', fortsatte Avanessov, 'har inte tvekat att angripa den privata äganderätten, och det är ur den privata äganderättens synvinkel vi måste studera frågan om pressen.'

Därefter läste han den officiella bolsjevikresolutionen:

'Indragningen av den borgerliga pressen dikterades inte endast av rent militära skäl under resningen och för att hejda kontrarevolutionära aktioner, den är också nödvändig under övergången till en ny pressregim – en regim under vilken de kapitalistiska ägarna till tryckpressarna och papperslagren inte kan få monopol på opinionsbildningen.

Vi måste vidare gripa oss an med att konfiskera de privata tryckerierna och papperslagren som skall övergå i sovjeternas ägo både i huvudstaden och i provinsen så att de politiska partierna och grupperna kan utnyttja dem i proportion till styrkan hos de idéer de representerar – med andra ord i proportion till deras väljare.

Att återställa den så kallade 'pressfriheten', att helt enkelt återlämna tryckerierna och papperslagren till kapitalisterna – som förgiftar den allmänna opinionen – skulle vara en oförlätlig kapitulation för kapitalet, ett uppgivande av en av revolutionens viktigaste

landvinningar, det skulle med andra ord vara en åtgärd av omisskännligt kontrarevolutionär karaktär.

CEK avvisar därför kategoriskt alla förslag som syftar till att återställa den gamla regimen inom pressen och stöder förbehållslöst folkkommissariernas råds synpunkter i denna fråga och vänder sig mot anspråk och ultimata dikterade av småborgerliga fördomar eller av uppenbar kapitulation för den kontrarevolutionära bourgeoisins intressen.'

Uppläsningen av denna resolution avbröts av ironiska rop från vänstersocialistrevolutionärerna och indignerade utbrott från de upproriska bolsjevikerna. Karelin rusade upp och protesterade: 'För tre veckor sedan var bolsjevikerna glödande anhängare av pressfriheten ... Argumenten i denna resolution påminner säreget nog om de synpunkter som framfördes av reaktionärerna och presscensurerna under tsarregimen – de talade också om 'dem som förgiftar den allmänna opinionen'.'

Trotskij talade länge till förmån för resolutionen. Han skilde mellan pressen under inbördeskriget och pressen efter segern. 'Under inbördeskrig har bara de förtryckta rätt att använda våld ...' (Rop: 'Vilka är förtryckta nu? Kannibal!')

'Segern över våra motståndare är ännu inte vunnen, och tidningarna är vapen i deras händer. Under sådana förhållanden är indragningen av tidningarna en befogad försvarsåtgärd ...' Han övergick sedan till frågan om pressen efter segern och sa:

'Socialisternas inställning till frågan om pressfriheten bör vara densamma som deras inställning till affärlivets frihet ... Den demokratiska styrelse som håller på att införas i Ryssland kräver att den privata äganderätten till tidningarna avskaffas precis som den privata äganderätten till industrin. Sovjetmakten skall konfiskera alla tryckerier.' (Rop: Konfiskera Pravdas tryckeri!')

'Bourgeoisins pressmonopol måste avskaffas. I annat fall är det meningslöst att vi övertar makten. Varje medborgargrupp måste ha tillgång till tryckerier och papper. Äganderätten till tryckpressar och papper tillkommer i första hand arbetare och bönder och först i andra hand de borgerliga partierna som är i minoritet ... Sovjeternas maktövertagande kommer att medföra en radikal förändring av samhällsförhållandena, och denna förändring kommer nödvändigtvis också att drabba pressen. Om vi skall nationalisera bankerna kan vi då tolerera finanstidningarna? Den gamla regimen måste dö, det måste stå klart en gång för alla ...' (Applåder och vredgade rop.)

Karelin deklarerade att CEK inte hade befogenheter att besluta i denna viktiga fråga som borde överlämnas till en specialkommitté. Han pläderade åter lidelsefullt för pressfriheten.

Sedan tog Lenin till orda, lugn och oberörd. Hans panna rynkades när han långsamt valde sina ord. Varje mening föll som ett hammarslag: 'Inbördeskriget är ännu inte avslutat, fienden är fortfarande mitt ibland oss. Följaktligen är det omöjligt att upphäva inskränkningarna av pressfriheten.

Vi bolsjevik har alltid sagt att när vi kom till makten skulle vi bomma igen de borgerliga tidningarna. Att tolerera borgarpressen skulle innebära att man upphör att vara socialist. När man gör revolution kan man inte stå och stampa på samma fläck, man måste hela tiden gå framåt – eller tillbaka. De som nu talar om 'pressfriheten' går bakåt och hejdar vår ilmarsch mot socialismen.

Vi har avkastat kapitalismens ok precis som marsrevolutionen avkastade tsarismens ok. Om marsrevolutionen hade rätt att undertrycka monarkisttidningarna har vi rätt att undertrycka den borgerliga pressen. Det är omöjligt att skilja ut frågan om pressens frihet från klass-

kampens andra frågor. Vi har lovat att bomma igen dessa tidningar och vi skall göra det. Folkets överväldigande majoritet står bakom oss!

Nu när resningen är över har vi absolut ingen önskan att undertrycka de andra socialistpartiernas tidningar såvida de inte manar till väpnat uppror eller till olydnad mot sovjetregeringen. Men vi kommer inte att tillåta dem att under täckmantel av den socialistiska pressens frihet och genom hemligt stöd från bourgeoisin tillskansa sig monopol över tryckpressar, trycksvärta och papper. Dessa viktiga produkter måste komma i sovjetregeringens ägo och i första hand fördelas mellan alla de socialistiska partierna i förhållande till deras röststyrka ...'

Sedan följde voteringen. Larins och vänstersocialistrevolutionärernas resolution fälldes med 31 röster mot 22. Lenins förslag antogs med 34 röster mot 24. Bland minoriteten befann sig bolsjevikernas Rjazanov och Lozovskij som förklarade att det var omöjligt för dem att rösta för inskränkningar av pressfriheten.

Därefter förklarade vänstersocialistrevolutionärerna att de inte längre kunde ta ansvaret för CEK: s politik och utträdde ur den militära revolutionära kommittén och alla andra verkställande organ.

Fem medlemmar av folkkommissariernas råd – Nogin, Rykov, Miljutin, Teodorovitj och Sjljapnikov – avgick med förklaringen:

'Vi är för en socialistisk regering sammansatt av alla partier i sovjeterna. Vi anser att endast bildandet av en sådan regering kan säkra de resultat som uppnåtts genom arbetarklassens och den revolutionära arméns heroiska kamp. I annat fall finns det bara en väg: konstituerandet av en rent bolsjevikisk regering genom politisk terror. Det är denna sistnämnda väg som folkkommissariernas råd har slagit in på. Vi kan inte och vill inte följa den. Vi ser att den leder till att många proletära organisationer elimineras ur det politiska livet, till upprättandet av en oansvarig regim och till revolutionens och landets undergång. Vi kan inte ta ansvaret för en sådan politik och vi avsäger oss inför CEK våra uppdrag som folkkommissarier.'

Andra kommissarier undertecknade deklARATIONEN men stannade kvar i rådet – Rjazanov, Derbytjev i pressavdelningen, Arbuзов i det statliga tryckeriet, Jurenjev i Röda gardet, Fjodorov i arbetskommissariatet och Larin, sekreterare i avdelningen för utarbetandet av förordningar.

Samtidigt utträdde Kamenev, Rykov, Miljutin, Zinovjev och Nogin ur bolsjevikpartiets centralkommitté och offentliggjorde skälen därtill:

'... Bildandet av en sådan regering (sammansatt av alla partier i sovjeterna) är nödvändig för att nya blodsutgjutelser, hungersnöd, Kaledinisternas seger över revolutionen skall förhindras, för att den konstituerande församlingen skall kunna sammankallas i rätt tid och för att det program som antogs av sovjetkongressen skall kunna genomföras ...

Vi kan inte ta ansvaret för centralkommitténs ödesdigra politik som genomförs mot den överväldigande majoritetens vilja; flertalet arbetare och soldater vill ha ett snabbt slut på de blodiga striderna mellan de olika politiska partierna. Vi avsäger oss vårt medlemskap i centralkommittén för att öppet kunna säga vår mening till arbetar- och soldatmassorna.

Vi lämnar centralkommittén i segerns ögonblick. Vi kan inte lugnt se på medan de ledande inom centralkommittén för en politik som leder till förlust av segerns frukter och proletariatets krossande ...'

Arbetarmassorna och soldaterna i garnisonen skickade sina delegationer till Smolnyj och till konferensen för bildandet av en ny regering där splittringen i bolsjevikernas led väckte den livligaste glädje.

Men Lenins svar kom snabbt och skoningslöst. Sjljapnikov och Teodorovitj underkastade sig partidisciplinen och återvände till sina poster. Kamenev berövades sina befogenheter som ordförande i CEK och Sverdlov utsågs till hans efterträdare. Zinovjev avsattes som ordförande i Petrogradsovjeten. På morgonen den 18 november innehöll Pravda en våldsam proklamation till det ryska folket, skriven av Lenin. Den trycktes i hundratusentals exemplar, sattes upp på husväggarna och spreds över hela Ryssland:

‘Den andra allryska sovjetkongressen gav majoriteten åt bolsjevikpartiet. Endast en regering bildad av detta parti kan därför vara en sovjetregering. Och alla vet att bolsjevikpartiets centralkommitté några timmar före bildandet av den nya regeringen och innan listan på regeringsledamöterna förelades den allryska sovjetkongressen till sitt sammanträde inbjöd tre framstående medlemmar av vänstersocialistrevolutionärernas grupp, kamraterna Kamkov, Spiro och Kanelin och bad dem ingå i den nya regeringen. Vi beklagar djupt att de inbjudna kamraterna vägrade, vi betraktar deras vägran som ovärdig revolutionärer och arbetarklassens förkämpar. Vi är villiga att när som helst släppa in vänstersocialistrevolutionärerna i regeringen men vi tror att vi som majoritetsparti vid den andra allryska sovjetkongressen är berättigade och förpliktade inför folket att bilda regering ...

... Kamrater! Flera medlemmar av vårt partis centralkommitté och av folkkommissariernas råd, Kamenev, Zinovjev, Nogin, Rykov, Miljutin och någon till lämnade i går, den 17 november, centralkommittén och (le tre sistnämnda folkkommissariernas råd.

Kamraterna som lämnade oss handlade som desertörer eftersom de inte endast övergav de poster som anförtrotts dem utan också vägrade att följa centralkommitténs direkta instruktioner som gick ut på att de skulle avvakta de beslut som fattades av partiorganisationerna i Petrograd och Moskva innan de avgick. Vi klandrar djupt denna desertering. Vi är fast övertygade om att alla medvetna arbetare, soldater och bönder som tillhör vårt parti eller som sympatiserar med det också kommer att ogilla desertörernas uppträdande.

Kom ihåg, kamrater, att två av dessa desertörer, Kamenev och Zinovjev, redan före resningen i Petrograd framträdde som desertörer och strejkbrytare genom att vid det avgörande mötet med centralkommittén den 23 oktober 1917 rösta mot upproret. Och även efter centralkommitténs resolution fortsatte de sin kampanj vid ett möte med partiarbetare ... Men trycket från massorna, heroismen hos miljoner arbetare, soldater och bönder i Moskva, Petrograd, vid fronten, i skyttegravarna, i byarna sopade undan desertörerna som ett järnvägståg skingrar sågspån.

Skam över dem som har föga tro, som tvekar, som tvivlar, som låter skrämman sig av bourgeoisin eller som faller till föga för bourgeoisins direkta eller indirekta medbrottslingar. Det finns inte *en skugga* av tvekan hos massorna i Petrograd, Moskva och det övriga Ryssland ...

Vi kommer inte att underkasta oss några ultimata från små grupper intellektuella som inte har massornas stöd utan som praktiskt taget bara stöds av kornilovister, Savinkovister, aspiranter och så vidare ...’

Reaktionen från hela landet var som en het stormvind. Avfällingarna fick aldrig tillfälle att ‘öppet säga sin mening till arbetar- och soldatmassorna’. Folkets förakt för ‘desertörerna’ rullade in över CEK som vredgade bränningar. I flera dagar var Smolnyj fullpackat med arga delegationer och kommittéer från fronten, från Volga, från Petrogradfabrikerna. ‘Hur vågade

de lämna regeringen? Fick de betalt av bourgeoisin för att krossa revolutionen? De måste återgå till sina poster och böja sig för centralkommitténs beslut!’

Bara inom Petrogradgarnisonen rådde fortfarande osäkerhet. Vid ett stort soldatmöte den 24 november talade representanter för alla de politiska partierna. Lenins politik stöddes med stor majoritet och vänstersocialistrevolutionärerna uppmanades att inträda i regeringen.

Mensjevikerna avlämnade ett sista ultimatum i vilket de krävde att alla ministrar och aspiranter skulle frigges, att alla tidningar skulle få full frihet, att Röda gardet skulle avväpnas och att garnisonen skulle ställas under dumans befäl. Smolnyj svarade att alla de socialistiska ministrarna och nästan alla aspiranter hade frigivits, att alla tidningar var fria utom den borgerliga pressen och att sovjeterna skulle behålla befälet över de väpnade styrkorna ... Den 19 november upplöstes konferensen som skulle bilda en ny regering och den ena oppositionsmedlemmen efter den andra smög iväg till Mogilev där de under generalstabens vingar fortsatte att bilda regering efter regering ända till slutet.

Under tiden hade bolsjevikerna underminerat järnvägsmannaförbundets makt. Petrograd-sovjeten manade i en appell alla järnvägsarbetare att tvinga järnvägsmannaförbundet att kapitulera. Den 15 november inkallade CEK en allrysk järnvägsarbetarkongress till den 1 december, järnvägsmannaförbundet inkallade omedelbart en egen kongress till den 15 december. Den 16 november intog järnvägsmannaförbundets delegater sina platser i CEK. På kvällen den 2 december då en allryska järnvägsarbetarkongressen öppnades erbjöd CEK posten som kommissarie för vägar och kommunikationer åt järnvägsmannaförbundet som accepterade.

Efter att ha löst maktfrågan började bolsjevikerna ta itu med praktiska förvaltningsproblem. Först och främst måste huvudstaden, landet och armén födas. Soldater och rödgardister genomletade magasinerna, järnvägsstationerna och till och med pråmarna i kanalerna och konfiskerade tusentals kilo livsmedel från privata jobbare. Agenter skickades ut till provinserna där de med hjälp av jordkommittéerna lade beslag på de stora spannmåls-handlarnas magasin. Expeditioner med tungt beväpnade matrosar sändes ut i grupper om fem tusen man till södra Ryssland och Sibirien med uppdrag att besätta städer som fortfarande hölls av vitgardisterna, införa ordning och anskaffa livsmedel. Passagerartrafiken på den transsibiriska järnvägen var avstängd i fjorton dagar medan tretton godståg fullastade med tygbalar och järnstänger, som samlats in av verkstadskommittéerna, skickades österut där järnet och tyget byttes mot spannmål och potatis.

Eftersom Kaledin satt sig i besittning av kolgruvorna i Don blev bränslefrågan överhängande. Smolnyj stängde av det elektriska ljuset i teatrar, affärer och restauranger, minskade antalet spårvagnar och konfiskerade bränslehandlarnas vedlager. Och när Petrograds fabriker skulle slå igen av brist på kol överlämnade matroserna i östersjöflottan till arbetarna tvåhundra tusen pud¹ kol från slagskeppens kolboxar.

Mot slutet av november inträffade ‘vinpogromen’ som började med att Vinterpalatsets källare plundrades. I flera dagar raglade druckna soldater omkring på gatorna. Bakom allt detta låg kontrarevolutionära element som i kasernerna delade ut kartor där spritlagren var utprickade. Kommissarierna i Smolnyj försökte i början med övertalningar, men oroligheterna tilltog och följdes av regelrätta bataljer mellan soldater och rödgardister. Slutligen skickade den revolutionära militära kommittén ut matroskompanier med maskingevär som skoningslöst gav eld mot bråkmakarna och dödade många. På order från regeringen invaderades spritlagren av kommittéer som krossade flaskorna med yxor eller sprängde dem i luften med dynamit.

¹ 1 pud = 16 kilo.

Disciplinerade och välavlönade kompanier av rödgardister gick på vakt i distriktssovjeternas högkvarter dag och natt och ersatte den gamla milisen. I alla kvarter i staden bildades små revolutionsdomstolar av arbetare och soldater som handlade småbrott. De stora hotellen, där spekulanterna fortfarande gjorde strålande affärer, omringades av rödgardister och gulascherna kastades i fängelse.

Det vakna och misstänksamma tjänstefolket i staden lämnade upplysningar om de borgerliga familjerna till den militära revolutionära kommittén som slog till med järnhand. På så sätt upptäcktes en monarkistkomplott ledd av en tidigare dumamedlem, Purisjkevitj, och en grupp adelsmän och officerare som hade planerat ett officersuppror och inbjudit Kaledin att komma till Petrograd. På så sätt avslöjades en konspiration inom kadetpartiet i Petrograd som skickade pengar och frivilliga till Kaledin.

Förre biträdande utrikesministern Nekratov som hade flytt med de hemliga fördragen återvände och överlämnade dem till Trotskij som började publicera dem i *Pravda* och väckte anstöt över hela världen.

Inskränkningarna av pressens frihet skärptes genom ett dekret enligt vilket alla annonser monopoliserades av det officiella regeringsorganet. Alla de andra tidningarna upphörde som protest att komma ut eller överträdde förordningen och stängdes. Först tre veckor senare underkastade de sig förordningen.

Fortfarande strejkade departementstjänstemännen och fortfarande saboterades det normala ekonomiska livet. Bakom Smolnyj stod bara de oorganiserade massorna. I värtaliga proklamationer formulerade i enkla ord förklarade Lenin revolutionen för dem, manade dem att ta makten i egna händer, att med våld bryta ner de besuttna klassernas motstånd och överta de statliga institutionerna. Revolutionär ordning. Revolutionär disciplin. Strikt redovisning och kontroll. Inga strejker! Inget dagdriveri!

Den 20 november utfärdade den militära revolutionära kommittén en varning:

‘De besuttna klasserna motarbetar sovjetmakten – arbetar-, soldat- och bonderegeringen. Deras sympatisörer hindrar stats- och kommunaltjänstemännens arbete, manar till strejker i bankerna, försöker bryta järnvägs-, post- och telegrafkommunikationerna.

Vi varnar dem att de leker med elden. Landet och armén hotas av hungersnöd. För att bekämpa den måste det statliga och kommunala maskineriet fungera effektivt. Arbetar- och bonderegeringen vidtar alla åtgärder för att tillförsäkra landet och armén allt vad de behöver. Motstånd mot dessa åtgärder är ett brott mot folket. Vi varnar de besuttna klasserna och deras sympatisörer att om de inte upphör att sabotera livsmedelstransporterna kommer de att bli de första som får lida. De kommer att berövas rätten till livsmedel. Alla livsmedelsreserver i deras ägo kommer att beslagtogs. De ledande brottslingarnas egendom kommer att konfiskeras.

Vi har gjort vår plikt och varnat dem som leker med elden.

Vi är övertygade om att ifall vi måste vidtaga beslutsamma åtgärder kommer vi att få helhjärtat stöd av alla arbetare, soldater och bönder.’

Den 22 november var följande ‘*Viktiga meddelande*’ uppsatt på stadens husväggar:

‘Folkkommisariernas råd har mottagit ett brådskande telegram från staben på nordfronten: ‘Det får inte förekomma några fler uppskov, låt inte armén dö av hunger. Arméerna på nordfronten har inte fått en brödbit på flera dagar och om ett par dagar kommer reservskorporna att ta slut ... Delegater från alla delar av fronten talar redan om att en del av armén måste dras tillbaka eftersom de förutser att soldaterna om några dagar kommer att fly

huvudstupa. Soldaterna är halvt ihjälsvultna, förödda av tre års vistelse i skyttegravarna, sjuka, otillräckligt klädda, barfota och drivna till vansinnets brant av omänskliga strapatser.’

Den militära revolutionära kommittén fäster Petrogradgarnisonens och Petrogradarbetarnas uppmärksamhet på detta. Situationen vid fronten kräver brådskande och beslutsamma åtgärder. Under tiden strejkar de högre tjänstemännen i de statliga institutionerna, bankerna, järnvägarna, posten och telegrafan och hindrar regeringen att förse fronten med förnödenheter. Varje timmas uppskov kan kosta tusentals soldaters liv. De kontrarevolutionära tjänstemännen är ohederliga brottslingar mot sina hungriga och döende bröder vid fronten.

Den militära revolutionära kommittén ger dessa brottslingar en sista varning. I händelse av minsta opposition eller obstruktion från deras sida kommer hårdheten i de åtgärder som kommer att tillgripas mot dem att motsvara allvaret i deras brott ...’

Arbeter- och soldatmassorna reagerade med en våldsam våg av vrede som svepte fram över hela Ryssland. I huvudstaden utfärdade stats- och banktjänstemännen hundratals proklamationer och appeller i vilka de protesterade och försvarade sig:

‘TILL ALLA MEDBORGARE

Riksbanken stängd!

Varför?

Därför att det våld som bolsjevikerna har utövat mot riksbanken har gjort det omöjligt för oss att arbeta. Det första folkkommissarierna gjorde var att *begära tio miljoner* rubel, och den 27 november *begärde de 25 miljoner* utan att ange vad pengarna skulle användas till.

... Vi tjänstemän kan inte delta i plundringen av folkets egendom. Vi slutade arbeta.

Medborgare! Pengarna i riksbanken är era, det är folkets pengar som förvärvats genom ert arbete, ert svett, ert blod. Medborgare, rädda folkets egendom från plundring och oss från våldsåtgärder, så skall vi omedelbart återgå till arbetet.

Tjänstemän i riksbanken’

Tjänstemännen i folkhushållningsministeriet, finansministeriet och folkhushållningskommittéerna deklarerade att den militära revolutionära kommittén gjorde det omöjligt för dem att arbeta och vädjade till befolkningen att stödja dem mot Smolnyj. Men arbetarna och soldaterna trodde inte på dem utan var övertygade om att tjänstemännen saboterade livsmedelsförsörjningen. I de långa brödköerna som liksom tidigare ringlade fram på de iskalla gatorna klandrade man inte längre som på Kerenskijns tid regeringen utan *tjinovniki* och sabotörerna. Ty regeringen var folkets regering, och tjänstemännen i ministerierna motarbetade regeringen.

I centrum för all denna opposition stod duman och dess militanta organ, Kommittén för fosterlandets räddning, som protesterade mot alla förordningar som utfärdades av folkkommissariernas råd, som vid upprepade voteringar vägrade att erkänna sovjetregeringen och öppet samarbetade med de nya kontrarevolutionära ‘regeringar’ som bildades i Mogilev. Den 17 november vände sig exempelvis Kommittén för fosterlandets räddning till ‘alla kommunala förvaltningar och alla demokratiska och revolutionära organisationer bland bönder, arbetare, soldater och andra medborgare’ med följande appell:

‘Erkänn inte bolsjevikregeringen, bekämpa den!

Bilda lokala kommittéer för fosterlandets och revolutionens räddning som förenar alla demokratiska krafter och bistå den allryska kommittén för fosterlandets räddning ...’

Under tiden fick bolsjevikerna en enorm röstövertikt vid valen till den konstituerande församlingen i Petrograd. Till och med mensjevikinternationalisterna ansåg att duman borde omväljas eftersom den inte längre motsvarade den politiska sammansättningen av Petrograds befolkning. Samtidigt översvämmades duman av resolutioner från arbetarorganisationer, militära förband och till och med från bönderna i stadens omgivning, resolutioner i vilka den brännmärktes som 'kontrarevolutionär och kornilovistisk' och uppmanades att avgå. Dumans sista dagar var stormiga, kommunalarbetarna krävde högre löner och hotade att strejka.

Den 23 november upplöste den militära revolutionära kommittén Kommittén för fosterlandets räddning. Den 29 gav folkkommisariernas råd order om att Petrograds stadsduma skulle upplösas och omväljas:

'Eftersom den centrala duman i Petrograd som valdes den 2 september ... slutgiltigt har förlorat rätten att representera Petrograds befolkning vars målsättningar och strävanden den inte delar ... och eftersom dumamajoriteten trots att den förlorat allt politiskt stöd fortsätter att motarbeta arbetarnas, soldaternas och böndernas vilja och att sabotera och hindra regeringens arbete – betraktar folkkommisariernas råd det som sin plikt att inbjuda huvudstadens befolkning att avkunna sin dom över den politik som förs av den kommunala självstyrelsens organ.

Därför beslutar folkkommisariernas råd:

1. Att upplösa stadsduman, upplösningen skall träda i kraft den 30 november 1917.
2. Alla funktionärer som valts eller utnämnts av den nuvarande duman skall kvarstå på sina poster och fullgöra sina åligganden till dess nya funktionärer utses av den nya duman.
3. Alla kommunalanställda skall fortsätta att fullgöra sina åligganden, de som självmant lämnar sina poster kommer att betraktas som avskedade.
4. De nya valen till Petrograds stadsduma skall äga rum den 9 december 1917.
5. Petrograds nya stadsduma skall sammanträda den 11 december klockan två.
6. De som inte åtlyder denna förordning och de som avsiktligt skadar eller förstör stadens egendom kommer att omedelbart arresteras och ställas inför revolutionsdomstol ...'

Duman sammanträdde i trotsig stämning och antog en resolution i vilken det hette att den skulle 'försvara sin ställning till sista blodsdroppen'. Samtidigt vädjade den till stadsbefolkningen att rädda sin 'egen valda stadsstyrelse'. Men befolkningen var likgiltig eller fientlig. Den 30 november arresterades borgmästare Schreider och flera dumaledamöter, de förhöordes och släpptes. Den dagen och dagen därpå fortsatte duman att sammanträda men avbröts upprepade gånger av rödgardister och matrosar som hövligt anmodade ledamöterna att skingra sig. Vid sammanträdet den 2 december kom en officer och några matrosar in i Nikolaisalen medan en ledamot talade och beordrade ledamöterna att lämna salen, i annat fall skulle våld tillgripas. De församlade lämnade salen under protester.

Den nya duman som valdes tio dagar senare – de moderata socialisterna röststrejkdade – bestod nästan enbart av bolsjevikar.

Det återstod flera farliga oppositionscentra, t. ex. 'republikerna' Ukraina och Finland som visade klara anti-sovjetiska tendenser. Både i Helsingfors och Kiev drog regeringarna samman pålitliga trupper och satte igång kampanjer för att krossa bolsjevismen och avvärja de ryska trupperna. Den ukrainska radan hade tagit befälet över hela Sydryssland och försåg Kaledin med förstärkningar och förråd. Både Finland och Ukraina hade inlett hemliga förhandlingar med tyskarna och erkändes omedelbart av de allierade regeringarna som lånade

dem stora penningssummor och samarbetade med de besuttna klasserna för att skapa kontrarevolutionära anfallscentra mot Sovjetryssland. När bolsjevismen till sist hade segrat i båda dessa länder inkallade den besegrade bourgeoisie i tyskarna för att hjälpa dem att återta makten.

Men det farligaste hotet mot sovjetregeringen var inrikespolitiskt och tvehövdad: Kaledinrörelsen och staben i Mogilev där general Dukonin hade tagit befälet.

Den allestädes närvarande Muravjev utnämndes till överbefälhavare i kampanjen mot kosackerna, och en röd armé rekryterades bland fabriksarbetarna. Hundratals agitatorer skickades till Don. Folkkommisariernas råd utfärdade en proklamation till kosackerna där man förklarade vad sovjetregeringen var och hur de besuttna klasserna, *tjnovniki*, jordägare, bankirer och deras handgångna män, kosackhövdingarna, godsägare och generaler försökte krossa revolutionen och förhindra att deras rikedomar konfiskerades av folket.

Den 27 november kom en kosackdelegation till Smolnyj för att träffa Trotskij och Lenin. De frågade om det var sant att sovjetregeringen inte hade för avsikt att dela kosackernas jord bland bönderna i Ryssland? 'Nej, det tänker vi inte göra', svarade Trotskij. Kosackerna överlade en stund och frågade sedan: 'Tänker sovjetregeringen konfiskera kosackgodsägarnas jord och dela ut den till kosackerna?' Lenin svarade: 'Det får ni göra själva. Vi skall stödja de arbetande kosackerna i allt de företar sig ... Det bästa ni kan göra till att börja med är att bilda kosacksovjeter. Ni kommer att få representation i CEK och då kommer den att bli er regering också ...'

Kosackerna fick något att fundera på. Två veckor senare mottog general Kaledin en delegation från sina trupper. 'Lovar ni att dela upp de stora kosackgodsen mellan de arbetande kosackerna?'

'Det kommer bara att ske över min döda kropp', svarade Kaledin. En månad senare när Kaledin hade sett sin armé smälta samman dag för dag sköt han sig en kula för pannan. Och kosackrörelsen var ett minne blott.

Mogilev samlades under tiden den gamla CEK, de moderata socialisternas ledare – från Avksentjev till Tjernov – cheferna för de gamla armékommittéerna och de reaktionära officerarna. Generalstaben vägrade envist att erkänna folkkommisariernas råd. Den hade samlat omkring sig Dödsbataljonerna, S:t Georgsriddarna och frontkosackerna och stod i nära och hemlig kontakt med de allierade militärattachéerna, med Kaledin och den ukrainska radan.

De allierade regeringarna hade inte svarat på fredsdekretet den 8 november i vilket sovjetkongressen hade begärt allmän vapenvila.

Den 20 november tillställde Trotskij de allierade ambassadörerna en not:

'Jag har äran meddela att den allryska sovjetkongressen den 8 november bildade en ny regering i den Ryska republiken i form av folkkommisariernas råd. Regeringschef är Vladimir Iljitj Lenin. Ledningen av utrikesdepartementet har anförtrotts mig som folkkommissarie för utrikes ärenden ...'

Jag riktar er uppmärksamhet på det av den allryska kongressen godkända förslaget om vapenvila och en demokratisk fred utan annexioner eller skadestånd, baserat på folkens självbestämmanderätt, och har äran be er betrakta detta dokument som ett formligt förslag om omedelbar vapenvila på alla fronter och om upptagandet av omedelbara fredsförhandlingar, ett förslag som den Ryska republikens regering samtidigt riktar till alla de krigförande folken och deras regeringar.

Sovjetregeringen ber att få betyga sin djupa aktning för Edert folk som i likhet med alla andra folk som utsugits och utmattats av den exempellösa massakern inte kan göra annat än önska fred.'

Samma kväll telegraferade folkkommissariernas råd till general Dukonin:

'...Folkkommissariernas råd betraktar det som oundgängligen nödvändigt att utan dröjsmål förelägga alla krigförande makter, fientliga som allierade, ett förslag om vapenvila. En not i enlighet med detta beslut har tillställts representanterna för de allierade makterna i Petrograd av kommissarien för utrikes ärenden.

Folkkommissariernas råd beordrar er, medborgare överbefälhavare ... att föreslå fiendens militära myndigheter att omedelbart upphöra med fientligheterna och inleda fredsförhandlingar. Folkkommissariernas råd beordrar er att under dessa inledande förhandlingar iakttaga följande:

1. Ni skall telegrafiskt informera rådet om alla faser av underhandlingarna med representanterna för de fientliga arméerna.
2. Ni får inte underteckna vapenstilleståndsöverenskommelsen förrän den har godkänts av folkkommissariernas råd.'

De allierade ambassadörerna mottog Trotskij's not med föraktfull tystnad, en tystnad som ackompanjerades av hånfulla anonyma intervjuer i tidningarna. Ordern till Dukonin karakteriserades öppet som högförräderi.

Dukonin gav inget livstecken ifrån sig. Kvällen den 22 november tillfrågades han i telefon om han tänkte lyda order. Dukonin svarade att han bara kunde lyda order från 'en regering som stöddes av armén och landet'.

Han avskedades omedelbart telegrafiskt från posten som överbefälhavare och Krylenko utnämndes i hans ställe. I enlighet med sin taktik att vädja till massorna skickade Lenin ett radiotelegram till alla regements-, divisions- och armékårskommittéer, till alla soldater och matrosar i armén och flottan i vilket han informerade dem om Dukonin's vägran att lyda order och gav order om att 'regementena vid fronten skall utse delegater som inleder underhandlingar med de fientliga förbanden mittemot deras ställningar.'

Den 23 november överlämnade de allierade nationernas militärattachéer efter instruktioner från sina regeringar en not till Dukonin i vilken han högtidligt uppmanades att inte 'kränka de fördrag som slutits mellan ententemakterna'. I noten hette det vidare att en vapenvila med Tyskland 'skulle få de allvarligaste konsekvenser' för Ryssland. Detta meddelande vidarebefordrade Dukonin genast till alla soldatkommittéer.

Morgonen därpå vädjade Trotskij åter till trupperna och karakteriserade de allierades not som en flagrant inblandning i Rysslands inrikespolitik och ett ohöljt försök 'att genom hotelser tvinga den ryska armén och det ryska folket att fortsätta kriget för att uppfylla fördrag som slutits av tsaren ...'

Från Smolnyj utfärdades proklamation efter proklamation som brännmärkte Dukonin och de kontrarevolutionära officerarna runt honom, som fördömde de reaktionära politiker som samlats i Mogilev och väckte miljoner soldater längs den tusenmila fronten till medvetande. Samtidigt gav sig Krylenko åtföljd av tre kompanier fanatiska matrosar iväg till Mogilev, han mottogs med stormande jubel av soldaterna vart han kom. Den centrala armékommittén anslöt sig i en deklARATION till Dukonin och genast satte sig tio tusen soldater i rörelse mot Mogilev.

Den 2 december reste sig garnisonen i Mogilev och besatte staden, arresterade Dukonin och armékommittén och tågade ut med röda fanor för att möta den nye överbefälhavaren. När

Krylenko kom till Mogilev morgonen därpå hade en skrikande människomassa samlats runt den järnvägsvagn i vilken Dukonin satt arresterad. Krylenko höll tal och bad soldaterna att inte göra Dukonin något illa eftersom han skulle föras till Petrograd och dömas av revolutionsdomstolen. När han hade slutat dök Dukonin själv upp i ett fönster som om han ville tala till folket. Med ett rytande stormade massorna vagnen, övermannade generalen, släpade ut honom och dödade honom på perrongen.

Så slutade revolten i Mogilev.

Efter Mogilevs fall som innebar en enorm förstärkning av sovjetregeringens ställning började den med tillförsikt organisera den nya staten. Många av de gamla tjänstemännen samlades under dess fana och många medlemmar av andra partier inträdde i statlig tjänst. Men för de ekonomiskt ambitiösa blev förordningen om de statsanställdas löner en svår besvikelse: folkkommisariernas löner – som var de högsta – fastställdes till 500 rubel (ca 50 dollar) i månaden. De statsanställdas strejk bröt samman sedan de ekonomiska intressen som stött den backade ut. Banktjänstemännen återgick till arbetet.

Med förordningen om nationaliseringen av bankerna, jorddekretets ikraftträdande i byarna, den demokratiska reorganisationen av armén och de svepande förändringarna inom hela samhällslivet – med allt detta som bara kunde genomföras tack vare massornas medverkan – började gestaltningen av det proletära Ryssland.

Bolsjevikerna erövrade inte makten genom att kompromissa med de besuttna klasserna eller med de andra politiska ledarna eller genom att överta det gamla förvaltningsmaskineriet. Och inte heller genom en liten klicks organiserade våld. Om de ryska massorna inte hade varit mogna för revolutionen skulle den ha misslyckats. Enda anledningen till bolsjevikernas framgång var att de förverkligade de breda lagrens primära behov. De kallade dem att riva ned det gamla och samarbetade med dem vid uppbyggandet av ett nytt samhälle ur ruinerna.

Bondekongressen

Den 18 november kom snön. När vi vaknade på morgonen låg snön hög på fönsterbräderna och snön yrde så tätt utanför fönstren att man inte såg tvärsöver gatan. Modden var försvunnen och den dystra staden hade blivit bländande vit. Droskorna med sina vadderade kuskar förvandlades till slädar som rusade fram längs de knaggliga gatorna i rasande fart varvid kuskarnas skägg blev stela och frusna. Trots revolutionen, trots att Ryssland störtade fram mot en okänd framtid, svepte glädjen genom staden samtidigt med snön. Alla log och människorna fångade skrattande de mjuka fallande flingorna. Allt det gråa doldes, bara de guldgula och mångfärgade spirorna och kupolerna glimmade genom den vita snön i barbarisk prakt.

Till och med solen kom fram vid middagstid, blek och vattmig. Höstens förkylningar och reumatism försvann. Atmosfären i staden blev munter och revolutionen gick snabbare.

Jag satt en kväll på en liten krog mitt emot Smolnyjs grindar. Den hette 'Onkel Toms stuga' och frekventerades framför allt av rödgardister. De satt nu tätt packade kring de små borden med deras smutsiga dukar och väldiga porslinstekannor och fyllde rummet med från cigarrettrök medan de jäktade kyparna sprang omkring och skrek: 'Ett ögonblick! Kommer genast!'

I ett hörn satt en man i kaptensuniform och talade till de församlade som oavbrutet avbröt honom.

'Ni är inte bättre än mördare!' ropade han. 'Ni skjuter ner era ryska bröder på gatorna!'

'När gjorde vi det?' frågade en arbetare.

‘I söndags gjorde ni det när aspiranterna ...’

‘Sköt dom inte på oss då?’ En man med armen i band visade fram den. ‘Dom har gett mig ett minne för livet dom djävlar!’

Kaptenen skrek så högt han orkade: ‘Ni skulle vara neutrala! Ni skulle vara neutrala! Hur vågar ni störta den lagliga regeringen? Vem är Lenin? En tysk ...’

‘Vem är du? En kontrarevolutionär! En provokatör!’ röt de till honom.

När kaptenen åter kunde göra sig hörd reste han sig. ‘Gott’, sa han. ‘Ni kallar er för det ryska folket. Men ni är inte det ryska folket. Bönderna är det ryska folket. Vänta tills bönderna ...’

‘Ja’, ropade de, ‘vänta tills bönderna kommer till tals. Vi vet vad bönderna har på hjärtat ... Är dom inte arbetare som vi?’

På lång sikt berodde allt på bönderna. Även om bönderna politiskt var på efterkälken hade de sina egna idéer och de utgjorde mer än 80 procent av ryska folket. Bolsjevikerna hade relativt få anhängare bland bönderna, och en permanent diktatur från de ryska industriarbetarnas sida var omöjlig ... Det traditionella bondepartiet var det socialistrevolutionära partiet. Av de partier som nu stödde sovjetregeringen var vänstersocialistrevolutionärerna de logiska arvtagarna till ledarskapet över bönderna, och vänstersocialistrevolutionärerna, som var utlämnade åt det organiserade stadsproletariatet, var i desperat behov av böndernas stöd.

Smolnyj hade inte försummat bönderna. Efter jorddekretet hade en av den nya CEK:s första åtgärd varit att inkalla en bondekongress över huvudet nå bondesovjeternas exekutivkommitté. Några dagar senare utfärdades detaljerade regler för *volost* (distrikts-) jordkommittéerna. Sedan följde Lenins ‘Instruktioner till bönderna’ som förklarade bolsjevikrevolutionen och den nya regeringen med enkla ord. Och den 16 november publicerades Lenins och Miljutins ‘Instruktioner till provinsemissarierna’. Tusentals sådana emissarier hade sänts ut till byarna av sovjetregeringen.

När emissarien anländer till den provins som tilldelats honom skall han sammankalla arbetar-, soldat- och bondesovjeternas centrala exekutivkommittéer till ett gemensamt möte vid vilket han skall redogöra för jordlagarna och sedan begära att sovjeterna kallas till ett gemensamt plenum.

Han måste sätta sig in i provinsens agrarproblem.

Har jordägarnas egendom övertagits och i så fall i vilka distrikt?

Vem förvaltar den konfiskerade jorden – de tidigare ägarna eller jordkommittéerna?

Hur förhåller det sig med jordbruksmaskinerna och djurbesättningarna?

Har den brukade jordarealen ökat?

Hur mycket, och i vilket avseende, skiljer sig den areal som nu brukas från den minimiareal som regeringen fastställt?

Emissarien måste inskräpa nödvändigheten av att bönderna, sedan de mottagit jorden, så snabbt som möjligt ökar den brukade jordarealen och att de påskyndar spannmålsleveranserna till städerna så att hungersnöd kan undvikas.

Vilka åtgärder har planerats eller genomförts för överföringen av jord från jordägarna till jordkommittéerna och liknande organ som tillsatts av sovjeterna?

Det är önskvärt att välutrustade och välorganiserade jordbruk förvaltas av sovjeter sammansatta av de anställda på dessa jordbruk under ledning av kompetent personal.’

Ute i byarna var stora förändringar på gång inte bara på grund av jorddekretets elektrifierande verkningar utan också på grund av de tusentals revolutionära bondesoldater som återvände från fronten. Det var särskilt dessa män som välkomnade bondekongressen.

Exekutivkommittén försökte förhindra den av Smolnyj sammankallade bondekongressen precis som den gamla CEK hade försökt förhindra den andra sovjetkongressen. Och när motståndet visade sig meningslöst skickade exekutivkommittén precis som den gamla CEK ut en ström av telegram i vilka man gav order om att konservativa delegater skulle väljas. En del bönder fick besked om att kongressen skulle sammanträda i Mogilev och reste dit, men den 23 november hade cirka fyra hundra delegater samlats i Petrograd och partimötena hade börjat.

Det första sammanträdet ägde rum i Alexandersalen i dumabyggnaden, och den första voteringen visade att mer än hälften av delegaterna var vänstersocialistrevolutionärer, medan bolsjevikerna kontrollerade en knapp femtedel och de konservativa socialistrevolutionärerna en fjärdedel. De övriga var bara eniga i sin opposition mot den gamla exekutivkommittén som dominerades av Avksentjev, Tjajkovskij och Pesjekonov.

Den stora salen var packad med larmande människor. Djup och hårdnackad bitterhet delade upp delegaterna i oförsonliga grupper. Till höger satt officerare och äldre förmögna bönder med patriarkaliska skäggiga ansikten. I mitten satt några bönder, underofficerare och soldater. Och till vänster bar nästan alla delegaterna meniga soldatuniformer. De sistnämnda var den unga generationen som hade gjort krigstjänst. Läktarna var fyllda av arbetare som i Ryssland ännu minns sitt bondeursprung.

Till skillnad från den gamla CEK erkände inte exekutivkommittén vid sammanträdet öppnande kongressen som officiell. Den officiella kongressen var inkallad till den 13 december. Under en orkan av applåder och vredgade rop förklarade ordföranden att denna kongress bara var en 'extra konferens'. Men den 'extra konferensen' visade snart sin inställning mot exekutivkommittén genom att välja Maria Spiridonova, vänstersocialistrevolutionärernas ledare, till ordförande.

Större delen av första dagen upptogs av en våldsam diskussion om representanterna för volostsovjetererna skulle få rösträtt eller om bara delegaterna från provinssovjetererna skulle få rösta. Och precis som under arbetar- och soldatkongressen uttalade sig en överväldigande majoritet för bredast möjliga representation. Varefter den gamla exekutivkommittén lämnade salen.

Det visade sig nästan omedelbart att de flesta delegaterna var fientligt inställda till folkkommissariernas regering. Zinovjev som försökte tala för bolsjevikerna buades ner och när han lämnade podiet skrattade man och ropade: 'Så ska folkkommissarier behandlas!'

'Vi vänstersocialistrevolutionärer', ropade Nazarev, delegat från provinssovjetererna, 'vägrar att erkänna den så kallade arbetar- och bonderegeringen innan bönderna är representerade i den. För närvarande är den ingenting annat än en arbetardiktatur. Vi kräver att en ny regering bildas som representerar hela demokratin!'

De reaktionära delegaterna underblåste slugt denna stämning och förklarade under protester från bolsjevikbänkarna att folkkommissariernas råd hade för avsikt att antingen kontrollera kongressen eller upplösa den med vapenmakt – ett tillkännagivande som bönderna mottog med vredgade rop.

Den tredje dagen steg plötsligt Lenin upp på podiet under ett öronbedövande larm som varade i tio minuter. 'Ner med honom!' ropade man. 'Vi vill inte höra på era folkkommissarier! Vi erkänner inte er regering!'

Lenin stod alldeles lugn, han höll tag i skrivbordet med båda händerna medan hans små ögon tankfullt överblickade tumultet nedanför. Till sist avtog larmet en smula.

‘Jag har inte kommit hit som medlem av folkkommissariernas råd’, sa Lenin och väntade åter på att larmet skulle avta, ‘utan som medlem av den bolsjevikgrupp som i laga ordning valts till denna kongress.’ Han höll upp sina fullmakter så att alla kunde se dem.

‘Men’, fortsatte han med oberörd röst, ‘ingen kan förneka att den nuvarande ryska regeringen har bildats av bolsjevikpartiet ...’ – han måste vänta ett ögonblick – ‘så det spelar egentligen ingen roll i vilken egenskap jag är här ...’ Här utbröt ett öronbedövande larm på högerbänkarna, men centern och vänstern var nyfikna och tystade ner dem.

Lenins argumentering var enkel. ‘Säg mig uppriktigt, ni bönder som har fått godsägarnas jord av oss, vill ni nu förhindra att arbetarna får kontroll över industrin? Detta är klasskrig. Godsägarna bekämpar naturligtvis bönderna och fabrikanterna motarbetar arbetarna. Tänker ni splittra proletariats led? Vilken sida står ni på?’

Vi bolsjeviker är proletariats parti – bondeproletariats likaväl som industriproletariats. Vi bolsjeviker är sovjeternas beskyddare – bondesovjeternas likaväl som arbetar- och soldatsovjeternas. Den sittande regeringen är en sovjetregering. Vi har inte bara inbjudit bondesovjeterna att inträda i regeringen, vi har också inbjudit representanter för vänster-socialistrevolutionärerna att inträda i folkkommissariernas råd.

Sovjeterna är de mest fulländade representanterna för folket – för arbetarna i fabriker och gruvorna, för arbetarna på åker och äng. Envar som försöker krossa sovjeterna gör sig skyldig till en antidemokratisk och kontrarevolutionär handling. Och jag vill fästa kamrater höger-socialistrevolutionärs och herrar kadeters uppmärksamhet på att om den konstituerande församlingen försöker krossa sovjeterna kommer vi inte att tillåta den att göra det!’

Eftermiddagen den 25 november anlände Tjernov i flygande fläng från Mogilev tillkallad av exekutivkommitté. Två månader tidigare hade han betraktats som en extrem revolutionär och hade varit mycket populär bland bönderna men nu hade han tillkallats för att hindra kongressens farliga vänstervridning. Vid ankomsten arresterades Tjernov och fördes till Smolnyj men släpptes efter ett kort samtal.

Det första han sedan gjorde var att klandra exekutivkommittén för att den lämnat kongressen. Den gick med på att återvända och Tjernov trädde in i salen. Han välkomnades med applåder från majoriteten och med buanden och gliringar från bolsjevikerna.

‘Kamrater! Jag har varit borta. Jag deltog i Tolfte arméns konferens om inkallandet av en kongress med deltagande av alla bondedelegater i arméerna på västfronten och jag vet mycket litet om den resning som har ägt rum här ...’

Zinovjev reste sig i stolen och ropade: ‘Ja, ni var borta – i några minuter!’ Fruktansvärt tumult. Rop ‘Ner med bolsjevikerna!’

Tjernov fortsatte: ‘Anklagelsen att jag hjälpte till att leda en armé mot Petrograd saknar grund och är totalt felaktig. Var kommer en sådan anklagelse från? Visa mig källan?’

Zinovjev: ‘Den kommer från *Izvestija* och *Delo Naroda* – er egen tidning.’

Tjernovs breda ansikte med de små ögonen, det böljande håret och det grånande skägget blev rött av vrede men han behärskade sig och fortsatte: ‘Jag upprepar, jag vet praktiskt taget ingenting om vad som har hänt här och jag har inte lett någon armé med undantag för den här armén (han pekade på bondedelegaterna) som jag till stor del har bådat upp.’ Skratt och bravorop.

‘När jag kom tillbaka hit besökte jag Smolnyj. Ingen sådan anklagelse gjordes mot mig där. Efter ett kort samtal gick jag min väg, det är allt. Är det någon av de närvarande som vill anklaga mig?’

Bolsjevikerna och en del av vänstersocialistrevolutionärerna rusade upp, skakade knytnävarna och skrek medan de övriga försökte tysta ner dem.

‘Det här är en skymf, inte ett sammanträde!’ ropade Tjernov och lämnade salen. Sammanträdet ajournerades på grund av larmet och oordningen.

Under tiden diskuterades frågan om exekutivkommitténs ställning. Genom att beteckna kongressen som ‘extra konferens’ hade man velat förhindra nyval av exekutivkommittén. Men det visade sig vara en tveeggad åtgärd: vänstersocialistrevolutionärerna beslutade att om kongressen inte hade något inflytande över exekutivkommittén så skulle inte exekutivkommittén ha något inflytande över kongressen. Den 25 november beslutade församlingen att exekutivkommitténs befogenheter skulle övertas av den ‘extra konferensen’ och att bara de medlemmar av exekutiven som hade valts som delegater skulle ha rösträtt.

Dagen därpå ändrades resolutionen trots bolsjevikernas opposition så att alla medlemmar av exekutivkommittén fick rösträtt.

Den 27 november diskuterades jordfrågan, en diskussion som visade skillnaderna mellan bolsjevikernas jordprogram och vänstersocialistrevolutionärernas.

Vänstersocialistrevolutionären Kolsjinskij skisserade jordfrågans utveckling under revolutionen. Han sa att den första bondesovjetkongressen hade antagit en klart preciserad resolution enligt vilken jordegendomarna omedelbart skulle övergå i jordkommittéernas händer. Men revolutionens ledare och de borgerliga i regeringen hade hävdats att frågan inte kunde lösas förrän den konstituerande församlingen sammanträdde. Revolutionens andra period, ‘kompromissarnas’ period, inleddes med Tjernovs inträde i kabinettet. Bönderna var övertygade om att jordfrågan nu skulle börja lösas praktiskt, men trots den första bondekongressens bindande beslut hade reaktionärerna och kompromissarna i exekutivkommittén förhindrat alla åtgärder. Denna politik framkallade en rad oroligheter bland bönderna, ett naturligt uttryck för deras otålighet och missträningar. Bönderna förstod revolutionens innebörd – de försökte övergå från ord till handling. ‘Den senaste tidens händelser’, sa talaren, ‘kan inte karakteriseras som ett uppror eller som ett ‘bolsjevikiskt äventyr’ utan är tvärtom en verklig folkresning som har mottagits med sympati av hela landet...

Bolsjevikerna har i allmänhet intagit en korrekt inställning till jordfrågan. Men de gjorde ett allvarligt fel när de uppmanade bönderna att ta jorden med våld. Bolsjevikerna förklarade att bönderna skulle överta jorden ‘genom revolutionära massaktioner’. Det är ingenting annat än anarki, jorden kan övertas på ett välorganiserat sätt. För bolsjevikerna var det viktigt att revolutionens problem löstes så snabbt som möjligt – men de var inte intresserade av hur dessa frågor löstes.

Sovjetkongressens jorddekret är i huvudsak identiskt med den första bondekongressens beslut. Varför följde då den nya regeringen inte den taktik som skisserats av den kongressen? Därför att folkkommissariernas råd ville påskynda lösningen av jordfrågan så att den konstituerande församlingen inte skulle ha något att göra.

Men även regeringen insåg att det var nödvändigt att vidta praktiska åtgärder och antog därför utan närmare överväganden reglerna för jordkommittéerna varigenom en underlig situation skapades. Ty folkkommissariernas råd avskaffade den privata äganderätten till jorden, medan de regler som utarbetats av jordkommittéerna är baserade på den privata äganderätten ... Men ingen skada har skett därigenom eftersom jordkommittéerna inte fäster något avseende vid

sovjetdekreten utan genomför sina egna praktiska beslut – beslut som bygger på den stora bondemajoritetens vilja.

Dessa jordkommittéer ger sig inte in på den lagliga lösningen av jordfrågan, en fråga som bara den konstituerande församlingen kan lösa. Men kommer den konstituerande församlingen att uppfylla de ryska böndernas vilja? Det kan vi inte vara säkra på ... Det enda vi kan vara säkra på är att böndernas revolutionära beslutsamhet nu har väckts och att den konstituerande församlingen blir tvungen att lösa jordfrågan så som bönderna vill ha den löst. Den konstituerande församlingen kommer inte att våga gå emot folkviljan ...'

Efter honom talade Lenin som församlingen nu lyssnade andäktigt på.

'I detta ögonblick försöker vi inte bara lösa jordfrågan utan också frågan om den sociala revolutionen och inte bara här i Ryssland utan i hela världen. Jordfrågan kan inte lösas oberoende av den sociala revolutionens andra problem. Så kommer exempelvis konfiskationen av jordegendomarna att framkalla motstånd inte bara från de ryska jordägarnas sida utan också från det utländska kapitalet, med vilket de stora jordegendomarna är förbundna via bankerna.

Den privata äganderätten till Rysslands jord är grundvalen för ett enormt förtryck, och böndernas konfiskering av jorden är den viktigaste åtgärden i vår revolution. Men den kan inte skiljas från de andra åtgärderna, vilket klart manifesteras av de stadier genom vilka revolutionen har måst passera. Det första stadiet var krossandet av självhärskardömet och krossandet av industrikapitalisternas och godsägarnas makt, två grupper vilkas intressen är nära förbundna. Det andra stadiet var konsoliderandet av sovjeterna och den politiska kompromissen med bourgeoisin. Vänstersocialisternas misstag ligger i att de inte motsatte sig kompromisspolitiken eftersom de hyllade teorin att massornas medvetenhet ännu inte var fullt utvecklad ...

Om socialismen endast kan förverkligas när hela folkets intellektuella utveckling nått en hög medvetenhetsnivå kommer vi inte att få uppleva socialismen på åtminstone femhundra år. Det socialistiska partiet – arbetarklassens avantgarde – får inte låta hejda sig av massornas brist på medvetenhet utan måste leda massorna och använda sovjeterna som organ för revolutionära initiativ. Men för att kunna leda de vankelmodiga måste våra vänstersocialistrevolutionära kamrater själva sluta upp att tveka.

Sistlidne juli kom det till öppen brytning mellan massorna och 'kompromissarna'. Men nu i november sträcker vänstersocialistrevolutionärerna fortfarande ut handen till Avksentjev som dirigerar sitt folk med lillfingret. Om kompromissandet fortsätter försvinner revolutionen. Ingen kompromiss med bourgeoisin är möjlig, dess makt måste krossas en gång för alla.

Vi bolsjeviker har inte ändrat vårt jordprogram, vi har inte gett upp kravet på att den privata äganderätten till jorden skall avskaffas. Vi antog reglerna för jordkommittéerna – som inte alla är baserade på privat äganderätt – därför att vi vill uppfylla folkets vilja, så som folket självt har beslutat förverkliga den, och på så sätt svetsa samman alla de element som kämpar för den sociala revolutionen.

Vi inbjuder vänstersocialistrevolutionärerna att inträda i denna koalition men yrkar på att de slutar upp att se bakåt och att de bryter med 'kompromissarna' i sitt parti.

Vad den konstituerande församlingen beträffar är det sant som den föregående talaren sa att dess arbete kommer att bli beroende av massornas revolutionära beslutsamhet. Jag säger, räkna på den revolutionära beslutsamheten men glöm inte geväret hemma!'

Lenin läste sedan upp bolsjevikresolutionen:

‘Bondekongressen som helhjärtat stöder jorddekretet av den 8 november ... godkänner den Ryska republikens provisoriska arbetar- och bonderegering som bildades av den andra allryska sovjetkongressen.

Bondekongressen ... uppmanar alla bönder att enhälligt stödja jordlagen och att omedelbart börja tillämpa den. Samtidigt uppmanas bönderna att på ansvariga poster endast sätta personer som inte i ord men i handlingar visat sin hängivenhet för de utsugna lantarbetarnas intressen och sin vilja och förmåga att försvara dessa intressen mot godsägarna, kapitalisterna och deras handgångna män.

Bondekongressen ger samtidigt uttryck åt sin övertygelse att enda förutsättningen för alla de åtgärder som innefattas i jordlagen skall kunna förverkligas är en seger för den sociala revolution som inleddes den 7 november. Ty endast den sociala revolutionen kan fullborda det slutliga överförandet av jorden till lantarbetarna, konfiskationen av mönsterjordbruken och deras överlämnande till bondekommunerna, konfiskationen godsägarnas jordbruksmaskiner, tryggheten av lantarbetarnas intressen genom avskaffandet av löneslaveriet, den regelbundna och metodiska distributionen av jordbruks- och industriprodukter till alla delar av Ryssland, nationaliseringen bankerna (förutom vilken hela folkets äganderätt till jorden omöjliggörs efter avskaffandet av den privata äganderätten) och statlig hjälp av alla slag till arbetarna.

Av dessa skäl ger bondekongressen sitt helhjärtade stöd åt revolutionen den 7 november, som är en social revolution, och uttrycker sin orubbliga vilja att med de modifikationer som blir nödvändiga men utan tvekan genomföra den sociala omdaning av den ryska republiken.

Den oundgängliga förutsättningen för den socialistiska revolutionens seger, som ensam kan trygga jorddekretets varaktiga framgång och fullständiga förverkligande, är ett intimt förbund mellan lantarbetarna och industriarbetarna och proletariatet i alla framskridna länder. Från och med nu måste hela den statliga förvaltningen vila på detta förbund. Endast detta förbund, som krossar alla försök, direkta eller indirekta, öppna eller maskerade, att återgå till en samförståndspolitik med bourgeoisin – till det av erfarenheten utdömda samförståndet med ledarna för den borgerliga politiken – kan säkra socialismens seger i hela världen.’

Reaktionärerna i exekutivkommittén vågade inte längre framträda öppet. Men Tjernov talade flera gånger med en försynt och vinnande opartiskhet. Han inbjöds att sitta på podiet. Under kongressens andra kväll skickades en anonym papperslapp upp till ordföranden med en anmodan till presidiet att göra Tjernov till hedersordförande. Ustinov läste upp vad som stod på lappen och Zinovjev rusade genast upp och skrek att detta var ett försök från den gamla exekutivkommitténs sida att få kontroll över kongressen. Ögonblicket efter var salen en enda larmande massa av viftande armar och vredgade ansikten. Men Tjernov var fortfarande mycket populär.

Under de stormiga debatterna om jordfrågan och Lenins resolution var det mycket nära att bolsjevikerna två gånger lämnat församlingen, men de hindrades bägge gångerna av sina ledare. Det föreföll mig som om kongressen råkat in i ett hopplöst dödläge.

Men ingen av oss visste att en rad hemliga konferenser redan pågick mellan vänstersocialist-revolutionärerna och bolsjevikerna i Smolnyj. I början hade vänstersocialist-revolutionärerna krävt att en regering skulle bildas av alla de socialistiska partierna inom och utom sovjeterna, en regering som skulle vara ansvarig inför ett folkråd sammansatt av lika många delegater från bondeorganisationerna som från arbetar- och soldatorganisationerna plus representanter från stadsdumorna och zemstvoerna. Lenin och Trotskij skulle utgå ur regeringen och den militära revolutionära kommittén och andra tvångsorgan upplösas.

Efter hetsiga konferenser hela natten nåddes enighet onsdag morgon den 28 november. CEK som hade 108 ledamöter skulle utökas med ytterligare 108 ledamöter proportionellt valda av

bondekongressen, med 100 delegater direkt valda av armén och flottan och med 50 representanter från fackförbund (35 från de allmänna förbunden, 10 järnvägsarbetare och 5 från post- och telegrafarbetarna). Stadsdumor och zemstvoer skulle inte få någon representation. Lenin och Trotskij stannade kvar i regeringen, och den militära revolutionära kommittén fortsatte sitt arbete.

Kongressens sammanträden hade nu flyttats till Fontanka 6, bondesovjeternas högkvarter. I den stora sammanträdeslokalen samlades delegaterna på onsdag eftermiddag. Den gamla exekutivkommittén hade lämnat kongressen och höll en egen rumpkonferens i ett annat rum i samma byggnad med avhoppade delegater och representanter för armékommittéerna Tjernov gick från det ena sammanträdet till det andra och höll ett vaksamt öga på förhandlingarna. Han visste att en överenskommelse med bolsjevikerna diskuterades, men han visste inte att den redan hade avslutats.

Han talade till rumpkonferensen. 'För närvarande då alla är positivt inställda till bildandet av en allsocialistisk regering glömmar många människor den första ministären som inte var en koalitionsregering och i vilken det bara satt en socialist – Kerenskij, en regering som på sin tid var mycket populär. Nu anklagar folk Kerenskij, de glömmar att han lyftes till makten inte bara av sovjeterna utan också av massorna.

Varför ändrades folks inställning till Kerenskij? Vildarna sätter upp gudar som de tillber och som de straffar om de inte blir bönhörda. Det är vad som händer för närvarande. I går Kerenskij, i dag Lenin och Trotskij, i morgon någon annan...

Vi har uppmanat både Kerenskij och bolsjevikerna att dra sig tillbaka från regeringsmakten. Kerenskij har acceptera – i dag meddelade han från sitt gömställe att han har avgått som premiärminister. Men bolsjevikerna vill behålla makten men vet inte hur de skall använda den.

Rysslands öde kommer inte att förändras vare sig bolsjevikerna lyckas eller misslyckas. De ryska byarna vet precis vad de vill och håller nu på att genomföra sina egna åtgärder ... Byarna kommer att rädda oss till sist.'

I den stora salen hade Ustinov under tiden meddelat att en överenskommelse hade träffats mellan bondekongressen och Smolnyj, ett meddelande som delegaterna mottog med stormande jubel. Plötsligt dök Tjernov upp och begärde ordet.

'Jag förstår', började han, 'att en överenskommelse har träffats mellan bondekongressen och Smolnyj. En sådan överenskommelse borde vara olaglig eftersom den verkliga kongressen med bondesovjeterna inte sammanträder förrän nästa vecka. För övrigt vill jag passa på tillfället att varna er för att bolsjevikerna aldrig kommer att godta era krav ...'

Han avbröts av dånande skrattsalvor, förstod att spelet var förlorat, lämnade podiet och salen och tog populariteten med sig.

Sent på eftermiddagen torsdagen den 29 november höll kongressen extra sammanträde. Det låg helgdagsstämning i luften och alla log ... De återstående ärendena på dagordningen klarades snabbt av, och sedan reste sig gamle Nathanson, vänstersocialistrevolutionärernas vitskäggede doyen och läste med darrande röst och tårar i ögonen upp rapporten om 'bröllopet' mellan bondesovjeterna och arbetar- och soldatsovjetererna. Varje gång han nämde ordet 'förbund' följde hänförliga applåder. Till sist hälsade Ustinov en delegation från Smolnyj åtföljd av representanter för röda armén välkommen under församlingens ovationer. En arbetare, en soldat och en matros framförde i tur och ordning sina hälsningar till kongressen.

Sedan talade Boris Reinstein för det amerikanska socialistiska arbetarpartiet: 'Förbundet mellan bondekongressen och arbetar- och soldatsovjetererna är en av revolutionens stora

händelser. Den kommer att ge genljud i hela världen – i Paris, i London och på andra sidan Atlanten i New York. Detta förbund kommer att glädja all världens arbetare.

En stor idé har segrat. Västeuropa och Amerika väntade sig något stort från Ryssland, från det ryska proletariet ... Världsproletariatet väntar på den ryska revolutionen och de stora ting den är i färd att fullborda ...'

Sverdlov, ordföranden i CEK, framförde sina hälsningar. Och med ropet 'Länge leve inbördeskriget slut! Länge leve den förenade demokratin!' strömmade bönderna ut ur byggnaden.

Det var redan mörkt och det svaga ljuset från månen och stjärnorna glittrade på den istäckta snön. Längs kanalbanken stod soldater ur Pavlovskijregementet uppställda i marschordning med musikkåren i spetsen. Den började spela Marseljäsen. Under soldaternas dånande välkomstrop ställde bönderna upp sig i led och vecklade ut exekutivkommitténs stora röda fana på vilken det stod i broderade guldbokstäver: 'Länge leve de revolutionära, arbetande massornas förbund!' Efter den följde andra fanor från distriktssovjeterna, från Putilovfabriken på vilka det stod: 'Vi bugar oss för denna fana för att skapa förbrödring bland folken.'

Någonstans ifrån dök facklor upp, deras orangefärgade ljus reflekterades i iskristallerna och röken från dem svepte över tåget som sjungande satte sig i rörelse nerför Fontankastranden mellan tysta led av åskådare.

'Länge leve den revolutionära armén! Länge leve Röda gardet! Länge leve bönderna!'

Så ringlade den stora processionen genom staden, och hela tiden vecklades nya röda guldbroderade fanor ut. Två gamla krokiga bönder gick hand i hand, deras ansikten lyste av barnslig lycka.

'Jag skulle vilja se dom ta tillbaka vår jord nu', sa den ene.

I närheten av Smolnyj stod rödgardister uppställda på båda sidor om gatan, de var vilda av glädje. Den andre gamle bonden sa till kamraten: 'Jag är inte trött. Jag har liksom svävat fram hela vägen.'

På Smolnyjs trappor var ett hundratal arbetar- och soldatdeputerade samlade med sin fana som stod mörk mot det starka ljus som strömmade ut mellan valven. Som en våg rusade de ner och omfamnade och kysste bönderna, och processionen strömmade in genom den stora porten och uppför trappan med dånande steg.

I den stora vita samlingssalen väntade CEK, hela Petrogradsovjeten och ett tusental åskådare med den högtidlighet som kännetecknar stora medvetna ögonblick i historien.

Zinovjev tillkännagav att en överenskommelse träffats med bondekongressen. De dånande applåddåskorna övergick i er orkan när den smattrande musiken trängde in i salen och processionens tät tågade in. Presidiet reste sig på podiet och beredde plats åt böndernas presidium under ömsesidiga omfamningar. Bakom dem flätades de bågge fanorna samman mot den vita väggen och över den tomma ramen ur vilken tsarens bild hade rivits bort.

Sedan öppnades 'triumfsessionen'. Efter några välkomstord av Sverdlov tog Maria Spiridonova till orda. Hon stod där smärt, blek, med glasögon och håret i en platt knut och såg ut som en småskollärrinna – den mest älskade, den mäktigaste kvinnan i hela Ryssland.

'... För Rysslands arbetare öppnar sig nya horisonter utan motstycke i historien ... Alla tidigare arbetarresningar har slagits ner. Men denna rörelse är internationell och därför är den oövervinnelig. Det finns ingen kraft i världen som kan släcka revolutionens eld! Den gamla världen faller sönder, den nya världen reser sig ur ruinerna ...'

Sedan Trotskij, full av eld: 'Jag önskar er välkomna, kamrater bönder! Ni kommer hit inte som gäster men som herrar i detta hus, den ryska revolutionens hjärta. Miljoner arbetares vilja är nu koncentrerad i denna sal. Det finns nu bara en herre i Ryssland: förbundet mellan arbetare, soldater och bönder.'

Med bitande sarkasm talade han i fortsättningen om de allierade diplomaterna som föraktfullt avvisat förslaget om vapenvila som accepterats av centralmakterna.

'En ny mänsklighet kommer att födas ur detta krig. I denna sal lovar vi högtidligen arbetarna i alla länder att stanna kvar på vår revolutionära post. Om vi besegras kommer det att ske med flaggan i topp ...'

Efter honom talade Krylenko om situationen vid fronten där Dukonin förberedde motståndet mot folkskommisariernas råd. 'Dukonin och hans handgångna män skall veta att vi kommer att ta i med hårdhandskarna mot dem som spärrar vägen till fred!'

Dybenko framförde flottans hälsningar och Krusjinskij, medlem av järnvägsmannaförbundets exekutivkommitté, sa: 'Nu när förbundet mellan alla sanna socialister har slutits ställer sig järnvägsarbetarnas hela armé till den revolutionära demokratins förfogande!' Sedan följde Lunatjarskij som nästan grät, Prosjian från vänstersocialistrevolutionärerna och slutligen Saharasjvili från de förenade socialdemokratiska internationalisterna, dvs Martovs och Gorkijs grupper, som förklarade:

'Vi lämnade CEK på grund av bolsjevikernas omedgörliga politik och för att tvinga dem till eftergifter så att ett förbund mellan alla revolutionära krafter kunde komma till stånd. När detta förbund nu har förverkligats betraktar vi det som vår heliga plikt att än en gång inta våra platser i CEK ... Vi uppmanar alla som har lämnat CEK att återvända.'

Stachkov, en värnadsbjudande gammal bonde från bondekongressens presidium bugade sig för de församlade och sa: 'Jag hälsar er i namn av ett nytt ryskt liv och en ny frihet.'

Gronskij talade för den polska socialdemokratin, Skripnik för verkstadskommittéerna, Tifonov för de ryska soldaterna i Saloniki, och sedan följde talare efter talare i en oändlig ström, alla lika värtaliga och översvallande.

Sent på natten framlades följande resolution som enhälligt antogs:

'CEK samlad till extra session med Petrogradsoveten och bondekongressen stadfäster de av andra sovjetkongressen antagna jord- och fredsdekretet liksom det av CEK antagna dekretet om arbetarkontroll över industrin.

CEK och bondekongressen uttrycker sin fasta övertygelse om att förbundet mellan arbetare, soldater och bönder, detta broderliga förbund mellan alla arbetare och utsugna, kommer att konsolidera den makt som erövrats av dem. Vi är vidare övertygade om att det kommer att vidta alla revolutionära åtgärder för att påskynda arbetarklassens maktövertagande i andra länder och att det på så sätt kommer att förverkliga en rättvis fred och socialismens seger.'

Förklaringar

För genomsnittsläsaren måste mångfalden av ryska organisationer – politiska grupper, kommittéer och centralkommittéer, sovjeter, dumor och fackliga organ – te sig ytterligt förvirrande. Jag skall därför här ge några korta definitioner och förklaringar.

Politiska partier

Vid valen till den konstituerande församlingen framträdde sjutton partier i Petrograd och ända upp till fyrtio i en del landsortsstäder. Men följande sammanfattning av de politiska partiernas

sammansättning och program begränsar sig till de grupper och fraktioner som omnämns i denna bok. Vi kan här bara ta upp huvudpunkterna i deras program och grovt skissera väljarunderlaget.

1. *Monarkister* av olika schatteringar, oktobrister etc. Dessa tidigare mäktiga grupperingar existerade inte längre öppet, de arbetade antingen underjordiskt eller också anslöt sig deras medlemmar till kadetpartiet allteftersom kadeterna så småningom kom att kämpa för deras politiska program. Representant i denna bok: Rodzianko.

2. *Kadetpartiet*. Kallas så efter partinamnets initialer, de konstitutionella demokraterna. Partiets officiella namn är 'Partiet för folkets frihet'. Under tsartiden var kadeterna det stora politiska reformpartiet och medlemmarna var liberaler från de besuttna klasserna. När revolutionen bröt ut i mars 1917 bildade kadeterna den första provisoriska regeringen. Kadetregeringen störtades i april därför att den anslöt sig till de allierades och den gamla tsarregimens imperialistiska krigsmål. Allteftersom revolutionen alltmer blev en social-ekonomisk revolution blev kadeterna allt konservativare. Representanter i denna bok: Miljukov, Vinaver, Sjatskij.

a. *Gruppen det offentliga livets män*. Sedan kadeterna hade blivit impopulära genom sina förbindelser med Kornilovs kontrarevolution bildades Gruppen det offentliga livets män i Moskva. Medlemmar av Gruppen fick portföljer i Kerenskij's sista kabinett. Gruppen påstod sig vara opolitisk trots att dess intellektuella ledare var män som Rodzianko och Sjulgin. Den bestod av mera 'moderna' bankirer, köpmän och fabrikörer som var intelligenta nog att inse att sovjeterna måste bekämpas med deras egna vapen – dvs ekonomisk organisation. Typiska för Gruppen: Lianozov, Konovalov.

3. *Populistsocialisterna* eller *trudovikerna (Labourgruppen)*. Ett litet parti av huvudsakligen försiktiga intellektuella, ledare för de kooperativa föreningarna samt konservativa bönder. Populisterna som påstod sig vara socialister stödde i själva verket småbourgeoisin – kontorister, affärsinnehavare etc. De var direkta arvtagare till den kompromissande labourgruppen i den fjärde kejsrerliga duman som huvudsakligen bestod av bonderepresentanter. Kerenskij var ledare för trudovikerna i den kejsrerliga duman när marsrevolutionen bröt ut 1917. Populistsocialisterna var ett nationalistiskt parti. Deras representanter i denna bok är Pesjekonov och Tjajkovskij.

4. *Ryska socialdemokratiska arbetarpartiet*. Ursprungligen marxistiska socialister. Vid en partikongress 1903 splittrades partiet på taktikfrågan i två fraktioner – majoriteten (bolsjinstvo) och minoriteten (mensjinstvo). Härur uppkom namnen 'bolsjeviker' och 'mensjeviker', 'medlemmar av majoriteten.' och 'medlemmar av minoriteten'. Dessa två fraktioner blev två skilda partier som bägge kallade sig för 'Ryska socialdemokratiska arbetarpartiet' och som bägge bekände sig till marxismen. Efter revolutionen 1905 var bolsjeviker i minoritet men blev åter majoritetsparti i september 1917.

a. *Mensjevikerna*. Detta parti inkluderar socialister av alla schatteringar som tror att samhället måste utvecklas genom en naturlig evolution mot socialismen och att arbetarklassen måste erövra den politiska makten först. Det var också nationalistiskt. Det var de socialistiska intellektuellas parti: eftersom all utbildning hade legat i händerna på de besuttna klasserna reagerade de intellektuella instinktivt och tog de besuttna klassernas parti. Bland partiets representanter i denna bok märks Dan, Lieber, Tsereteli.

b. *Mensjevikinternationalisterna*. Mensjevikernas radikala flygel, internationalister och motståndare till all koalition med de besuttna klasserna men ändå ovilliga att bryta med de konservativa mensjeviker och motståndare till proletariats diktatur som bolsjeviker

förordade. Trotskij var länge medlem av denna grupp. Bland ledarna märks Martov, Martinov.

c. *Bolsjevikerna*. Kallar sig nu kommunistpartiet för att markera sin totala brytning med den moderata eller parlamentariska socialism som mensjevikerna och de så kallade majoritets-socialisterna i andra länder bekänner sig till. Bolsjevikerna föreslog ett omedelbart proletärt uppror och maktövertagande för att påskynda socialismen genom expropriering av industrin, jorden, naturtillgångarna och finansinstitutet. Detta parti företräder huvudsakligen fabriksarbetarna men också en stor del av de fattiga bönderna. Ordet 'bolsjevik' kan inte översättas med 'maximalist'. Maximalisterna är en separat grupp (se 5 b). Bland ledarna märks Lenin, Trotskij, Lunatjarskij.

d. *Förenade socialdemokratiska internationalisterna*. Kallades även Novaja Zjizn (Nya Livet)-gruppen efter namnet på den mycket inflytelserika tidning som var dess organ. En liten grupp intellektuella med mycket få anhängare inom arbetarklassen, ledaren Maxim Gorkij hade många fler personliga anhängare. Novaja Zjizngruppen hade nästan samma program som mensjevikinternationalisterna men vägrade att binda sig vid någon av de två stora fraktionerna. Motståndare till bolsjevikernas taktik men kvarstod i sovjetregeringen. Andra representanter i denna bok, Avilov, Kramarov.

e. *Jedinstvo*. En mycket liten och krympande grupp som nästan uteslutande bestod av personliga anhängare till Plechanov, en av den ryska socialdemokratins pionjärer på 80-talet och dess ledande teoretiker, nu en gammal man. Plechanov var ytterligt patriotisk och alltför konservativ till och med för mensjevikerna. Efter den bolsjevikiska statskuppen försvann Jedinstvo.

5. *Socialistrevolutionära partiet*. Ursprungligen böndernas revolutionära parti, de kämpande organisationernas, terroristernas parti. Efter marsrevolutionen anslöt sig många som aldrig hade varit socialister till partiet. Vid den tiden ville det enbart avskaffa den privata äganderätten till jorden, varvid jordägarna skulle kompenseras på något sätt. Den stigande revolutionära vågen bland bönderna tvingade till sist partiet att överge kompensationsklausulen och den ledde också till att yngre och radikalare intellektuella bröt med partiet på hösten 1917 och bildade ett nytt parti, vänstersocialistrevolutionära partiet. Moderpartiet, som därefter alltid kallades högersocial-revolutionärerna av de radikala grupperna, anslöt sig till mensjevikernas politik och samarbetade med dem. De kom till sist att representera de förmögnare bönderna, de intellektuella och den politiskt obildade befolkningen i avlägsna landsortsdistrikt. Men det fanns större meningsskiljaktigheter i ekonomiska och politiska frågor bland dem än bland mensjevikerna. Bland ledarna märks Avksentjev, Gotz, Kerenskij, Tjernov, 'Babusjka' Bresjkovskaja.

a. *Vänstersocialistrevolutionärerna*. Även om de teoretiskt anslöt sig till det bolsjevikiska programmet om proletariatets diktatur opponerade de sig i början mot den hänsynslösa bolsjevikiska taktiken. Men vänstersocialistrevolutionärerna stod kvar i sovjetregeringen där de bland annat innehade jordbruks-ministerposten. De drog sig tillbaka ur regeringen flera gånger men återvände alltid. När bönderna i stigande antal lämnade det socialistrevolutionära partiet anslöt de sig till vänstersocial-revolutionärerna som blev det stora bondepartiet som stödde sovjetregeringen och kämpade för konfiskation utan kompensation av de stora godsen och för att jorden skulle disponeras av bönderna själva. Bland ledarna Spiridonova, Karelin, Kamkov, Kalagajev.

b. *Maximalisterna*. En sidogren av det socialistrevolutionära partiet under revolutionen 1905 då det var en mäktig bonderörelse som krävde omedelbar tillämpning av det socialistiska maximiprogrammet. Nu en betydelselös grupp bondeanarkister.

Möteteknik

Vid ryska möten och sammankomster brukar man först välja medlemmar i presidiet.

Presidiet är en kommittémed representanter för de grupper och politiska fraktioner som är representerade i församlingen i proportion till dessa gruppers storlek. Presidiet gör upp dagordningen och dess medlemmar kan få i uppdrag av ordföranden att temporärt leda förhandlingarna.

Varje fråga (*vopros*) läggs fram för församlingen och debatteras sedan, och vid debattens slut framlägger de skilda grupperna resolutioner som sedan voteras var för sig. Dagordningen brukar frångås redan under den första halvtimmen. Församlingen beviljar nästan alltid en begäran om att en fråga som inte står på dagordningen skall få diskuteras. Församlingen kontrollerar mötet, och ordförandens praktiskt taget enda funktioner är att upprätthålla ordningen genom att ringa i en liten klocka och att ge ordet åt talarna. Det egentliga arbetet utförs vid gruppmötena under uppehåll i förhandlingarna, de olika grupperna röstar sedan nästan alltid som ett block och representeras av gruppledare. Men följderna blir att förhandlingarna avbryts före varje viktig fråga eller votering för att grupperna skall kunna hålla sammanträde.

Det går ytterligt livligt till vid mötena, talarna möts av hurrarop, inpass och buanden och presidiets planer kullkastas. Vanliga rop är: '*Prosim!* Fortsätt!', '*Pravilno!*' eller '*Eto vierno!* Det är sant!', '*Do volno!* Det räcker!', '*Doloi!* Ner med honom!', '*Posor!* Skäms!' och '*Teesche!* Tyst!'

Folkliga organisationer

1. *Sovjet*. Ordet sovjet betyder 'råd'. Under tsartiden kallades det kejsrerliga statsrådet *Gosudarstvennyi Sovjet*. Men efter revolutionen har ordet sovjet kommit att associeras med ett visst slags organisationer valda av medlemmar av arbetarnas ekonomiska organisationer – arbetar-, soldat- eller bondesovjeter. Jag har därför begränsat användningen av ordet 'sovjet' till dessa organisationer och använt ordet 'råd' i andra sammanhang.

Förutom de lokala sovjeterna som väljs i varje rysk stad och by – i storstäderna finns också kvarters- (*raionny*) sovjet – finns även *oblastne-* eller *gubiernsky-* (distrikts- eller provins- sovjet och de allryska sovjeternas centrala exekutivkommitté i huvudstaden efter initialerna kallad CEK. (Se nedan, 'Centralkommittéer'.)

Nästan överallt slogs arbetar- och soldatsovjeterna samman strax efter marsrevolutionen. Men i vissa frågor som rörde deras speciella intressen fortsatte arbetar- och soldatsovjeterna att sammanträda separat. Bondesovjeterna gick inte samman med arbetar- och soldatsovjeterna förrän efter den bolsjevikiska statskuppen. De var organiserade som arbetar- och soldatsovjeterna och hade en central exekutivkommitté i huvudstaden.

2. *Fackföreningar*. De ryska fackföreningarna hade vid tiden för bolsjevikrevolutionen mellan tre och fyra miljoner medlemmar. Fackföreningarna hade också ett allryskt organ, ett slags landsorganisation med en central exekutivkommitté i huvudstaden.

3. *Verkstadskommittéer*. Det var spontana organisationer som arbetarna skapade i fabrikena under sina försök att vinna kontroll över industrin under det administrativa sammanbrottet efter revolutionen. De skulle leda de revolutionära aktioner varigenom arbetarna övertog fabrikena. Verkstadskommittéerna hade också sin allryska organisation med en centralkommitté i Petrograd som samarbetade med fackföreningarna.

4. *Dumor*. Ordet *duma* betyder ungefär 'rådpläggande församling'. Den gamla kejsrerliga *duman* som i demokratiserad form levde kvar sex månader efter marsrevolutionen dog en

naturlig död i september 1917. Den stadsduma som omtalas i denna bok var Petrograds reorganiserade stadsfullmäktige som ofta kallades för 'den municipala självstyrelsen'. Den var vald vid direkta och hemliga val, och enda anledningen till att den inte lyckades hävda sig under bolsjevikrevolutionen var att alla politiska representativa organ fick mindre inflytande medan organisationer baserade på ekonomiska grupper fick större makt.

5. *Zemstvoer*. Under tsartiden var zemstvoerna (ungefär 'landsråd') halvt politiska halvt sociala organ med mycket ringa administrativa befogenheter som i stor utsträckning utvecklades och kontrollerades av intellektuella liberaler bland de jordägande klasserna. De sysslade huvudsakligen med undervisning och sociala hjälpåtgärder bland bönderna. Under kriget övertog zemstvoerna så småningom hela utspisningen och ekiperingen av den ryska armén. De skötte uppköpen från utlandet och utförde ett arbete bland soldaterna som ungefär motsvarade det amerikanska KFUM:s vid fronten. Efter marsrevolutionen demokratiserades zemstvoerna och avsikten var att de skulle bli lokala förvaltningsorgan på landsbygden. Men lika litet som stadsdumorna kunde de konkurrera med sovjeterna.

6. *Kooperativer*. Arbetarnas och böndernas konsumentkooperativa föreningar hade flera miljoner medlemmar över hela Ryssland. Den kooperativa rörelsen, som grundats av liberaler och moderata socialister, stöddes inte av de revolutionära socialistiska grupperna eftersom den var ett surrogat för det fullständiga överförandet av produktions- och distributionsmedlen i arbetarnas händer. Efter marsrevolutionen spreds kooperativa föreningar snabbt. De dominerades av populistsocialister, mensjeviker och socialistrevolutionärer och var en konservativ politisk kraft fram till bolsjevikrevolutionen. Men det var kooperativen som födde Ryssland när den gamla handels- och transportstrukturen föll samman.

7. *Armékommittéer*. Armékommittéerna bildades av soldaterna vid fronten för att bekämpa det reaktionära inflytande som utövades av den gamla regimens officerare. Varje kompani, brigad, division och armékår hade sin kommitté som valde den centrala armékommittén som samarbetade med generalstaben. Efter det administrativa sammanbrottet i armén efter marsrevolutionen fick armékommittéerna överta mestparten av intendenturförvaltningens arbete och i vissa fall även befälet över trupperna.

8. *Flottkommittéer*. Motsvarande organisationer i flottan.

Centralkommittéer

Våren och sommaren 1917 arrangerade organisationer av alla de slag allryska kongresser i Petrograd. Arbetar-, soldat- och bondesovjeterna, fackförbunden, verkstadskommittéerna, armé- och flottkommittéerna hade nationella kongresser –förutom alla de skilda vapenslagen, kooperativen, de nationella minoriteterna etc. Alla dessa kongresser valde en centralkommitté eller en central exekutivkommitté som skulle bevaka deras intressen hos den centrala förvaltningen. Allteftersom den provisoriska regeringen blev svagare fick dessa centralkommittéer alltmera omfattande administrativa befogenheter.

De viktigaste centralkommittéer som omnämns i denna bok är:

Akademikernas centralorganisation. Under revolutionen 1905 bildade professor Miljukov och andra liberaler föreningar bland akademiska yrkesutövare – lärare, jurister, läkare etc. De förenades under en central organisation, Akademikernas centralorganisation. År 1905 stod denna organisation på den revolutionära demokratins sida, men 1917 motarbetade den bolsjevikupproret och organiserade en strejk bland statstjänstemännen.

CEK. Arbetar- och soldatsovjeternas allryska centrala exekutivkommitté Efter initialerna i namnet.

Tsentroflot. Den centrala flottkommittén.

Vikzhel. Järnvägsarbetarförbundets allryska centralkommitté Efter initialerna i namnet.

Andra organisationer

De röda gardena. De beväpnade fabriksarbetarna i Ryssland. De röda gardena bildades första gången under revolutionen 1905 och återuppstod under marsdagarna 1917 då en styrka behövdes för att hålla ordning i staden. Då var de beväpnade och alla försök från den provisoriska regeringens sida att avväpna dem misslyckades mer eller mindre. Vid varje stor kris under revolutionen dök rödgardisterna upp på gatorna, utbildade och odisciplinerade men fulla av revolutionär glöd.

De vita gardena. Borgerliga frivilliga som framträdde under revolutionens sista stadier för att försvara privat egendom mot bolsjevikerna. Många av dem var universitetsstudenter.

Techintsi. Den s. k. 'Vilda divisionen' i armén bestående av muhammedanska beduiner från Centralasien som personligen var starkt fästade vid general Kornilov. Techintsi var kända för sin blinda lydnad och sin brutala grymhet i krig.

Dödsbataljoner eller *stötbataljoner.* Kvinnobataljonen är känd i världen som Dödsbataljonen, men det fanns många dödsbataljoner med manliga soldater. De bildades av Kerenskij sommaren 1917 i syfte att genom sitt heroiska exempel höja stridsmoralen i armén. Dödsbataljonerna var huvudsakligen sammansatta av glödande unga patrioter som mestadels kom från de besuttna klasserna.

Officersförbundet. En organisation som bildats bland de reaktionära arméofficerarna för att politiskt bekämpa armékommittéernas växande inflytande.

S:t Georgsriddarna. S: t Georgskorset utdelades till officerare för tapperhet i fält. Innehavaren blev automatiskt S:t Georgsriddare. Militarismen var det dominerande inflytandet i organisationen.

Bondeunionen. År 1905 var bondeunionen en revolutionär bondeorganisation. Men 1917 hade den blivit ett politiskt organ för de förmögnare bönderna i deras kamp mot bondesovjeternas växande makt och revolutionära målsättningar.

Kronologi

Jag har i denna bok genomgående använt vår (gregorianska) tideräkning i stället för den tidigare ryska kalendern som var 13 dagar efter den gregorianska.

Källor

Mycket av materialet i denna bok kommer från mina egna anteckningar. Men jag har också stött mig på en heterogen samling ryska tidningar, som täcker nästan varje dag av den tid som skildras, samt på den engelska tidningen, 'Russian Daily News', och två franska tidningar, 'Journal de Russie' och 'Entente'. Men mycket värdefullare än de tidningarna är 'Bulletin de la Presse' som gavs ut dagligen av den franska informationsbyrån i Petrograd och refererade alla viktiga händelser och tal samt den ryska pressens kommentarer. Av den har jag en nästan komplett samling från våren 1917 till slutet av januari 1918.

Dessutom har jag i min ägo nästan varenda proklamation, förordning och kungörelse som sattes upp på väggarna i Petrograd från mitten av september 1917 till slutet av januari 1918. Jag har också den officiella publikationen med alla regeringens dekret och förordningar och den officiella regeringspublikationen med de hemliga avtal och andra dokument som upptäcktes i utrikesministeriet när bolsjevikerna övertog det.